CHRISOSTOMI IAUELLI ... SUPER TRES LIBROS ARIST. DE ANIMA QUAESTIONES...

Crisostomo Iavelli




NAZIONALE
BIBLIOTECA
VITT. EMANUELE
12
23 C
28

CHRISOSTOMI IAVELLI CANAPICII

Philosophi acutissimi super Tres libros Arist. de Anima.

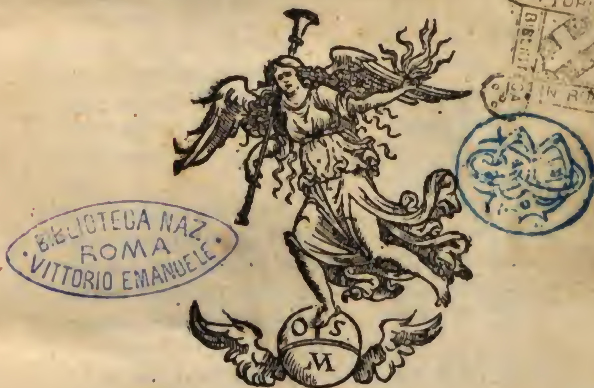
QVAESTIONES SVBTILISSIMAE,

In quibus clarissime resoluuntur dubia Aristotelis & Commentatoris.

Eaque vt plurimum decisa habentur iuxta Thomisticum dogma.

Cum suo indice copioso vt inspicienti apparebit.

QVAE OMNIA RECENTI HAC NOstra editione, ut potuit fieri, diligentissime expolita sunt, atque elaborata.



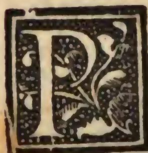
Venetiis apud Hieronymum Scotum.

1 5 5 5



SVMMARIVM DE QVAESI-
tis, & de contentis in vnoquoq; quæsito in tribus libris de anima Arist. Collectũ & ordinatum manu authoris.

IN PROOEMIO PRIMI LIBRI.



RIMAM. Si anima est subiectum in libris de anima. 1

In hoc quæsito tria pertractantur.

Prima opinio .b. Tho. quæ censetur philosophi & Cõmentato.

Secunda opinio opposita.

Tertio soluitur dubium.

Secundum. Si tam scientia practica quam speculatiua potest dici honorabilis. 4

In hoc quæsito tria sunt.

Primo declaratur ꝙ scientia practica potest dici honorabilis secundũ quid, simpliciter autem laudabilis.

Secundo ꝙ scientia speculatiua dicitur honorabilis simpliciter, & laudabilis secundum quid.

Tertio soluitur dubium solutione Thomistica quæ defensatur contra Iandu.

Tertium. Si scientia de anima excedit omnes alias ẽt mathematicas præter sciẽtiam diuinam. 5

In hoc quæsito quod pertractat sub duplici sensu tria fiunt.

Primo pertractatur sub primo sensu.

Secundo pertractatur sub secundo sensu.

Tertio soluuntur quædam argumenta.

Quartum. Si scientia de anima est vtilis omnibus scientiis & præcipue ad confirmãdum prima principia, vt dicit Commentator. 7

In hoc quæsito tria sunt

Primo distinctio de vtili ex doctrina Auicennæ.

De intellectu possibili.

Primo

De specie intelligibili.

De actu intelligendi.

De conceptu intellectus.

De obiectione intellectus.

De potentia motiua.

Explicit summarium quæsitorum & contentorum in eis, in tribus libris de anima Aristo. &c. Collectum & ordinatum manu propria Authoris ad honorem Dei benedicti. Amen.

FRATRIS CHRISOSTOMI

Iauelli Canapicii ordin. prædicato. philosophię & sacrę theolo. professoris questiones in libros de anima Aristote.



VONIAM in libr. 1. de aïa immoratur Aristo. in opinionibus antiquorum quæ nobis parum conferunt, satis erit si quæsita quæ in toto procœmio suo difficultatem ingerunt resoluere poterimus, & erunt infrascripta.

1 Si anima est subiectum in libris de anima.
2 Si tam scīa practica quam speculatiua est honorabilis.
3 Si scientia de anima excedit omnes alias etiam mathematicas præter scientiam diuinam.
4 Si scientia de anima est vtilis omni scientiæ. & præcipuæ ad confirmationem primorum principiorum vt dicit Commentator in commen. 2.
5 Si scientia de anima est difficilima.
6 Si est vna communis via inuestigandi quod quid est, & quæ sit illa apud Aristotelem.
7 Si vniuersale nihil est aut posterius singularibus.
8 Si accidentia conferunt ad cognoscendum quod quid est.
9 Si intelligere est propria operatio animæ an coniuncti.
10 Si potest sustineri modus arguendi a destructione antecedentis ad destructionem consequentis.
11 Si logicus diffinit per formam, & per materiam physicus.

QVAESTIO PRIMA.

Si anima est subiectum in libris de anima.

Et propter utraque, hæc autem historiam rationabiliter utique in primis ponemus. Tex. I.



N HAC .q. intendo. Primo pertractare opinionem quam teneo esse de mente philosophi & Com. & b. tho. Scdo pertractabo opinionem oppositam, & soluam rationes suas. Tertio soluam dubium.

Quantum ad primum. Dico ꝙ mens. b. Tho. & philosophi & Com. fuit nõ ens mobile aĩatum, nec corpus aĩatum, sed aĩam esse hic subiectũ, qd manifesto dictis & rõne, nã phs in pœmio & Commen & b Th. nunq̃ dñt hic tradendam esse sciam aut noticiã de aĩato ente siue corpe, sed de aĩa, nulla facta mentione de aĩato. vñ in 1. tex dicit phs historiã aĩæ in primis ponemus, & Com. in comen. 1. postq̃ dixerat ꝙ in scĩa de aĩa inueniuntur hæc duo. s. nobilitas & certitudo, subinfert, & manifestum est considerantibus, ꝙ subiectum huius sciæ est nobilius aliis qd quidem subiectũ ex his quæ p̄miserat oportet itelligere de aĩa. & ĩ tex. 2. dicit philosophus inquirimus aũt ꝯsiderare & cognoscere nãm ipsius. s. aĩa & substãtiã, postea quæcunq; accidunt circa ipsam. Apud Commen. aũt est clarum in. 2. de aĩa cõmen. 27. vbi inquit, artifex. n. necesse est vt ponat, i. supponat subiectũ de quo loquit, & diuidit gñã eius, artifex. n. nõ põt demõstrare subiectũ sue artis, hæc Comẽ. patet aũt ꝙ phus in text. illo loquitur de

anima, in quo diuidit genera potentiarum eius, ergo secundum Commenta. anima est subiectum.

Qđ aūt secundū.b.Tho.sit subm patet in lib. de sensu & sensato.nā in pœmio suo sic inquit Arist.in lib.de aīa cōsiderauit de aīa secundū se quasi in quadam abstractione.in paruis autem naturalibus considerat de aīa in quadam concretione & applicatione ad corpus, si ergo considerauit philosophus in lib de aīa, de aīa secundum se & non per applicationem ad corpus animatum, patet q illic anima est subiectum.

Et aduerte q Alber.in.1.de aīa, in trac.1.in.c.1.est eiusdē sniē, & non est verum q ponat corpus aīatum esse hic subm vt sibi imponit Iandu.in.1.de aīa q.3. Nam tenet illic Alber. q inquisitio & noticia de aīa pcedit sciām corporis aīati, vñ inquit, cum aūt oīum aīatorum principium sit aīa, nō poterunt aīata cognosci: nisi p cognōnem aīarum suarū, sicut & vnumqđq aliorū cognoscitur p formā suam, eo q forma est princ. esse & cognōnis, oportet ergo hanc de necessitate de aīa facere inquisitionem añquā de corpibus aīatorum aliquid possimus disserere. (& infra) licet ergo aīa & opera eius & passiones non sint corpus mobile qđ est subm phiæ naturalis est tñ aīa prin. essentiale talis corpis, & ideo in scia naturali oportet inquirere de ipsa, & in fine dicti c. inquit, aīæ aūt noticia est prior noticia corpis aīati cōgrue igitur ordinamus hāc sciam post sciam mineraliū & añ sciam corporū aīatorum. Hec Alber. ex quibus patet q secundū ipm agitur hic de aīa vt est principium essendi q cognoscēdi corpus aīatum, & vt sic noticia eius præsupponitur noticiæ corporū aīatorū, ergo non corpus animatum sed anima est hic subiectum.

Probat aūt rōne sic, secūdū doctrinā phi in.1.po. illud est subiectū ī scia de q primo noticiā quærimus, cuius ptes subiuas & passiones siue pprietates ↄsideramus, sed ī li.2.&.3. de aīa immorat phs circa subām aīæ & nō circa corpus aīatū, & diuidit aīam ī gñā sua, & īmorat ī ↄsideratiōe potētiarum aīæ tā vegetatiuæ q sensitiuæ & et ītellectiuæ, nullā aūt facit diuisionē de corpore aīato, nec considerationem de proprietatibus eius, ergo anima & non corpus aīatum est hic subiectum.

Aliq ad idē sic arguūt, si aīa nō est hic subm scīa de aīa non erit nobilior aliis ptibus scīæ nālis, qđ est contra pħm in hoc pœmio, & nos declarabimus infra. Cōtra sic pbatur, si aīa nō est subm, ergo corpus aīatum generabile quale est vegetatiuum & sensitiuum cujus principium est aīa est hic sbm. Sed corpus cœli est aīatum & est ingñabile & incorruptibile, ergo nobilius, ergo scīa libri de cœlo erit nobilior ista.

Hæc rō non est efficax, qm̄ qui tenent corpus aīatum esse hic subm, dicerēt, q aīatio ē equiuoca ad aīationem cœli, & animationem horum inferiorum, nam illa est tm̄ secundum motum vt determinauimus in lib. 12. meta. Hæc aūt & secū dum motum & secūdum esse, & ideo comparatio nulla est.

Quantum ad secundū aduerte q est vna opinio opposita quæ tenet non aīam sed corpus aīatum esse hic subm, cuius fundamentum est q in libris de aīa non considerantur potentiæ nec opationes aīe nisi vt respiciunt corpus aīatum. vñ si daretur aliqua actio animæ, ī qua nullo modo cōicaret corpus vt si daretur intelligere sine sensu & sine phantasmatæ, non cōsideraretur a physico sed a metaphysico. Sed quia vt dicet philosophus in lib. 3. non datur intelligere sine phātasmate, ideo non solum potentiæ vegetatiuæ & sensitiuæ & motiuæ & appetitiuæ sed etiam intellectiuæ vñr respicere cō iunctum qđ est corpus animatum. Conatur aūt hæc opinio firmare intentum suum tribus rationibus.

Prima rō, illud est hic subiectū ex. 1. posteri. cuius passiones hic quæruntur. Sed corpus animatum est illud cuius passiones quæruntur, quoniam potentiæ & actiones hic quæsitæ non sunt solius aīæ sed coniuncti vt patet in hoc proœmio in tex. 12. & 14 ergo &c.

Scđa cū hæc scīa sit pars scīæ naturalis suū subiectum debet esse pars subiecti scīæ naturalis, sed corpus mobile est subiectū scīæ naturalis, aīa aūt nō est pars. s. subtiua (de hac. n. hic intendimus) corpus aūt mobile aīatum est pars corporis mobilis, ergo non anima sed illud est hic subiectum.

Tertia illud est subm cuius gr̄a oīa hic tradita ptractanſ. Sed corpus aīatum est illud, ergo &c. Maior patet ex con-

ditionibus ſubi. Minor probatur quia oĩa determinata ſunt potentiæ & actiones aĩæ quæ reſpiciunt aĩam, & aĩa, reſpicit corpus aĩatum, & hic eſt ſtatus, ergo corpus aĩatum eſt illud reſpectu cuius vltimatæ omnia hic tradita conſiderantur.

Pro ſolõne primæ & tertiæ rõnis præmitto diſtõnem de mente. b. Tho. ſuper librum de ſenſu & ſenſato lect. 1. quæ eſt hæc, potentiæ & operationes aĩe dupliciter conſiderãtur. Primo vt ſunt ipſius aĩæ vt principij a quo habent originẽ. Secundo vt ſunt ipſius rei aĩatæ ſicut ſuppoſiti operantis. licet enim vegetare ſentire moueri ſint ab aĩa vt principio formali. tamen ipſa res animata eſt quæ viuit ſentit mouetur appetit &c. In primo ſenſu conſiderantur in libris de anima, in. 2. ſenſu in paruis naturalibus ſed in communi. determinate autem in libris de vegetabilibus & de animalibus.

Ex hac diſtõne, ad primam rõnem nego minorem. Ad ꝓbõnem nego quin ſint ſolius aĩæ, vt principii, & ſic conſiderantur in libris de aĩa, philoſophus aũt in text. 12. & 14. intendit ꝙ ſunt coniuncti, non vt principij, ſed vt operantis & vt ſic non principaliter conſiderantur in hoc libro.

Ad tertiam nego minorem, ad probõnem concedo ꝙ reſpiciunt aĩam vt principium, & aĩa reſpicit corpus aĩatum vt actus & forma eius, nego aũt hanc ꝯñtiam, ergo corpus aĩatum &c. qm̃ aĩa non reſpicit corpus vt illud quod operat̃ ſed vt materiam ſuã, iõ arguens non concludit intentum.

Pro ſolõne ſecundæ rõnis, p̃mitto diſtõnem ſic. Aliquid põt contineri ſub corp̃e mobili dupl̃r. Primo vt inferius ſub ſup̃iori ita ꝙ ſup̃ius p̃tur de eo in recto, & ſic nõ eſt neceſſe oẽ qđ eſt ſubm̃ in parte totalis ſcĩæ contineri ſub ſub̃o totalis ſcĩæ. Patet. n. ꝙ primus motor eſt ſub̃m in lib. 8. phyſi. & tñ non eſt ens mobile nec corpus mobile. Scđo aliquid cõtinetur vt reducibile ad ſub̃m totalis ſcĩæ, puta quia eſt paſſio aut principium corp̃is mobilis, ſicut locus tp̃s motus infinitum ſunt paſſiones ſuæ. & primus motor eſt principium productiuũ corporis mobilis, & forma & materia ſunt principia intrinſeca, ſic aĩa continere ſub corpore mobili, qm̃ eſt principium formale corporis animati quod eſt mobile.

Ex hac diffõne ad fcdam rationem, nego maiorem. Ad probationẽ dico q̃ nõ ẽ necesse subiectũ partis sciæ naturalis esse partem subiectiuã subiecti totalis, licet pars sciæ naturalis sit pars subiectiua totius philosophie naturalis, sufficit aũt q̃ sit aut passio aut principiũ subiecti totalis, quare &c.

Quantum ad tertium aduerte q̃ dubium apparens insurgit contra determinationem factam nam ex doctrina philosophi in. 1. pos. de subiecto sciæ p̃supponit quid. Sed in hoc libr. non supponitur quid de aïa imo suũ quid inuestigatur in principio li. secundi ergo anima non est hic subiectum.

Ad hoc solet rũderi, q̃ ꝓpõ. p̃hi in. 1. poster. cũ dicit de subiecto sciæ p̃supponitur, quid nõ sic hẽt tex. p̃hi. Sed sic. Alia aũt oportet p̃cognoscere quid est q̃d dr̃. i. quid significat per nomẽ vt illic exponit Com. & hoc quidẽ necesse est, nam si discipulus ignoraret quid significet nomẽ impositum illi rei de qua instruendus est, nunq̃ adisceret licet aũt de subiecto sit necesse p̃cognoscere significatũ nõis tñ nõ obstat quin possit venari suũ quid rei siue diffõ, dũmodo inuestigatũ fuerit ante demonstrationẽ passionũ de subiecto, qm̃ cũ mediũ in demonstratione sit diffõ vt alias discussum est & demonstratio sit ex prius & magis notis, oportet añ demõstrõnem p̃habere quid. Tu igit aduerte q̃ in scia põt esse duæ partes vna dr̃ pars principiorũ, alia dr̃ pars scientifica, pars principiorum est in qua inuestigant principia ꝓpria ex quibus deducende sunt conclões in tali scia, sicut apud Euclidem in principio p̃ponitur quid linea quid angulus quid figura, pars aũt sciẽtifica ẽ i qua ex principiis datis deducunt conclões & ꝓbantur passiones de subõ ꝑ principia posita, quæ sunt diffões subiecti aut passionis. Hũc ordinẽ tenuit p̃hs lib. de aïa, nam in . 1. parte. 2. lib. vsq; ad tex. 27. inuestigat quid sit aïa, & hæc dicit esse pars principiorũ. In. 2. parte quæ incipit in tex. 27. inuestigat diuersas passiones q̃ dñr põæ aïæ & probat de aïa silr̃ oꝑationes. & hæc dicit pars scientifica. Ad argm̃ ergo dico q̃ in oĩ scia præcognoscit quid de subiecto, non in oĩ ꝑte scientiæ sed in parte scientifica, & in hoc sensu nego minorẽ. Qm̃ licet philosophus inuestiget quid sit aïa, nõ tamẽ in par=

te scientifica, sed in parte. 1. quæ est pars cognoscitiua principiorum, quæ propriæ non est scientia nec pars scientiæ, sed præuia ad sciam sumendo sciam proprie, prout est habitus conclusionis in qua demonstrat passio de subiecto eundem modū tenuit philosophus in lib. p hermenias & in posterioribus vbi prius inuestigauit quid enunciatio quid demonstratio. antequam descendat ad suas proprietates. Patet igitur q̃ non inconuenit aīam esse hic subiectum, & inuestigari quid sit anima. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Qō. 2. si tā scīa practica q̃ speculatiua est honorabilis.

Bonorum honorabilium noticiam opinantes. Te. I.

IN hac. q. ante resolonem aduerte q̃ expositores cōiter sumunt ly noticiā p scīa speculatiua quæ est pprie honorabilis sciam autem practicam dicūt pprie esse laudabilem. Verum quia philosophus sumit ly noticiam absolute ideo inuestigandum est, an tam practica quā speculatiua possit dici honorabilis. & sic pcedemus. Primo declarabitur q̃ scientia practica pōt dici honorabilis secundū quid simpliciter aūt laudabilis. Secūdo q̃ scientia speculatiua dr̄ simplr̄ honorabilis. & pōt dici laudabilis secūdū quid Tertio soluet dubiū solone Thomistica quæ defensabitur contra Iandunum.

Quantum ad primum aduerte q̃ scientia practica habet duo primo facit hoiem scientē. & hoc est cōe omni scientiæ, sicut. n. hō est albus albedine sic est scientia sciens, secundo facit scire pp alterū i. propter opus, finis. n. eius est ordinari ad opus ex. 2. metap. tex. 3. Ratione primi potest dici honorabilis, omnis enim sciens vt sciens honorabilis est vnde honoramus ingeniosos artifices, qui artē aut inueniunt aut augēt aut de artificiatis sciunt rationem reddere. Ratione autem secundi dicitur laudabilis, laudamus. n. bonum quod ad aliud ordinatur, & propter illud quæritur vt laudamus reubarbarum non gratia sui, sed quia sanatiuum febricitātis, & quoniam scientia practica non quæritur simplr̄ & principaliter propter scire sed propter opus, ideo est honorabilis secūdum quid, sed laudabilis simpliciter.

Quantũ ad scđm aduerte q speculatiua opponitur Practicæ in duobus. Primo quæritur pp seipsam simplr, practica aũt fm quid. Secundo accidit speculatiuæ q quæratur pp aliud nam dato q non esset vtilis nec necessaria scienti ppter aliqđ bonum extrinsecũ, adhuc ex natura sua appetibilis est eo q pficit & eleuat intellm. vnde phs volens in pœmio primi metaphy. manifestare metaphysicam esse speculatiuam dicit q existentibus cũctis quæ sunt necessaria vitæ & ad voluptatẽ & ad eruditionẽ sicut est grãmatica & rhetorica, talis prudentia idest scia metaphy. cœpit inquiri palam igit q pp nullam aliam necessitatẽ ipsam quærimus. Practice aũt competit p se eo q de rõne sua est ordinari ad opus vel esse ordinabilem. Rõne primi dr simplr honorabilis, qm fm doctrinam phi in. 1. ethicorũ. bonũ honorabile est qđ pp seipsum quæritur vt fœlicitas & Deus, laudabile aũt qđ pp aliud quæritur, vt equus bene differens. Sed scientia speculatiua ppter seipsam quæritur simplr & principaliter vt declarauimus ergo est simplr honorabilis. Rõne aũt scđi dr laudabilis secundum quid vel p accñs, quia non est de rõne sua q quæratur pp aliud, vt patet, vñ dato q Algazel ĩ primo suæ metaphy. dicat oẽs scientias ordinari ad metaphysicam, hoc tamen nõ facit eas simpliciter laudabiles sed secundum quid, eo q sunt secundũ se appetibiles dato q non ordinarent ad metaphy.

Quantum ad tertiũ aduerte q si scia speculatiua est honorabilis p se & simplr, ergo est bona, qm dicit philosophus bonorum honorabilium &c. Sed q non sit bona arguitur, sic bonum & malum sunt in rebus, verum autem & falsum in mente. Sed scientia specu. non est in rebus sed in mente, ergo licet possit dici vera non tamen bona.

Ad hoc respondetur ex dicto. b. Tho. exponentis tex. philosophi in sexto metaphysicæ text. vltimo in quo dicit philosophus verum & falsum sunt in mente, bonum autem &c. vbi inquit. b. Tho. nihil prohibet verum esse quoddam bonũ intellectus secundum q intellectus cognoscens accipitur vt quædam res, sicut enim quælibet alia res dicitur bona sua perfectione sic intellectus cognoscens sua bonitate hæc. b.

Thom. ex quibus accipio talem distinctionem intellectus du pliciter cõsideratur primo vt res potentialis & perfectibilis, & vt sic habens rõnem materiæ & hoc modo perficitur sciẽ tia sicut materia forma, vnde sicut forma est bonum materiæ quia perficit eam sic scientia intellectus, secundo considẽ ratur vt cognoscens & appræhendens actu, & sic dicitur in eo esse verum & falsum, eo ꝙ vel est appræhendens rem vt est vel aliter q̃ sit, si primo est verus, si secundo est falsus. Cũ hoc tamen stat ꝙ illa vera appræhensio & habitus sciẽtificus causatus ex illa vera appræhensione cõparatus intellectui vt subiecto perfectibili potest dici bonum & perfectio sua. Ad argumentum ergo dico ꝙ supponitur falsum scilicet intellectum siue mentem in nullo sensu esse rem, nam licet vt appræhẽdens possit dici ꝙ non est res non absolute sed vt distinguitur contra cognoscitiuum, tamen vt natura potentialis est vere res, & vt sic scientia est bonum eius.

Aduerte ꝙ Iandunus in primo de anima. q. 4. in responsione ad primum recitat hanc responsionem licet imperfecte, & contra eam arguit dupliciter.

Primo sic, si scientia esset in anima vt est quædam natura siue forma naturalis, tunc posset esse in quacunq; forma naturali quod patet esse falsum.

Secundo scientia est habitus verus ergo sub illa ratione est in anima sub qua verum & falsum sunt in anima. Sed verũ & falsum sunt in anima vt cognoscens est, ergo scientia est in anima non vt res sed vt cognoscens quod est contra solutionem datam.

Ad primum rñdetur ꝙ. b. Tho. non dicit aĩam siue intellectum accipi vt est quædam forma naturalis, sed vt est q̃dã res. Sed dices, ergo scientia potest esse in quacunq; re, negatur consequentia, qm̃ b. Tho. non accipit rem absolute, sed quæ est de nã intellectuali. & vt sic conceditur ꝙ scientia potest esse in quacunq; re intellectuali, nõ autẽ in quacunq; re quæ ꝓprie sit forma naturalis, aliter esset in forma terræ & lapidis, & quoniã Iandunus in sua consequentia intendit de tali re ideo negatur consequentia, Ad secundũ negatur pri-

ma consequentia, qm̄ habitus verus est perfectio intellectus ꝓut intellectus est res perfectibilis & potentialis, verum autem & falsum formaliter sumpta non sunt perfectio intellectus cum sint ens rõnis, quod non dicit perfectionem nec bonum, nam vt determinauimus in qõnibus nostris in. 4. metaph. bonum est passio entis realis absoluti existentis in actu vnde patet ꝙ Iandu. non concludit ꝯtra rñsionem datam ad mentem. b. Tho. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio. 3. Si scientia de anima excedit omnes alias etiam mathematicas præter scientiam diuinam.

Propter utraq; hæc animæ historiam in primis utique ponemus. ***Textu. 1.***

IN HAC quæstione aduerte ꝙ ex textu Phi non possumus elicere hanc excedentiam quo ad omnes scientias absolute excepta sola diuina scientia sed sufficit ad intentionem philosophi ꝙ scientia de aïa execdat omnes alias sciẽtias siue noticias quæ traduntur in aliis partibus scientiæ naturalis, verum quia & in primo sensu & in. 2. tex. philosophi sustentabilis est, & videtur Cõm. in fine commẽ. 1. huius ꝓœmii tenere primum sensum, inquit. n. sciẽtia de anima in his duobus. s. nobilitate subiecti & certitudine superat alias scientias præter diuinam, & b. Tho. simul cum Egidio vr̃ tenere secundum sensum vt patet in eorum expositionibus ideo procedemus sic. Primo sustentabimus secundum sensum ad mentem. b. Tho. Secundo declarabimus quomodo ad mentem Comment. potest sustineri primus sensus. Tertio soluemus quædam argumenta insurgentia contra determinationem quam facturi sumus ad mentem. b. tho.

Quantũ ad primũ aduerte ꝙ mẽs. b. Tho. & Egidii est sciẽtiam de anima excedere oẽs alias partes sciẽtiæ naturalis primo certitudine, secundo nobilitate subiecti. Quo ad certitudinem sic manifestatur. supponitur dictum Comment. in. 2. metaph. comment. 16. ꝙ demonstrationes naturales nõ procedunt ex notioribus simpl'r sed ex notioribus nobis qui

sunt effectus notiores, ex quo infertur ꝙ cum effectus natu rales non omnes sint nobis æque noti, imo datur magna latitudo in hmõi noticia, illa pars sciẽtiæ naturalis erit certior quæ procedit ex effectibus magis notis nobis, & quos experimur in nobis habere. & per quos certius deuenimns in noticiam suarum cãrum. Talis autẽ est scientia de anima, quæ procedit ex obiectis ad actus ex actibus ad potentias, ex potentiis ad animæ essentiam. Quilibet nostrum experitur nõ solum habere aĩam, sed ꝙ nutritur ꝙ augetur ꝙ sentit ꝙ mouet se secundum locum ꝙ desiderat ꝙ intelligit, & has operationes sapiens physicus reducit in potentias vt in ꝓxima principia demũ in substãtiam animæ vt in primum principium ergo certior est hæc scientia aliis partibus scientiæ naturalis. Præterea in aliis partibus scientiæ naturalis procedimus per effectus extrinsecos in hac autem per effectus nobis intrinsecos & intimos, ergo ẽ certior nec valet ꝙ dicũt quidam licet experiamur in nobis habere hos actus, non tamen facile est eos reducere in causas suas, immo in hoc est summa ambiguitas. Dico enim ad hoc ꝙ in tota philosophia naturali hæc reductio ẽ difficilis sed difficilior in aliis partibus q̃ in hac parte si quis bene consideret. Qũo autẽ stante hac responsione sit verum ꝙ dicit philosophus scientiam de anima esse difficillimam declarabo infra.

Quantũ ad excedentiam ex nobilitate subiecti nõ est difficile oñdere. Nam cum oĩa naturalia sint composita loquẽdo de substantiis natnralibus completis in specie, & compositũ trahat nobilitatem a forma quæ dat eẽ. Anima est nobilior qualibet forma mere naturali: sicut quod aliquo mõ est immateriale nobilius est oĩno materiali. Inter animas autem intellectiua est nobilior qm̃ propinquat substãtiis abstractis ex gradu intellectuali. Sed anima intellectiua in hac parte est præcipua consideratio vt patet in tcr̃o. 3. li. ergo excedit omnes partes scientiæ naturalis in nobilitate subiecti.

Quantum ad secundum aduerte ꝙ oẽs reputant difficile posse saluare sensum. Commenta. Confessum est. n. ab omnibus demonstrationes mathematicas obtinere primum gra-

dum certitudinis & ẜm naturā & quo ad nos, ergo hæc sciē tia nō excedit oēs præter diuinā, licet autem sit difficile. tamē potest saluari sic dictū. Commen. est intelligendum collectiue & non diuisiue, videlicet ꝙ scientia de anima superat in his duobus simul sumptis. s. certitudine & nobilitate subiecti omnes scientias etiam mathematicas præter diuinā. Nam licet mathematicæ superat certitudine demonstrationis tamē plus proportionaliter hæc scientia superat mathematicas nobilitate subiecti quā superetur certitudine demonstrationis. & sic absolute in his duobus simul sumptis scientia de anima superatur mathematicas. Hoc modo solent commentiste præcipue Burleus saluare dictum Commenta. Mihi autem magis videtur consonum quod dicit Albertus in. 1. de anima trac. 1. cap. 2. videlicet ꝙ hæc scientia est certior quia tradit notitiam de eo a quo etiam mathematicæ trahunt certitudinem. & hæc est lux intellectus siue lumen intellectus agentis. Ad illud .n. lumē certificatur inqt Albertus quicquid certe scitur. & tunc sciri iudicatur, quando illi conueniens inuenitur. Cum igitur scientiæ non solum naturales & morales sed & mathematicæ accipiantur certitudinem ab intellectu agente cuius natura scrutatur in hac scientia vt patebit in lib. 3. hac de causa est certior. Hæc dicta sint pro sustentatione dicti Commen. Quod si quis melius inuenerit cedo.

Quantū ad tertium aduerte ꝙ cōtra determinationem factam ad mentem b. Tho. & Egidij insurgunt tres instantie. Prima est. Quia lib. de Physico auditu vn̄r habere demonstrationes certiores, eo ꝙ minus applicantur ad materiam, nam philosophus in eis pertractat de ente mobili simpliciter idest non applicate. Quanto autem aliquid est minus applicatum ad materiam videtur esse certius, quoniam materia est principium transmutationis & variabilitatis ex. 8. metap. tex. 4.

Rn̄detur hic nō loquimur de certiori demonstratione, ẜm naturā sed quo ad nos vnde licet qđ est minus applicatū materiæ Possit esse certius semp ẜm se non tamen semper quo ad nos. & in ꝓposito dico ꝙ in scientia de aīa considerantur effectus notiores nobis ex quibus deducimus concl'ones in

scia aũt de physico auditu deducimus conclõnes ex minus euidẽtibus q̃ sint actus aĩæ. Deducimus, n. ex diffõne, formæ & materiæ & motus & naturæ & tpis & loci &c. quæ non multum cõstãt nobis, instantia ergo non concludit nisi de certiori secundũ se & nos intẽdimus de certiori quo ad nos.

Secunda est, quia lib. 8. phy. vr̃ habere nobilius subiectũ, habet enim motorem primũ, similiter li. de aĩalibus videt̃ habere nobilius subiectum. Animal enim nobilius est q̃ anima, eo q̃ totum includens partem est nobilius parte.

Rñdetur, licet primus motor vt subã abstracta & cõpleta in natura sua sit nobilior aĩa, non tñ vt est primus motor & vt sub rõne primi motoris ꝯsideraẽ. Sicut. n. aĩare & viuificare nobilius est q̃ mouere, sic eẽ principiũ vite nobilius est q̃ esse principiũ mot⁹ & qm̃ in 8 ph. ꝯsideraẽ de primo motore vt mouet & in li. de aĩa cõsideratur de aĩa vt aĩat ideo instantia nõ valet. Ad aliud de subiecto in li. de aĩalibus, dico q̃ licet aĩa sit quid nobilius quam aĩa quia includit aĩam & aliqd plus, tamen originatiue aĩa est nobilior, eo q̃ tota ꝑfectio cõpositi pendet a forma vnde & Com̃. in 7. meta. com̃. 7. dicit formam esse magis ens quam compositum, quod intelligendum est secundum independentiam, perfectio enim principiati pendet a principio & non econuerso.

Tertia est, forma cœli quæ est forma mere naturalis est nobilior aĩa, qm̃ complet appetitum materiæ ita quod non est in potentia ad aliam formam, & constituit cœlum incorruptibile, & vigorosissimum, vt demonstratur ex effectibus causatis in hoc mundo inferiori a corpore cœlesti, ergo non est verum quod dictum est scilicet animam esse nobiliorem quacunque forma mere naturali.

Rñdetur hanc instantiam iam soluimus in li. 12. meta. q. 16. vbi locuti sumus de animatione cœli, & aduerte q̃ instãtia condit formam cœli esse nobiliorem quo ad modũ actuãdi materiam, sed non quo ad gradum essendi in quo sensu tenemus animam esse nobiliorem quacunq; forma naturali, nobilius est enim principium essendi & viuendi q̃ essendi solum. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Qō 4. si scia de aīa est vtilis oībus scientiis & pcipue ad ɔfirmanda prima princ. vt dicit Cōm. in Cōm.

Vr aūt ad veritatem oēm cognitio ipsius multū ꝑficere.

IN HAC .q. nō cadit multa difficultas ideo me expediēs sic procedo. Primo ponitur distinctio de vtili, Secundo ex distinctione declarabitur in quo sensu hæc scientia est vtilis & in quo non. Tertio remouebitur dubium.

Quantū ad primū aduerte ꝙ Auic. in primo siue met. ca. 3. intendens manifestare quō metaphysica est vtilis ad alias scīas sic distinguit, vtile dr̄ duplr̄. Primo illud est vtile quod non est gr̄a sui sed pp aliud, & actiones sue nō sunt pp ipsum sed pp aliud ad qd̄ vt ad nobilius ordinat̄. & hæc vtilitas dr̄ ꝓprie seruitus. & qd̄ hac vtilitate est vtile dr̄ instr̄m & seruꝰ sic gladius est vtilis militi equus homini, seruus dño., qm̄ hæc oīa aliqd̄ nobilius respiciunt. Scdo dr̄ vtile qd̄ licet sit gr̄a sui & nō ordinet̄ ex sui natura ad alterū tamē ꝓdest alteri aut regendo aut adiuuando aut firmando ipsum & hæc vtilitas non est seruitus sed profectus. & hoc modo superius pōt eē vtile īferiori vt dn̄s seruo pr̄ filio inq̄tum regit & ꝓuidet illi.

Ex hac distōne dico sciam de aīa nō eē vtilē aliis primo mō qm̄ cū sit speculatiua est gr̄a sui & ex se nō ordinat̄ ad aliam nec seruit alteri. Iste.n. cōdōnes potius cōueniūt sciæ practicæ, & inter practicas subordinatas, īferior est vtilis superiori vt frenefactiua equestri equestris militari militaris ciuili, qm̄ inferior est sicut instr̄m supioris, ē aūt vtilis. 2. mō qm̄ quæ cōsiderant̄ in hac scia ꝓficiunt ad habendum & acqrendum alias scias, & vt dicit Alber. in 1. de aīa tra. 1. ca. 2. Ad veritatem qdem oīum ꝓficit. qa in ea cōsiderat̄ intellr̄s agēs in quo est examē veritatis respectu quorūcūq; scibiliū ꝓficit autem naturali scie, eo ꝙ ipsa ē pars nobilissima sciæ naturalis, & qm̄ aīa ē principiū formale oīum aīatoꝝ & sine noticia aīæ, nō pōt fieri noticia de aīatis qm̄ forma ē pn. essendi & cognoscēdi ꝓficit & diuine, qm̄ hic tradit̄ noticia de intellectu, per quē deuenimus ī noticiā intellectuū separatorū. ꝓficit & morali, qm̄ hic dat̄ noticia de ptibus aīæ in qbus pōt esse vicium & virtus. & in qua parte stat electio & consiliū & multa alia,

& de passionibus circa quas locant virtutes ꝑficit mathemati cis q̄m lumine intell's firmat principia sua ꝑficit vl'iter omni bus scientiis vt dicit Com̄.in com̄. 2.quia facit acquirere cōfir mationē in primis principiis in quibus fundant oēs sciæ. Nā ex hac scia acquiritur cognō cāru primarum ꝓpōnum.& co gnitio alicuius per causam est magis firma quā sui esse tātū.

Sed ꝯtra hoc dcm̄ Cō.īsurgit dubiū.Nā si prima prin.hn̄t cām sunt demōstrabilia ꝙ ē falsum ex.4.met.&.1.po.Cōtra patet,q̄m demōstratio ē coꝝ quoꝝ est altera causa ex.2 po.

Aduerte ꝙ Iandu.in.1.li.q.5.ꝑꝑ hoc argm̄ cōcedit ꝙ pri ma principia vt sunt quædā speculabilia & vt sunt in intelle-ctu poss̄i vt in subō.& vt cāæ eorum in intellectu sunt intell's agens & intētiones imaginatę,sunt demōstrabilia, verū quia apud pħm in nullo sensu reputant demōstrabilia, cū sint pri mo notissima,iō aliter dc̄m puto.Aduerteigit ꝙ prima prin cipia hēre cām pōt intelligi dupl'r. Prīo ꝙ habeant cām for malē,nō quidē real'r, sed secūdū rōnē.& voco cām formalē secūdū rōnē oē illud ex q̊ vt magis noto aliquid deducit,siue illud sit magis notū secūdū se & quo ad nos siue quo ad nos, tm̄.Scdo ꝙ habeāt cām nō formalē mō exposito sed ꝓdu-ctiuā vel subiectiuā,& voco ꝓductiuam cām oē illud virtute cuiꝰ aliquid ꝓducit,subiectiuā aūt in quo recipit Dico igit ꝙ Com̄.ꝑ cognōnē cārū primarū ꝓpōnū, nō intēdit de cā for mali,q̄m cū sint prīo cognita nō possunt cognosci ex notio-ribus,sed de cā ꝓductiua & subiectiua. Productiua quidē est lumē intell's agētis quo simpl'r assentimus primis principiis vt determinabimus in.3.de aīa,subiectiua aūt ē intell's polis, in quo recipit oīs habitus intellectualis,& q̄m in.3.de aīa per tractat de nā vtriusq; intellectus, dicit Com̄. ꝙ ex hac scia acquirit cognitio cārū primaꝝ ꝓpōnū.ex ꝯn̄ti dat iuuamētū oibus sciētiis,q̄m fundant sup prima prin.& illa hn̄t stabilita tē ex lumīe ītell's agētis, q solū ī hac scia ꝯsiderat nā licet aliē sciæ fundent & īnitātur primis pri.nō tn̄ ꝯsiderāt cām hꝰ as sensus,sed hoc spectat ad 3.de aīa.Ad argm̄ ergo negat ꝯn̄a, ad ꝓbōnē dico ꝙ pħs ītēdit de cā for̄ali mō q̊ declarauimꝰ & nō de sola cā ꝓductiua vel sbiua. Hæc de pn̄ti q̄sito dcā sint.

Qō.5.si scientia de anima est difficillima.

Omnino autem & penitus difficillimorum est accipere aliquam fidem de ea. Tex.4.

IN HAC quæstione aduerte q difficultas pendet ex su pradictis, nam determinatum est in.q.3. q hæc scientia excedit alias partes scientiæ naturalis non solum nobilitate subiecti, sed etiam certitudine demonstrationis. Talis autem certitudo videtur minuere difficultatem sciendi, vnde diuinam scientiam reputamus difficillimam, quia difficillimum est probare & inuestigare abstractorum substātiam & proprietates. Hæc ergo duo videntur repugnare quod sit certior & sit difficillima. Vt igitur euitetur hæc repugnantia sic procedendum est. Primo ponentur duæ distinctiones. Secundo ex eis declaratur quomodo sit difficillima & quomodo non & sic clarum erit q nulla est repugnantia in text. philosophi. Tertio soluentur quædam dubia.

Prima distinctio est hæc. Difficultas sciendi potest prouenire ſm doctrinam phi & Commen.in.2. metaph. text.1. & vt manifestauimus in lib.2. metaph.in.q.2. aliquando ex parte rei vt quando res imperfecta est: vt pote potentialis aut habens actum semper admixtum potentiæ, aut quia nō dicit aliquam realitatem, aut quia mere respectiua sunt, aut priuatiua entia. His de causis difficile est nobis scire naturam materiæ primæ & motus & infiniti & temporis & entis rationis & relationum & priuationum. Aliquando ex parte nostri intellectus qui vltimum gradum tenet in intellectualibus, cuius cognitio incipit a sensu, & sine phantasmate non intelligit, vt declarabitur in lib.3. vnde hæc materialia sunt sibi proportionata, quæ autem sunt immaterialia, licet in se sint valde scibilia ex perfectione entitatis suæ, & quia sunt semper actu & simplices actus, tamen quia non cadunt sub sensu, de eis paruam cognitionem & cum magna difficultate habemus, ex hoc prouenit q si datur forma informans mām, cuius operationes non cadant sub sensu sed sint eleuate super materiam quales sunt actus intellectuales, difficul-

tas

tas sciendi non erit ex parte talis formæ, cum sit pfectior inter formas rerũ inferiorum, sed ex parte nostri intellectus.

Scda distõ. Aĩa pprie dicta. s. quæ est actus corpis physici &c. diuiditur in vegetatiuam & sensitiuam & intellectiuã, vt ptractabimus in lib. 2. ex quibus vegetatiua ẽ parum immaterialis eo q exercet opationes suas per qualitates naturales actiuas sensitiua aũt magis immaterialis, qm̃ principium sentiendi non est qualitas naturalis, sed spiritualis quæ dr̃ spẽs intentionalis obti, intellectiua vero adhuc immaterialior est, eo q vt intellectiua non exercet actum per organũ, nec principium sui actus est species intentionalis repræsentatiua indiuidui sed solius naturæ vniuersalis.

Ex his distõnibus dico ad ppositum quæsitum q scĩa de aĩa applicando ad vegetatiuam & sensitiuam non est difficillima, qm̃ non excedunt multum materiam, & actus earum cum sint p organum, cadunt sub sensu, vñ iudicium fiendũ est de illis, sicut de quidditatibus materialibus, quæ qm̃ pportionate sunt nr̃o intellectui non sunt dificillime ad cognoscẽdum. Applicando aũt ad aĩam intellectiuam, dico q est difficillima, non ex parte rei vt tenet Iandu. in. 1. lib. in. q. 6. opinatur. n intellectum posse esse ens in pura potẽtia vt materia, cuius error manifestabit in lib. 3. qñ loquæmur de natura aĩæ & intellr̃s ptra Auer. quem in oĩbus conat Iãdu. defensare. Sed ex parte nr̃i intellr̃s, eo q vt intellectiua excedit oĩno materiam, & eius actus nõ recipiuntur in corpe, nec sub sensu cadunt, iõ difficillimum est inuestigare naturam eius. v. g. si habet esse añ corpus, si remanet post corpus, si intellr̃s est in sola aĩa an in coniuncto idem dico de intelligere, si intellr̃s distinguitur a sensu & a phantasia, & multa alia circa quæ dubitatum est ab antiquis & nondum sunt firmata & hæc manifestabuntur in. 3. lib. qñ ptractabimus de aĩa de intellectu de actu suo de conceptu de spẽ de obo ex his apparet q i dictis philosophi nulla est vera repugnãtia. nã licet tota scĩa de aĩa sit difficilis, qa vt dicit phus in hoc primo lib. in te. 4. difficile ẽ inuenire subam & qd quid est aĩæ & de accñtibus suis. i. potentiis noticiam habere tamen scientia de anima vt vege-

bb

tatiua & sensitiua cōparata aliis partibus sciæ naturalis & certior & minus difficilis est, scia aūt aīæ vt intellectiua est & incerta & summæ difficilis est qm̄ semp dubitatum est a sapientibus an exeat in esse p gñonem, vel alr, an sit æterna, an incorruptibilis, an vna an plures, an simplex an composita ex intellectu poss. & agente vt ex duabus partibus essentialib⁹.

Sed ɔtra hanc determinationē insurgunt dubia. & primo vr̄ q̄ scia de mā prima quæ tradit in. 1. phy. & in. 8. meta. sit difficilior q̄ scia de aīa, nā mā prima est maxime elongata ab actu, aīa aūt intellectiua est actus, si ergo vnumquodq3 est cognoscibile ex. 9. meta. inq̄tum est actu constat sciam de mā prima eē difficiliorē hac scia vt ēt applicat aīa aīæ ītellectiuæ.

Iandu. in. 1. lib. in q. 6. concedit hanc sciam esse ita difficilem ex pte rei. i. ex parte aīæ intellectiuæ sicut scia de materia prima eo q̄ sequens mentem Cōmen. tenet aīam intellectiuā respectu intellectus possibilis esse ens in pura potentia sicut & materia prima. Sed hunc errorem excludemus cum loquemur de natura aīæ intellectiuæ contra Commentistas. Nos igitur r̄ndentes dicimus argumentum concludere maiorem difficultatem ex parte rei. i. materiæ primæ cum sit ex se nullo mō actu nec actus, non aūt concludit ex parte nostri intellectus, qm̄ suba aīæ vt intellectiua, nec operationes suæ quæ non explentur per organum, cadunt sub sensu. Sed materia prima licet non secūdum se tn̄ vt est subm transmutationis & motus quem dicemus in. 2. libr. esse sensibile per se cadit sub sensu, per transmutationem autē cognoscimus materiam primam ex. 1. phy. tex. 62. & in. 8. metap. Quia igitur materia prima rōne transmutationis magis cadit sub sensu, quam aīa intellectiua rōne cuiuscunq3 operationis suæ ideo scia de ea ex parte nr̄a sed nō ex parte sua est difficilior aliis partibus scientiæ naturalis.

Secundo videtur q̄ hæc scia sit magis difficilis q̄ scia de intelligentiis quod tamen videtur repugnare p̄ho, qui in. 2. metaphysicæ tex 2. assimilans intellectum nostrum oculo noctuæ facit, mentionem solū de manifestissimis naturæ. i. de separatis & non de anima nostra. Contra autem proba-

tur quoniam metaphysica non est difficilis nisi respectu nostri intellectus, cum abstracta sint maxime intelligibilia pp immaterialitate sicut & sol est maxime visibilis ex se. Scientia autem de anima intellectiua est difficilis ex parte sui & ex parte nostri, quia vt dictum est non cadit sub sensu.

Iandunus concedit hanc scientiam esse difficilem ex parte animæ & ex parte nostra, quod tu non concedes vt dixi in responsione ad præcedens sed tm̃ ex parte nostra. Cum hoc tamen stat q̄ non sit difficilior metaphysica, quoniam actio intellectualis intelligentiæ est magis elongata a sensu quam intellectio animæ intellectiuæ quoniam vt coniuncta non intelligit sine phantasmatæ quod est quoddam sensatum, q̄ nō contingit in intelligentia. Quando igitur dicit philosophus scientiam hanc esse difficillimam non accipias absolutæ, sed respectu aliarum partium scientiæ naturalis. Hæc de præsenti quæstio dicta sint

Qō.6. si est vna cōis via inuestigandi quodquidest, & quæ sit illa apud Aristotelem.

Fortassis alicui uidebitur una quædam Methodus esse de omnibus de quibus uolumus substantiā cognoscere. Tex. 4.

IN HAC questione sic procedemus. Primo ponet vna distinctio. Secundo duæ conclusiones responsiuæ. Tertio respondebitur cuidam dubio

Quantum ad primum distinctio est hæc. Quodquidest dupliciter potest considerari. Primo absolutæ siue vniuersaliter. Secundo in particulari vt quodquidest lineæ & hominis & terræ, & animæ &c.

Quantū ad secundum sit hæc prima conclusio. Ad inuestigandum quodquidest absolutæ datur certa via & vna communis doctrina. hæc declatata est nobis in.7. metaphysic. in quæstionibus nostris, vbi docuimus de mente philosophi

ex quibus p̃tis cõstare debet ip̃m q̃dquideſt. & quõ cõſtat ex ꝓpria dĩa & ꝓximo gñe vel ex primo gñe & dñis pluribus vſqꝫ ad ſpecificam, exemplum primi, hõ eſt aĩal rõnale, exẽplum ſcdi hõ eſt ſubã corpea aĩata ſenſitiua rõnalis, & qua via inueſtigandum eſt ꝓximum genus, ac ꝓpria dĩa. Tu igitur vide quæ illic ſcripſimus. Sed de mõ inueſtigandi propriũ genus & differentiam dicemus in. 3. loco huius quæſiti.

Scda concl'o. Ad inueſtigandum q̃dquideſt in ſpẽ, nõ põt dari vna ſola & certa via, ſed in diuerſis ſcientiis eſt diuerſa probatur, diuerſæ ſciæ hñt diuerſum modum diffiniendi ſua diffinibilia, vt naturalis per materiam & formã. Mathematicus ꝑ ſolam formã vt docet philoſophus in. 2. phy. tex. 15. & logicus ꝑ ſolã formã vñ de hoc quæremus. infra in text. 16. Præterea, ſubæ completæ in ſpẽ. i. quæ nõ hñt rõnem ꝑtis vt hõ & leo, diffiniuntur ꝑ p̃ta intrinſeca & quidditatiua, formæ aũt & accñtia ꝑ ſubiectũ q̃d non eſt de eſſentia eorum. vñ dñr diffõnes ꝑ additamentum. & de his locuti ſumus in 7. meta. in qõnibus nr̃is, nulla aũt eſt vna cõis ſcia, neqꝫ ſpecialis quæ conſideret ꝓpria & intrinſeca principia cuiuſlibet diffinibilis, prout ſunt ſibi propria nam vt determinauimus in 1. metaphy. in queſtionibus nr̃is, metaphyſica quæ eſt cõis ſcia, non conſiderat rerum quidditates quo ad p̃ta propria ſed vniuerſaliſſima, ſciæ aũt particulares immoratur in ſuis ꝓpriis principiis quia non eſt maior rõ ꝙ vna conſideret de ꝓpriis principiis oĩum diffinibilium q̃ alia, non ergo põt dari vna cõis via diffiniendi & venandi q̃dquideſt in ſpẽ. vñ Albert. in. 1. de aĩa trac. 1. c. 3. inquit. Q̃m rerũ diuerſarum diuerſa ſunt principia eſſentialia, ſicut alia ſunt principia numerorum, & alia planarũ ſuꝑficierũ, ſecũdũ illa proprie variant diffõnes.

Quantum ad tertium aduerte ꝙ contra primam concl'onem inſurgit dubium. nam ſi eſt vna cõis via venandi quod quideſt, dubitatur quæ ſit illa ſecundum philoſophum.

Ad hoc videtur reſpondere Commentator in commen. 5. huius primi libri, vbi dicit ꝙ apud Hyppocratem videtur eſſe demonſtratio apud Platonem diuiſio. Ariſt. aũt dedit in poſterioribus viam compõnis. Idem dicunt .b. Tho. & Al-

ber. & Egid. in expóne tex. 4. Sed difficile est sustinere qũo hæc expó & rñsio possit stare. Nã philosophus in 2. posteriorum in tex. 18. & 19. dicit perutilẽ esse diuisionem ad inuestigandum quodquidest. Sic enim inquit, congruum autẽ cum totum aliqđ aliquis negotietur departiri genus in atoma specie primam. Item text. 19. sic dicit. Diuisiones aũt quæ sunt secũdũ dñias vtiles sunt in his. nõ ergo vĩ philosophus reprobare viã demonstratiuã & diuisiuam & tenere compositiue.

Ad huius euidentiã aduerte ꝙ philosophus in. 2. post. tex. 3. probauit quodquidest non posse demonstrari de eo cuius est, qm̃ semper sequeretur petitio principii, ideo hanc viam vt inutilẽ reliquit. In tex. aũt. 4. probauit ꝙ non põt ꝓbari syllogismo diuisiuo ideo hanc syllogisticæ diuisionis vt inutilem reliquit. & si prima via fuit Hyppocratis & secũda Platonis, implicite reprobauit eos, non n. fit expressa mentio de eis. In tex. aũt. 17 vsqꝫ ad tex. 22. inuestigãs secundũ ꝓpriã opinionem quomodo venatur quodquidest amplectiť duas vias. Prima est via diuisionis. s. diuidendo genus in differentias suas vt volens diffinire hoĩem cognito ꝙ est ens quod est subã, diuidit substãtiam per corporeã & incorporeã, habito ꝙ est substantia corporea diuidit per aĩatam & inaĩatam, habito ꝙ est aĩata diuidit per sensitiuã & nõ sensitiuam, habito ꝙ est sensitiua, diuidit ꝑ rõnalem & irrõnalem & hic est status. Sed aduerte ꝙ hæc est via simplicis diuisionis & nõ syllogismi diuisiui, & in hoc differt opinio philosophi ab opinione Platonis, si tñ Plato sic sensit ꝙ nobis non constat. Via secunda sumpta a philosopho, est via cõpõnis siue collectionis scilicet simul colligere cum primo genere oẽs dñias vsqꝫ ad vltimam conuenientes diffinibili relictis oppositis, sic hõ est substantia corporea aĩata sensitiua rõnalis. Ex his patet ꝙ secundũ philosophũ via venandi quodquidest, est diuisiua & collectiua, q̃ appellat coñ. cõpõnis viam. Sed diuersimode, nam via diuisiua est inchoatiua, via aũt collectiua siue via cõpõnis est quæ perficit format & complet quodquidest.

Sed dices, si philosophus vtiť vtraqꝫ via, quare Coñ. noĩat solũ viã compõnis q̃ attribuit a philosopho in posteriorib⁹.

Ad hoc dico q philosophus nõ vtit via diuisiua nisi quia pcedit & ordinatur ad viam compõnis, vt patet in. 2. poste. in text. 19. vbi postq̃ dixit q diuisiones quæ sunt secundum drias sunt vtiles in his subdit qũo sunt vtiles dicens, vtiles aũt sunt vtiq; sic solum ad colligendum quodquidest. Patet ergo q ordinat diuisionem ad collectionem p q̃ vt dcm̃ est cõpletur quodquidest. Vbi autẽ sunt duo & primum pp scdm, vr esse solum vnum. Quia ergo diuisio nõ quæritur nisi pp cõpositionẽ iõ Cõmentator de mente philosophi non noiauit nisi cõpositionis viam. Patet ẽt ex his falsam esse rñsionem Ianduni q̃ dat pposito dubio in primo de aïa. q. 7. Arbitratur enim q qñ Commẽ. dicit viam Arist. esse viam compõnis p ly viam compositionis intelligat viam compositam ex diuisione & demonstratione qd est alienum a mente philosophi vt tibi manifestum erit si leges in. 2. poste. tex. 18. vsq; ad text. 22. Illic enim inuenies q accipit diuisionem driarum, & compositionẽ, p collectione driarum conuenientium diffinibili relictis oppositis. Hæc de presenti quæsito dicta sint.

Qõ. 7. si vle nihil est aut posterius singularibus.

Animal aũt uniuersale aut nihil est aut posterius. Tex. 8.

IN HAC . q. aduerte q difficultas eius pendet ex multiplici & varia expositorum snia, nam Commeta. exponit vno mõ & Egid. alio, & b. Tho. alio & Iand. alio, & oẽs quidem rõnabiliter pter Iandu. vt videbis, iõ solam eius opinionem relinquemus & soluemus rationes suas.

Quantum ad mentem Comẽ. aduerte q in primo de anima com. 8. ibi. Demonstratur per hoc q ipse non opinatur, q diffinitiones gñum & spẽrum sint diffõnes rerum vlium existentium extra aïam. sed sunt diffõnes rerum particularium extra intellectum, sed intellectus est qui agit in eis vniuersalitatem, &. q. d & nõ attribuitur esse diffõnum speciebus & gñibus, ita q ille res vniuersales sunt existentes extra intellectum, viuum enim vniuersale aut nihil est omnino, aut esse eius est posterius ab esse rerum sensibilium, si est aliquid vle ens per se, & dicit hoc, quia apparet hic q diffõnes

sunt de istis rebus sensibilibus existentibus extra intellectũ, & tunc aut non sunt res vniuersales existentes per se vt Plato dicebat, aut si sunt, esse earum non est necessarium in intelligendo subas rerum sensibilium, & q.d.ꝙ non curat in hoc loco qũocunq; sit, cum apparet ꝙ istæ diffõnes nõ sunt nisi in rebus particularibus existentibus extra aĩam secundũ ꝙ apparet hic est ꝙ aut non sunt omnino, aut si sunt postremum sunt.i.sunt posteriores a rebus sensibilibus qm̃ si præcederent eas ita ꝙ essent causæ earum non possemus intelligere subas rerum sensibilium nisi postq̃ habuissemus fidem sui esse, sicut est dispositio de aliis causis rerum existentibus in eis scilicet forma & materia. Hæc Commentator.

Et intẽdit exponere dictũ philosophi hoc mõ, illud viuũ, idest aĩal Platonicum qđ ponitur separatum aut nihil est.q.d.est chimericum. Aut si est, est posterius quo ad intellectionem.i.est posterius intellectum q̃ singularia sensibilia. Quod probat Cõm cum dicit. Qm̃ si præcederent &c. & intendit hanc rõnem, si vl'e Platõicum esset de quidditate rerum sensibilium existentium extra intellectum sicut forma vel materia, non possemus eas cognoscere ignorato vniuersali Platonico. Hoc autẽ est falsum. Cognoscimus enim vt apparet sortem & Platonem sine illo vl'i, ergo vel nihil est, vel est posterius notum suis singularibus. Aduerte igitur ꝙ ly posterius secundũ Cõmen. non refertur ad esse reale illius vniuersalis, sed ad esse cognitum. vñ dixit, ꝙ philosophus non curat in hoc loco quomodocũq; sit dũmõ ꝯcludat q, siue hẽat esse prius. siue posterius, tñ est posterius notũ suis singularibus.

Sed in expõne Cõm sup̃ recitata sunt duæ ꝓpõnes dubie quas necesse est bene considerare, vt earum veritas appeat.

Prima est hæc. Diffinitiones generum & specierum non sunt diffinitiones vniuersalium existentium extra animam sed sunt diffinitiones particularium extra intellectum. Hæc Commentator, sed hoc videtur repugnare philosopho in 7.meta.tex. 35.vbi vult ꝙ diffinitiones dentur de vniuersalibus & non singularibus vnde inquit singulare non est diffinibile, sed sensu attingibile.

Ad hoc dr̃ q̄ singulare siue ꝑticulare dupl'r ꝑt cognosci. Primo mō ꝑticulari & singulari.i.vt est coniunctum ꝯdōnibus indiuiduantibus, & sic de eo non est diffō sed cognitio ꝑ sensum. Secundo mō vl'i.i.inq̄tum consideratur sine ꝯdōnibus indiuiduātibus & vt sic actione intell's fit vl'e & vl'iter cō cipitur, & hoc modo de particulari secundum esse quod est vl'e secundum conceptum datur diffō, & sic intellexit Commen. vt patet consideranti illud commentum, & hoc dixit ad destruendum sensum Plato. qui ponebat non solum particulare habere esse extra intellectum sed & vniuersale per se existens extra singularia.

Scd̄a est hæc. Sed intellectus est qui agit vl'itatē in eis. Hoc videtur falsum, nam vl'itas vt declaratum est in.6.meta.in .q nostris & in trac.de transcedentibus est purum ens rationis. Tale autem ens a nullo fit quoniam omne habens caussam efficientem est ens reale vt declarauimus in eodem loco de mente Heruei in quo li.3.in.q 1.

Ad hoc dr̃ q̄ contingit aliquid fieri ab intellectu dupliciter. Prmo per se & primo, eo q̄ ad ip̄m terminatur actus intellectus & hoc mō nō fit ab intell'u vniuersalitas, sed potius ꝯcept⁹ & hītus sciæ. Hæc aūt sunt entia realia quia sunt in p̄nto qualitatis, & sunt subiuæ & nō obiuæ in intellectu. Quid aūt sit esse obiuæ & subiuæ in intellectu iam declarauimus in trac.de transcendentibus. Scd̄o fit aliq̄d ab intellectu scd̄ario & ꝯn̄ter, sicut q ꝑ se facit albū ꝯn̄ter facit sil'e. & hoc mō dr̃ intellectus facere vl'itatem nam ex hoc q̄ format conceptum de hoīe sine condōnibus indiuiduantibus, consequit̃ quædā vl'itas p̄ndi de pluribus, vn̄ in rei veritate magis congruū esset dicere vniuersalitatem consequi actum intellectus q̄ fieri ab intellectu qm̄ fieri proprie est solius entis realis.

Quantū ad mētē Egidii, aduerte q̄ sensus suus stat in hoc, supponitur ex.7.phy.q̄ aīal genus non dicat vnam naturā, spēs aūt spālissima quantum sit ex se dicit vnam naturam nec plurificatur per differētias aut gradus formales sicut plurificatur genus in spēbus sed solum in indiuiduis per materiam vt determinauimus in 12. metaphysi. in quæstio. nr̃is

licet autem genus non dicat vnam naturam, dicit tamen vnū conceptum formatum ab intellectu abstractum a singularibus. & tunc sic exponit dictum philosophi. Animal vl'e idest vt est genus aut nihil est scilicet in re quantum ad fundamentum cū nō dicat vnā naturam aut posterius est scilicet singularibus quantum ad conceptum genericum cum sit abstractum a singularibus per actionem intellectus.

Sed aduerte ꝙ hæc expositio vr̄ diminuta. Nam licet declararet sensum philosophi q̄tum ad vl'e gn̄icum, non tamē quo ad vl'e specificum, quod secūdum se dicit vnam naturā. Cum ergo philosophus loquatur de quolibet vl'i vt patet cū dicit in verbis vltimis illius tex. & si aliquod commune aliud prædicetur, debuit Egidius declarare vl'r si vl'e nihil est aut posterius suis singularibus.

Quantum ad mentē.b.Tho.aduerte ꝙ exponens dictum tex.loquitur de vl'i tam generico q̄ specifico & intendit hanc distinctionem, vl'e sumitur dupl'r. Primo pro natura vt res est puta id qđ est aīal, id quod est homo. Secundo pro natura vt substantia intentioni vl'itatis puta animal vt genus homo vt species. Qn̄ dicit philosophus animal & sic quodlibet aliud commune aut nihil est aut posterius, si sumatur. 2. modo constat ꝙ est posterius quia illa intentio vl'itatis est collecta ex singularibus & in hoc oēs ꝑipatetici cōueniunt, si aūt sumatur. 1. modo dicit. b. Tho. ꝙ est aliquid & est prius. Tu tamen non intelligas ꝙ sit prius & aliquid separatim existēs extra singularia. Hoc.n. esset Platoni. Sed dr̄ esse aliquid & prius licet sit in suis singularibus, sicut potentiale est prius actuali. Vel vt alii declarāt. Sicut illud dicitur esse prius. a quo non conuertitur subsistendi ꝯn̄tia, vt duo sunt priora tribus. Sic dicitur aīal esse prius homine & homo Socrat. Nam bene sequitur homo est, ergo aīal est. Sed non econuerso. Item Sortes est, ergo homo est, non tamen econuerso.

Quantum ad mentem Iandu.aduerte ꝙ errauit eo ꝙ tenet in. 1. de anima. q. 8 formam gn̄icam distingui realiter a specifica. Multiplicat enim formas in cōposito sicut multiplicantur prædicata quidditatiua, cuius imaginationem repro-

bauimus in 2.metaph. & in 8.in.q. nostris. Pro expositione autem huius dicti. Animal vniuersale aut nihil est, aut posterius sic distinguit.

Vl'e dupliciter sumitur. Primo pro intentione vl'itatis q̃d est esse prædicabile de pluribus. Secundo pro re siue quidditate quæ denominatur vl'is ex tali intentione. Iterum res vl' ipsa quidditas est duplex. Quædam est reperibilis in pluribus differentibus specie, & hæc est quidditas generica. Quædam est reperibilis in pluribus differentibus solo numero & hæc est quidditas specifica, post distinct dicit tria. Primo q̃ vl'e pro intentione est posterius singularibus. Secundo q̃ vl'e pro re quæ denominatur genus est prius realiter ipsis speciebus quantum ad formam genericam. Tertio q̃ vl'e pro re quæ denominatur species specialissima, non est prius essentialiter ipsis essentiis suorum indiuiduorum.

Et aduerte q̃ ex his tribus habes concedere primũ, nam intentio vl'itatis causata est & collecta ex singularibus vt dictum est de mente.b.Tho. exponentis tex.8.physico. Item habes concedere tertiũ, q̃m forma specifica & forma indiuidualis non distinguntur, realiter, hæc enim est in primo modo per se Sortes est homo, vnde apud Boetium in lib. diuisionum, species est totum esse idest tota essentia indiuiduorum. Debes autem negare secundum, q̃m in via nostra non distinguuntur realiter forma a qua sumitur genus, & forma a qua sumitur species, nam ab eadem anima sortes habet q̃d sit animal quia sensitiua & ab eadem q̃ sit hõ quia intellectiua & id totum iam resoluimus in.7.metaphy.in.q. nostris vbi defendimus vnitatem formæ in composito. Et q̃m Ian. in primo de anima.q.8.conatur probare hoc secundum dictum ex eo q̃ tenet distinctionem realem inter formam genericam & formam specificam, ideo volo soluere rationes suas quæ sunt tres.

Prima est forma qua mediante materia prima recipit formas specificas vsq; ad indiuiduales, distinguitur realiter a formis specificis, quia nihil est medium respectu sui ipsius, sed forma gñica est qua mediante materia &c. nam dicit Com-

mentator in. 1. metaphysi. commen. 17. q materia prima prius recipit formas generales, & mediantibus illis formas specificas vsq; ad indiuiduales ergo &c.

Ad hoc respondet Grego. in. 2. dis. 16. q. 2. art. 1. ad quartum ꝯtra primã conclusionem, & dicit conformiter vie Thomisticæ, q dcm̃ Com̃. nõ debet intelligi ita q materia prius recipiat formam gñicam, & deinde specificam & simul stent in materia, sed successiue puta q materia actuanda forma hominis, prius recipit vegetatiuam, q̃ vocat generalem, quia vl'ior est. Deinde sensitiuam corrupta vegetatiua, & hanc vocaret minus generalem, quia minus vl'is est. Deinde intellectiuam corrupta sensitiua, & hanc vocat specificam, ex hoc tamen non habetur q sensitiua existens in homine distinguatur realiter ab intellectiua, qm̃ eadem formam dat homini esse sensitiuum & intellectiuum. vnde aliud est dicere qd sint distincte formæ, & q vna met forma equipolleat distinctis formis, primum enim fuit error Ianduni. secundum autem admittitur in via nostra, & omnium qui tenent vnicam formam in composito. Ad argumentum ergo nego maiorem. Ad probationem dico q licet idem respectu eiusdẽ gradus essendi non sit medium sui ipsius tamen non inconuenit respectu diuersi gradus, nam calor vt duo receptus in aqua est medium q recipiatur vt quatuor, non enim recipitur vt quatuor nisi mediante ipso vt duo, sic dico in proposito de forma quæ dat multos gradus essendi.

Secunda est, forma generica est potẽtialis respectu forme specifice, ergo distinguũtur realiter, ꝯña nota. Añs ꝓbaẽ ex 7. meta tex, 41. ex quo habetur q genus est potentia & dña ẽ forma ergo forma gñica ẽ põalis respectu forme specifice.

Ad hoc dr̃, q Arist. vt exponit. b. Tho. intendit genus esse potentiam non quidem realiter sed conceptibiliter, qm̃ conceptus genericus comparatur ad specificum vt materiale ad formale, ex consequenti vt potentiale ad actum, ex hoc tamen non sequitur q forma generis sit realiter distincta a forma specifica, sicut non sequitur genus esse materiam licet habeat modum materiæ ex. 8. metaph. tex, 6.

Tertia est, aliquod accidens conuenit homini secundũ formã specificam q̃ non conuenit ei secundũ formam gñicam, nã homo inq̃tũ homo est risibilis, & tamen non est risibilis inquantum aĩa, aliter oẽ aĩal esset risibile, ergo non est eadem forma qua homo est homo & qua homo est animal.

Ad hoc negatur assumptum, q̃m cum teneamus vnicam formam in hoĩe, p illam formam insunt hoĩ oĩa accidentia conuenientia hoĩ. Ad probationem concesso antecedente nego ꝯñtiam nam ad verificandum illam ꝯñtiam sufficit hãc di siunctiuã esse veram, ergo non est eadem forma, vel nõ dat tantum esse hoĩem sed esse aĩal & esse corpus. & secũda pars est vera, & ideo inq̃tum dat esse hoĩem conuenit hoĩ aliquod accidens inq̃tum est homo, & inq̃tum dat esse aĩal conuenit hoĩ aliquod accidens non inq̃tum est homo sed inq̃tum animal, & hoc accidens est mouere seipsum localiter modo quo determinabimus in lib. 3. Si autẽ daret tm̃ vnum esse. Argumentum suum concluderet, verum quia forma hoĩs vna existens equipollet distinctis dantibus distincta esse, ideo nihil concludit, nam ad reduplicatiuam verificandam necesse est reduplicare sub eadem rõne formali, & q̃m aĩa hoĩs non eadem ratione dat hoĩ esse hoĩem qua dat esse aĩal vt dictum est ideo stat q̃ homo sit risibilis inquantum homo & non inquantum aĩal. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Qõ. 8. si accidentia conferunt ad cognoscendum quod quid est rei substantiam siue quidditatem.

Sed econuerso accidentia magnam partem conferunt ad cognoscendum quodquidest. Te. 11.

IN HAC .q. aduerte q̃ non est necesse distinguere accidens in cõmune & ꝓprium vt sciamus quæ conferunt & quæ non. Cõstat. n q̃ philosophus intẽdit de ꝓpriis, vñ exemplificat de recto & obliquo, quæ sunt propria lineæ & Commen. in commen. 11. inquit, & non præparatur nobis cognitio substantiæ p cognitionem accidentium, nisi cũ sci-

uerimus accidentia propinqua essentialia.i.quæ consequunt essentiam vel quæ fluunt ab essentia, qualia sunt accidentia propria,] & ratio quidem huius est, qm̄ cum accidēs commune sit indifferens vt insit multis & distinctis naturis non potest nos ducere in cognitionem determinatam vnius nature. Ex opposito autem, qm̄ accidens proprium consequitur tantum vnam naturam, ideo potest conferre ad cognoscendū illam naturam ad quam consequitur.

Insistendum est ergo circa accidentia propria, de quibus duo inuestiganda sunt. Primo si conferunt. Secundo de modo quo conferunt.

Quantum ad primum præpono secundas dictinctiones, deinde conclusiones responsiuas ad quæsitum cum probationibus suis.

Prima distinctio, noticia est duplex, diffinitiua & discursiua, diffinitiuam voco simplicem appræhensionem qua apꝓhenditur rei natura quid sit. Discursiua est quæ habetur per ratiocinationem, qua probatur & concluditur aliquid de substantia absolute vel in specie, puta ꝙ existit. quod est corruptibilis, vel incorruptibilis qđ ē materialis vel immaterialis.

Secunda distinctio substantia potest cōsiderari duplr. Primo absolute. Secundo descendendo in genere puta substantia naturalis, substātia naturalis corruptibilis, & naturalis incorruptibilis vt cœlum & substantia separata, & substantia separabilis a materia vt anima intellectiua.

Ex his distinctionibus ponuntur due conclusiones rn̄siue.

Prima est accidentia. propria multum nobis conferunt ad cognitionem diffinitiuam substantiæ, probatur quia cum dr̄ia essentiales quasi pro maiori parte sint nobis incognite vtimur in diffinitionibus ex doctrina pħi in. 7. & in. 8. metaphy. propriis accidentibus loco dr̄iarum. vnde per calorem in summo notificamus ignem, per par & impar & alias proprietates notificamus species numerorum, & in naturalibus per virtutes proprias & proprios effectus notificamus naturam vegetabilium & mineralium & animalium.

Præterea, propria accidentia vt declarauimus. n. 4. metaph.

in.qō. nostris sunt vt effectus causati a natura rei in genere causæ non solum subiectiue & materialis, sed etiam efficientis saltem per modum naturalis sequelle. Sed omnis ꝓprius effectus disponit intellectum nostrum ad noticiam suæ causæ qua scimus naturam ipsius, ergo &c. Præterea ex motu circulari vt patet in primo de cœlo notificatur nobis natura cœli quomodo est quintum corpus simplex &c.

Secunda conclusio accidentia propria multum conferunt ad noticiam discursiuam substantiæ, & absolute, & in specie, Absolute quidem, qm̄ ex inexistentia accidentium concludimus existentiam per se substantiæ nam cum videam calorem & lucem & grauitatem esse necesse est vt sit aliquod subiectum cui insint qm̄ cum sint accidētia eorum esse est inesse, illud autem subiectum constat esse substantiam, in specie autem patet ꝙ per motum & trasmutationem concludimus materiam primam esse. ex. 1. physi. &. 8. metaph. per motū sphæricum proprium cœlo concludimus cœlum esse incorruptibile, non compositum ex elementis ex primo cœli: per combinationes composibiles quatuor primarum qualitatum, concludimus quatuor esse elementa ex. 2. de generatione: per motum eternum concludimus existentiam primi motoris & ꝙ est actus. & ꝙ est sine materia. & ꝙ est vnus ex. 12. metap. Ex operatione intellectus non organica concludemus in lib. 3. de anima ꝙ est separabilis, ex his ergo patet ꝙ accidentia propria non solum conferunt ad noticiam diffinitiuam & discursiuam habendam de substantia, sed ita inchoant nobis viam ad philosophiam ꝙ sine eis vanum esset omne studium nostrum, qm̄ nostra cognitio incipit a sensu, sensus autem est appræhensiuus accidentium, & per accidentia vt per primos nuncios paratur nobis via ad noticiam substantiæ.

Quantum ad secundum aduerte hic varias opiniones, nam quidam arbitrantur ꝙ primo cognoscamus accidens per ꝓpriam speciem accidentis, deinde per eandem speciem cognoscamus substantiam, ita ꝙ non cognoscimus substantiã per propriam speciem substantiæ sed per solam speciem ac-

cidentis. Quidam autem arbitrantur ꝙ per ſpeciem ſubſtantiæ abſtractam a phantaſmate accidentis cognoſcamus prius ſubſtantiam ſed confuſe deinde per ſpeciem accidentis cognoſcamus accidens. & has opiniones iam pertractauimus in.7.metaphy.q.3.& illic declaratum inuenies quam viam debeas ſequi vt Thomiſta.

Quantum autem ad imaginationem Ianduni in primo de anima.q.10.aduerte ꝙ imaginatur accidens hoc modo cõferre ad noticiam ſubſtantiæ ſicut materia non recipit formam ſubſtantialem niſi prius diſponatur per formas accidẽtales quæ ſunt diſpoſitiones pro forma introducenda, ſic intellectus poſſibilis cum ſit ens in pura potentia in genere intelligibilium vt declarabitur in 3.lib.non recipit ſpeciem intelligibilem ſubſtantiæ niſi prius recipiat ſpeciem accidentis per quam diſponatur ad recipiendum ſpeciem ſubſtantiæ & per quam intelligat ſubſtantiam, ita tamen ꝙ prius intelligit accidens per ſpeciem intelligibilem accidentis, quam ſubſtantiam per ſpeciem intelligibilem ſubſtantiæ. & hunc modum non aliter probat ſed dicit ꝙ concordat naturæ rei vt declaratum eſt ſimilitudine ſumpta inter materiam primam & intellectum poſſibilem.

Sed hic ſenſus videtur contradicere philoſopho in 7.metaphyſicæ tex.4.Dicit enim ſubſtantia omnium prima noticia ratione & tempore,ſi ergo eſt prior noticia quam accidens primum cognitum abſolute ſiue confuſe ſiue diſtincte non eſt accidens ſed ſubſtantia.

Huic inſtantiæ reſpondens Iandunus in eadem qõne in reſponſione ad vltimum factum ad oppoſitum & eſt ſua vltima reſponſio, dicit ꝙ ipſum accidens prius cognoſcitur q̃ ſubſtantia ſimplici cognitione ſic intelligendo ꝙ cognitio accidentis prior eſt in intellectu via generationis, quam cognitio ſubſtantiæ, tamen verum eſt ꝙ cognitio ſubſtantiæ prior eſt via perfectionis & dignitatis & principalitatis, ſicut & ſubſtantia eſt prius ens principalitate & nobilitate q̃ accidens & ad illam intentionem loquebatur Ariſt.in.7.metap. in tex.præallegato.Hæc Iandunus.

Sed illa expositio non est ad mentem philosophi nã dicit Cõmen illic in cõ.4. ꝙ philosophus dat modos quibus substantia præcedit alia entia. Constat autem ꝙ ly præcedit si ꝓpriæ sumatur dicit ꝓprietate naturæ aut tẽporis. Præterea, philosophus in eodẽ tex. dicit substantiã esse priorẽ rõne, eo ꝙ non potest diffiniri accidens sine substantia. sed bene ecõ uerso. Cum ergo ibi loquamur principaliter de cognitione diffinitiua qñ dicit philosophus ꝙ accidẽtia multũ conferunt ad cognoscendũ naturam rei, sequitur ꝙ substantia sit prior quo ad conceptum quæ accidẽs & sic prius nota nõ mõ prioritate perfectionis sed etiam naturæ aut temporis.

Similitudo autem data a Ianduno inter materiam primã & intellectum possibilẽ, non habet aliquam euidentiam nec necessitatem, cum non sint eiusdem generis, nec est necesse eodem ordine disponi intellectum possibilem quo disponitur materia, nam intellectus hoc ordine sufficienter disponitur. Primo ꝙ phantasia recipiat a sensu exteriori phantasma accidentis. Secundo ꝙ intellectus agens illustrationẽ phãtasmatis extrahat speciem intelligibilem substantie ex phantasmate accidentis. Tertio ꝙ intellectus possibilis actuetur tali specie, qua actuatus est sufficienter dispositus ad intelligendum substantiam conceptu saltem confuso antequam intelligat accidens confuse nec distincte vt declarauimus in 7. metaph in. q. 3. Et pro habendo conceptu confuso de substantia non conferunt accidentia propria. sed pro habendo conceptu distincto, vt declaratum est in eodem loco. Cognitio. n. propriorum accidentium subsequitur cognitionem confusam substantiæ, & antecedit cognitionem distinctam. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio. 9. si intelligere est propria operatio animæ an coniuncti.

Maxime autem assimilatur proprio intelligere. Vsque, ibi, sine corpore esse. Te. 12.

IN HAC quæstione aduerte ꝙ ibi incipit varietas exponendi textũ philosophi de aĩa intellectiua, nã Auerroes

& sequentes

& sequentes eum supponunt animam intellectiuam non esse vnitam corpori vt formam dantem esse sed vt principium operandi mō quo dicemus in lib. 3. de mente Commē. & ꝙ intellectus agens sit subā separata intelligens se intellectione æterna, quæ non pendet ab organo nec a phantasmate, vt ab obō sicut nec intellectio intelligentiæ quæ seipsam intelligit. Sed. b. Tho. & Egid. & Sco. & Greg. tenent aīam esse veræ formam dantem esse hoī, & intellectum agētem esse potentiam intrinsecam aīæ, parantem spēs intelligibiles intellectui possibili vt per eas fiat intellectio, quæ non producitur ab intellectu agente sed possibili, & de his oībus loquemur in. 3. lib. pro nunc autem sufficit proponere.

Igitur dimissa ꝓ nunc imaginatione Commē. & sequentium eum, quærendum est si aīæ cōiunctæ q̄ supponimus formam dātem esse est aliqua propria operatio. Ad huius igitur euidentiam. Primo declarandum est quid importat propria operatio & cōis operatio. Secūdo ponetur distinctio. Tertio resoluetur propositum.

Quātum ad primum aduerte ꝙ ly propria excludit cōicationem alterius oꝑantis vel cooꝑantis vt ꝓpria oꝑatio calidi est calefacere, quia solum calidum calefacit, & nullum nō calidum calefacit, cōis aūt est ꝑ oppositum, quia. s. includit cōicationem alterius oꝑantis, sicut dum sortes & Plato trahunt nauem tractus ille non est oꝑatio ꝓpria vnius, sed cōis duorum. Ad propositum dico ꝙ si aliud distinctum ab aīa concurrit ad intelligere vt cooperantis aīæ puta ꝙ aīa cōicet corpori in hac operatione non erit propria aīæ. sed communis corpori & aīæ, si aūt non concurrit, erit propria.

Quantum ad scđm aduerte ꝙ aliquid distinctum ab aīa, pōt concurrere ad intelligere dupl'r. Primo vt organum sicut oculus concurrit ad visionem. Scđo vt obm, sicut sonus ad auditionē, si concurrit primo mō, aīa cōicabit corꝑi in intelligere, si concurrit. 2. mō, aīa non cōicabit corꝑi. Sed cōicabit ei qđ cōicat corꝑi. Pro quo aduerte vt bñ dicit Albert. in primo de aīa tra. 1. ca. 6. Aliud est cōicare corꝑi in actione vl' passione aīæ, & aliud cōicare ei ꝙ cōicat corꝑi, cōicat. n. aīa

corpori in actione vel passione quæ non expletur nisi organo corporali per virtutem affixam organo sicut ambulatio vel visio, quæ fiunt motu vel passione corporis, & p virtutes affixas ipsis membris, quorum vnum s.tibia explet motum opationem suam, alterum, s.oculus explet passione i.receptione coloris opationem suam. Cõicare aũt ei qđ cõicat corpi est q licet aliqua operatio non fiat sine motu vel passione alicuius partis corporis, tñ expletur sine alia operatione quæ fit motu vel passione alicuius partis corporis, sicut ẽ intelligere sensibilia & mathematica. Nam licet vt declarabitur in. 3. lib. intelligere non expleatur motu vel passione alicuius membri corporalis, tñ non fit sine acceptione formæ sensibilis & imaginabilis per phantasiam quæ cõicat corpori ex eo q operatio sua non expletur sine motu & passione membri corporalis, quod est organum phantasiæ. Oportet.n. formas imaginationis & phantasiæ fieri per motum a sensu in spiritu aiali dñæ formas hmõi, & easdem recipi oportet in parte cerebri in qua complantatum est organum phantasiæ. Patet igitur q aliud est aiam in operatione cõmunicare corpori, hoc.n.ẽ operari per instrm corporaleq; & cõicare ei quod cõicat corpori, hoc.n.est sine instro operari, sed requiritur obiectum receptum in potentia organica. Et ex his elicio tria. Primo possibile ẽ q suba incorporea existens in corpore vt actus corporis cõicet corpori in operatione sua. Secundo poſe est vt non cõicet corpori, sed cõicet ei q cõicat corpori. Tertio possibile est vt neutro modo cõicet, sed habeat operationes suas sine vlla dependentia ad corpus & hoc inquirere de aĩa intellectiua necesse est vt sciamus si est separata in operãdo vel non, & hæc quæstio est quam maximæ desiderant homines scire de anima.

Quantum ad tertium vt pro nunc superficialiter determinetur quæsitum (nam vltimatam determinationem faciemus in. 3. lib.) ponuntur duæ conclusiones, quas concedunt oẽs expositores philosophi, siue ponant animam intellectiuã esse veræ formam corporis siue non.

Prima conclusio. Anima non communicat corpori vt in-

strumento in ipso intelligere probatur. Anima intelligit per intellectum possibilem qui non est organo affixus per Aristotelem in. 3. de anima tex. 5. ergo &c. Et pro nunc nolo aliam probationē adducere, donec pertractemus in lib. 3. de natura intellectus possibilis & agentis, & de incorruptibilitate animæ intellectiuæ.

Secunda conclusio. Anima communicat corpori vt obiecto, in ipso intelligere. Ratio huius est quoniam determinabitur in lib. 3. q̄ necesse est phantasiam p̄parare phantasmata ipsi animæ coniunctæ vt intelligat. Non enim sine phātasmate intelligit vt dicet in lib. 3. phantasmata autem comparantur ad intellectum vt colores ad visum ex consequenti vt obiectum quod qūo sit verum, cum phantasma sit singulare, & obiectum intellectus sit vniuersale declarabitur in 3. lib. cum agemus de obiecto intellectus.

Ad propositum ergo quæstionem dico pro nunc q̄ intelligere est propria operatio animæ, nam ex dictis patet q̄ ad hoc q̄ sit communis animæ & corpori, est necesse q̄ corpus concurrat vt instrumentum operans, propterea vegetare & sentire non sunt propria opera animæ/organa enim simul cum potentiis quibus sunt alligatæ concurrunt. & propterea dicuntur opera coniuncti. Ex hoc aūt q̄ corpus siue corporeum concurrit vt obiectum scilicet phantasma non impeditur quin intelligere sit propria operatio animæ, nam si ex obiecto corporeo concurrente deberet dici actio communis, visio diceretur cōmunis colori & oculo, similiter volitio nō esset operatio propria voluntatis, cum ad ipsam concurrat obiectum volitum.

Tu tamen aduerte q̄ vt dicit Albertus in primo de anima tract. 1. cap. 6. Sunt quidam homines idiote & depressi ingenii non discernentes vniuersale a particulari. sed prosequuntur rationem vniuersalis in particulari permixtam, ita q̄ quicquid cognoscunt, cognoscunt in singulari. & horum intelligere potius est phantasiare vel cogitare, ex consequenti non habet operationem propriam animæ. Aliqui autem accipiunt vniuersale distinctum a particulari quod est

in phantasia, & horum intelligere licet non sit sine phantasia, tamen non est phantasiare, sed cognõ eleuata supra totum ambitũ cognõis sensitiuæ, & istorum intellligere est operatio per se ipsius aïæ & ex eo in lib. 3. ptractabimus de incorruptibilitate aïæ humanæ. Hæc de presenti quæsito dicta sint.

Qõ. 10. si põt saluari modus arguendi a destructione antecedentis ad destructionem consequentis, quem vr̃ facere philosophus in tex. 13.

Si quod igitur animæ operum aut passionum proprium. Vsq; ibi, separabilis. Tex. 13.

IN HAC q. aduerte q modus arguendi quẽ facit philosophus in pñti tex. talis est, si aïa habet opationem ppriã, est separabilis a corpe, ergo si non habet opationẽ ppriã non est separabilis a corpe. Constat aũt q hic modus est a destructione añtis ad destructionem 9ñtis qui reprobatur gña licet qm̃ in eo committitur fallacia 9ñtis. Præterea si valeret licet arguere ab inferiori ad superius in linea p̃ntali a destructione &c. vt hic si tu es hõ, tu es aïal. ergo si non es homo, non es aïal patet q non sequitur qm̃ demonstratio asino, verum est dicere q non est hõ. & tñ falsum est q non sit aïal.

Pro sustentatione hmõi positi a philosopho, inuenio quatuor modos dicendi, primus est Themistii vt innuit Com. in hoc primo lib. in cõm. 13. vbi sic habes. & est manifestũ sicut dicit Themistius q ppões hypotheticæ cõtinuatiuæ in quibus est 9ñs poſſe esse cũ añcedente, necesse est semp vt destruamus añs & 9cludamus oppositũ 9ñtis ecõtrario dispõni ppõnũ quarũ 9ñs sequitur añs necessario. & iõ nullũ impoſſe 9tingit Aristoteli inq̃tum destruit aññs v.g. si hoc visibile est aïal, poſſe est vt sit hõ. Sed non est aïal ergo impoſſe est vt sit hõ. Hæc Commen. & intendit q condõnales sunt in duplici dñia, in quibusdam añs est de inesse. & 9ñs de poſſi vt in exẽplo dato in quibusdam añs & 9ñs sunt de inesse vt si tu es hõ tu es aïal si curris moueris in prima dispõne licet arguere a destructione añcedentis &c. In scđa non licet. Arist. autem arguit in prima dispõne. Sic. n. inquit ẽni tex. cõmenti si aliqua

actionum aut passionum aīæ, sit propria sibi poſſe est vt sit abstracta. & si nihil est ei proprium, impoſſe est vt sit abstracta. & ideo nulla commitititur fallacia secus aūt esset si argueret in dispōe scda vnde regula de non arguere a destructione añcedentis, tenenda est concludere vl'ter in scda dispōe.

Sed nec in prima dispōe videtur vniuersaliter vera vt patet in hac si tu curris possibile est te moueri, & tñ non sequitur. Sed non curris, ergo impoſſe est te moueri, stat.n.ꝙ nō curras, & tamen potes moueri.

Rñdetur. Themistius intendit. qñ ꝯñs non de necessitate sed possibiliter sequitur ad añs sicut ibi si tu es aīal, licet non necessario, tñ possibile est ꝙ sis hō. si aūt sequitur necessario non licet arguere sicut in exemplo dato, nam ad currere sequit necessario ꝙ potes moueri & de facto mouer is. & hoc semp contingit qñ in añte ponitur superius cum propositione de inesse & in consequente ponitur inferius cum propositione de possibili vt exemplificatum est.

Scd's modus dicendi est Egidii in expōne tex. 13. & stat in hoc. Qñ condōnalis est de terminis conuertibilibus licet arguere a destructione añtis ad destructionem consequentis & & econuerso. Qñ aūt non est de terminis conuertibilibus vt quando in añte ponitur inferius & in ꝯñte suum superius nō licet. Condōnalis vero philosophi est de terminis conuertibilibus. Omne enim habens opationem propriam est separabile. i. pōt separatim existere & ecōuerso & iō philosophus nō cōmittit fallaciā consequentis. Hæc respōsio satis euidēs est.

Tertius modus dicendi est vnius doctoris moderni q̄ tenet ꝙ non fuit intentio philosophi arguere a destructione añtis ad destructionem ꝯñtis. Sed arguere ꝑ regulam datam in. 1. physico. Sicut affirmatio est cā affirmationis, ita negō est causa negōnis vt hic, si aīal habet pulmonem respirat, ergo si nō habet pulmonē nō respirat. Sic arguit hic philosophus, nā sicut pō pulmonis est cā respirationis, & negō eiusdem est cā nō respirationis, ita in ꝓposito, ꝑō opationis ꝓpriæ est causa aīæ ꝙ possit separi & negō ꝓpriæ operationis est causa inseparabilitatis. Hæc rñsio bona & resoluta est.

Quartus modus dicendi est quem innuit.b.Tho.in expositione tex.13.& intendit q Arist.in illo tex.non arguit a destructione &c.nec per regulam primi poste. Sed intēdit duas conclusiones, vnam affirmatiuam.s. si aīa habet operationē propriam est separabilis & aliam negatiuam.s. si non habet operationem propriam non est separabilis & rō quidem primæ est quia si habet operationē propriam habet operationem per se si operationem per se habet esse per se quia vnumquodq operatur vt habet esse vel eo modo quo est actu, si hēt esse per se, ergo ē separabilis a corpe.i. pōt separatim existere. Rō aūt scdæ est quia si non hēt opationem per se, ergo nec esse per se ergo non est separabilis. Oēs isti modi dicendi rōnabiles sunt, & sufficienter saluant rōnem phi. Hæc de psenti quæsito dicta sint. Et aduerte q oēs isti ꝯñtie si hēt opationem p se, habet esse p se, & si hēt esse p se est separabilis, examinabuntur in lib.3. qñ defendemus rōnem b.Tho.de incorruptibilitate aīæ ad mentem phi ꝯtra Scotū.

Qō.11.si logicus diffinit per materiā physicus aūt p formā.

Differenter autem diffiniet physicus & dialecticus.

Textu. 16.

Vbi dicit Cōmen.naturales differunt a disputatoribus modo diffiniendi.Disputatores.n. dant diffōnes secūdū formā, naturales vero secundū materiā.

IN HAC q. aduerte q magna est difficultas scire quis fuerit sensus philosophi in pposito tex.& Cōmen. &.b. Tho.& Egidii.Oēs.n transeunt nec alr declarant.Constat aūt q dcm phi & Com.primo aspectu vr eē falsum. Nā & dialecticus diffinit per materiam, vt qñ diffinit syllogismū per propositiones quæ sunt materia sua, & demonstrationē in.1.poste.cum dicit, q est ex primis veris immediatis. &c. Patet ēt q physicus diffinit multa sine materia, vt naturam motum locum tēpus &c.Vt ergo scias sensum philosophi dicemus tria quantum ad logicum, & tria quantū ad physicū.

Quantum ad logicum. Primo preponitur vna distō. Scđo duplex conclusio. Tertio soluentur quædam dubia.

Distō sit hæc, forma dr̄ duplr̄. Primo de forma ptis quæ est pars cōpositi. Scđo de eo qđ est idem essentialiter cū diffinito & p̄tur de illo in recto & est prius ac notius eo, vel s̄m aliquos esse cōe oī distōni vt stat sub tali intētione in primo sensu aīa est forma cum sit pars rei aīatæ, in. 2. sensu. Genus & dr̄ia sunt forma, qm̄ p̄ntur de diffinito in recto & sunt idē essentialr̄ cum eo, & sunt priora ac notiora, qm̄ diffō datur p priora & notiora, alr̄ non notificarent nām diffiniti, & sunt cōia oī diffōni. Oīs. n. diffō constat ex gn̄e & dr̄ia ex. 7. met.

Prima conclō, logicus non diffinit per formā primo mō sumptam probatur. Considerare formā vt est pars compositi & actuās materiā ē offm̄ pb̄i naturalis vt patet in 1. phy. & in. 8. metaphy. ergo ad logicum non pertinet cum sint distinctæ sciæ. Præterea, quælibet pars diffōnis logicæ p̄dicatur in recto de diffinito cum diffiniat per genus & dr̄iam quorum vtrunqꝫ prædicatur in recto de diffinito, sed forma primo modo sumpta cum sit essentialis pars compositi non prædicatur in recto de diffinito, ergo logicus non diffinit per eam & in hac conclusione omnes conueniunt.

Secunda conclō, logicus diffinit per formam secūdo mō sumptam, ꝓbatur logicus diffinit per ea quæ p̄ntur in recto de diffinito & sunt idem essentialr̄ cum eo, alr̄ nō p̄dicarent in recto de eo. & sunt notiora, alr̄ non manifestarent naturā diffiniti & hæc sunt genus & differentia, vt patet in hac diffinitione, homo est animal rationale, ergo &c.

Sed hic sunt duo dubia. Primum vnde est q̄, diffinitio data per genus & differentiam dicitur data per formam, & dicitur diffinitio logica.

Ad hoc dicit Iandu. q̄ sic dr̄ quia consueuit sī vocari, causa aūt pp q̄ sic vocatur, non est multum exquisita. Sed ego dicerem cām huius esse quia logicus considerat quidditatem rei, præcisæ vt stat sub gn̄e & dr̄ia quorum vtrunqꝫ dicit totam quidditatem licet sub diuerso conceptu, & nō cōsiderat talē quidditatē, vt hēt tale esse vel vt est in tali mā sensibili.

Hæc.n.cōsideratio est physica & qm̄ quidditas rei vt quid ditas habet rationem formæ ex.7.metaphysi. tex.55. ideo diffinitio logica dicitur dari per formā. Quidditas autem con siderata a physico, consideratur contractæ ad materiam & maxime quidditas rei naturalis circa quam negociatur physicus & ideo vt declarabitur dr̄ diffiniri per materiam.

Aliqui aūt dicunt. q̄ diffō logica dr̄ dari per formam, quia datur p̄ cōia, cōe aūt habet rōnem formæ.oīs.n. forma ex se cōis est, & tu tene rn̄sionem q̄ volueris qm̄ vtraq; probabi lis est, & aduerte q̄ rn̄sio scd̄a est fundata in Albert.in primo de aīa in trac. 1.cap.7.vbi inquit. Dialecticus ideo diffinit per formam, quæ forma de se cōis est, & non appropriatur ad es se rei nisi per propriam materiam vniuscuiusq; rei.

Secundum dubium est, si logicus dicitur diffinire per formam, quia diffinit per genus & differentiā ergo diffō metaphysica quæ etiam datur per genus & differentiā non distinguetur a diffōne logica, q̄ est falsum vt patet quoniam quælibet distincta scīa habet distinctum modum diffiniendi.

Ad hoc negatur ꝯn̄tia, qm̄ licet vtraq; diffō sit per genus & drīam, differenter tn̄ qm̄ sicut logicus & metaphysicus diuersa rōne considerant diffōnem, sic diuersa rōne considerant genus & drīam. Cōsiderat enim logicus difōnem inquā tum per ipsam vt per instrm̄ ducitur intellectus in noticiam quidditatis eius cuius est diffinitio, vnde logicus dicit diffinitionem esse orationem indicantem quid est esse rei, metaphysicus autem considerat eam inquantum est ipsa quidditas rei diffinitæ, qm̄ apud ipsum diffinitio & diffinitum sunt idē siue quodquidest & id cuius est vt probatur in lib.7. metaphysicæ, & nos id determinauimus in quæstionibus nostris, considerat autem & diffnit logicus per genus & differentiā inquantum ex his constituitur diffinitio ducens intellectum in noticiam quidditatis rei. Diffinit aūt metaphysicus per ge nus & differentiam, vt dicunt quidditatem rei diffnitæ ita q̄ vtrunque dicit totam quidditatem licet distincto conceptu scilicet confuso & determinato vt declarauimus in.7. meta. in quæstionibus nostris.

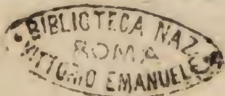
Quantum ad physicum vt scias quomodo diffinit per materiam dicemus tria. Primo distinguemus de materia. Secundo applicabimus ad propositum. Tertio soluemus argumẽtum factum in principio quæsiti.

Distinctio sit hæc. Materia sumitur dupliciter. Primo pro materia vt est pars compositi & subiectum formæ substantialis. Secundo pro omni subiecto motus vel transmutationis & accidentis modo quo dicimus, cor esse subiectum passionum idest materiam & in qua &c.

Ex hac distinctione applicando ad propositum dico quod physicus non semper diffinit per materiam. 1. modo sumptam aliter non posset diffinire qualitatem sensibilem, constat enim ꝙ non habet materiam. 1. modo sumpta, nec formam nec motum, nec locum, nec tp̃s, nec etiam semper diffinit per materiam. 2. modo sumptam aliter non posset diffinire composita naturalia, de quibus constat ꝙ habent materiam ex qua, & non in qua. Dico ergo ꝙ hæc propositio. Physicus diffinit per materiam intelligenda est primo vel. 2. modo ꝓut requirit natura rei diffinibilis, vnde diffiniet philosophus animam per materiam in qua scilicet per corpus & diffinit passiones irascibilis per materiam in qua, puta ꝙ ira est accensio sanguis circa cor, eodem modo diffiniet gaudium amorem & odium, vt alias videbimus cum loquemur de appetitu sensitiuo in libro. 3.

Ex his patet quid dicendum sit ad argumentum positum in principio quæsiti, nam nihil prohibet logicũ diffinire syllogismum & demonstrationem per ꝓpositiones ex quibus constant, q̃m ille non sunt materia primo aut. 2. modo sumpta, similiter physicus diffiniens naturam motum locum tẽpus licet non diffiniat per materiam. 1. modo diffinit tamen per materiam. 2. modo vt tibi constare potest exercitato in lib. de physico auditu. In diffõnibus enim prædictorum tangitur subiectum in quo. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Et q̃m plꝰs in. 1. lib de anima immoratur circa opiniones antiquorum, quæ nobis parum proficiunt, ideo super primum librum non formabimus alias quæstiones sed trãsfe-



remus nos ad secundum librum.

Expliciunt quæstiones in primum librum de anima Aristo. ordinate per f. Chrisostomum Iauellum Canapicium ordin. prædica. phiæ & diuine scientie professorem. 1532. die. 10. februari Cremone.

Eiusdem. f. Chrisostomi questiones super secundũ librum de anima Aristotelis.

In hoc. 2. lib. conabimur resoluere quæsita quæ præcipue fundantur in tex. philosophi & erunt vt infra.

1 Si anima est substantia.
2 Si diuisio substantiæ est diuisio generis generalissimi in genera subalterna, an anologi in sua analogata.
3 Si anima est forma substantialis.
4 Si prima diffõ data de aĩa est vera, & si conuenit omni animæ etiam includendo intellectiuam.
5 Si ex anima & corpore fit vnum per se, & propter quã causam.
6 Si ablata forma dolabre, remanent dolabra.
7 Si manifestum est animam non vniri corpori vt naturam vnitur naui.
8 Si prima diffõ de aĩa conuenienter demonstratur p̱ secũdam, & quæ demostratio sit illa.
9 Si in partibus animalis anulosi post diuisionem remanet anima, quæ sit prin. motus localis & habeat phãtasiam.
10 Si potentiæ animæ distinguuntur subiecto & loco ita ꝙ plures non possunt esse in eadem parte animati.
11 Si potentiæ distinguuntur per actus. & actus p̱ obiecta.
12 Si potentiæ animæ distinguuntur ab essentia animæ & si causantur ab ea.
13 Si genera potentiarum animæ sunt quinq; & aĩæ tres & genera viuentium quatuor.

14 Si vegetatiuum continetur in sensitiuo &c.
15 Si determinandum est prius de actibus q̃ de potentiis,& prius de obiectis q̃ de actibus.
16 Si generare sibi simile est naturalissimum omnibus viuẽtibus.& si competit solis viuentibus.
17 Si nutritio & augmentum sunt ab anima vegetatiua an ab igne.
18 Si potentia nutritiua & augmentatiua & generatiua distinguuntur realiter.
19 Si quod nutritur patitur a nutrimento sicut econuerso.
20 Quõo valet hæc consequentia, si sensus esset actiuus secũdum se, sentiret sine sensibili exteriori.
21 Si sensus est potentia actiua an passiua.
22 Si sensus postq̃ productus est, est in potentia ad actum primum & secundum vel tantum ad secundum.
23 Si sensus potest errare circa proprium sensibile.
24 Si sensibilia communia sunt sensibilia per se.
25 Si est verum q̃ sensibilia propria sint sensibilia per se & primo communia autem per se sed non primo.
26 Si calor est obiectum visus.
27 Si color est per se visibilis.
28 Si diffinitio diaphani conuenit diaphano vr̃iter sumpto.
29 Quid sit lumen,& si habet esse reale in medio
30 Si aliqua videntur in tenebris. & si omnia quæ videntur in die,videntur vt colorata.
31 Propter quid sensibile positum supra sensum non sentitur.
32 Quomodo hæc diffinitio cõuenit colori, color est actus diaphani.
33 Si sonus ita est subiectiue in aere q̃ non potest generari in aqua sine aere.
34 Quomodo se habet echo ad sonum præcedentem.
35 Si sonatiuum recte diffinitur a philosopho.
36 Si aer ex natura sua est insonabilis.
37 Si aer existens in aure est immobilis.
38 Si diffinitio vocis est bene assignata a philosopho.

39 Si homo habet priorem odoratum cæteris aĩalibus.
40 Si homo eſt melioris tactus q̃ cetera animalia.
41 Si conuenienter nominatur ſpecies odoris nominibus ſpecierum ſaporis.
42 Si odor habet eſſe reale in medio
43 Si proprium eſt homini non odorare ſine reſpiratione.
44 Si omnia odorantia per reſpirationem melius odorant quam odorantia ſine reſpiratione.
45 Si guſtus eſt quidam tactus.
46 Si dulce & amarum ſunt extremi ſapores.
47 Si tactus eſt vnus vel plures ſenſus.
48 Quod eſt organum in tactu.
49 Si duo corpora diſcõtinua exiſtentia in aqua aut in aere poſſunt immediate ſe tangere.
50 Si ſenſibile poſitum ſupra ſenſum non ſentitur.
51 Si diffinitio ſenſus eſt veræ aſsignata a philoſopho
52 Si excellens ſenſibile corrumpit ſenſum & organum & propter quid.
53 Si inanimata non patiuntur ab odore & colore & lumine & tenebra, patiuntur autem a qualitatibus tangibilibus & ſapore.
54 Si philoſophus ponit conuenienter differentiam inter odorare & pati ab odore.
55 Si ſenſus exteriores ſunt tantum quinq;.
56 Si ſenſus exterior cognoſcit actionem ſuam.
57 Si datur ſenſus communis, & ſi eſt vnus.
58 Si vermes & apes & formice habent phantaſiam.
59 Si phantaſia eſt ſenſus interior diſtinctus realiter ab aliis ſenſibus interioribus & dato q́ ſic, vtrũ diffinitio eius aſsignata a philoſopho ſic conueniens.

Explicit numerus quæſtionum quæ ſunt pertractate in lib. 2. de Anima Ariſtotelis.

QVAESTIO PRIMA.

si anima est substantia.



N HAC questione aduerte q philosophus inuestigans pdicata diffinitiua ponēda in diffinitione aīæ non incipit ab ente sed a substātia & immediate diuidit eam in materiā formam & cōpositū vt patet in tex. 2. qm̄ vt inquit Cōmenta. in comment. 2. fuit quasi manifestum q, anima collocatur in genere substantie & ideo philosophus supponens hoc esse concessum ab omni recte philosophante, non immoratur ad inuestigandum si anima est substantia vel accidens sed pro constanti habet q sit ens & substantia, verum vt addiscentes sciant rationem assignare quare est substantia, volui præsens quæsitum formare, in quo duo agenda sunt. Primo ponetur conclusio affirmatiua cum probationibus suis. Secundo soluentur quædam argumenta probantia oppositum.

Quantum ad primum ponitur hæc conclusio. Anima absolute sumpta vt sub se continet vegetatiuam sensitiuam & intellectiuam est substantia probatur primo ratione adducta a Commmenta. in comment. 2. quæ stat in hoc substantia est nobilior accidente, qm̄ in. 7. metaph. text. 1. est primum & simpl'r ens, accidens autem secundū quid quia est ens tātū in ordine ad substantiam. & anima est nobilior omnibus accidentibus existentibus hic, ergo cognitione naturali constat q imposibile est animam esse accidens. Quod autem sit nobilior omnibus accidentibus patet quia nullum accidens dat esse simpliciter ei cuius est accidens sed esse quale

vel quãtum. Anima autem dat esse simpliciter animato quia stante anima habet esse actu, remota anima desinit esse animatum actu, ergo &c.

Secundo probatur ratione quam adducit Albert. in. 2. lib. de anima trac. 1. capit. 1. & stat in hoc scitum est ab omnibus accidens partem substantiæ non esse neque perficere simpliciter substantiam. Anima autem est animati pars essentialis & dignior & perficit animata corpora, ergo in generalitate substantiæ contineri supponimus.

Tertio probatur ratione Auicen. in. 6. naturalium quæ particulariter probat de anima humana. Quod ẽ susceptiuũ contrariorum vnum numero existens & primum susceptiuum est substantia vt patet in prædicamentis, & dico primũ susceptiuum ad differentia superficiei quæ nõ recipit contrarios colores nisi in virtute substantiæ. Sed anima vna numero existens recipit contraria, puta ignorantiam & scientiam, virtutem & vicium, & est primum susceptiuum, quia homo non recipit ista nisi ratione animæ vt patet.

Quarto probatur sic, in animato videmus aliquas operationes non reducibiles in aliquod principium quod sit accidens ergo cum anima sit principium primum operationũ in animatis vt determinabimus infra necesse est vt substantia pñtia nota probatur antecedens videmus inanimato augmentum & motum localem ad omnem positionem. Sed horum motuum non potest esse primum principium quãtitas nec aliquod accidens respectiuum, qm̃ nec quantitas est principium actiuum nec respectus, sed potius consequũtur actionem vt determinauimus in. q. nostris metaphysicalibus nec potest esse quantitas prima nec secunda, nec aliqua forma mere naturalis quales sunt formæ corporum inanimatorum qm̃ sunt principia actiua determinata ad vnam positionem tantum vt patet in graui & leui, ergo iste operationes non possunt reduci in aliquod principium quod sit accidens & cum reducantur in animam vt in primum principium sicut declarabimus infra quando inuestigabimus principium operationum vegetatiuarum patet ꝙ anima non est

accidens ſed ſubſtantia.

Quantum ad ſecundum aduerte q argumenta quibus cõ muniter probatur animam non eſſe ſubſtantiam, recitantur a Iandu. Sed quia ſolutiones ſuæ non ſunt Thomiſticæ Ideo formabo illa & ſoluam ſecundum viam noſtram.

Primum. Quod eſt ſubſtantia debet eſſe per ſe ſubſiſtens dicitur enim ſubſtantia a ſubſiſtendo. Sed anima non eſt ſubſi ſtens, qm̃ habet eſſe in alio ſubſiſtens autem habet eſſe per ſe ergo anima non eſt ſubſtantia.

Ad hoc reſpondens Iandunus diſtinguit maiorem. Sed tu abſolute negabis eam, non enim per ſe ſubſiſtere competit omni quod eſt ſubſtantia, ſed tantum ei quæ eſt completa in ſpecie, & ſi competit alicui quod eſt pars ſpeciei illud non eſt eductum de potentia materiæ, quod dico propter animam intellectiuam de qua conceditur q eſt per ſe ſubſiſtens, ex conſequenti eſt ſubſtantia. Propria autem ratio ſubſtantiæ eſt eſſe ens per ſe ideſt non in ſubiecto inherenter ad differẽ tiam accidentis. Hæc autem ratio conuenit omni ſubſtantiæ, & animæ & omni formæ ſubſtantiali quoniam licet ſint in materia non vt inherentes ſed vt actuantes, & quando probatur maior quia dicitur ſubſtantia ſubſiſtẽdo hoc negandũ eſt ſed dicitur ſubſtantia quia eſt ens per ſe modo expoſitũ, vnde aduerte q ſi dicatur ſubſtantia a ſubſtando ſcilicet acci dentibus, non conuenit omni ſubſtantiæ, puta primæ cauſæ. Si a ſubſiſtendo non conuenit omni vt dictum eſt, ſi a per ſe eſſendo conuenit omni, & ideo in. 5. metaph. in. q. noſtris aſſignauimus eſſe ens per ſe pro vniuerſaliſſima ratione ſubſtantiæ vniuerſaliſſime ſumpte.

Secundum. Quod eſt in ſubiecto non eſt ſubſtantia, quia dicit philoſophus in p̃ntis, cõmune ẽ oĩ ſubæ nõ eſſe in ſubie cto. Sed anima eſt in ſubiecto, quia ẽ actus corporis ergo &c.

Ad hoc dr̃ ſm viam nr̃am, q eſſe in ſubiecto exiſtenti in actu ẽ proprium accñtis & nulli formæ ſubali conuenit eſſe aũt in ſubo mere potentiali in formatiue & non inheſiue eſt ꝓpriũ formæ ſubalis. Ad argm̃ ergo nego minorem in primo ſenſu & concedo in. 2. in quo ſenſu nego maiorem.

Tertium. Quod diffinitur per additamentum non est substantia ex. 7. metaph. Anima diffinitur per additamentum quoniam vt patebit infra corpus physicum quod est extra essentiam animæ ponitur in diffinitione eius, ergo &c.

Ad hoc aduerte q licet prima rñsio data a Ianduno non sit vera, tamen non veræ improbat eam nam philosophus in. 7. metaph. loquens de substantia quæ non debet diffiniri p additamentum, non intelligit per formam, formam substantialem sed quidditatem rei vt significatur in concreto, puta id quod est homo, & talem quidditatem vocat forma, & qd quid erar esse, vnde ad argumentum diceret Thomista qd philosophus in 7. metap. intendit de substantia completa in specie quæ sicut est id qd est, ita est per se diffinibilis, forma aũt est id quod aliquid est, ideo recipit extraneum in diffinitione sua & in hoc assimilatur accidenti.

Quartum, illud solum est substantia, quod secundum philosophũ i pñtis vnũ numero existẽs est receptiuũ ɔtrarioꝝ. Anima non est talis, quia recipiẽs cõtraria est in potẽtia, anima nõ est in potentia qm̃ est actus, & potentia & actus sunt drĩæ valde oppositæ, ergo non possumus conuenire eidem.

Ad quartum diceret Thomista non esse inconueniens actũ substantialem esse in potentia accidentali, esset autem inconueniens si esset in potentia substantiali, qm̃ secundũ eandem rationẽ esset potentia & actus quod implicat. Dico ergo ad argumentum q, minor est falsa. Ad probationem dico q nõ inconuenit q sit potentia & actus respectu diuersorum, nec sunt differentiæ opposite nisi respectu eiusdem.

Quintum, si est substantia aut materia aut forma aut cõpositum, non est materia nec compositum secundum philosophũ in tex. 3. nec potest esse forma quia talis forma corrumpitur ad corruptionem compositi ex. 7. meta. Sed aĩa saltem intellectiua vt diceret in. 3. lib. nõ corrumpitur, ergo non est forma, ex consequenti non est substantia.

Ad hoc respondẽs Iandunus, dicit q ẽ forma sed respectu animæ intellectiuæ non est forma dans esse quoniã putat vt sequens viam Comment. omnem talem esse corruptibilem

sed

sed forma dans solum operari, & de hac negat corrumpi ad corruptionem compositi. Et philosophus in.7.metaph. non intendit nisi de forma dante esse. Sed hanc rñsionem destruemus in lib.4.ꝓbantes aĩam intellectiuam esse veræ formam dantem esse & incorruptibilem. Et id iam determinauimus in.12.meta.in.q nostris de mente expræssa philosophi.

Tu igitur ad argm̃ rñdens,cõcedes aĩam esse formam, ita ꝙ oĩs aĩa etiam intellectiua est veræ forma dans esse. Ad improbationem dico falsum esse oẽm formam esse corruptibilem,nec verificatur nisi de forma educta de potentia materiæ,quæ dr̃ forma materialis. Et de hac ꝓpriæ intẽdit pħs in 7.meta vt videre poteris. Hæc de ꝑsenti quæsito dicta sint.

Qõ.2.si diuisio subæ in materiã, formã, & compositũ est diuisio gñis gñalissimi in gña subalterna, an analogi in sua analogata.

Dicamus itaq; unum quoddam genus eorum quæ sunt substãtiam. Huius autẽ aliud quidẽ est sicut materia. &c. Tex. 2.

Vbi Commen.inquit. Et cum narrauit ꝙ suba vĺr debet poni genus talium entium, incepit diuidere eius gña.

IN HAC .q. aduerte ꝙ in.5. meta. in.q. nr̃is declarauimus qũo suba ꝑt esse genus gñalissimum, & qũo põt esse quid analogum, & quæ sit eius ꝓpria rõ, vt est gñalissimum genus. Hic aũt faciunt difficultatem verba pħi & Cõ. eo ꝙ in tex.ꝓposito appellat subam genus, qđ immediate diuidit in materiã, formã, & compositum, & Cõment.dicit ꝙ incipit diuidere subam genus in eius gña. Vt ergo resoluamus ꝓpositum duo agenda sunt. Primo ponemus duas conclõnes rñsiuas & substinebimus eas. Scđo declarabimꝰ ꝙ verba pħi & Cõ.non obstant determinationi q̃ facturi sumus.

Quantũ ad primũ sit prima conclõ, suba non ꝑtur de materia & forma & composito, sicut supius de inferioribus, vł sicut genus de gñibus subalternis, vel sicut totũ de partibus subiuis, ꝓbatur, oẽ inferius qđ ponitur sub superiori vt ge-

nns, vel vt spēs, vel vt pars subiectiua hēt rōnem totius & completi mō sibi cōuenięti ex natura, sed materia & forma nō hñt rōnem totius & completi cū sint partes, ergo nō ponuntur sub substātia vt genus, nec vt species. nec vt ps subiectiua. Ex ꝯñti non sunt in p̄nto substātiæ nisi reductiuæ, nec substantia diuidit in ea vt genus in gña. Minor patet. Maior ꝓbatur, supius & inferius in linea p̄ntali, se hñt vt totū magis cōe & minus cōe, ergo inferius hēt rōnem totius & non ptis. Consequētia nota, ꝓbatur añs. Si supius hēt rationem totius, & inferius pōt hēre rationem partis essentialis aut integralis. vt excludamus partem subiectiuā, qm̄ illa habet rōnem totius sequitur ꝙ totum predicatur in recto de parte essentiali vel integrali, qđ patet esse falsum. Sicut patet hic, paries ē domus, aīa est aīal. Et prætereа ī vno toto essent multa tota, qm̄ in vno toto sunt multæ ptes essentiales & ītegrales, & si quælibet pars suscipit prædicationem superioris in recto, ergo sortes est multæ substantiæ, multa corpora, multa animalia, multi homines. quæ omnia sunt absurda.

Scđa conclō, substantia diuiditur in materiam & formā & compositum, vt analogum in sua analogata, ꝓbatur si aliqua ita se hñt ꝙ vnum sit prius altero prioritate causalitatis, & recipiāt predicationem alicuius cōis analogantur sub illo. Hæc manifestatur de sano, nam quia sanum dictum de aīali est causa sani, vt dr̄ de vrina & de medicina, & de oībus his modis predicatur sanum, ideo est analogum, & illa sunt analogata, sed forma est causa materiæ quo ad esse actu, & vtraq; est causa intrinseca compositi, & de eis predicatur substantia, ergo substantia diuiditur in illa, vt analogum in sua analogata.

Sed huic rōni quidam rñdent dicentes ꝙ minor est falsa, qm̄ ordo qui est inter materiā & formā & compositū non est secundum prioritatem causalitatis, sed perfectionis, & licet prioritas causalitatis impediat vniuocationem, nō tamen prioritas perfectionis, nam manifestum est ꝙ hō prior asino prioritate perfectionis, tñ quia non est causa ꝙ aīal p̄dicetur de asino, non impeditur vniuocatio animalis.

Sed hæc rñsio repugnat pħo in. 7. meta. tex. 7. vbi cōpa-

rans formā materiæ dicit q̄ species est prior materia & magis ens, & est prior cōposito, & rō est quia p̄ formā materiā fit actu, & forma dat esse composito. Ex quibus patet q̄ cū forma sit prior, & per illam materia fit ens actu, illa est prioritas cālitatis. Respectu aūt cōpositi clarum est q̄ dicit prioritatē causalitatis & nō pfectionis, qm̄ vt declarauimus in. 7. meta. in. q. nr̄is compositum est simplr̄ pfectius forma, sicut totum parte. nec pōt dici formam esse magis ens q̄ compositum, nisi in rōne principii vel indepēdentiæ, vt in eodem loco exposuimus. Cum igitur prioritas causalitatis impediat vniuocationem patet q̄ præposita diuisio substantiæ in materiam & formam & compositum est analoga.

Quantū ad scd̄m aduerte q̄ si philosophus diceret subam esse qd̄dam genus entis, qd̄ genus p̄dicat̄ de materia & forma & cōposito, vt genus supius de inferiori, vtiq̄ obstaret determinationi tactæ, sed dicit subam eē qd̄dam genus entis, huius aūt aliud quidē ē materia aliud forma. q. d. materia nō est suba quæ ē genus, sed est ps illius, silr̄ forma, cōpositū aūt est essentialr̄ & completæ suba. Qd̄ aūt dicit Cōmen. subam diuidi in eius gn̄a non accipit ly gn̄a in signato p̄prio, sed improprie, p̄ut solet sumi genus p̄ cōi, & qm̄ materia vt materia, forma vt forma, cōpositum vt cōpositum, vt sic quædā cōia sunt iō appellat ea gn̄a in quæ magis cōe qd̄ est substātia analogicæ diuiditur. Hæc de presenti quæsito dicta sint.

Qō. 3. si anima est forma substantialis

Necesse ergo animam substantiam esse sicut spēm. Tex. 4.

IN HAC .q. aduerte q̄ pōt duplr̄ tractari. Primo de aīa in gn̄e. Scd̄o de aīa in spē, puta de aīa intellectiua. Item pōt tractari an sit forā subalis. i. de gn̄e subæ siue det eē & spēm ei cuius est forma, siue non, vel an sit forma p̄priæ dcā dans esse & spēm &c. Hic intendo loqui de aīa in gn̄e, & de forma dante esse. Sed in. 3. lib. loquēdum est in spē de aīa intellectiua an sit forma substantialis dans esse hoī. In hoc. n. stat differentia inter nos & Commenta. ac sequentes eum. Tenent enim Commentistæ q̄ per formam substantialē duo pn̄t intelligi.

Primo pōt intelligi forma quæ est de gñe subæ ad dñiam formæ accñtalis quæ est de gñe accñtis. Et sic tenent aīam vt se extendit ad oēs suas ptes subiuas includendo aīam intellectiuam esse formā substantialē. Scdo pt intelligi forma quæ nō solum ē de gñe substātiæ, sed quæ dat quidditatē & esse subale ei cuius est forma. Et sic tenent tm̄ aīam vegetatiuam & sensitiuam esse formam substantialem, nō aūt intellectiuam, sed tm̄ primo mō. Nos aūt tenemus non solū vegetatiuā & sensitiuā, sed & intellectiuam esse formā primo & scdo mō, & id disputabimus in .3. lib. p nunc ne fiat confusio tractabimus quæsitum de aīa in gñe. Ad cuius resolōnem tria agēda sunt. Primo pbabitur q aīa est forma. Secundo q est forma substantialis. Tertio soluentur quædam argu.

Quantū ad primū ponitur hæc conclō. Aīa est forma pbatur primo rōne philosophi in tex. 4. sic, qđ est in subo est forma, qm̄ vt dicit Cōm. in cōmen. 4. hoc est ppriū formæ esse in subo, materia. n. & corpus sunt subiectū & nō in subiecto. De cōposito aūt cōstat q nō est in subiecto. qm̄ habet eē p se & nullo mō in alio, sed aīa est in subiecto, quia in corpe qđ aīat, ergo est forma. Hæc est rō philosophi & Com.

Scdo ex aīa & corpe fit vnum ens in actu, ergo necesse est vtrunq; esse in potentia, vel vtrunq; in actu, vel alterum vt potentia in alterum actus. Primum nō pōt esse, quia oporteret dare tertium pter aīam & corpus, p qđ aīatū fieret actu, nullum. n. potentiale fit actu nisi p actum. Nec scdm qm̄ vt determinatum est in. 8. meta. in. q. nřis, ex duobus entibus in actu non fit vnum p se actu. Supponimus aūt ex corpore & aīa fieri vnū p se, vt dicit philosophus in hoc. 2. lib. in tex. .8. ergo oportet dare tertiū. Constat autem q, corpus nō est actus qm̄ pficitur & manu tenetur aīa, ergo habet rōnem pfectibilis, & aīa rōnem pfectiui. sed perfectibile est vt potentia, ergo aīa est actus, actus autem est forma. ergo &c.

Tertio ex aīa & corpe fit aīatum, quæro ergo aut sunt ptes ītegrales aut essentiales. No. primo qm̄ oēs ptes integrales sunt q̄tæ, sed aīa vt aīa nō est q̄ta, alr distingueret situ a corpe, duo. n. q̄ta non pñt esse in eodem situ. Si distingueret

situ, non esset tota in toto, nec qlibet ptem aiati aiaret, qđ est falsum & repugnans sensui, ergo. scdo mō. Sed ex partibus essentialibus altera est materia, altera forma. Sed corpus est materia, quia est subm animæ, ergo anima est forma.

Quantum ad scdm sit hæc conclo, aia est forma subalis rei animatæ probatur p aiam differt p se & essentialr aiatum ab inaiato, ergo est eius forma subalis, ɔtra patet qm sicut res hēt esse a forma sua ita distōnem a quocunqȝ alio. Ans pbat, aiatum differt essentialr ab inaiato cū sint naturæ distinctæ, ergo differt essentialr p ipm corpus aut p aliquod accns aut p aiam, nō. Primo qm in eo conuenit aiatum cum inaiato, nō. Scdo qm accns non pōt facere differre nisi accntalr, & præterea. Accns est posterius natura eo cuius est accns vt determinauimus in. 7. met. in. qō. nris ergo nō primo & essentialr distinguit, sed supponit distinctum. ergo datur tertium.

Præterea. illud quo primo aiatum viuit & opatur & quo ablato non remanet aiatum nec operatur est forma eius substantialis, qm cū ois forma det esse & ea remota desinit illud esse si dat esse subale ē forma substātialis si accntale accntalis. Sed aia vt patet ad sensum est illud quo primo viuit aiatum sumēdo viuere pro esse viuo, & quo primo operatur & quo ablato non remanet aiatum nec operatur. ergo &c.

Præterea, illud quo ablato aufertur nomen & diffō rei. est forma eius substātialis, in hoc. n. differt forma artificialis quæ est accns a forma naturali qm remota forma gladii adhuc stat substantia gladii qđ est ferrū. Sed remota forma ferri nō stat nomen nec substantia nec diffō ferri. Sed ablata aia non stat nomen aiati nec suba nec diffō, nam remota aia falsum est dicere hoc est aiatum & mouet seipsum, hæc est. n. rō aiati ex primo de anima, & ex. 8. physi. ergo &c.

Præterea, sic arguit Cōmē. in commen. 4. Qđ est in subo & non sicut accns est forma subalis, nam vt inquit illic Commen. pprium est formæ esse in subo. ergo si est vt accns erit forma accntalis si non vt accns erit forma subalis qm nō datur medium inter formam accntalem & subalem. Sed aia est in subo & non vt accns hāc declarat Cōmen. illic quia accns

non est ps substantiæ compositæ. Aĩa aũt est pars aĩati quod est substantia composita. & qm̃ subiectum accñtis est corpus compositum ex materia & forma & est aliquid exñs in actu & in suo esse non indiget accñte; subiectum aũt aĩæ non hẽt esse in actu ꝯm qd est subiectũ nisi ꝑ aĩam & indiget aĩa vt sit in actu nã corpus añ aĩam & post aĩam non est nec remanet aĩatum actu, ergo constat ꝙ anima est forma substantialis.

Sed videtur Coment. in declaratione minoris assumere duas propositiones dubias maxime in via sua.

Prima est subiectum accñtis est aliquid existens actu.

Secunda est subiectum formæ substantialis non habet esse in actu secundum ꝙ est subiectum nisi per formam.

Prima quidem videtur falsa & maxime in via sua qm̃ secundum ip̃m dimensio interminata est accñs & subiectum eius est materia prima quæ est ens in pura potentia.

In scd̃a aũt videtur ꝙ frustra addiderit, secundũ ꝙ est subiectum nã cõe est oĩ subiecto etiã formæ accñtalis vt est subiectũ non esse in actu nisi ꝑ formam ad quam est in potentia, vñ manus secundum ꝙ est subiectum coloris receptiuũ non est in actu nisi per calorem.

Ad primum dr̃ ꝙ Cõmen. intendit de accñte actuali nõ autem potentiali, qualis est dimensio interminata apud ipsum vt declaraui in. 8. meta. in. q. nr̃is de mente Commentistarũ. licet in via nr̃a non teneamus sniam Cõmenta. in hoc, nam apud nos ẽ absolutæ verum ꝙ subiectum cuiuscunq; accidẽtis est existens actu qm̃ nullum accidens præcedit formam substantialem in materia prima.

Ad scd̃m dico ꝙ ly ꝯm ꝙ est subiectum, dupl'r põt considerari. Primo simpl'r nihil addendo. Scd̃o addendo sic, ꝯm ꝙ est subiectum formæ substantialis & tunc dico ꝙ dictum Cõmen est intelligendum. 2. mõ vt sit sensus subiectum formæ substantialis ꝯm ꝙ est subm̃ formæ sub̃alis non habet esse in actu simpl'r nisi ꝑ formã substantialẽ. Hoc aũt si applicatur sub̃o formæ accñtalis non verificabitur; nam hæc est falsa, subm̃ formæ accñtalis ꝯm ꝙ est subm̃ talis formæ nõ habet esse simpl'r, nisi ꝑ formam accñtalem, patet, n. ꝙ ha-

bet esse simpl'r p formam substantialē, esse aūt secundū quid p formam accñtalem, vt patet in exēplo dato de manu quæ est subm receptiuum caloris quæ vt manus habet esse simpliciter per aiam, vt calida habet esse secundū quid p calorē.

Quantum ad tertium aduerte q; Iandu. in .2. de aia. q. 2. format multa argumenta quibus arguit aiam non esse formam substantialem, ex quibus aliqua soluit sol'onibus nō declinantibus a via Thomi. vt videre poteris. s. primū & quartum quo ad primā solutionē. & quintū & sextū & septimū & octauū. & ideo de his non me intromitto. Tm̄ secundū & tertiū volo formare & soluere non approbando sed reprobando aliquas solutiones Iandu. Aduerte igitur q; secundū in ordine tale est. Qđ patitur non est forma substantialis, aia patitur ergo &c. Maior patet, quia formæ & materiæ conueniunt pprietates oppositæ. sed materiæ quia est pura potentia passiua conuenit esse principium patiēdi formæ aūt quia est actus conuenit esse principiū agendi. Minor aūt patebit in hoc. 2. & in. 3. lib. vbi declarabit q; aia est receptiua potētiarum suarum. & actionum immanentium.

Ad hoc respondens Iandunus dat duas solutiones prima est de passione corruptiua, & hæc non conuenit formæ saltem per se, qđ dico quia nulla forma indeterminatum est in .7. metaphysicæ sicut nō fit per se sed ad productionem cōpositi sic non corrumpitur per se sed ad corruptionē compositi. Conuenit autem enim passio perfectiua vt animæ intellectiuæ intelligere & velle. Maior autem argumenti intelligi debet de passione corruptiua. Hæc responsio non declinat a via nostra, secunda talis est forma est duplex. Quædam omnino liberata a materia vt Deus & intelligentia. Quædam coniuncta materiæ secundum esse vel saltem secū dum operationē. De prima verificatur maior absolute, qm̄ Deus & intelligentia non patiuntur passione primo modo dicta nec secundo modo. De secūda negatur maior, & quoniam anima est forma coniuncta materiæ, ideo non inconuenit eam pati passione primo vel secundo modo dicta. Aduerte q; hæc rūsio quo ad intelligentiā nō est vera in via nīa.

Nam in. 12. metaphy. in. q. nostris determinauimus intelligentiam fuisse productam a prima causa, ex ꝯñti actio sua est accñs in ea. vnde perficitur ex eo ꝙ intelligit & vult & mouet. & sic passio perfectiua non solum est in forma informante materiam. sed ẽt in ea quæ oĩno est liberata a materia.

Secundum tale est. Quod aduenit enti in actu, non est forma substantialis, nam dicit Commẽ. in hoc. 2. lib. in commento. 4. ꝙ formæ substantialis subiectũ est ens in potentia, accidentalis autem est ens actu. Sed anima aduenit enti in actu. s. corpori organizato, ergo &c.

Ad hoc respondens Iandu. quia tenet pluralitatem formarum substantialiũ in eodem cõposito quarum ꝓcedens comparatur ad sequentem vt imperfecta & incompleta ad perfectam, & tenet ꝙ dispõnes præuiæ non corrumpuntur in aduentu formæ, nec organizatio corrumpitur in aduentu aĩæ ideo opinatur non repugnare formæ sub̃ali aduenire enti in actu, dummodo non sit in actu per completam & vltimã formam dantem esse specificum, qualis est anima sensitiua respectu vegetatiuæ & corporeitatis. Ad argumentum ergo negat maiorem. Ad probationem dicit dictum Commentatoris intelligendum sic subiectum formæ substantialis vel est ens in pura potẽtia vt materia prima, vel si ẽ actu per formã substantialem remissam aut imperfectam, est in potentia respectu formæ perfectioris subsequentis, ita ꝙ non est actu ꝑfecte donec vltimatam formam receperit, verũ quia de incomposs ibilitate formarum plurium substantialium in eodẽ & de dispositionibus ac qualitatibus non remanẽtibus in aduentu formæ, & ꝙ elementa non remaneant sub esse remisso, nec qualitas simbolica dum generatur elementum ex elemento iam locuti sumus in. 8. metaphysicæ in quæstionibus nostris. & soluimus virtualiter omnia argumenta tenentium oppositum, cum quibus coincidunt argumenta quæ format hic Iandunus de dispositionibus remanentibus, ideo non est hic immorandum. Sed vide in septimo metaphysicæ vbi determinauimus & defendimus viam nostram.

Ad argumentum igitur sic respondebis, sicut respondent tenentes vnicam formam incomposito & dicunt subiectum formæ substantialis esse solam materiam primam quæ est ens secundũ se nullo modo actu & quando arguitur ꝙ anima aduenit enti in actu quia corpori organico, respõdetur ꝙ non aduenit corpori constituto in actu per aliam formam præcedentem & permanentem in aduentu animæ sed per ipsam met animam vt dat esse corporeum nam non inconuenit ꝙ anima vt dat esse corporeum præcedet seipsam vt dat esse vegetatiuum. Item vt dat esse vegetatiuum præcedat seipsam vt dat esse sensitiuum idem dico respectu esse intellectiui, iste tamen præcedentie non sunt in distinctis instantibus temporis sed instantibus rationis, vnde in eodem instãti temporis anima adueniens materiæ primæ dat sibi ordinate omnes predictos gradus essendi. Hæc de presenti quæsito dicta sint.

Qõ.4. si diffinitio animæ prima assignata a philosopho est vera, & si vniuoce conuenit omni generi animæ includendo intellectiuam.

Anima est primus actus corporis physici, potentia uitam habentis. Tex. 4.

IN HAC questione duæ erunt partes. Primo declarabitur veritas diffinitionis quo ad singulas particulas. Secũdo inuestigabitur si conuenit vniuoce oĩ generi animæ. Tertio mouebuntur quædam dubia & soluentur.

Quantum ad primum aduerte in diffinitione animæ poni has particulas, aĩa est actus primus, corporis physici organici ex consequenti potentia vitam habentis.

Quod anima sit substantia ꝓbatum est in. q. 1. ꝙ sit actus .i. forma probatum est in. q. 3. Quod sit actus primus probatur posita prius noticia de actu primo & secundo. Actus primus est forma quæ ex natura sua est princ. alicuius ope-

rationis, & supponitur illi operationi, quæ quidem forma potest esse substantia & potest esse accidens. Nam formæ naturales corporum simplicium, sunt prima principia licet nõ proxima operationum naturalium & qualitates naturales sunt proxima principia operationum naturalium & omnis habitus siue corporalis, siue intellectualis, siue moralis ẽ principium operandi & ideo formæ substantiales, & qualitates naturales & habitus prædicti, & potentiæ animæ dicuntur actus primi. Actus autem secũdus est ipsa operatio egrediẽs ab actu primo, vnde philosophus in tex. 4. declarauit ꝓportionaliter actum primum per scientiam vt est principium cõsiderationis & actum secundum per considerare, stante hac noticia probatur ꝙ anima sit actus primus. Anima supponitur omni operationi rei animate, ita ꝙ ipsa inexistente potest animatum operari & ea remota non potest operari, ergo est actus primus consequentia patet ex noticia data de actu primo. Antecedens autem constat ad sensum. Præterea anima secundum philosophũ in tex. 4. proportionatur scientiæ. sed scientia est actus primus, stat enim ꝙ aliquis habeat scientiam & nõ vtatur ea, silr stat ꝙ aĩatum habeat aĩam, & non operetur vt patet in animali dormiente, ergo &c.

Quod sit primus actus corporis probatur quia nullam habet operationem sine corpore vt declarabitur in lib. 3. Præterea in hoc distinguitur anima ab intelligentia quæ cum sit sine materia & extra omnem magnitudinẽ est simplr actus & operatio sua propria intellectualis, nullo modo respicit corpus nec vt organum nec vt obiectum. Oppositum autẽ declarabitur de anima in lib. 3.

Quod sit actus primus corporis physici, probatur quia si esset actus corporis artificialis non esset substantia. Dictum est. n. supra ꝙ in hoc distinguitur forma naturalis a forma artificiali quia hæc est substantia, & illa est accidens. Præterea aĩa est prin. motus & quietis inanimato, ergo est natura, ergo illud in quo est, est naturale sed est in corpore cũ sit actus corporis, ergo illud corpus est naturale.

Quod si organicum probatur, corpus organicum est il-

lud quod constat ex diuersis partibus quæ distinguũtur, si tu figura complexione, & inanimato perfectiori maior apparet hæc diuersitas. Sed aĩa est actus talis corporis vt patet etiã in plantis, ergo &c. & in hoc apparet nobilitas animæ super formas corporum simplicium & mineraliũ quæ sunt actus corporis omogenei & non organici.

Quod sit actus &c. potentia vitam habentis ꝓbatur. Qđ habet princip. operationis vitalis, est in potẽtia vt habeat opationem vitalem aliter illud principium sibi frustra inesset, sicut si quis scientiam haberet & non posset considerare frustra esset sciens. Sed animatum habet animam quæ est princ: operationis vitalis ergo &c. Cum igitur omnes particule verificentur de anima cõstat eius diffinitionem esse veram & bene assignatam ab Aristo.

Quantum ad secundam partem. s. an prædicta diffinitio cõueniat omni generi animæ etiam intellectiue vniuocæ inuenio duas extremas sententias vna est eorum qui tenent animam intellectiuam esse veræ formam informantem materiam & dantem esse substantialem homini, multiplicariq; ad multiplicationem corporeum, & hanc viam tenet. b. Tho. Egidius Scotus. Gregorius non solum vt Theologi sed etiã ad mentem philosophi, vt declarabimus in. 3. lib. Isti tenẽt hanc diffinitionem conuenire vniuoce omni animæ, eo q; esse actum primum substantialem corporis physici, vnitum corpori vt principium essendi & operandi inuenitur secundum eandem rationem in omni genere animæ vt anima est sed quoniam hæc ratio supponit animam intellectiuam esse veræ formam dantem esse, quod differimus probandũ vsq; ad. 3. lib. vbi erit consideratio nostra particularis de natura animæ intellectiue ideo pro nunc sustine.

Alia via est Comment. & sequentium vt patet in hoc. 2. lib. in commen. 7. vbi tenet q; esse perfectionem. i. actum primum corporis dr fere pura equiuocatione de anima rationali, & aliis partibus aĩæ, ex quibus patet q; tenet diffõnẽ aĩæ non conuenire vniuocæ aĩæ intellectiue & aĩæ sensitiue, nec pure eq̃uoce q̃a dicit fere; ergo analogice, & hãc viã

ſequitur Iandunus in lib. 2. q. 3. & dicit ꝙ ſicut pħus diffinit naturam & motum in. 2. &. 3. physic. quæ non dicuntur pure vniuoce de ſuis inferioribus ſic diffiniuit vna communi diffinitione animam licet dicatur analogicæ de intellectiua & aliis. & ſecundum famoſitatē dicitur prius de ſenſitiua qm̄ eſt nobis notior poſterius autem de intellectiua, ſecundum nobilitatem autem dicitur prius de intellectiua, deinde de ſenſitiua deinde de vegetatiua & ad hanc viam declinat qm̄ tenet animam intellectiuam non eſſe actum primum quo homo eſt homo. ſed quo homo intellectualiter operatur vt finxit Commenta Cum igitur in lib. 3. declaratum fuerit a nobis ꝙ philoſophus ſenſit animam intellectiuam eſſe veræ formam quæ eſt principium eſſendi &; operandi in homine tūc apparebit hanc diffōnem eſſe vniuocam & non analogam pro nunc igitur adducam rationes Iandu. quibus probat eā eſſe non vniuocam & ſunt duæ.

Prima eſt corruptibili & perpetuo nihil eſt cōmune vniuocum ex. 10. metaphyſi. ſed anima intellectiua eſt perpetua & aliæ ſunt corruptibiles. ergo nō poſſunt habere vnam diffinitionem vniuocam.

Secunda eſt, ſi philoſophus intendiſſet hāc diffinitionē eſſe vniuocam non induxiſſet ſuum ſermonem in forma dubitationis cum inquit, ſi autem aliquod commune in omni aīa oportet dicere erit vtiq; actus primus corporis &c. Sed ſic introduxiſſet, commune igitur eſt omni animæ eſſe actum primum &c. Ex eo igitur ꝙ dubitatiue concludit innuit hāc diffinitionem non eſſe vniuocam, & aduerte ꝙ Comment. in commen. 7. formauit hanc rationem, quam in fauorem ſuum aſſumpſit Iandunus, ſic enim inquit Commē. & hunc ſermonem in forma dubitationis induxit, cum dicit. Si igitur aliquod vl'e dicendum eſt &c. excuſando a dubitatione accidente in partibus iſtius diffinitionis, perfectio enim in anima rationali & aliis virtutibus animæ fere dicitur pura equiuocatione vt declarabitur poſt & ideo poteſt aliquis du tare & dicere ꝙ anima non habet diiffinitionem vniuerſalē. & ideo dixit. Si igitur &c. quaſi dicat. Si igitur conceſſum

fuerit nobis quod possibile est inuenire sermonem vniuersalem comprahendentem omnes partes animæ erit iste sermo &c. Hæc Commenta.

Ad primam aduerte q propositio philosophi in. 10. meta. & est in tex. 26. verificatur de vniuocatione physica vt sustinuimus contra Iandunũ in. 10. metaph. in. q. nostris & est qõ vltima qui tenet q philosophus intendit de vniuoco logico, sed ipsum illic reprobauimus vt videre poteris. vnde dico in proposito q nihil prohibet animam intellectiuam quæ est alterius generis physici ab anima sensitiua & vegetatiua, cõuenire vniuocatione logica in vna communi diffinitione cũ sensitiua & vegetatiua ideo ratio Ianduni nullum habet fundamentum.

Ad secundam dico q Commenta. nec Iandunus exponũt illum tex. ad mentem philosophi. quia nõ est verum q introducat sub dubitatione nec vt dubitans sed vt determinans quod sub difficultate proposuerat in proœmio primi lib. in tex. 8. vbi dixerat, formidandum autem quatenus non lateat vtrum vna ratio ipsius est sicut animalis. i. vtrum sit vna generalis ratio animæ, aut secũdũ vnũquodq altera, vt equi canis hominis &c. i. autem sit assignanda alia ratio de anima puta sensitiua alia de vegetatiua &c. Sicut assignatur propria ratio equi, & propria canis. &c. Hanc igitur difficultatem determinans in. 2. lib. in tex. 7. dicit. Si igitur aliquod commune &c. quasi dicat. Cum ordo doctrine requirat q prius consideretur anima in communi q̃ in specie, ex consequenti accipiatur sua cõmunis ratio priusq̃ ratio specifica, si est assignanda communis ratio sicut debet assignari, erit ista. Anima est actus primus corporis physici &c. & signum q non induxit hunc sermonem dubitatiue sed determinatiue sumitur ex eo q in principio secundi libri dicit. Iterũ autẽ tanq̃ ex principio redeamus tentantes determinare quid est anima, & quæ vtiq erit communissima ratio ipsius, hæc philosophus. Sed non inuenitur determinasse quæ sit communissima ratio ipsius nisi hic, quapropter non est acceptanda expositio Commenta. in hoc, nam incipit ponere fundamen-

tum erroris sui circa animā intellectiuam, & ideo incipit trahere dicta philosophi ad imaginationem suam.

Quantum ad tertium aduerte q̄ duo insurgūt dubia vnū quidem contra hanc particulam aīa ēst actus primus. Alterū autem contra hanc particulam, potentia vitam habentis. Primum sic formatur, non videtur q̄ anima sit actus primus. quia est nobilissimus actus siue forma inter omnes inferiores actus & præcipue aīa intellectiua vt dictum est in proœmio primi libri. Sed actus primus nō est nobilissimus immo actus secundus, eo q̄ actus primus ordinatur ad secundum vt ad finem & non econuerso. Nam in. 9. metaphy. inquit philosophus, visum habemus vt videamus & non videmus vt visum habeamus, sic in proposito, aīatum habet animam vt viuat. i. operetur opera vite & non econuerso. & Com̄. dicit in hoc. 2. lib. com̄. 2. q̄ actus secūdus est postrema perfectio. Debuit ergo anima diffiniri per actum secundum & nō per actum primum.

Ad hoc dr̄ q̄ actus primus & secundus dupliciter considerātur primo quo ad entitates suas. & sic primus est nobilior quia est substantia si est forma substantialis licet possit esse accidens vt sunt qualitates naturales & habitus intellectuales & morales & naturales potentiæ, actus autem secundus in quolibet præter q̄ in primo principio est accidens vt dictum est in. 12. meta. Præterea primus est principium secundi & non econuerso. principium autem vt principium videtur esse nobilius principiato secundo consideratur vt stant sub ly primus & secundus & sic conceditur q̄ ly primus est minus nobilis eo q̄ semper ordinantur ad secundum & non econuerso. Ad argumentum ergo dico q̄ sufficit aīam diffiniri per actum nobiliorem quo ad entitatem suam, non autem inconuenit q̄ diffiniatur per minus nobilem vt stat sub tali ordine eo q̄ vt sic melius manifestatur natura animæ intellectui nostro qui gradualiter procedit ab imperfecto ad perfectum.

Scd̄m sic formatur. Conceditur cōiter q̄ aīa vegetatiua semper actu nutrit vsq̄ in finem vite, vnde & ph̄s in. 1. de

gñone tex.41.Igitur nutrit quis quousq; saluatur, augmentatur autem non ergo vel vltima particula diffõnis est falsa vel diffinitio non competit omni generi animæ.

Ad hoc dicit Commen.in commen.5. q anima nutritiua nunq̃ inuenitur in animalibus nisi secũdũ postremã perfectionem.i.ẽm actum scd̃m nisi aliquis ponat q; sit quidam modus aĩalium, qui non nutritur in aliquo tempore.s.in tempore in quo manent in lapidibus vt rane magnæ quæ nihil thesaurizant, & manent tota hieme in lapidibus. & similiter plures serpentes. & ẽm hoc dictum Cõmẽ.patet q; argumentũ nihil concluderet sed quia inquit philosophus in primo de generatione tex.41.nutritur quis semper quousq; saluatur, & dicit Albertus in.2.de anima tracta.1.cap.2.q; in anima vegetatiua videmus ipsam esse magis similem vigilie continue quia ipsa quantum ad nutritiue opera semper agit operationes vite, & nũquam quiescit ab eis quandiu anima inest corpori, semper enim vel trahit nutrimentum de membro ad membrum vel dissoluit ipsum & alterat & vnit membro, & ideo quãtum ad hunc modum vite semper agit vite actiones. Quanuis enim quædam animalia quiescant aliquãdo ab inquisitione nutrimenti exterius vt vrsi & hirundines & ciconie & glires & forte mulieres aliquæ & quædam alia quæ habent calorem debilẽ. & est ipsorum viscosa humiditas. & non porrosum corpus, tamen idem calor in eodem tempore quando cibum extra non quærunt dissoluit nutrimentum & humidum quod est circa locum digestionis & alterat ipsum & conuertit & attrahit ad membra, nam talia animalia voracia sunt in estate quando conferatur eorum calor, quia multi cibi appetitus causatur a frigiditate. & ideo quia calor eorum parum consumit, sed tantum conuertit modica alteratione cibum remanet in eis multa indigesta humiditas. & pinguedo magna operiens interiora omnia eorum viscerum & sunt in eis vene &c. vasa stricta multum propter debilitatem caloris penetrantis. Et ideo quoniam venit frigus extrinsecum hiemis obturantur pauci porri existentes in corporibus eorum.

Et tunc modicus calor non habēs quo euaporet cum fumo humido redundat ad interiora ad locum digestionis & generat in eis flegma abundans & obstruens vias nutrimenti, & sic cessat in eis appetitus, & quiescunt ab inquisitione exterioris nutrimenti. Et humiditas grossa euaporans cerebra eorum facit ea quasi ebria & somnolentia, & ideo iacent immobilia, & sagacitate naturæ prouident sibi de cauernis. Et huius signum est, quia egredientia de cauernis inueniuntur macillenta eo ꝙ consumpta est humiditas impinguās ea. Hæc Albertus, ex quibus patet ꝙ vegetatiua semper nutrit etiam animalia de quibus loquitur Commenta, Et ideo Commen. in eo. commen. 5 quasi non stabiliens primum dictū, subiungit, ꝙ non nocebit hoc accipere indefinire in hac diffinitione. q. d. Et si est verum ꝙ omne animal omni tempore nutriatur, etiam quæ non videntur nutriri habitantia in hieme in lapidibus, tunc hæc particula, potentia vitam habentis accipienda est indefinite quia & si non conuenit omni animę quia nō conuenit negatiuæ, cōuenit saltē sensitiuę, nā in somno est potentia vitam habens, & conuenit intellectiuę quæ nō semper intelligit. Sed quia philosophus in tex. 8. dicit. Vl'iter quidem igitur dictum sit quid sit aīa, ideo debemus saluare ꝙ hæc diffinitio omni generæ animæ conuenit.

Tu igitur aduerte ꝙ cum operationes animæ negatiue sint tres scilicet nutrire augere generare. de quibus loquemur infra ad hoc ꝗ saluetur illa particula diffinitionis, potētia vitam habentis sufficit ꝙ non semper sit coniuncta alicui harum operationum. Et posito ꝙ semper esset coniuncta nutritioni q̄diu animal viuit, non tamen semper est coniuncta augmento nec generationi vt patet.

Potes etiam dicere ꝙ anima vegetatiua dupliciter consideratur. Primo vt anima est. Secundo vt est coniuncta qualitatibus actiuis per quas operatur, inter quas præcipua est calor. Ad propositum dico ꝙ vt anima est non repugnat eā esse separatam ab omni actione sua, & sic considerauit eam philosophus in diffinitione data. Secundū autem ꝗ est cōiūcta qualitatibus actiuis concedo ꝙ semper est in actu secundo &

do & si non respectu oium opationum suarum, saltem respectu alicuius puta nutritionis. Sed id couenit ei per aliud, eo q qualitates naturales q̄tum sit ex se semp agunt propinquato passo ex .9.meta. Non incōuenit ergo q hæc pticula potentia vitā hñtis verificetur de oī aīa inq̄tum est aīa, & tñ quòd aliqua aīa rōne qualitatum actiuarum semp sit coniuncta alicui operationi suæ. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Qō. 5. si ex aīa & corpe fit vnum p se & pp q̄ cām.

Vnde non oportet quærere si unum est anima et corpus sicut neq; cera & figura. Tex: 7.

IN HAC .q. aduerte quòd hoc ppositū iā ptractauimus in. 8. meta. & declarauimus qūo ex materia & forma fit vnū p se, non aūt ex subo & accñte siue sit accñs pprium siue cōe. Iō non reputo amplius repetēdū, sed vide illic. Tm̄ videndum est, q̄ veritatem contineat dcm̄ philosophi qui in tex. 7 postq̄ dixit. Vñ non oportet quærere si vnū est aīa & corpus sicut neq figura & cera, neq oīno vnius cuiusq materia & id cuins est materia, subiūgens rōnem dicti sui inquit. Hoc.n. vnum & esse cū multipliciter dicanī. quod ppriæ est actus est. Vbi Cōmē. inquit. forma magis digna ē vt hēat hoc nomen vnum & ens q̄ illud qđ est congregatum ex materia & forma. hæc Cōmē. Sed hoc vr̄ falsum. qm̄ esse pprie ē eius qđ fit ex. 7. meta. sed forma non est id qđ fit. sed compositū vt pbat illic philosophus. ergo forma non est id qđ pprie est sed quod aliquidē. Præterea qđ propriæ ē nō hēt esse in alio sed p se. sed forma precipue materialis habet eē in alio & nō per se. nec pōt separatim existere, ergo esse id qđ pprie est non cōpetit formæ vt forma est. Accipit enim philosophus actum pro forma qñ dicit quod proprie est actus est.

Ad hoc rñdetur q dcm̄ pħi pōt habere duplicem sensum. Primo. sic. Quod pprie est vt qđ est sicut suppositum. & nullo mō vt quo ē actus est. & hic sensus est falsus qm̄ cum forma sit principium formali essendi de necessitate est id quo ē. Scdo sic. Quod pprie est vt quod & quo actus est. & sic est verum sed non vliter de oī actu. sed de actu non educto de

potentia mãæ vt est aĩa intellectiua. vt dicemus in lib. 3. quæ licet informet materiam & vt sic sit vt quo, tñ quia põt sepa ratim existere est quo & q̃d, quilibet actus aũt eductus de po tentia materiæ habet solum rationem vt quo.

Sed dices, cum philosophus loquatur de actu & de anima vl̃iter quomodo verificatur dictum suum.

Rñdeo debet exponi originalr̃ vel dependenter sic. Q̃d proprie est. i. q̃d est principium & a quo pendet esse rei, actus est q̃m vnumquodq; compositũ intm̃ habet esse inquantum est actu, est aũt actu per actum. i. per formam, ergo &c.

Sed dices si dcm̃ philosophi non est verum nisi in ratione principii a quo compositum habet esse actu, ergo dcm̃ Cõm. .s. q̃ forma sit magis digna vt hẽat hoc nomen ens quam cõ positum est falsum.

Rñdeo, cõcedo q̃ est falsum nec põt sustineri in via Tho mistica, Et radix suæ falsitatis fuit quia arbitratur solam for mam esse totam quidditatem rei compositæ & nomen spẽi prius verificari de forma q̃ de cõposito. vt dicit expsse in. 8. met. in cõment. 7. vbi inquit. Et intendebat q̃ hoc nomẽ aĩal dr̃ principalr̃ p formã & dr̃ de ꝯgregato ex materia & for ma scd̃ario. s. quia dr̃ de forma. Nomẽ. n. non sigñat rem nisi fm̃ q̃ est in actu, & cã actus in composito est forma. Et cum duo fuerint quorũ alterum est causa reliqui, illud q̃d est cã di gnius hẽbit nomen. Illud. n. nomẽ est scd̃i pp primum. v. g. res calide q̃m nõ hñt nomen caloris nisi pp calorem ignis qui est in fine. Et ideo cum fuerit plura quæ nomen idem ꝑpter aliud, illud aliud est dignius hẽre illud nomen, & erit cã illo rum. Hæc Cõm. Sed in. 7. lib. meta. formauimus q̃nẽ. 9. cõ tra hãc viam, & soluimus rõnem Commẽ. & sequacis sui Iã du. fundatam in. s̃. dcõ cõmen. iõ vide illic. Nec curabis quæ dicit Iandu. in hoc. 2. lib. de aĩa in. q. 4. ibi. Ex hoc enim patet error &c. Nã illic loquitur cõtra viã nr̃am in qua tenemus q̃ forma non est ꝑprie ens vt q̃d est, sed est quo aliquid est. Ipse aũt tenet oppositum & dicit, forma ꝑprie est, & secũdũ Ari. & secũdũ Cõm. Et ex hoc ipso q̃ ipsa forma in composito so la est illud quod ꝑprie est, & q̃d ꝑprie est vnum, conuincitur

ꝙ ex materia & forma fit vnum simpl'r & proprie. Et hanc suam imaginationem conatur probare dupliciter.

Primo sic. Hæc ꝓpõ est vera in primo mõ dñdi ꝑ se, forma substãtialis ē ens, mõ esse & ens sunt idē real'r & essential'r vel vnũ necessario sequitur ad alterum ꝑ se. Vñ idem ē real'r ꝙ forma sit & ꝙ ipsa sint ens. Cum ergo forma sit ens ꝑ se, ipsa per se est, ergo qđ proprie est, actus idest forma est.

Scđo sic, sicut non differũt real'r ſm philosophũ in. 5. met. in. c. de ente hõ cõualescit & hõ conualescens est, sic nihil differt dicere forã est ens ꝑ se, & forma est ꝑ se. Cum igitur forã sit ꝑ se, ens quia ens p̃tur de vno quoqꝫ ꝑ se, sequitur ꝙ forã ꝑ se est. Et iõ decipiuntur iuuenes, qui radicantur in hoc dicto principio. s. nec forma nec materia ꝓprie est, sed ꝯpositũ est qđ ꝓpriissime ē. Hic. n. est error sit patet cuilibet sani capitis.

Sed non aduertit Iandu. ꝙ in hac sua imaginatione declinauit a doctrina pħi in. 7. met. tex. 27. vbi tenet nec formã nec materiam ꝑ se fieri nec ꝑ se gñari sed compositũ. Cõstat aũt ex doctrina pħi, ꝙ cum gño sit ꝓcessus a non esse ad esse, non alio mõ forma habet esse ꝯtra gñetur, sed nõ gñaĩ ꝑ se ſm pħm, ergo non hẽt esse ꝑ se, nec ꝑ se est. Solum aũt compositum per se gñatur, ergo habet esse per se, & per se est.

Ad primam rationẽ Iand. concedo ꝙ hæc est vera forma est ens, ꝓut ens in. 5. met. c. de ente signĩt. x. p̃nta, & oĩs forma est subã vel accñs. Et admitto ꝓ nũc q̃ eẽ & ens sunt idẽ in hoc sensu ꝙ ens stet ꝑticipal'r, nã vnũqđqꝫ eo mõ q̊ existit hẽt esse, & ꝯcedo ꝙ idẽ ē ꝙ forã sit, & ꝙ ipsa sit ens. Sed nego hãc ꝯñtiã, forma est ens ꝑ se, ergo ipsa ꝑ se est. qm̃ fit transitus ab ente noĩal'r sumpto ad ꝑ se esse. Nã in añte, ly ens ꝑ se si sumaĩ noĩal'r, ꝯcedo ipm qm̃ ly ens ꝑ se distĩguiĩ ꝯtra ens ꝑ accñs, & ꝯtra ens ĩ alio subiũæ & sic esse ens ꝑ se ꝯuenit formæ subali & mãæ pmæ & ꝯposito, & tñ hoc ꝯñs est falsum, ergo forã ꝑ se ē & mã pma ꝑ se ē. Et iõ negaĩ ꝯña. Si aũt tu vis ꝙ ĩ añte sumaĩ ens ꝑ se ꝑticipial'r nego ipm, qa nõ verificatur nisi de ꝯposito, & de sola forma nõ educta de potẽtia mãæ quæ est aĩa nr̃a, eo ꝙ est ꝑ se subsistens vt declarabiĩ in lib. 3. Et breuiter decipiĩ Iandu. quia ex eo ꝙ est forma ens per se

inducit qđ sit per se, quæ inductio nulla est qm̃ ex ente per se noĩałr sumpto, non põt inferri esse vel existente per se.

Ad sc̄dam nego sĩłitudinem, quia conualescens stat pticipiałr, & iõ non differt ly conualescit. In pposito aũt, cum dr forma est ens per se, non stat ly ens participiałr sed noĩałr, & iõ nõ põt inferri, ergo forma per se est, aña.n. dicit existentiam, q̃ nego p se conuenire formæ. Añs aũt dicit entitatem q̃ concedo p se conuenire formæ sub̃ali, eo quòd nõ est entitas p accñs, nec entitas accñtis quæ respicit subm inherenter saltem aptitudine vt determinauimus in.7. meta.in.q.nr̃is. Non ergo decipiuntur iuuenes ex doctrina nr̃a sed poti⁹ ex imaginatione Ianduni. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Qõ.6.si ablata forma dolabre remanet dolabra.

Diuisa autem hac.s.forma, non utiq; amplius dolabra erit sed aut equiuoce. Tex.8. *Nunc autem est dolabra.*

IN HAC .q.aduerte anteq̃ deueniamus ad decisionẽ quòd philosophus in hoc tex.8. intẽdit declarare dr̃iam inter formã sub̃alem & formã accñtalem, siue inter formam naturalẽ & formã artificialẽ, & stat in hoc, qñ remouetur forma naturalis nõn remanet res nec materia proxima rei nisi equiuoce, vt qñ remouetur aĩa ab hoĩe, nõ remanet hõ, nec idẽ oculus nec eadem caro nisi equiuoce. Et signum huius trahitur ab opatione quæ remouet̃. Vñ pħs in.4.meteo.text.vlt.dicit qđ ablata ppria opatione a re, res nõ pmanet nisi equiuoce. Si aũt auferatur forma artificialis ab artificiato, remañet artificiatum saltem quo ad sub̃am & materiã proximam, licet mutetur quo ad talem formam, quia non remanet eiusdem figuræ. Et dat exemplum in artificiatis quæ reponuntur in p̄nto sub̃æ quo ad materiam tm̃, formæ.n.eorum sunt accñtia, & ponuntur in quarta spẽ qualitatis. Et dicit quòd quia dolabra est arficiatum cuius forma.s. acumẽ est accñs, si auferatur acumẽ adhuc remanet dolabra. Si aũt dolabra esset corpus physicum, remoto acumine non remaneret dolabra nisi equiuoce.

Pro resołone quæsiti sic pcedendum est. Primo declara-

bitur in quo stat difficultas consurgens contra dcm̄ tex. philosophi. Scdo ponetur expō Cōmen. Tertio expō. b. Tho. & Egid. quam sustinebimus, & sic terminabitur quæsitum.

Quantū ad primū aduerte ꝙ non vr̄ posse stare dictū philosophi. s. ꝙ quia dolabra est corpus non physicum sed artificiatū, iō remota forma dolabre, adhuc est dolabra. Nā cōtra hoc sic arguitur, sicut se habet corpus physicū ad formā suā naturalē, sic corpus artificiatū ad formam artificialem, sicut .n. illud est actu in reꝝ natura ꝑ formā suā, sic istud est actu in gn̄e & natura artificialiū ꝑ formā suam. Sed non dr̄ corpus naturale esse tale puta aīatum nisi ꝑ formā nec remanet remota illa, vt dicit philosophus h. ergo non dr̄ corpus artificiatum esse tale, nec remanet nisi forma remaneat. Qūo ergo est verum ꝙ remota forma dolabre adhuc est dolabra.

Quantum ad scdm aduerte ꝙ hic sunt duæ expōnes, vna est Comen. alia. b. Tho. cui concordat Alber. & Egid. vt dicemus. Sed prius ꝑtractemus opini. Cōment. Aduerte igitur ꝙ in cōmē. 8. conatur saluare dcm̄ philosophi vt sonat. s. ꝙ remaneat dolabra q̄ appellat securim & quo ad nomen & quo ad diffnitionem, ita ꝙ remoto acumine vt forma adhuc est securis. Et fundat se sup tres ꝓpōnes. Prima est. Hoc nomē securis. siue fuerit naturalæ siue artificiale dr̄ de cōgregato ex materia. s. ferro & forma. s. acumine. Scda est nomē cōpositi naturalis in hoc differt a noīe compositi artificialis, quia in naturalibus dr̄ primo de forma & scdario de congregato. In artificialibus aūt ecōuerso, quia primo de materia & scdario. de cōgregato. Et hoc ē manifestū in doctrina sua, qm̄ arbitratur de naturalib⁹ formā esse totā quidditatē & subam. vt patet in. 8. met. cōm. 7. In artificiatis aūt sola materia ē tota rei suba, qm̄ artificialis foīa est accn̄s. Tertia ꝓpō quæ licet non sit in. d. cōm. 8. formalr̄, excipitur tn̄ corollariæ. Si illud qd̄ ē primo sign̄atū ꝑ nomē ꝑmanet, verum ē dicere ꝙ illa res ꝑmanet eadē & nō solum equiuoce. Et ex his sic arguitur ad mentē Cōm. Remota forma securis, adhuc remanet illud qd̄ ꝑmo sign̄aī ꝑ nomē securis. Sed ex scda ꝓpōne ꝑ nomē securis prio sign̄aī mā ergo remota foīa securis adhuc ē securis.

Sed hanc expõnem tu Thomista non sequæris qm̃ scd̃a ꝓpõ quo ad primã ptem est falsa in via nr̃a. Nam in.8.meta.q.8.determinauimus contra Cõm. Nomen subæ compositæ prius sign̄are compositum q̃ formam. Silr̃ scd̃a ps eiusdẽ ꝓpõnis vr̃ cõtra philosophum: Nã in.2.phy.tex.11. eodem mõ cõparantur naturalia & artificialia ad formas suas ad hoc q̄ sint actu. Vñ dicit illic philosophus sicut lignũ nõ est lectus nisi hẽat spẽm.i.formam lecti. sic nec caro est caro nisi hẽat spẽm carnis. Ergo ad mentem philosophi non remanet dolabra nisi hẽat spẽm dolabræ. Quare dictum Commen. non videtur sustentabile nisi in sensu quem dicemus infra.

Quantum ad tertium aduerte q̄.b.Tho. arbitratur dcm̃ philosophi.s.nũc aũt est dolabra dẽre intelligi quo ad materiam ꝓximã p̃cisæ quæ est tota suba dolabræ. Et dicit q̄ in hoc suffciẽter distinguitur forma naturalis a forma artificiali eo q̄ cũ illa sit ps subæ rei nãlis cõpositæ mutata tali forma non remanet res subal̃r nec eius materia ꝓxima. Econtra quia forã artificialis non est de suba artificiati cũ sit accñs ea remota nõ remouet artificiatũ subal̃r. stat.n. materia ꝓxima quæ ẽ tota suba sua quæ materia ẽ corpus naturale cõpositũ ex materia & forã sua subali puta ferrũ aut lignũ. Iuxta igit hãc expõnẽ dcm̃ phi est verũ.quo ad subam dolabræ. Sed nõ est verum formal̃r sumendo dolabram vt est compositum artificiatum. Nõ ẽ.n.actu artificiatum nisi p formam suam artificialem.& coufirmantur sicut corpus naturale remota sua forma non habet suam ꝓpriam opationem sic nec artificiati materia remota forma artificiali. patet.n.q̄ ferrũ nõ scindit remoto acumine.ergo sicut in gñe naturaliũ remota forma res non pmanet, sic nec in gñe artificialium artificiatum pmanet remota forma artificiali. Ad argm̃ ergo diceret.b. Tho.q̄ concludit respectu aggregati. non aũt respũ materiæ ꝓximæ. Vñ cõcederet q̄ sicut hõ nõ est hõ remota aĩa. Sic dolabra non est dolabra remoto acumine. remanet tñ quo ad subam quæ est ferrum. Et sic habet intelligi dictũ phi. Idem sentit Egid. Idem & Alber. Vñ in 2.de aĩa trac.1. c.3.sic inquit. Si dolabra sit corpus physicum. & corpus do-

labre qđ est ferrum separetur a forma dolabræ, iam non habebit nec nomen nec rationem dolabræ nisi equiuoce. nec ferrum habebit rõnem ferri. sed ꝙ ferrum adhuc est ferrum separata ab ipso forma dolabræ apud vsum loquendi ideo est. quia dolabra est organum artis & non physicum. Et corporum artificialium superius diximus esse principia corpora physica quæ formas physicas retinent in eis. hæc Alber. Ex quibus constat ꝙ hæc ꝓpó non est vera. dolabra est dolabra remota forma sua. nisi quia ferrum est ferrum post remotionem formæ dolabræ. quod est corpus physicum. & est tota substantia dolabræ. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Qõ.7. si manifestum est aĩam non vniri corpori. vt nauta vnitur naui.

Amplius immanifestum est. si sit corporis actus anima sicut nauta nauis Tex. II.

IN HAC q. aduerte ꝙ difficultas stat ĩ hoc. Philosophus in s̄. dctis voluit ꝓ manifesto haberi ꝙ aĩa sit forma substantialis quæ dat eẽ ei cuius est forma. Cõstat aũt ꝙ nauta nõ dat esse naui. ergo vr̄ sibi ꝯtradicere dicens in tex. ꝓposito ꝙ ẽ immanifestum &c. illud qđ. s̄. sensit manifestũ. Qđ aũt hoc senserit in. s̄. dictis patet qm̃ in tex. 7. dixit aĩam esse primũ actũ corporis physici. Primus aũt actus est forma substãtialis quæ dat esse. Itẽ in eo. tex. dixit nõ oportet quærere ꝓꝑ quid ex aĩa & corpore fit vnum. Qđ dictum nullam habet apparentiam si non supponitur ꝙ aĩa sit forma dãs esse. Non. n. vanum est quærere si per aliquod medium vnitur motor mobili sicut nauta naui. s. per virtutem motiuam. Nõ. n. ex motore & mobili fit vnum per se. sicut ex materia & forma. Itẽ dixit in tex. 8. aĩam esse subam̃ ẜm rõnem. i. a qua sumitur qđquiderat esse viuentis. Sed a motore non sumitur quodquideratesse sui mobilis cum non det immo supponat esse mobilis. Patet ergo ꝙ phs sensit in prædictis & conclusit aĩam esse formam corporis & non tm̃ motricem,

Quomodo igitur manifestum est si anima vnitur corpori vt nauta naui?

Pro solutione huius dubitationis. & vt auferamus omnē repugnantiam a dictis philosophi aduerte ꝙ dupliciter responderi potest.

Primo potest dici ꝙ dictum philosophi aut intelligitur de anima vt sub se continet vegetatiuam sensitiuam intellectiuam aut de anima tali puta vegetatiua vel sensitiua, si primo modo, sic est immanifestū scilicet vtrū omnis anima sit actus &c. quoniam non omnis anima hēt potentias quæ eodem modo respiciant corpus. Nam potentiæ vegetatiuæ & sensitiuæ sicut patet ad sensum sunt organicæ, & vt sic inseparabiles a corpore. Et de his animabus cōstat ꝙ sunt forma corporis, & non vniuntur vt nauta naui, quoniam inseparabiles sunt. Potentiæ autem intellectiuæ cum non exerceant actiones ꝑ organa, videntur nullius corporis esse actus. Constat tamen ꝙ denominant hominem esse intelligentem, ex consequenti necesse est animam intellectiuam vniri homini, sed qua vnione vtrum vt principium essendi vel solum vt principium operandi immanifestum est, eo quòd potentiæ suæ inorganicæ sunt. Et putatur a multis hanc fuisse intentionem philosophi. Vnde in tex. 11. postquam dixit ꝙ quædam animæ partes sunt inseparabiles statim subiungit. Amplius immanifestum si sit corporis actus anima sicut nauta nauis. Qđ quidem dictum si referatur ad immediate prædicta, patet ꝙ debet intelligi de anima intellectiua de qua secundum multos & solemnes. vt declarabitur in libr. 3. philosophus semper fuit dubius. Et ideo non est mirum si illud est sibi immanifestum. Si autem dictum philosophi intelligatur de tali anima puta sensitiua dico ꝙ fuit sibi manifestum eo ꝙ non habet aliquam operationem sine organo. Et sic de sensitiua & vegetatiua dicunt intelligi tex. philosophi adducti in princ. quæstionis ex quibus argumentatum est animam esse actū non sicut nauta naui. De intellectiua autem tantum intelligēdum est quod dicit. Amplius immanifestum &c. Et sic nulla est repugnantia in dictis philosophi.

Sed tu aduerte q haec responsio videtur declinare ad viã Commenta. qui tenet vt diximus supra diffinitionem datam de anima non conuenire vniuoce vegetatiue & sensitiue & intellectiue. Et ideo secundũ imaginationem suam cum anima intellectiua non sit vniuoce perfectio corporis diceret esse immanifestũm. Aristo. si est actus vt nauta nauis. Verum quia. bea. Tho. vt videbitur in. 3. lib. assumet causam contra Comment. & manifestabitur quomodo diffinitio de anima vniuoce conuenit etiam intellectiue idest non quiesces in responsione data.

Sed ad mentem. b. Tho. sic respondebis qm̃ philosophus supra cõcluserat animam esse actum corporis eo q separata anima non est actu viuens posset aliqs dubitare qũo sit actus. Nam aliquid potest dici actu tale ad praesentiam alicuius dato q non sit forma, sed sufficit q sit motor. Sicut combustibile ad praesentiam comburentis actu comburitur, & quodlibet mobile ad praesentiam mouentis actu mouetur. Simili modo aliquis posset dubitare vtrum corpus sic viuat actu ad praesentiam animae sicut mobile mouetur ad praesentiã motoris, an sicut materia est in actu ad praesentiã formae & maxime, qm̃ Plato posuit animam non vniri corpori vt formam, sed magis vt motorem & rectorem, ideo post premissa insinuat hanc dubitationem dicens. Amplius immanifestũ &c. q. d. Licet conclusum sit animam esse actũ corporis, tamen immanifestum est adhuc de modo quo sit actus idest qũo facit corpus viuere actu, an vt forma, an vt motor vt Plato tenuit. Et ideo in tex. 12. incipit philosophus praeparare secundam diffinitionem de anima, per q̃ demonstrabit primam & manifestabitur qũo anima est actus non vt motor, nec facit corpus viuere efficienter sed formaliter, ex cõsequenti manifestum erit q anima vnitur corpori vt forma materiae & non vt motor mobili sicut tenuit Pla. Haec respõsio resoluta est & quadrat litere. & aufert omnem repugnantiam a dictis philosophi. Nã bene stat manifestũ esse q aia est actus corporis, sed manifestum esse modum quo actuat corpus, an effectiue & motiue vt tenet Plato an formaliter & per-

ſectiue vt infra in queſtione ſequenti manifeſtabitur. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 8. ſi prima diffinitio de anima conuenienter demonſtratur per ſecundam, & quæ demonſtratio ſit illa.

Quoniam ex incertis quidem certius autem ſit. Tex. 12.

IN HAC queſtione aduerte ꝙ difficilis eſt ad reſoluendum propter veritatem expoſitorum. Nam. b. Tho. tenet ꝙ prima diffinitio de anima eſt prior ſecundũ naturã & dicit cauſam ſed ē poſterior quo ad nos. i. quo ad cognitionem noſtram. Diffinitio autem ſecunda eſt prior quo ad noſtram cognitionem quia datur per operationes animæ quæ nobis notiores ſunt quam eſſentia animæ. Et qm̃ a notioribus nobis debemus procedere & probare minꝰ nota nobis, licet forte ſint priora & notiora ſecundum naturam, ideo philoſophus per diffinitionem ſecundã demonſtrat primã.

Sed contra hoc ſunt duæ inſtantiæ. Prima eſt, ſi prima diffinitio eſt minus nota nobis, magis autem nota ſecundũ naturam, & ſecunda eſt econuerſo ergo philoſophus debuit incipere notificare animam per ſecundam diffinitionem, deinde ponere primam & eam probare ꝑ ſecundam. Nam iſte eſt ordo doctrine, quem nos docuit philoſophus in. 1. phyſico. vt procedamus a notioribus nobis.

Ad hoc dicimus ꝙ ordo doctrine in hac ſcientia ē duplex. ſ. ordo proponendi, & ordo probandi ac determinandi. Ordo proponẽdi eſt ſecundũ ordinẽ naturæ. Debemus enim proponere ꝙ de anima tractandum eſt & de potentiis & de actibus & de obiectis. Ordo autem probandi & determinandi eſt ſecundũ ordinẽ proportionatũ noſtro intellectui vt. ſ. procedamus in ꝓpoſitionibus a magis ſenſatis quæ prius cadunt iu cognitione noſtra. Vnde procedentes in conſideratione de anima quo ad viam probatiuam & declaratiuam incipimus ab obiectis & per obiecta notificantur nobis actus & per actus potentiæ, & per potentias ſubſtantia aïæ. Et hunc

ordinem seruat philosophus in processu huius. 2. lib. sic fecit in diffiniendo animam. Proposuit primo diffinitionem priorem secundum naturam, deinde diffinitionem priorem quo ad nos. Cum autem voluit demonstrare alteram earum, per eam quæ nobis notior est sed posterior secundum naturam demonstrauit minus notam nobis sed priorem secũdum naturam. Et sic patet q; philosophus in demonstrando seruauit ordinem doctrine, quem ipse docuit in. 1. physi.

Secunda instantia est, si secunda diffinitio est prior quo ad nos & posterior secundum naturã, ergo nõ dicit causam prime diffinitionis, nec per eam vt dicentem causam potest demonstrari prima diffinitio. cuius oppositum innuit philosophus in text. 12. vbi dicit q; non solum oportet rationẽ diffinitiuã ostendere rem diffinitam, sed etiam ostendere causam in esse & demonstrare &c.

Ad hoc diceret. b. Tho. q; ordine naturæ prima diffinitio dicit causam in essendo, & secunda dicit effectum. Ordine vero nostre cognitionis prima dicit quia, secunda autem dicit propter quid non in essendo sed in inferendo. Nam medium quod in probando assuminius etiam q; secundum naturam sit effectus habet rationem illatiue causæ. Conclusio vero hẽt rõnem effectus etiam q; sit causa secundũ naturã, prout est illata per tale medium. Et qm̃ mens philosophi in tex: 12. summenda est secundum ordinem cognitionis nostre, & nõ secũdũ ordinem naturæ ideo patet qũo secũda diffõ dicit causam in inferendo & notificãdo, nõ autem est necesse q; dicat cãm in essendo. Et sic concedo vt instantia probat q; non dicit causam secundum naturam. Nec est contra philosophum qm̃ intendit de causa aut in essendo & demonstrando vt exẽplificat de tetragonissimo & orthogonio aut in demonstrando tantum, vt in proposito, & quãdocunq; per effectum demonstramus aliquid de causa.

Quantum ad secundam partem s. quæ demonstratio sit hæc qua demonstramus primã diffõnem de anima per secũdam, inuenio varias opiniones, quæ oẽs possunt sustentari, licet intendam determinare secundum mentem. b. Tho.

Commen.in commen.12.dicit q̄ philoſophus intẽdit hic inueſtigare quõ aïa ſit diffinienda diffinitione propria. eo q̄ prima diffinitio eſt vl̃is & non ſufficit ad notificandum naturam animæ. Et ideo aſſignare oportet diffinitionem propriã & ſpecificam per cauſam propriam & propinquã per quã declaretur natura animæ in ſpecie, puta natura animæ vt vegetatiue, & vt ſenſitiue &c. Et quando philoſophus dicit q̄ prima diffinitio animæ eſt concluſio demonſtrationis, & ſecunda eſt principium. Commenta. vult hoc intelligi ſecundũ ſimilitudinem, vnde inquit. Non intendebat philoſophus q̄ iſta diffinitio inducta in anima. ſ. Anima eſt actus corporis, ſit concluſio demonſtrationis, ſed intendebat q̄ eſt ex genere diffinitionum, ſecundũ q̄ tales diffinitiones ſunt vl̃es. Et iſte diffinitiones aut ſunt concluſiones aut ſunt ſimiles diffinitionibus quæ ſunt concluſiones demonſtrationis. Neq; etiam intendebat q̄ diffinitio quærenda hic in vnaquaq; partium animæ eſt ex diffinitionibus quæ ſunt quaſi principium demonſtrationis, ita q̄ ſint manifeſte per ſe, ſed intendebat q̄ eſt ex genere illarum diffinitionum quæ ſunt quaſi principiũ demonſtrationis, aut ſunt ſimiles diffinitionibus quæ ſunt quaſi principium demonſtrationis. Et ideo ſermo philoſophi ita debet legi. Sed etiam cauſa erit inuenta & manifeſta in ea ideſt Sed ſermo diffiniens animam perfecte, debet eſſe vt cauſa propinqua ſit manifeſta in ea. Et iſta diffinitio eſt ex diffinitionibus quæ aſſimilantur diffinitionibus quæ ſunt principia demonſtrationis inquantum eſt propria diffinitio. Diffinitio autem quam dedimus modo in anima, eſt ex diffinitionibus quæ aſſimilantur diffinitionibus quæ ſunt concluſiones demonſtrationũ ſecundũ q̄ eſt generalis omnibus partibus animæ, & non eſt inducta in ea cauſa propinqua. Hæc commẽ. Ex quibus elicitur q̄ ſecundũ Com. philoſophus nõ demonſtrat primam diffinitionẽ per ſecundã, ſed naturã animæ quã imperfecte notificauit per primam diffinitionem vtpote generalem, intendit perfectius notificare per ſecundam, vtpote propriam & ſpecificam, & datam per cauſam propinquã. Nam eſſe principium primum nutriendi auger. di ‖ generan-

di conuenit propinque & conuertibiliter animæ vegetatiue. Esse autem actum primum corporis viuentis, non conuenit alicui generi animæ conuertibiliter sed est commune omni generi animæ, ideo anima per primam diffinitionem non cognoscitur nisi in genere. Vnde secundum Commenta. non oportet quærere quæ demonstratio sit ista, quoniam nō concedit primam diffintiionem demonstrari per secundam, sed naturam animæ. perfectus notificari per secūdam quam per primam.

Egid. autem arbitratur dicendum ꝙ phs dat duas diffinitiones de anima. s. communem omni animæ, puta quòd est actus primus corporis &c. & alteram propriam cuilibet generi animæ, puta quòd vegetatiua est primū principiū nutriendi augendi & generandi, & sensitiua est primum principium sentiendi, & intellectiua est primum principium intelligendi. Et quoniā diffinitio propria perfectior est que cōmunis eo ꝙ facit perfectius & distinctius scire diffinitum, ideo secunda pōt dici diffinitio propter quid, & prima diffinitio qa. Et qm̄ diffinitio propria non potest grobari per cōmunem nisi negatiue, communis autem potest probari per propriā affirmatiue, ideo diffinitio communis est conclusio demonstrationis, secunda autem quæ est propria est principium demonstrandi primam. Quod autem cōmunis diffinitio non possit probare propriam affirmatiue, sed negatiue patet hic non valet, anima est actus primus corporis &c. ergo est principium vegetandi augendi generandi tantum. Negatiue autem bene sequitur. Anima nō est actus primus corporis &c. ergo non est primum principium vegetandi &c. Quod autem per propriam ꝓbetur cōmunis affirmatiue patet hæc. Bene valet, anima est principium vegetandi &c. ergo est actus corporis physici &c. Ex Egi. igitur elicitur quòd prima cum sit cōmunis conuenienter demonstratur per secundam quia est propria, & ꝙ hæc demonstratio potest dici ꝓpter quid. Nam vt phs dicit in. 1. poster. demonstratio quia est duplex quædam est per causam communem & remotam quædam per effectum. Velle ergo inuestigare naturam aīæ

per diffinitionem communem datam de anima, est ire per causam communem & remotam & demonstrare quia, sed ire per diffinitiones proprias, & per causam specialem est incidere magis propter quid. Quare demonstratio qua demóstratur prima diffinitio per secundam, est magis propter quid, quam quia. Hanc expositionem non reputo falsam. Determinationem tamen quam faciam reputo magis ad intentionem philosophi.

Vt igitur determinemus propositum aduerte ꝙ aliter tenendum est secundũ Alber. aliter secundũ.b. Tho. & vtraq; via põt adaptari textui, poterisq; tenere vtraq; per distinctionem quam formabimus.

Tu igitur aduerte ꝙ in secunda diffinitione qua dicitur ꝙ anima est principium vegetandi sentiendi mouendi &c. ly principium potest sumi dupliciter. Primo actualiter ita ꝙ anima actu sit principium harum operationum. Secundo habitualiter vel aptitudine naturali, ita ꝙ licet anima non esset actu principium talium operationum, tamen est talis naturæ quòd sibi competit essentialiter esse primum principiũ talium operationum. Ex hac distinctione dico duo. Primo si secunda diffinitio datur per ly principium sumptum.2. modo, sic secunda est prior quã prime ordine naturæ, & dicit ꝓpter quid non solum in inferendo sed etiam in essendo, & demonstratio primæ ꝑ secundam est demonstratio propter quid. Ratio.n. propter q̃ anima informat & perficit corpus est quia animæ competit ex natura sua esse principium primum operum vite. Nulla.n. ratio est quare aĩa actuat materiam nisi vt ab ea vt a prima radice emanent opera vitalia, sicut nulla ratio est quare sanitas perficit corpus nisi quia dat esse sanum, & est principium ex natura sua operum conuenientium sano. Et hanc viam secutus est Albe. ideo tenet ꝙ secunda diffinitio sumpta est a principio .2. modo accepto & ex consequenti hæc demonstratio est propter quid, quia per causam ꝓpinq̃ sic deducẽdo, cui competit ex natura sua esse primum principium viuendi augendi &c. est actus primus corporis physici &c. Anima est talis ergo &c. Et hæc

quidem expositio videtur conformis textui, eo quod exemplificat philosophus de demonstratione mathematica tetragonismi q̃ constat esse propter quid. Et quod hæc fuerit mẽs Albertus patet in secundo libro in tract. 1. in capit. 5. vbi sic inquit. Oportet enim quod id quod communiter rei attribuitur sicut animæ communiter attribuitur ꝙ sit actus corporis physici per causam propriam inesse probetur. Et hoc non potest fieri nisi tali diffinitione nam modo quæ dicat causam, quare anima sit actus corporis.

Hoc autẽ erit si acceperimus secundũ quãlibet partem animæ ꝙ ipsa est principium & causa huius vite idest opationis vitalis, quæ exercetur in corpore physicũ tunc enim habebitur propositum. Cum enim habuerimus ꝙ quicquid essentialiter est principium & causa huius vite quæ exercetur in corpe physico organico, est actus corpis physici organici. Et cõiunxerimus istã, ꝙ, aĩa est essentialr̃ principium & cã huius vitæ quæ exercetur in corpe physico organico. Cõcludemus demonstratiue ꝙ aĩa est actus primus corporis physici organici. Et sic concludemus superius inductam diffõnem per eã quæ dicit causam eius, sicut diximus in exemplo geometrico iam inducto. Hæc Albertus.

Si autem secunda diffinitio sumatur a ly principio accepto primo modo. Sic prima diffinitio est prior secunda ordine naturæ, prius enim natura anima informat & est actus corporis physici organici quod ab ea actualiter procedant opera vite. Et demonstratio est quia scilicet ab effectu, & non dicetur esse per causam nisi in inferendo, effectus enim comparatus causæ in essendo, solum effectus est, in cognoscendo autem & probando aliquid de causa, apud nostrum intellectum habet rationem causæ, & causa habet rationem effectus non in esse, sed in cognosci. Et de hoc iam locuti sumus in sexto metaphysicæ in questionibus nostris, & quoniam beatus Thomas in expositione textu. 12. arbitratur secundum diffinitionem suam a principio primo modo accepto, ideo tenendum est secundum ipsum diffinitionẽ secundã esse posteriorẽ prima

ordine naturæ.& demonstrationem esse quia. Et quando dicit philosophus q oportet diffinitionem afferre quæ causam ostendat, intelligendũ est de causa in inferendo & probãdo, & illa sufficit. vt supra diximus. Ad resolutionem igitur vltimam quæsiti potes tenere cum Alber.&.b.Tho. per distinctionem datam. De Egidio autem Commen. non multum curabis in hoc, quoniam videntur extorquere textum. Hæc de presenti quæsito dicta sint.

Qō 9. si in partibus animalis anulosi post diuisionem remanet anima, quæ sit principium motus localis & habeat phantasiam.

Sicut enim in plantis quædam diuisa videntur & viuentia separata abinuicem tanquam existente in his anima actu quidem in vnaquaqꝫ planta, potentia autem pluribus, sic vidèmus & circa alias differentias animæ accidere vt in enthomis decisis, etenim sensum vtraqꝫ pars habet, & motũ secundum locũ. Si autem sensum & phãtasiam & appetitum. Vbi quidem enim sensus est & tristitia & letitia est. Vbi autẽ hæc sunt, ex necessitate desiderium est. Tex. 20.

IN HAC questione aduerte quoniam philosophus in tex. præposito tangit tria, s. q pars animalis annulosi decisa ac separata a toto habet animã & q aĩa quæ erat vna actu in toto animato & plures in potentia, sola diuisione fit plures actu, & q pars decisa habet phantasiam, ideo hæc tria inuestiganda sunt qualem veritatem contineant.

Quantum ad primum ponitur talis cõclusio affirmatiua. In parte decisa animalis anulosi est actu animæ per aliquale tempus dummodo diuisio non fiat sed longitudinem animalis sed per transuersum, & pars sit notabilis quantitatis. Hãc primo declaro deinde probabitur. Dicitur per aliquale tempus quoniam cum in omni parte talium animalium nõ sint sufficientia organa deputata receptioni nutrimenti & nutritioni, non possunt diu seruari in esse, nec fieri animal sicut ramus plantatus fit planta, propter maiorem imperfectionem repertam inanimato solum vegetatiuo. Dicitur dummodo

modo diuisio non fiat &c. Nam secundũ Albert. aĩalia hmõi hñt dorsum ꝓportionale cordi. Vnde sicut leso corde aĩal perfectum statim deficit, sic leso & diuiso dorso in longum annulosum aĩal deficit. Dr̃ & pars sic &c. qm̃ si forma subalis inanimati simplicis vel mixti requirit determinatam q̃titatẽ, multomagis aĩa quæ est altior forma. Nunc ergo sic ꝓbatur conclõ de mente philosophi. Pars plantæ decisa viuit adeo ꝙ si plantatur efficitur arbor ergo habet aĩam. quia non datur viuere sine aĩa in his inferioribus ergo a sĩli partes aĩalis annulosi viuunt & hñt aĩam, cum hmõi aĩalia sint valde propinqua plantis pp sui imperfectionem. Præterea vt inquit Cóment. in cóm̃e. 20. in parte decisa videmus opera vitæ, quia mouet seipsam localr̃ per dilatationem & cõstructionem & sentit. Sed non datur opus vitæ sine principio viuendi. Sed anima vt supradictum est, est principium viuendi sentiendi mouendi secundum locum, ergo &c.

Quantum ad scdm declarandum est qũo sit verum ꝙ aĩa, quæ est vna actu & plures in potentia in toto aĩali anuloso ante diuisionem, fit plures actu post diuisionem, & per solam diuisionem. Nã primo aspectu vñr sequi duo inconueniẽtia. Primum est ꝙ, si aĩa anulosum diuidatur in quatuor partes, fient quatuor aĩalia. Nam oĩs hæc aĩa actu informans aliquã materiam oĩno diuisam ab alia, vr̃ constituere aĩal vnum. Et tñ hoc vr̃ ridiculum, posset. n. ꝓduci aĩal non solum a natura sed sola voluntate diuidentis. Scdm est, ꝙ producetur aĩal nouum sine noua g̃none, & introducetur forma in materia sine alteratione p̃uia, & ꝙ g̃no vnius non erit corruptio alterius sed per solam diuisionem producetur nouũ animal quæ omnia vniuersaliter reputantur falsa.

Ad euidentiam igitur huius dubii aduerte ꝙ ad constõnẽ noui aĩalis non sufficit aĩam ĩformare materiã oĩno diuisam nisi addatur. Sed requiritur vltra illud ꝙ, informet ex intentione naturæ ad constituendũ vnum suppositum in quo sint debita organa ꝑ quæ possint exerceri opera vitæ debita illi aĩali s̃m spẽm suam. Et ad hoc nouum suppositum cõstituẽdum dico ꝙ aĩa non vnitur materiæ nisi ꝑ dispõnes agẽtes ꝑ

ff

introductione & conseruatione formæ in mã, & p actionem alteratiuam agentis naturalis, & p corruptionē alterius suppositi. Stante hanc declarationē, r̃ndendo ad primũ argm̃ negatur ꝯñtia, ad ꝓbationē cũ dr̃, nam oĩs hæc aĩa &c. dico ꝙ illud non sufficit, nisi addatur vt diximus, ex intẽtione naturæ ad constituendũ &c. Propter q̃d non est concedendũ illas 4. ptes esse. 4. aĩalia, sed. 4. aĩata ptialia. Aduerte tñ ꝙ licet id negemus in animali anuloso in ptibus diuisis, possumus tñ cõcedere in ptibus aliquarum plantarum, quæ ex suæ aĩæ imperfectione, si replantentur constituunt distinctas arbores. Ad scdm argm̃ negatur ꝯñs. s. ꝙ producatur nouum aĩal sine noua &c. Dcm̃ est. n. ꝙ nõ ꝓducitur nouũ aĩal, sed nouũ aĩatum partiale, ꝙ aũt recipiatur forma in materia sine alteratione p̃uia, & ꝙ gño vnius non sit corruptio alterius nõ reputandum est inconueniens in tali casu, cum non ꝓducatur tale aĩatum ptiale ex intentione naturæ aliquo tp̃e conseruandum in quo dẽant exerceri opa vitæ. Potes ẽt dicere ꝙ non de nouo recipit penitus noua forma nec fit noua gño nisi secundum quid, sicut nec fit simpl'r nouum animal.

Quantũ ad tertiũ. s. ꝙ ps decisa aĩalis hẽat sensum & motum secundũ locũ non ꝓgressiuũ sed constrictione & dilatatione patet euidenter, ꝙ aũt hẽat phantasiam magis dubium est, qm̃ vt determinabit in. 3. lib. ẽt de mẽte Com̃. & .b. Tho. qui in hoc sequitur Com̃. hmõi virtus determinat sibi ꝓpriũ organũ in pte determinata corpis. s. in capite, ergo non põt esse indifferenter in omni parte decisa aĩalis anulosi.

Ad hoc patet r̃nsio p Cõmen. in cõment. 20. vbi inquit. Sed tñ debes scire ꝙ in quibusdã aĩalibus virtus imaginatiua est semp coniuncta consensu, non qñ sensatum est absens, & aĩal est diminutum, in eis aũt quæ sunt pfecta inuenitur in abñtia sensatoꝝ. Hæc Com̃. Ex quibus accipitur ꝙ phantasia est duplex. s. determinata, & indeterminata. Determinata quæ & pfecta dr̃ est quæ abñtibus sensibilibus retinet eorum spẽs sensatas, & põt imaginari circa illa. Indeterminata est quæ non retinet spẽs in abñtia obi sensati, nec mouet nisi p q̃to obm̃ est sibi p̃ns & coniunctum, q̃d si est conueniens cat

delectationem, si disconueniens tristitiam. Prima quidẽ determinat sibi ꝓpriũ organum de quo loquemur agentes de sensibus interioribus. Scđa aũt ex sui impfectione non determinat sibi proprium organum. Et hæc est in oĩ pte decisa aĩalis anulosi quæ se mouet localr̃. Nam vt inquit. Com. in com. 20. oẽ hñs sensum & motum necesse est vt hẽat desiderium & imaginationem, qm̃ vbi existit sensus, illic necesse ẽ vt existat voluptas & tristitia apud comphensionẽ rei sensibilis, & cũ illic voluptas & tristitia fuerint erit illic necessario motus ad illud voluptuosam & motus attristante. Et illud ad quod est motus non est in actu delectabile aut contristans, nisi fuerit imaginatum & desideratum, In oĩ igitur pte istius aĩalis, existit aĩa sensibilis & desideratiua & imaginatiua, & mouens in loco. Hæc de presenti quæsito dicta sint.

Qõ. x. si potentiæ aĩæ distinguuntur & sepantur subo & loco, ita q̃ plures non possint esse in eadem parte animati.

Reliquæ aũt partes aiæ manifestum est ex his quod non separabiles scilicet subiecto. Tex. 22.

IN HAC .q. sic ꝓcedetur. Primo ponẽtur quædã distõnes. Scđo cõcl'ones rñsiuæ. Tertio soluet̃ qđdam dubiũ.

Quantum ad primũ sit hæc prima distõ, potentiæ aĩæ sunt in duplici drĩa. Quædam singulares, vt visus auditus gustus olfatus & sensus interiores in aĩali perfecto. Quædam velut vl'es quia quasi per totum corpus expansæ, sunt, vt vegetatiuum sensitiuum & tactiuum.

Scđa distõ, separi subo, põt cõuenire potentiis aĩæ dupl̃r, primo per se, scđo non repugnanter, ꝑ se quidem, qñ nõ cõpatitur secum aliam potentiam ꝑꝑ variam complexionem organorum q̃ sibi vendicant. Non repugnanter aũt, qñ licet separentur subo ab aliis potentiis tñ non inconuenit ꝙ se cõpatiantur in eadem parte vt declarabitur.

Quantum ad scđm sit hæc prima ꝯclõ. Oẽs sensus exteriores & interiores in aĩali perfecto præter tactũ distinguuntur subo, quia requirunt in actionibus suis diuersas dispositiões organorum. Sicut auditus aerem. Visus aqueum humorem.

Olfatus siccum calidum. vt declarauimus in epito. nro in li. de sensu & sensato. Silr q̃tam distõnem requitant in organis sensus interiores declarauimus in epito. nro in li. de aia in trac. de sensibus interioribus, & iõ non se compatiuntur in eadem pte, ex q̃nti separantur subo p se. Dixi aũt pter tactũ qm̃ organum qd est neruus & medium qd est caro. vt declarabitur infra expansa sunt p totum corpus, iõ in oĩ pte corporis vbi est neruus & caro viget tactus. Vñ & in aure stat auditus & tactus, & in oculo visus & tactus, sentimus.n. calidum & frigidum & dolorem & asperitatẽ & cæteras qualitates tangibiles. Et aduerte q̃ hæc conclõ intelligitur respectu einsdem suppositi. Nam respectu diuersorum suppositorum non inconuenit q̃ vnum inueniatur sine alio, sicut in talpa est auditus sed non visus, & in ape est visus sed non auditus sicut diximus in proœmio. 1. meta.

Scda conclõ, potentiæ quæ sunt vt gñales sicut vegetatiuum & sensitiuum, respectu alicuius ptis de necessitate separantur subo, ita q̃ in aliqua parte inuenitur vnum sine alio, vt in osse inuenitur vegetatiuum sine sensitiuo & in capillis, & id contingit pp magnam terrestreitatem. Appropinquat .n. naturæ plantæ Respectu aũt alterius ptis non separantur subo. vt in carne est vegatatiuum & sensitiuum. Et id manifestius est in cauda lacertæ diuisæ. vt diximus in. q. pcedenti.

Quantum ad tertium aduerte q̃ cõtra secundã conclõnẽ insurgit dubium ex eo q̃ dicit philosophus in lib. de somno & vigi. vbi tenet quod sensitiuum & motiuum in loco sunt subiuæ in corde vel in aliquo proportionali ipsi cordi, ergo non sint expansa per totum corpus.

Ad hoc dr̃ q̃ phs in lib. illo non inuestigat adequatũ sbm sensus & motus sed primũ prin. vt primã radicẽ, & q̃ hæc sit mens sua patet ex ita, quæ sic habet. Quare ex his oĩbus speculandũ, qd quidem sensus principium sit. Hñtia quidem igitur sanguinẽ hoc est quæ circa cor pars. Oĩa.n. hñtia sanguinem cor hñt principiũ motus sensus, hæc phs. Vñ licet radiceutur primo in corde tñ non sequitur totale subm esse solum cor, secus est de visu, qui totalr terminatus est ad pu-

pillam, & auditus ad myringam auris. Hæc de presenti quæsito dicta sint.

Qō. 11. si potentiæ distinguunt per actus, & actus p oba.

Sensitiuo enim esse & opinatio alterum. siquidem & sentire ab ipso opinari. similiter. Tex. 22.

IN HAC .q. inuenio tres opin. s. Iandu. Her. & b. Tho. & singulas ptractabo, determinaturus secundū b. Tho. cui conabor concordare viam. Heru. p distōnem. Sed antequam pertractem dictas opiniones præpono tres distōnes.

Prima est, potentiæ pñt distingui per actus duplr. Primo secundum se & quo ad naturam suam, quæ erit distō a priori Scdo quo ad notitiam nfam. Et hæc distō coincidit cum illa qua solent vti Thomistæ dñtes. Aliquid distinguitur p alterū duplr. Primo essentialr vt homo per rōnale. Secundo notificatiue vt causa per effectum.

Scda est, principia distinctiua alicuius sunt in duplici dfia. Quædam intrinseca, quædam extrinseca. Sicut. n. esse rei pōt esse a principiis intrinsecis vt a forma & a materia, & ab extrinsecis vt ab efficiente & a fine, sic & distō, qm̄ a quocunqꝫ res habet esse, habet vnum esse, ergo distinctum. Vnum n. importat distōnem in se & distōnem a quolibet alio.

Tertia est, potentia comparari ad actum duplr primo vt coniuncta actui, vt visus actu videns secundo vt separata potens tamen agere. vt visus in dormiente.

Quantum ad viam Iand. aduerte ꝙ ipse in. 1. de aīa in. q. 8. dicit tria. primo ꝙ potentiæ distinguūtur p actus & oba, quo ad noticiam nfam siue notificatiuæ. Scdo ꝙ qñ potētiæ non sunt coniunctæ actibus, non distinguuntur realr & simpliciter per actus. Tertio qñ potentiæ sunt coniunctæ actibus, actus distinguunt vt fines.

Primum dem̄ sic ꝑbat Distō actuum & oborum est nobis notior q̄ distō potentiarū, qm̄ illa magis cadunt sub sensu ergo distō potentiarū notificatur nobis p distōnē actuū, ꝯña patet, qm̄ p magis notum notificat nobis minus notum.

Scdm sic ꝑbat. Non ens dum est non ens, non est p se cā

entis, hæc de se patet. Sed qñ potentiæ non sunt ɔiũctæ actibus suis, actus sunt nõ entes, non.n.est visio dum visus actu videt, ergo actus non exñtes nõ sunt ꝑ se cã distõnis potentiarum. Præterea patet ꝙ in dormiente sunt visus & auditus distincti, & tñ non sunt actus eorũ, ergo actus non exñtes nõ sunt per se cã distõnis in potentiis. Consequentia patet. Quia remoto distinctiuo remoueretur distinctio.

Tertiũ ꝓbat. Aliqua ordinata ad distinctos fines distinguuntur ꝑ ipsos fines, sicut.n.rõ eoꝝ sumitur a fine sic & distinctio. Sed potentiæ exñtes sub actibus, ordinantur ad eos &. perficiuntur vt ad fines ergo quando sunt coniunctæ actibus, vt fines actus distinguunt.

Ex his tribus dictis aduerte ꝙ primum acceptatur in via Thomisti. & Her. & Com. Non solũ rõne fcã de mente Iãd. sed ẽt quia quilibet effectus ꝓprius est aptus notificare non solum exñtiã sed & ꝓprietatẽ suæ cãæ, alr non cognosceret esse ꝓprius effectus talis cãæ. Si ꝓprietates ergo & distõnẽ. Quælibet.n.cã distinguitur ab alia per aliqđ sibi ꝓpriũ. Tertium silr acceptatur, & rõ adducta a Iandu. Scđm aũt nõ acceptatur qm̃ actus siue existat siue non, semꝑ est finis potentiæ, qm̃ potentia ẽt ꝙ actu non opetur ex natura sui est ordinata ad actũ vt ad finẽ & ꝑfectionem suam. Ad hoc aũt ꝙ sit finalis cã non est necesse ꝙ sit actu. vt determinauimus in. 5. meta. in. q. nr̃is agentes de causalitate finis. Et si tu consideras aduertes Iand. deceptum fuisse ex eo ꝙ considerauit actum solum vt est effectus potentiæ, & non vt finis qm̃ vt finis est prior potentia, quæ se hẽt ad actum vt ad finem ex. 9. meta. tex. 15. vbi inquit phs. Actus est finis. & huius gr̃a potentia sumitur. Rõ aũt sumpta a fine est a priori ex. 2. phy. Et sic distõnis rõ sumpta ab actibꝰ vt sunt fines erit a priori & nõ solum quo ad nos vt magis manifestabitur infra. Ad argm̃ aũt Iandu. inductum ꝓ ꝓbõne scđi dicti. Negatur maior in cã finali. Nam finis mõ hẽat esse potentiale, hẽt cãlitatem sibi debitam quod tñ non sufficeret in causa formali nec efficiente. Et huius cãm assignauimus in. 5. meta. in. q. nr̃is. Ad aliud negatur ɔñtia, qm̃ actus siue existat siue non est sufficiens di-

stinctiuum potentiæ. Et posito ꝙ remoueatur quo ad existẽtiam, non remouetur quin sit distinctiuum vt finis, ad quem potentia ex natura sui ordinatur.

Quantum ad viam Heruei aduerte ꝙ in quolib. 1. in. qõ. 12. tenet tria. Primo ꝙ potentiæ distinguuntur ꝑ actus notificatiuæ. i. quo ad notitiam nr̃am, qm̃ cum actus sit effectus potentiæ, effectus vt effectus est nobis manifestatiuus cãæ suæ, ꝑcipue quia intell's procedit in naturalibus ab effectibus ad cãs. Scd̃o dicit ꝙ potẽtiæ distinguũtur ꝑ actus & oƀa vt ꝑ principia extrinseca quæ sunt finis & agens. Nam actus sunt fines potentiarum, & vltimæ ꝑfectiones. Et oƀm potentiæ passiuæ qualis est potentia cognoscitiua comparatur ad eam vt mouens & agens, color. n. mouet visum ad visionem, & oƀm intelligibile est motiuam intellectus. Oƀm aũt potentiæ actiuæ qualis est potentia vegetatiua comparatur ad eã vt finis & terminis, vt finis gñatiuæ est genitum sibi sil'e, vt dicemus infra. Tertio dicit ꝙ potentiæ non distinguuntur essentiał'r & intrinsecæ ꝑ actus & oƀa sed seipsis. i. suis essentiis. Et rõ huius secundũ Her. est quia principia intrinseca distinctiua sunt priora reał'r ipso distincto. sunt. n. forma vel ꝓpria ipsius dr̃ia. Constat aũt ꝙ actus non sunt priores potentiis, cum sint effectus earum, ergo non distinguuntur essentiał'r per actus. Qd̃ aũt distinguantur essentiał'r seipsis sic probat. Principium distinctiuum intrinsecum & essentiale vel est ipsa rei essentia vt in simplicibus, vel pars essentiæ puta forma vt in compositis. Sed potentia aĩæ est quid simplex puta visus intell's, ergo distinguitur essentiał'r non per actus cũ sint quid extrinsecum ab essentia potentiæ, non per partem essentiæ cum sit simplex, ergo seipsa. i. suamet essentia.

Aduerte ꝙ in via Thomisti. acceptaĩ primũ & scd̃m dcm̃ Heruei. Nã & . b. Th. in. 2. de aĩa in expõne tex. 33. declarat ꝯformiter cũ Her. ꝙ põæ distinguunĩ ꝑ actus & oƀa vt ꝑ finẽ & agens quæ sunt principia extrinseca. Tertiũ aũt nõ accepaĩ, qm̃ ẽ mẽs. b. T. ꝙ nõ solã notificatiuæ sed ex ꝑte rei & essentiał'r sumaĩ distĩõ formalis & specifica põaꝝ ab actibus & oƀis vt statim manifestabitur, & soluetur ratio Heruei.

Quantũ ad viã.b.Tho. cui ↄcordãt ↄſiderantes dñiã inter entia abſoluta in quorũ diſtõne non cadit aliquod extrinſecũ ex eo ꝙ nõ ſunt nec dñr ad alterũ, & entia reſpectiua. quæ oppoſito mõ ſe hñt. aduerte vt patet in .1. pte.q.77.ar.3.& in .2. de aĩa in expõne tex.33.ꝙ mens.b.Tho. & ſequentium eum eſt, ꝙ cũ potẽtia nõ poſſit ↄcipi niſi ↄceptu relatiuo qm̃ vt potẽtia ordinaṫ ad alterũ.i.ad actũ, iõ ſuũ diſtinctiuũ foꝛale ſpecificũ & a priori licet ſit intrinſecum ſumiṫ tñ ab extrinſeco ad dñiã entium abſolutoꝝ, quæ ↄcipiunṫ ↄceptu abſoluto. In his.n.ſuũ eſſentiale diſtinctiuũ eſt intrinſecũ & ſumiṫ ab intrinſeco, ſicut rõnale eſt diſtinctiuũ intriſecũ in hoĩe & ſumitur ab intrinſeco.i.a forma ſua. In ꝓpoſito igitur extrinſecũ a quo ſumiṫ principiũ diſtinctiuũ intrinſecũ potentiaꝝ ſunt actus & obа, qm̃ ĩpoſſe eſt ſumi rõnẽ potentiæ niſi in ordine ad actũ ex ↄñti oportet ꝙ non ſolũ quo ad nr̃am noticiã ſed ex natura rei & eẽntialr̃ diuerſificeṫ rõ potẽtiæ ſicut diuerſificaṫ rõ act⁹. Tu igiṫ nota ꝙ qñ dicit.b. Tho. põas diſtingui ſpecifice & ex nã ſua ꝑ actus. nõ intẽdit ꝙ actus ſint principiũ diſtinctiuũ eſſentiale; ſed ꝙ ab actibus tale principiũ ſumiṫ, ad dñiã entis abſoluti de q̃ dixim⁹ ꝑncipiũ diſtinctiuũ eſſentiale ẽ intrinſecũ & ſumiṫ ab intrinſeco. Et qm̃ Herue. exiſtimauit ḋ põa ſicut de ente abſoluto ſimplici vel ↄpoſito, iõ deficit non ꝑueniens ad vltimã reſoꝛonẽ. Non.n. ſufficit aſſignare in põa principiũ intrinſecũ diſtinctiuum ſed etiam oportet conſiderare vtrum ſumatur ab intrinſeco vel ab extrinſeco.

Si vis igiṫ teneṙ ꝙ Her. habuerit ſenſum oppoſitũ.b.Tho. rñdebis rõni ipſius. Qñ dicit ꝙ principiũ diſtinctiuũ ĩtrinſecũ eſt eſſentia vel ꝑs eſſentiæ, hoc non eſt veꝝ niſi in ſubiis ſimplicibus quæ ſeipſis diſtinguũṫ, & compoſitis quæ ꝑ formas ſuas diſtinguunṫ. In accñtibus aũt non eſt veꝝ, qm̃ ſicut hñt eſſe ꝑ ſubm, ita & diſtõnẽ. Dico inſuꝑ ꝙ latius extendendo fundamentũ ſuũ põt hẽre veritatẽ tã in ſubiis q̃ in accñtibus abſolutis, nõ aũt tenet in reſpectiuis qm̃ cum in rõne ſua reſpiciant aliqḋ extrinſecũ, non inconuenit ſuũ diſtinctiuũ ſumi ab ĩtrinſeco. Et iõ qa põa vt põa ẽ qḋ reſpectiuũ nõ ẽ miꝝ ſi ſuum diſtinctiuũ ſumitur ab actu & obo, licet non ſint eſ-

sentia nec pars essentiæ ipsius potentiæ.

Si autem volueris concordare eos adinuicem, sic dices. Quando.b.Tho.dicit ꝙ distinctio specifica potentiarum sumitur ab actibus.ista propositio potest habere duplicē sensum. Primo ꝙ sumatur ab actibus ita ꝙ actus sint principia specifica distinctiua,& hic sensus non est verus,eo ꝙ principium distinctiuum essentiale debet esse intrinsecum rei distinctæ.Secundo ꝙ sumatur ab actibus, quia ab eis sumitur differentia propria & specifica ipsius potentiæ,per quam distinguitur specifice & essentialiter ab alia potentia. Et hic sensus est verus.Non enim inconuenit in entibus respectiuis differētias sumi ab extrinseco.In absolutis autem hoc esset inconueniens,quoniam in ratione sua non respiciunt alterum.Quando igitur Herueus negauit diffinitionem specificam & formalem summi ab actibus intellexit in primo sensu. Sed.b. Tho.ponens eam intelligit in secundo sensu.Et sic potes vtrūque saluare.

Sed contra determinationem Thomisticam insurgit dubium.Nam si potentiæ distinguuntur specifice & essentialiter per actus & per obiecta,quæritur quæ distinctio in obiectis requiritur,& quanta sufficit vt causatiua distinctio realis quam tenemus in potentiis. Nam vel requiritur distinctio realis in obiectis vel sufficit distinctio rationis. Non potest dici primum,qm̄ tunc ens quod est obiectum intellectus, & bonum quod est obiectum voluntatis distinguerentur realiter quod est falsum.vt determinauimus in.4.metaph. in quæstionibus nostris.ꝙ trac.de transcendentibus. Nec sufficit secundum quoniam tunc causa esset minoris entitatis & perfectionis suo effectu. Præterea remoto omni opere intellectus adhuc res reales quales sunt potentiæ animæ distinguuntur realiter,ergo distinctio rōnis in obiectis,non est sufficienter causatiua distinctionis realis in potentiis.

Ad hoc in via nostra potest multipliciter responderi. Et primo dicitur ꝙ licet distinctio rationis quæ est ex parte intellectiua tantum non sit sufficiens causa distinctionis realis tamen distinctio rationis ex parte rei, quam dicunt Scoti-

ste ex natura rei sufficit eo ꝙ in causalitate equipollet distin ctioni reali Nam licet esse principium & esse finem differant sm rationem respectu eiusdem puncti, tamen sub ratione finis realr terminat, & sub ratione principii realiter inchoat. Tunc ad argumentum primum dico ꝙ licet distinctio rationis ex parte rei videatur esse minoris entitatis & perfectionis formaliter non tamen equipollenter. Ad secundum dico ꝙ concludit de distinctione rationis primo modo, sed non secundo modo in quo nos loquimur.

Secundo potest dici ꝙ licet omnes potentie distinguantur per obiecta non tamen omnes eodem modo. Nam in potentiis non subordinatis quales sunt potentie vegetatiue & sensitiue exteriores tota distinctio sumitur ex distinctione reali obiectorum. In potentiis autem subordinatis quales sunt appetitiue quæ subordinatur cognoscitiuis distinctio realis inchoatur a distinctione obiectorū. Sed quia obiecta earum non semper distinguuntur realiter, vt ens & bonum hoc ens & hoc bonum, ideo non sufficiunt ad complendam distinctionem realem in potentiis. Completur autem ordine naturæ q est inter has potentias. Nam appetitiua vt dicemus infra in sua operatione pendet a cognoscitiua, qm̄ bonum cognitum concurrit ad actum appetendi tam in appetitu sensitiuo q̄ intellectiuo. Quia ergo actus supponit actū sic potentia appetiua supponit cognoscitiuam. Et qm̄ nihil seipsum supponit, aliter esse prius & posterius seipso, ideo ex tali ordine completur distinctio realis inter hmōi potentias, quæ quidem fuit inchoata ex distinctione rationis obiectorum. Ex his dico ad primum argumentum ꝙ supponit falsum. s. totalem distinctionem potentiarum causari ex sola distinctione rationis obiectorum. Sufficit enim ꝙ inchoetur. Nec oppositum habetur a. b. Thom. Ad secundum patet per idem.

Tertio potest dici ꝙ distinctio obiectorum non est proprie causa distinctionis in potentiis. qm̄ distinctio aut diuersitas aut vnitas non sunt propriæ causæ, sed potius conditiones requisite in causis. Vnde proprie loquendo dicemus

ꝙ obiecta distinguunt potentias, eo ꝙ hæc potentia ordinatur ad hoc obiectum vt finem suum, & illa ad illud. Diuersitas autem est conditio requisita in obiectis, sed non est necesse tantam diuersitatem esse in conditionibus causandi quã ta est in effectibus. Videmus.n ꝙ ab vnitate causæ prouenit diuersitas effectuum, vt patet in sole. Non ergo inconuenit a minori diuersitate causæ præcipue in conditione causandi ꝓuenire maiorem distinctionem in effectibus. Et si dices, ergo perfectior erit effectus quam sua causa. Nego consequentiã, quoniam vt dictum est, distinctio non dicit causam sed conditionem causæ. Et ideo distinctio vt sic non dicit perfectionem. Et sic patet quid dicendum sit ad primum & secundum argumentum. Hæc de præsenti quæsito pro nunc dicta sint.

Qõ. 12. si potentiæ distinguuntur ab essentia animæ, & si causantur ab anima.

Potentiarum autem animæ quæ dicte sunt aliis quidem insunt omnes. Textu. 27.

IN HAC questione duo inuestiganda sunt. Primo si potentiæ animæ sunt idem realiter vel distincte ab essentia animæ. Secundo posito ꝙ distinguantur, si anima est causa earum, & in quo genere causæ.

Quantum ad primum inuenio duas extremas opiniones quarum vna tenet ꝙ distinguuntur realiter ab anima, altera tenet partem negatiuam. b. Tho. tenet ꝙ distinguuntur cui adheret Egid. & Iandunus. in lib. 2. de anima. q. 9. Scot. tenet partem negatiuam, cui adheret Greg. in. 2. dis. 16. q. 3. Vt igitur præsens quæsitum resoluatur in via nostra. Primo pertractabo viam. b. Tho. & defensabuntur suæ principales rõnes quas assumit in hoc proposito. Secundo soluam principales rationes tenentium contra viam nostram.

Quantum ad primũ aduerte ꝙ apud. b. tho. vt patet in. 1. parte. q. 77. art. 1. reputatur impoſe potentias aïæ esse idem cum essentia aïæ, qm̃ tenet potentias animæ esse veras qualitates & in secunda specie. Anima autem est substantia vt. s.

probatum est. Item tenet in nullo extra Deum essentiam esse principium proximum operandi sed per potentiam mediã consequẽtem essentiam quoniam in nullo extra Deum actio sua est substantia sua. Et hoc iam determinauimus in lib. 12. metaph. supposito omne extra Deum ꝓductiue esse a Deo. Igitur pro præsenti quæsito ponitur hæc vnica conclusio. Potentiæ animæ distinguuntur realiter ab essentia animæ. Ad quam conclusionem licet a multis plures soleant rationes adduci, tamen fortiores sunt tres, quas oportet defensare contra Scotum.

Prima est actus animæ & potentia animæ sunt in eodem genere qm̃ apud philosophum in. 9. metap. tex. 1. & in. 12. in tex. 26. cum potentia & actus diuidant ens & quodlibet genus entis: ad idem genus refertur potentia & actus. Sed actus animæ sunt accidentia qm̃ in solo primo actu sua est essentia sua. Anima aũt est substantia, vt probatum est supra ergo potentia animæ est accidens sicut operatio sua, ergo non est idẽ essentialiter cum substantia animæ.

Aduerte ꝙ Scotus in. 2. dis. 16. q. 1. conatur soluere hanc rationem duplici via. Primo declarat ꝙ laborat in equiuoco de potentia & actu. Nã dicit ꝙ illa propositio philosophi, potentia & actus sunt in eodem genere non est vera de potẽtia actiua quæ est principium transmutandi alterum, nec de potentia passiua quæ est principium trãsmutandi ab altero, Constat enim apud philosophum in. 7. metahysi. tex. vltimo ꝙ licet substantia non producatur nisi a substantia tamen accidẽs potest produci a substantia. Vnde vult ꝙ fiat quantum & quale non præsupposito aliquo quanto aut quali, ergo potentia actiua non de necessitate est in eodem genere cũ suo producto.

Secundo dicit hanc rationem contradicere. b. Tho. Nam b. Tho. vult animam esse productiuam suarum potentiarũ & tamen non sunt eiusdem generis secundum ipsum. Itẽ aĩa est receptiua suarum potentiarum, & sic comparatur ad eas vt potentia passiua ad actum, & tamen ẜm ipsum non sunt eiusdem gñis. Ergo ratio. b. Tho. nullam habet euidentiam

Dicit autem Scotus q̄ illa propositio philosophi. Actus & potentia &c. est vera de potentia vt distinguitur contra actū .i. de ente in potentia vt distinguitur contra ens in actu verbi gratia. Sit a rosa producibilis, & producantur, tunc ipsa ꝑducibilis & vt producta sunt eiusdem generis, immo sunt idem specie & idem numero, qm̄ eadem rosa quæ erat producibilis actu ꝑducitur. Et sic videtur Scoto q̄ ratio. b. tho. laboret penitus in equiuoco.

Ad hæc dico quòd Scotus non habuit nec intellexit sensum. b. Tho. Nam in doctrina sua. illa propositio actus & potentia sunt in eodē genere, non est intelligenda de quocunq; existente in potentia, nec de quacunq; comparatione potentiæ ad actum quocuuq; modo siue sit potentia actiua siue passiua. Sed debet intelligi de eo q̄ ex sui natura & principaliter & ex primo intento primi auctoris productum est vt sit principium actiuum aut receptiuū alicuius actus, ita quòd primo & per se & non secundario aut per accidens ordinetur ad actum illum, sicut visus ad videre, & materia ad formam substantialem & diaphanum ad lumen. Scotus autem credidit. b. Tho. loqui absolute de omni eo quòd est potentia quocunq; modo siue per se siue per accidens. Tunc respondebo ad obiectiones suas ad primam de substantia productiua accidentium, dico q̄ non primo sed secundario est ordinata ad productionem accidentium, primo autem ad ꝑductionem substantiæ ad aliam dico quòd anima nō est ordinata primo ad ꝑductionem siue efficientiam suarum potentiarum nec est primo receptiua earum, sed est ordinata primo ad actuandum materiam, & vt det esse substantiale & vt constituat animatum. Hæc autem sunt in eodem genere cum anima, quia sunt substantia. Quod autem efficias potentias suas non est verum nisi naturali sequella vt dicemus in. 2. parte huius quæsiti. Similiter recipit, quia sustentat eas vt subiectum propria accidentia. Quod autem dicit Scotus illam propositionem phi. Actus & potent a &c. verificari de potentia vt distinguitur contra actum, i q̄ quidam vocant obiectiuam, eo quòd illa nō solum genere sed etiam

numero est eadem cum actu suo, falsum est, qm̃ termini incomposſibiles & penitus impermixti diſtinguuntur realiter. Conſtat autem q; roſa producibilis eſt terminus a quo, & ipſa producta ē terminus ad quem, qui cum ſint oppoſiti ſunt incomposſibiles, & impermixti, ergo diſtinguuntur realiter. Et aduerte quòd dixi impermixti, ad differentiam termini a quo & termini ad quem in intenſione formæ. Nos enim tenemus terminum a quo qui eſt forma remiſſa, & terminum ad quem qui eſt forma intenſa non diſtingui eſſentialiter vt determinauimus in. 8. metaphyſi. in quæſtionibus noſtris.

Secunda ratio. b. Tho. eſt talis, eſſe & operari in quolibet creato diſtinguuntur realiter, quia eſſe reductiue eſt in genere ſubſtantiæ, operari autem in genere accidentis, quoniam in ſolo primo actio eſt ſubſtantia ſua, ergo eſſentia rei & potentia ſua operatiua diſtinguuntur realiter. Conſequentia deducitur. Diuerſorum actuum diſtincta ſunt principia, quoniam vnuſquiſque actus proportionatur ſuo principio. Sed eſſe & operari ſunt diuerſi actus, quoniam eſſe eſt actus eſſentie, operari autem eſt actus potentiæ operatiue, ergo principia eorum quæ ſunt eſſentia rei & potentia operatiua ſunt diſtincta realiter.

Contra hanc rationem datur inſtantia, quoniam propoſitio aſſumpta ad probandum conſequentiam. ſ. Diuerſorum actuum &c. non eſt vera niſi quando diuerſi actus comparantur ad diuerſa principia in eodem genere cauſæ, puta diuerſi actus formales ad diuerſa principia formalia ſicut eſſe album & eſſe dulce, vel diuerſi actus effecti ad diuerſa principia efficientia. ſicut eſſe calefactum & eſſe infrigidatum. Modo conſtat quòd eſſe & operari non comparantur ad principia ſua in eodem genere cauſæ. Nam eſſe eſt actus formalis eſſentiæ, ſi admittatur quòd ſit effectus, operari autem eſt actus effectus potentiæ operatiue. Non inconuenit autem ab eodem principio prouenire actus formalis & actus effectus. Eſſet autem inconueniens de duobus actibus formalibus aut duobus actibus effectis. Vnde non incon-

uenit quod ab essentia animæ fluat esse formaliter, & operari effectiue.

Sed hæc instantia non impedit rationem nostram, quia admisso quod esse & operari non comparentur ad principia sua in eodem genere causæ, tamen adhuc efficaciter probatur illa principia distingui realiter. Nam si dantur duo principia quorum vnum non est expectatiuum sui actus, sed semper est ei coniunctum naturali sequella, alterum autem est expectatiuum sui actus quia aliquando fluit actus ab eo aliquando non, necessario concluditur distinctio realis inter ea quia hoc non potest reduci nisi in diuersam eorum naturam. Sed in proposito essentia animæ non est principium expectatiuum sui actus, quia semper ab ea fluit esse animati. potentia autem animæ est principium expectatiuum, quia visus non semper videt, nec intellectus semper considerat, ergo essentia animæ & potentia sua distinguuntur realiter.

Tertia ratio essentia animæ est vna realiter, & potentiæ suæ sunt plures realiter, ergo distinguuntur realiter essentia animæ & potentia sua consequentia nota. Antecedens pro prima parte est euidens, pro secunda parte probatur. Cum potentia vt potentia ordinetur ad actum vt ad finem sicut supra ostendimus, necesse est quod si actus sunt diuersi realiter, & potentiæ sint diuersæ realiter, aliter non quilibet actus esset a determinata potentia sed indifferenter quod repugnat sensui. Sed actus potentiarum animæ sunt distincti realiter. Stat enim videre sine audire, &c. ergo &c.

Huic rationi aliqui respondent dicentes quod licet actus sint distincti realiter & etiam genere sicut vegetare & sentire & etiam specie sicut videre & audire, tamen possunt esse immediate ab essentia animæ, licet non æquæ primo sed quoddam ordine, & vt seruatur talis ordo in operando, dicitur anima esse diuersa principia non realiter sed secundum rationum. Nam sub vna ratione est principium audiendi, sub alia intelligendi & sub alia appetendi &c. Nam non est magis inconueniens animam vnam esse

principium productiuum & receptiuum multarum operationum quoddam ordine, quã ꝙ sit principium productiuũ multarum potentiarum & receptiuum quoddam ordine. Sed secundum conceditur in via Thomistica ergo debet concedi etiam primum.

Sed hæc responsio non militat, quoniam non eodem modo producendi se habet anima ad potentias suas, & potentiæ ad operationes. Nam anima vt dicemus in secunda parte quæsiti non est propriæ productiua potentiarum suarum, ab eodẽ.n.agente est res & proprietas rei, vnde proprie loquendo a quo est anima ab eodem est potentia animæ. Potentiæ autem sunt proprie productiue actuum suorum. Et nunc non facio vim vtrum sola potentia an potẽtia cum organo. Præterea anima etiam ꝙ esset proprie productiua potentiarum suarum, non recipit distinctionem specificam a potentiis suis. Potentiæ autem vt dictum est supra recipiunt distinctionem specificam ab actibus, & ideo maior ratio est ꝙ distinguatur realr̃ potentiæ vt sunt ꝓductiue diuersarum operationum quam quod diuersificetur anima vt est productiua dinersarum operationum.

Quarta ratio, essentia animæ est actus primus corporis. Sed non omnes potentiæ sunt actus corporis nec partium corporis, qm̃ aliquæ sunt in organice. vt declarabitur in. 3. lib. ergo non sunt essentia animæ, qm̃ cum anima sit forma & simplicis essentiæ non potest esse actus corporis, & separata nisi secundum diuersa, ita quod quo ad essentiam sit actus quia dat esse viuenti & quo ad potentiam sit separata, puta quo ad intellectum.

Huic aliqui respondent & dicunt ad minorem hanc propositionem. Sed non omnes potentiæ &c. non esse veram nisi in hoc sensu, quia anima habet aliquas operationes exercitas eum organo & aliquas sine organo. Ex hoc tamen non habetur secundum philosophum ꝙ operatio quæ est sine organo, sit a potentia distincta ab essentia animæ, quæ realiter sit sine organo.

Sed hæc responsio est contra p̄hm in. 3. libro. in tex. 4. &

in

in tex.7 vbi non solum intendit intelligere expleri sine organo, sed & intellm esse immixtum & separatum, quod cũ non possit verificari de essentia aĩæ, patet ꝙ intellectus distinguitur a suba aĩæ, & idem dico de aliis potentiis.

Quinta rõ, si aĩa esset potentiæ suæ, vna non moueret aliã qđ est falsum vt declarabitur in lib.3. vbi dicet philosophus phantasiã mouere appetitũ &c. Consequentia patet qm̃ ꝓba uit phs idem secũdum idẽ non mouere seipm. vt patet in.8. phy. & nos idem discussimus in lib.9.meta.in.q.nostris.

Huic rõni aliqui rñdent, & dicunt non esse maius inconueniens ponere aĩam esse principiũ ꝓximum actionis & passionis sine potẽtia media q̃ ponere ipsam esse proximã prin. ꝓductiuum & subiuum potentiarũ suarum. Sed hoc scđm conceditur in via Thomisti. ergo debet concedi ẽt primum.

Sed hæc rñsio nulla est, qm̃ non est eadem rõ de principio actionis & passionis, & de principio potẽtiæ actiuæ & passi. Nã repugnat idẽ secundum idem esse principium agendi & patiẽdi. aľr idẽ secundũ idẽ esset in potentia & in actu. Principium.n, agendi spectat ad actum & patiendi ad potentiam. vt determinatum est in.9.meta. Nõ aũt repugnat aĩæ ꝙ ad eam seq̃tur naturali sequella potentiæ suæ, siue actiuæ, siue passiuæ & sit earum subm. Nõ.n aĩa est ꝓprie principiũ actiuum suarum potẽtiarum, sicut potentia est ꝓprie principiũ actiuum suæ opationis. His rõnibus ꝓbata sit conclo, nã fortiores non inuenies. Licet,n, Iand.in.2.de aĩa.q.9 ꝓbet eandem conclonem multis rõnibus, vt videre poteris, leuiores tñ sunt. Nam tenentes partem oppositam negabunt ꝓpões minores. Quare tu conaberis defensare rões quas accepimus ex doctrina.b.Tho.& sufficient tibi.

Quantum ad secundum aduerte ꝙ rationes tenentiũ oppositum præcipue sunt quinque.

Prĩo aliqs actus primꝰ & accñtalis & subalis inferior aĩa ẽ immediatũ principiũ opandi, ergo id non repugnat aĩæ cũ sit forma pfectior. Consequentia nota, quia quod põt forma impfectior, põt & pfectior. Añs aũt quo ad actum primum accñtalem manifestum est. Nam qualitates actiuæ elementa

res sunt proxima principia agendi in elementis, vt calor in igne frigiditas in aqua.

Quantum ad actum subalem primum pbatur, qm necesse est subam gñari suba immediate eo q in gñone subæ, siue sit gño vniuoca, siue equiuoca forma gñantis est æque pfecta vel pfectior forma geniti, sed nulla forma accñtalis quæ sit in gñante est eque pfecta vel perfectior forma geniti, ergo necesse est formam substantialem generantis esse immediatum principium generandi.

Ad hoc dr negando ɔñtiam illatã ex actu primo accñtali. Nam cum actus accñtalis non det esse simplr non repugnat q sit in potẽtia ad actum scdm qui est opatio, & sic põt esse immediatum principium opandi. Aĩa aũt & quælibet forma subalis dat esse simplr, iõ non est ordinabilis ad actum scdm ppea cum sit actus simplr repugnat sibi esse in potentia ad vlteriorem actum. s. ad actum scdm, ex ɔñti non competit naturæ suæ, esse immediatum principium opandi. Quantũ aũt ad primũ actum substantialẽ negatur añs. Ad pbõnẽ dico q hæc ppõ. Necesse est gñari substãtiã a substantia immediate, põt hẽre duplicẽ sensum. Primo q immediate gñetur a substãtia quæ est vt qd, & hæc est substãtia cõposita, & sic concedo eam. Nã hõ hoĩem ĩmediate. i. nõ medio alio cõposito pticulari gñat, & ignis ignem. Scdo q ĩmediate gñetur a substãtia quæ est vt principiũ formale, & sic nego eam, & teneo q agẽs naturale pducit sibi sĩle, p virtutes nãles quæ sunt sue ppriæ qualitates. Et cũ arguit quia nulla forma accñtalis ẽ æque pfecta &c. Nego hoc inqtum agit in virtute formæ substãtialis. Nã calor nãlis, & virtus quæ est in semine pducit aĩatum, vt agit in virtute aĩæ. Secus aũt esset si ageret sua ppria virtute, sicut calor respectus in aere non potest nisi calefacere.

Scdo voluntas & intells secundũ sui mutationẽ recipiunt succesiuæ ɔtraria, Nã voluntas recipit virtutem & vitiũ. & intells verum & falsum hitũ & ɔtrarias opiniones, ergo sunt substantia, & sic non distinguuntur ab essentiæ aĩæ. Cõsequẽtia patet, qm secũdum philosophum in pñtis, esse susceptiuũ ɔtrariorũ est pprietas substantiæ, ergo non ɔuenit nisi subæ.

Ad hoc dr̄ ꝙ illa ꝓpō, esse susceptiuum cōtrariorū nō est vera nisi in hoc sensu, esse susceptiuum primo & ꝑ se, & non virtute alterius, alr̄ diaphanum esset sub̄a, quia est receptiuū tenebræ & lucis, silr̄ sup̄ficies quia est receptiua albi & nigri. In ꝓposito dico ꝙ voluntas & intell's non primo & ꝑ se sed virtute aīæ cui insunt, sicut sup̄ficies virtute sub̄æ sucipiunt ꝯtraria, iō negat̄ ꝯñtia. Et ꝓbō non valet nisi in sensu dato.

Tertio eadem sunt principia essendi & oꝑandi. Sed aīa est principiū immediatum essendi in aīato, ergo & immediatū principiū operandi, ergo non dantur potentiæ distinctæ ab aīa. Minor quidem manifesta est cum sit forma sub̄alis aīati. Maior autem apparet in agēte naturali, Nā ignis eodē est calidus & calefacit, & lapis eodē ē grauis & descendit, ergo &c. Ad hoc dr̄, ꝙ maior non est vera nisi sub disiunctione. s. mediate vel immediate quo ad operandum. Nam si principium immediatum essendi est accñs, sibi non repugnat esse immediatum principiū oꝑandi vt argm̄ ꝓbat de calore in igne. Si aūt principiū immediatū essendi est sub̄a, est principium operandi, sed mediatum, qm̄ cū sit actus & faciens esse actu simplr̄, non est ordinatum per seipsum sed per potentiam mediam ad vlteriorem actum, qui est operatio.

Quarto actus & potentia sunt in eodem gñe. Sed actus potentiæ vegetatiuæ vnr̄ esse sub̄æ, nam actus isti sunt nutrire gñare, qui terminantur ad sub̄am idest ad nutritum & genitum, ergo istæ potentiæ sunt sub̄a animæ.

Ad hoc negatur minor, qm̄ licet terminus formalis nutritionis & gñonis sit sub̄a, ipse tñ vt sunt actiones nutritiue & gñatiuæ potentiæ sunt accñtia sicut & ipsæ potentiæ. Nec est necesse ab eodem principio immediate esse gñonem & terminum formalem eiusdem, sed sufficit gñonem actionem esse immediate a potentia gñatiua, & terminum ab aīa vegetatiua in cuius virtute agit potentia gñatiua, qm̄ formæ accidentali vt inferiori repugnat propria virtute attingere formam superiorem quæ est forma sub̄alis geniti.

Quinto si aīa non est principiū immediatum oꝑationum suarū ergo non est natura. Sed hoc est falsum, qm̄ ex. 2. phy.

natura dr̄ maxime de forma, sed aīa est forma, ergo &c. Cōsequentia patet ex diffōne naturæ. Dr̄.n. natura principium motus & quietis primo & ꝑ se & nō ꝑ accn̄s. Sed si aīa ē principium operationum suarū mediante potētia distincta realr̄ ab aīa iam non est principiū primo & per se sed per aliud, & sic per accidens. ergo non est natura.

Ad hoc negatur ꝯn̄tia. Ad ꝓbōnem negatur iterum ꝯn̄a. qm̄ intētio pħi est ꝙ natura sit principiū motus & quietis primo & ꝑ se, & nō ꝑ aliud a quo accipiat virtutē. Cum hoc tn̄ stat ꝙ pōt mouere & agere ꝑ aliud vt ꝑ instr̄m cui dat virtutem agendi. Sic est in ꝓposito. Aīa est primū prin. intrinsecū aīato mouendi & agendi, & licet agat & moueat ꝑ potētias, tn̄ non accipit virtutem agendi a potentiis, sed potius econuerso, iō non obstat quin sit natura licet non sit principiū ꝓximū agendi, qđ est vt instr̄m. Concedo ergo ꝙ aīa agit & mouet ꝑ aliud qđ est accn̄s, quia sua potentia est accn̄s, & nego hanc ꝯn̄tiam. Aīa est principiū motus & quietis per aliud qđ est accn̄s, ergo est principiū motus & quietis ꝑ accn̄s siue secundum accidens. Patet inq̄ ꝙ hæc ꝯn̄tia nō valet. Iste sunt principales rōnes eorum qui negant distōnem realem potentiarum ab essentia animæ, & sic solutæ sint.

Quantum ad scđam partem quæsiti. s. si aīa est cā suarum potentiarum, & in quo gn̄æ cāæ, est varia opinio inter eos q̄ tenent distōnem potentiarum ab aīa, & ꝙ se hn̄t ad aīam sicut ꝓpria accn̄tia ad subm̄. Nam quo ad cām mālem oēs concordant in ꝑte affirmatiua, eo ꝙ aīa est subm̄ receptiuū & sustentatiuum potentiarum suarum. Quantū aūt ad cām efficientem vr̄ esse discordia inter Cōmentistas & Thomisti. Nam Iand. in. 2. de aīa. q. x. tenet ꝑtem negatiuam, & rō sua est hæc, Si suba aīa aīæ ageret ꝑ se & immediate suam potentiam naturalem puta vegetatiuam, tunc vnum & idē & secūdum idē simul esset principium actiuū ꝑ se & principiū receptiuum eiusdem. Sed hoc est manifestū impossibile vt nunc suppono, ergo &c. ꝓbatur ꝯn̄tia, quia constat ꝙ ipsa aīa est principiū receptiuum immediatū suæ potentiæ ꝑ priuationē medii principalis, si igitur ipsa esset principiū actiuū eiusdem

cum suba aiæ sit vna indiuisibilis in essentia secundum oēs, sequitur prædictum inconueniens & imposibile.

Thomistæ aūt tenent ꝑtem affirmatiuam & fundant se sup dcm̄.b.Tho.in.1.ꝑte.q.77.ar.6.ad scd̄m vbi inquit. Subiectum est cā ꝓprii accn̄tis finalis & quodāmō actiua & ēt vt materialis inquantum est susceptiuum accn̄tis, & ex hoc pōt accipi ꝙ essentia animæ est causa oīum potentiarū sicut finis, & sicut principium actiuum &c.

Vt aūt scias in quo sensu sub̄m est causa efficiens sui ꝓprii accidentis, & rn̄dere possis rōni Iandu. aduerte secūdū doctrinam Heruei in.1.dist.3.q.5.q̄ teneo in hoc non discordare a doctrina.b.Tho.ꝙ efficiens est duplex. Aliqd̄ est qd̄ dat esse efficiēter ei cuius est principiū ꝑ actionem mediā, sicut ignis efficit aquam calidam calefactione. Aliud est quo posito statim originatur aliud ab eo, vel sequitur ad illud naturaliter sine actione media, & id contingit qn̄ agens ꝓducit duo, sed nō attingit scd̄m nisi prius attingat primū Sicut mouens causat motum in ꝑtibus continui propinquis & distantibus, sed nō cāt motum in distantibus nisi prius cāet in propinquis, & sic motus ꝑtis distantiis dr̄ orginali a motu ꝑtis ꝓpinquæ. Et in hoc sensu drē possumus motū partis propinquæ esse principium effectiue motus partis distantis.

Stante hac distōne ponuntur duæ conclōnes. *Prima est.* Sub̄m nō est in primo sensu cā effectiua sui ꝓprii accn̄tis, qm̄ iuxta primū sensum gn̄ans efficit sub̄m & ꝯn̄a ad ip̄m ꝑ actionem mediam. Patet.n.ꝙ gn̄ans ignem eadem gn̄one ꝓducit ignē & calorem suū, & cætera accn̄tia ꝯn̄tia naturā ignis.

Scd̄a conclō. Sub̄m est cā effectiua sui ꝓprii accn̄tis ī scd̄o sensu. Nam gn̄ans nō attingit propriū accn̄s geniti, nisi prius attingat essentiam geniti cum sit prius nā sua ꝓprio accn̄te. Præterea si sub̄m non hēret aliq̄ cālitatem effectiuam sed tm̄ materialē sup suum ꝓpriū accn̄s, non necessario q̄tum sit ex ꝑte sub̄i inesset ei ꝓprium accn̄s, sicut videmus in accn̄tibus cōibus, quæ qm̄ sub̄m est tm̄ receptiuum eorum non hn̄t necessariam cōnexionem ad ip̄m. Præterea qn̄o accn̄tia ꝓpria agente in virtute formarum subaliū nisi orginarentur

ab eis,& acciperent virtutem , non quidem aliam a virtute ipsarum formarum,sed quia agunt equipollenter , ac si ipse forme substantiales agerent.

Ex hac determinatione dico ad rõnem Iand. ꝯñtiam non valere. Ad ꝓbõnem dico ꝙ licet aĩa sit essentiæ indiuisibilis ꝑ q̃to non est composita ex materia,tñ in via.b. Tho.componitur ex potentia & actu,sicut & quælibet substantia separata producta.vt declarauimus in lib. 1 2. meta.in.q.nr̃is. & ex eo ꝙ ẽ actu est productiua potẽtiæ suæ,ex eo aũt ꝙ est in potentia est receptiua eiusdem. Et hæc rñsio trahitur ex.b. Tho.in. 1.parte.q.77.arti.6.

Potes ẽt dr̃e secundũ doctrinam Heruei vbi s̃. ꝙ non inconuenit in. 2.sensu idem esse ꝓductiuum & receptiuũ , qm̃ non est efficientia ꝓprie dcã sed potius resultantia, esset autẽ inconueniens in primo sensu, qm̃ idem secũdũ idẽ esset in potentia & in actu.Et aduerte ꝙ hæc rñsio est cõformis rñsioni .b.Tho.in. 1.pte.q.77.ar.6 ad tertium.vbi soluẽs argm̃, qđ consonat argumento.Iand.inquit.Emanatio ꝓpriorum accñtium a subiecto nõ est ꝑ aliq̃ transmutationem.i.ꝑ aliquã actionem siue motum medium,sed ꝑ aliq̃ naturalem resultationem.q.d.proprium accñs emanat a subiecto seipso & non actione media. Nam tali actione producitur a producente subiectum,& eadem productione.

Sed contra hanc determinationem vr̃ esse Commen. qui in.4 meta.cõmen.2.dicit ꝙ p̃nta accñtium attribuũtur substantiæ non quia est agens aut finis eorum, sed quia constituuntur per illam.i.est subiectum eorum hæc illæ ergo substantia non efficit suum accidens.

Ad hoc dico ꝙ Cõmen.illic loquitur de actionibus absolutæ & non de accñtibus ꝓpriis.Patet autem ꝙ hæc ꝯñtia non valet. Aĩa non est cã effectiua accñtium absolutæ idest cõiter ergo non est causa propriorum accñtium. Hæc de præsenti quæsito dicta fuerint.

Qõ. 1 3 .Si gñа potentiarum sunt quinq; & aĩe tres & gña viuentium quatuor.

Potentias uero dicimus. Vegetatiuũ sensitiuum appetitiuum secundum locum motiuum & intellectiuum. Tex. 27.

IN HAC .q. tria inuestiganda sunt. Prĩo vñ sumit sufficiẽtia triũ aïaꝝ in cõi.s.vegetatiuæ sensitiui.& intellecti. Scdo vñ sumit sufficiẽtia.4.gñum viuẽtiũ. Tertio vñ sumit sufficientia q̃nq; gñum põaꝝ, & postremo soluet qddã dubium.

Quantũ ad primũ aduerte q̄ numerus triũ aïaꝝ in cõi, sumit in via Thomi.ex eo q̄ opatio aïæ diuersimode supgredit opationẽ naturæ mere corpeæ qualis est opatio elñti aut mixti mineralis. Nã sm q̄ opatio aïæ magis aut minus pendet a mã & à corpe, sic aïa magis aut mi. nobilis est. Est igitur opatio aliqua, quæ non exercet organo corpeo nec p qualitatis sensibiles näles actiuas aut passi. & hæc attribuit aïæ intellectiue, vt intelligere de cuius nã & ꝯdõnibus locuti sumus in li. 3. Est alia opatio quæ licet exerceatur organo corporeo, tñ non p qualitates actiuas aut passi. vt sentire. Licet .n. cõplexione organi sensus qd est elñtatum ꝯcurrant qualitates actiuæ & passi. tñ sentire vt sentire est, non fit per has qualitates, alr in oï sensatione concurreret alteratio qd est falsum, vt patet de visu & auditu. Sed id magis manifestabitur cũ loquæmur infra de sensibus. Et hæc scda opatio attribuit aïæ sensitiue. Est tertia opatio quæ exercet organo corporeo & p qualitates actiuas aut passi. vt patet in nutritione quæ exercet calore vt patebit infra cũ agemus de opatiõib⁹ vegetatiuis. Hæc tñ opatio in hoc excellit opationẽ näæ mere corpeæ inaïate, qa hæc est a principio effectiuo intrinseco, illa aũt a principio extrinseco. Nã aïata gñant a principio intrinseco qd est in semine. Inaïata vero gñant a principio effectiuo extrinseco, vt ignis gñat ignẽ, & lapis gñat a cœlo, & hæc opatio attribuit aïæ vegetatiue. Ex triplici igit opatione eleuata diuersimode sup opationẽ naturæ oïno corporeæ & mälis sumit triplex aïa Operatio.n. naturæ oïno corpeæ & mälis, est p imersionẽ oïno in mã, & per principium extrinsecũ, & per qualitates sensibiles. & si licet loqui per organum corporeum q̄ dico qm̃ inaïata non ꝓprie habent organum.

Quantum ad scđm aduerte q̃. 4. gña viuentium distinguuntur penes diuersas combinationes separabiles vegetatiui sensitiui &c. Nam cum vegetatiuum sit primũ inter gradus viuentium qm̃ oẽs reliqui supponunt ipm̃, & ipse non supponit alios non inconuenit inueniri sine posterioribus. Vñ quæ hñt solum vegetatiuum constituunt primũ genus viuentium, vt plantæ. Item vegetatiuum & sensitiuum priora sunt motiuo secundũ locũ, & iõ non inconuenit inueniri sine motiuo scđm locum. Vñ constituunt secundum genus viuẽtium vt aĩalia imperfecta sicut ostrea & conchilia affixa lapidibus quæ non mutant locum nisi in sensu. vt dicemus infra. Item vegetatiuum & sensitiuum & motiuũ secundũ locum sunt priora intellectiuo iõ pñt inueniri sine intellectiuo, vñ cõstituũt tertium genus viuentiũ, vt aĩalia pfecta mõbilia secũdũ locũ. Ad intellectiuum aũt nõ sequitur alius gradus in his inferioribus, qm̃ tenet medium inter bruta & intelligẽtias, iõ constituit quartum & supremũ gradũ viuentiũ.

Sed hic oriuntur tria dubia. Primum est, quare non assignatur vnum genus viuentium iuxta appetitiuũ sicut iuxta motiuum secundum locum. & intellectiuum.

Ad hoc dr̃ q̃ iõ est quia appetitiuum consequitur sensitiuum insepabiliter. Vbicunq; .n. est sensitiuum ibi est appetitiuum. vt pbat phs in hoc. 2. lib. in tex 27. & de hoc iam. s̃. locuti sumus. Nõ sic aũt est de sensitiuo & motiuo secũdũ locum, qm̃ separantur vt patet in aĩali impfecto qđ est immobile secundum locũ. Silr̃ sensitiuum & intellectiuum separabilia sunt. Stat .n. in bruto sensitiuum sine intellectiuo.

Scđm dubium est, qm̃ non vr̃ hõ cõstituere supremum genus viuentium. Nam intelligentiæ & prima causa viuunt. vt determinatum est in. 2. cœli & in. 12 metaph. ergo datur quintum genus viuentium.

Ad hoc dicitur q̃ hic quærimus sufficientiam generum viuentium in rebus moralibus vt secludamus viuere cœli & entium separatorum, quod non est de consideratione naturalis philosophi sed metaphysici. Et de hoc gñe viuendi qđ est purum intellectuale iam locuti sumus in. 12. metaph.

Tertium dubium est quia non videtur verum q secundum locum motiuum constituat tertium genus viuentium quod dicitur animal perfectum. Ex hoc enim sequitur quod vermis sit aial perfectum, cum moueat se de loco ad locum & tamen computatur inter aialia anulosa quæ vt diximus supra ex sua imperfectione decisa viuunt.

Ad hoc dicitur q motiuum secundum locum non quocunq; modo, sed motu progressiuo constituit tertium genus viuentium & indicat animal pfectum. Vermes autem & alia quæ dicuntur reptibilia, non mouentur proprie motu progressiuo sed potius moto dilatationis & constrictionis qui est communis omni animali imperfecto, & q moueantur motu dilatationis & constrictionis patet ex eo quod videmus reptile quando se mouet primo retrahit se & constringit secundū partē anteriorē, & deinde trahit post se partem posteriorem. Et postquam se constrinxit, & traxit post se partem posteriorem se dilatat in parte constricta, & sic mouet se ad vlteriorem locum. Ex quo patet q motus reptationis magis propinquat motui dilatatiuo & constrictiuo quam motu progressiuo, vnde non indicat in aiali reptibili perfectionem sed potius imperfectionem.

Quantum ad tertium aduerte q cum potentia dicatur ad actū oportet secundum sufficientiam actuū.i.operationū quæ sunt in viuentibus assignare sufficientiam quinq; generum potentiarum animæ. Tu igitur aduerte q; in viuente inferiori perfectissimo quod est homo inuenitur operatio penitus immaterialis quæ est intelligere quæ est sine organo sine conditionibus indiuiduantibus ; siue qualitatibus actiuis & passiuis. Et hæc est ab intellectu. Et sic habemus primum & nobilissimum genus potentiarum animæ. In viuentibus autem inferioribus ab homine vt in brutis inuenimus operationum, quæ non penitus immaterialis est, eo q fit p organum & non abstrahit a conditionibus singularibus est tamen immaterialis pro quanto potentia recipit obiectum sine materia vt declarabimus quando loquemur de sensu & non exercetur per qualitates actiuas. Et hæc est a sensu. Et

sic habemus secundum genus potentiarum animæ minus nobile quam primum. In viuentibus autem inferioribus ab animali, vt in plantis inuenimus operationem minime im materialem qm̃ exercetur organo & qualitatibus actiuis in hoc solum est excedens operationem naturæ inanimatæ q illa est a principio extrinseco. hæc autem a principio intrinseco, nam animata generantur augentur nutriuntur a principio intrinseco. vt diximus in principio huius q̃onis. Et hæc est a p̃oa vegetatiua Et sic hẽmus tertiũ genus p̃oaꝝ animæ minus quidem nobile secundo. Quartum autem & quintum genus sic notificatur ex doctrina b. Tho. in. 2. de anima in expositione tex. 27. Sicut ad formam naturalem sequitur inclinatio in finem vt ad formam ignis sequitur inclinatio ad locum sursum vbi cõseruetur, & sicut ad inclinationem in finem sequitur operatio qua acquiritur finis, vt quia ignis inclinatur esse sursum mouetur & tendit sursum, sic ad formã appræhensam per sensum vel per intellectum sequitur inclinatio in rem appræhensam, & ad inclinationem sequitur tẽdentia in talem rem consequendam. Et hanc quidem inclinationem dicimus potentiam appetitiuam quæ distinguetur in. 3. lib. per appetitum sensitiuum & intellectiuum. Et sic habemus quartum genus potentiarum animæ. Tendentiam autem in rem apprehensam consequendã habemus per motum localem, qui est a potentia motiua secundum locum. Et hoc est quintum genus potentiarum animæ.

Sed hic est dubium. Videtur enim q sint tantum quatuor genera potentiarum. Nam appetitiuum ita videtur in esse plantis, sicut animali imperfecto & animali perfecto & hoĩ, ergo si consequitur omnia genera potentiarum animæ non constituit speciale genus. Quod autem appetitiuum sit in plãtis patet, quia vt dictum est, ad omnem formam sequitur aliqua inclinatio: talis aũt inclinatio est appetitus ergo &c.

Ad hoc dicitur q appetitiuum non quocunq modo acceptum sed vt consequitur formam cognitam siue sensu siue intellectu facit distinctum genus potentiarum animæ. Hoc autem non inest plantis, qm̃ omni cognitione carent;

sed solis animalibus & hoi. Ad probationem quidem conclu dit quod appetitum inest plantis, prout appetitiuum dicit inclinationem naturalem consequentem formam naturalem & animam vt est quædam natura. Et non vt est cognoscitiua, & talis inclinatio dicitur appetitus naturalis qui cum insit omni naturæ, non facit speciale genus potentiarum animæ, nec distinguitur realiter a substantia rei. Quid autem sit appetitus naturalis, quid sensitiuus quid intellectiuus, quomodo distinguantur iam determinaui.in. 1.metap.in.q. nostris. Et tu vide illic ad placitum. Hæc de præsenti quæsito dicta fuerint.

Qō. 14. si vegetatiuum continetur in sensitiuo. &c.

Semper enim in eo quod consequẽter est potentia quod prius est. Textu. 31.

IN HAC questione aduerte quod non cadit difficultas nisi in scire declarare qualis est hæc continẽtia, per quam verificatur dcm philosophi. Igitur pro decisione propositi ad aduerte triplicem continentiam. Prima dicitur formalis. Secunda materialis. Tertia virtualis.

Prima est quando consequens comparatur ad antecedens vt superius ad inferius, & prædicatur de eo in primo modo per se. Sic homo continetur in animali, & quælibet species in suo genere. Hoc modo vegetatiuum non continetur in sensitiuo. Non.n. sunt subalternatim posita, nec sensitiuũ prædicatur per se de vegetatiuo, aliter non inueniretur vegetatiuum sine sensitiuo, sicut non potest inueniri homo sine animali. Sed se habent sicut duo genera quorum vnum est perfectius alterum imperfectius, inter quæ est ordo naturæ sicut inter numeros & figuras. Nam sicut non est transitus a trigono ad tetragonum, nisi secundum contineat primum, sic non est transitus a vegetatiuo ad sensitiuum, nisi secundnm contineat primum.

Secunda est quando vnum fundatur in altero & non ecõ uerso. Et hoc modo sensitiuum fundatur in vegetatiuo. Omnis enim gradus viuendi in his inferioribus radicatur

in vegetatiuo, eo q omne viuens inferius indiget nutritione quæ est operatio vegetatiui, Et de hac continentia non intendit hic philosophus, cum dicit. Sicut trigonum in tetragono, sic vegetatiuum in sensitiuo. Est enim potius econuerso cum fundamētum omnis vite in inferioribus sit vegetatiuū ex pñti secundū hunc modum continentie potius debet dici sensitiuum esse in vegetatiuo q̄ econuerso.

Tertia dicitur virtualis vel perfectionalis, quam philosophus vocat potentia.i.potentialis, est quando secundum continet in se eminenter totam virtutē primi & aliquid amplius. ita q in omnem operationem in q̄ potest primum potest secundum & plus. Et hæc continentia virtualis ad potentialitatem actiuam & non passiuam reducitur. Et in hoc sensu philosophus intellexit vegetatiuum contineri potētia.i.virtute actiua in sensitiuo. Nō quidē q sensitiuum producat vegetatiuum sed quia potest in omnem operationem in q̄ potest vegetatiuum.s.nutrire augere generare, & adhuc amplius.s. sentire. Et aduerte q eandem continentiam virtualem habet motiuum secundum locum comparatum sensitiuo, & intellectiuum comparatum motiuo secundum locum. Et hanc quidem continentiam triplicem volui proponere vt scias mentem philosophi. Multi enim decipiuntur in primo & in secūdo sensu. Et qm̄ circa tex. philosophi præpositum non cadit alia difficultas, ideo pro presenti quæsito dicta sint.

Quæstio. 15. Si determinandum est prius de actibus quam de potentiis, & de obiectis quam de actibus.

Primus adhuc dicendum est quid sit intelligere & quid sentire. Priores enim potentiis actus. Tex. 33.

IN HAC questione aduerte q difficultas stat in hoc. Potentiæ videntur esse priores actibus, sicut causæ suis effectibus, cum ergo a prioribus inchoandum sit potius debuit phs inchoare a potentiis quam ab actibus. Et si dices quod licet potentiæ sint priores quod ad esse non tamen quo ad cognitionem nostram, & ideo inchoandum est ab

actibus, qm̄ ex doctrina data in. 1. physi. A notioribus nobis procedendum est. Contra si actus sunt priores solum quo ad cognitionem nostram, ergo modus philosophi quo determinat de potentiis animæ non est secundum ordinem naturæ, sed tantū secundū cognitionē nostrā, quod videtur irrationabile. Nō. n. philosophus posuisset hanc qōnē inter difficiles de aīa quas mouit in pœmio. 1. lib. tex. 10. Notum est. n. oībus q̄ actus sunt notiores nobis, & vt sic sunt priores in nostra cognitione quam potentiæ. Tu igitur vt dignifices qōnem motā a philosopho, & sequaris determinationē quā supra fecimus, q̄ distinctio potentiarum per actus & obiecta est distinctio specifica & a priori in via Thomistica, ideo hic sustinebis q̄, actus sunt priores potentiis quo ad nos & secundum naturam. Idem dico de obiectis comparatis ad actus.

Tu igitur sic procedes. Primo daclarandum est actum esse priorem potentia qua ad nos. Secundo q̄ secundū naturā. Tertio q̄ obiectum est prius actu quo ad nos. Quarto q̄ est prius secundum naturam.

Primum sic probatur, cum diffinitio habeat notificare naturam diffiniti oportet q̄ diffinitiuum potentiæ sit prius notum quo ad nos. q̄ ipsa potentia. Sed actus est diffiniens potentiam vt determinatum est in. 9. metaphysi. Et idem dicit hic philosophus in tex. 33. Sic enim inquit. Priores enim potentiis actus & operationes secundum rationem scilicet diffinitiuam sunt, ergo &c.

Secundum sic probatur. Causa finalis prior est eo quod est ad finem. Prius enim natura intendit finem quam ea quæ sunt ad finem. Sed actus est finis potentiæ ex. 9. metaph. Et potentiæ sunt vt organa quibus operamur, ergo secundum naturā & de prima intētione naturæ actus vt fines sunt priores potentiis. Dico vt fines, qm̄ si comparantur ad potentiā in genere causæ efficientis posteriores. Sunt. n. effectus, & oīs effectus causæ efficientis est posterior natura vel tempore causa sua. vt determinatum est in. 5. metaph.

Tertium sic manifestatur. Anima procedit in coguoscendo seipsam modo resolutiuo. Nam licet potentiæ egredian-

tur ab anima, & actus a potentiis, & per actus fit progressus ad obiecta, ita ꝙ actus attingemus obiecta tamen in cognoscendo seipsa, anima primo cognoscit obiectum, & reflexiue per obiectum cognoscit actum, & per actum potentiam, & per potentiam seipsam Et in hoc ordine patet quòd cognitio obiecti est prior. Cognoscitur enim directe & cognitio directa prior est cognitione reflexa. Reflexa enim supponit directa.

Quãtum sic manifestatur. Obiecta sunt aliquo modo causæ actuum ergo sunt priora secũdum naturam, consequẽtia patet, qm̃ causa ex sui natura est prior suo effectu. Antecedens probatur. Et primo quo ad potentias passiuas quoniam obiecta earum sunt quodãmodo causa efficiens ipsius actus. Non enim a solo visu causatur videre sed etiam concurrit obiectum vt dicemus loquentes de sensu qũo fiat in actu. Sunt etiam causa finalis. Sicut enim potẽtia est propter actũ. Sic actus est propter obiectum attingendum. Vnde sicut potentia ex sui natura diffinitur per actum sic actus per obiectum. Quantum autem ad potentias actiuas licet non sint causæ in genere efficientis sed potius effectus vt nutritum est effectus potentiæ nutritiue, & genitum potentie generatiue, tamen sunt causæ in genere cause finalis. Ordinatur enim generatiua ad genitum vt ad finem intentum a natura. Sicut ars edificatiua ad edificium. Et hoc est de intentione philosophi in. 1. ethi. vbi inquit. Quibuscũq; præter operationem sunt aliqua operata, ipsa sunt fines operationum. Patet igitur ꝙ actus sunt priores potentiis quo ad nos, & secundũ naturam, idẽ dictum & declaratum est de obiectis. Quapropter rationabiliter secundum philosophum prius determinandum est de actibus q̃ de potentiis, & prius de obiectis quam de actibus, & hæc determinatio non solum est respectu nostri sed etiam secundum ordinem naturæ.

Sed hic oritur dubiũ. Si actus sunt priores potentiis non solum quo ad cognitionẽ nostram sed etiam secundũ ordinẽ naturæ. quæro vel vt non existentes, vel vt existentes. Non primo quia vt non existentes, sunt non ens. Non ens autem

nullum ordinem realem prioritatis dicit ad potentiam quæ est ens. Non secuundo quia vt existentes quædam singularia sunt & variabilia. ergo non sunt de quidditatiua ratione potentiæ vt potentia est. Diffinitio enim alicuius vlis ex in variabilibus constat aliter de eo non haberetur scientia.

Ad hoc dicitur q indiuisio est sufficiens. Nam datur tertiũ scilicet actus vt abstrahunt ab existentia & nõ existentia. Qđ est considerare actum quidditatiue. Et vt sic est prior potentia, sicut finis quidditatiue est prior his quæ sunt ad finem. Nec est verum q actus abstractiue sumptus sit non ens. Nã sicut homo vt homo ens est & diffinibilis & scibilis sic potentia vt potentia ens est & diffinibilis ac scibilis per actum vt actus est, & non per actum vt existentem, nec vt non existentem. Ibi enim considerandum est secũdum philosophum de potentiis & actibus & obiectis quidditatiue sumptis. Hæc de præsenti quæsito dicta sint. Inferius autem considerabimus de prædictis magis in particulari.

Quæstio. 16. Si generare sibi simile est naturalissimum omnibus viuentibus, & si competit solis viuentibus.

Naturalissimum enim operum uiuentibus est, quæcunque perfecta &c. **Tex. 34.**

IN HAC quæstione duo inuestiganda sunt. Primo quõ sit verum q naturalissimum opus in viuentibus sit generare sibi simile. Secundo se competit solis viuentibus.

Quantum ad primum aduerte q circa propositam propositionem philosophi tria faciunt difficultatem ita q non videt esse vera. Primo quia nutriri & augeri videntur esse in viuentibus opera magis naturalia eo q sunt communia viuenti siue pfecto siue imperfecto, generare autem sibi simile nõ cõuenit omni viuenti: sed solum perfecto & non orbato. vt dicit philosophus in tex. 34. Secundo quia sentire videtur naturalius omni animali, competit n. animali inquantum animal & non inquantum perfectum vel imperfectum, & est perfectius opus sentire quam opera vegetatiue. Est enim

opus altioris gradus in ordine viuentium. Tertio quia generare sibi simile non conuenit solis viuētibus. Nam & ignis generat ignem, ergo non videtur naturalissimum viuentibus. Illud enim est naturalissimum alicui quod est sibi proprium, vt igni calefacere, homini intelligere.

Vt igitur habeas resolutionem huius, & tibi manifestetur sensus in quo propositio philosophi erit vera, proponuntur tres distinctiones.

Prima est naturalissimum opus potest intelligi dupliciter. Primo aliquod opus dicitur naturalissimum viuenti, quia est communissimum omni viuenti absolute. Et sic generare sibi simile non est naturalissimum sed nutrire seipsum & augeri. Secundo dicitur naturalissimum idest perfectissimum non absolute sed comparatiue. Et sic generare est naturalissimum, qm̃ comparatum aliis operationibus vegetatiuis generare in quocunq; viuente reperiatur perfectius est quam nutriri & augeri. Nam in ordinatis operationibus quæ posterior est, perfectior est. Priores enim ordinantur ad illam & non econuerso. Constat autem q generare est posterius ad nutritionem & augmentationem. Omni enim tempore nutritur viuens, sed non omni tempore generat. Præterea inquit philosophus in tex. 34. per ipsum generare participat viuens diuino & immortali esse &c. ergo est perfectissimum inter opera vegetatiua.

Secunda distinctio. Ly operum sumitur dupliciter. Primo absolute vt sit sensus, inter omnia opera quæ insunt viuentibus generare est naturalissimum idest perfectissimum & sic est falsum qm̃ sentire perfectius est, & multo plus intelligere, quæ inueniuntur in aliquibus viuentibus quibus cōpetit etiam generare sibi simile, vt in homine &c. Secundo sumitur comparatiue non ad quæcunq; opera viuentium, sed comparando generare ad alia opera vegetatiue animæ & sic est verum. Et in hoc sensu loquitur philosophus, eo q vt diximus alia opera vegetati. ordinatur ad generare, & p generationem pticipamus esse eterno secundum speciem.

Tertia distinctio, ly viuentibus sumitur dupliciter. Primo

mo vt viuentia sunt. Scdo vt sunt talia vel talia viuentia in tali natura puta hõ vt hõ. Dico q̃ phs intendit de viuentibus vt viuẽtia sunt. Viuunt aũt aĩa vegetatiua, quæ est fundamẽtum oĩs vitæ in his inferioribus viuentibus. Non aũt intẽdit de viuentibus vt talia sunt, puta sensitiua aut intellectiua. Sic.n hñt operationes altioris gradus q̃ sint operationes aĩæ vegetatiuæ. Sic ergo ex p̃dictis distõnibus sic limitabis ꝓpõnem phi. Inter opera aĩæ vegetatiuæ quæ conueniunt viuentibus vt viuentia sunt, gñare sibi silẽ est naturalissimũ .i. pfectissimum, dũmõ non sint imperfecta nec orbata, nec spontaneæ genita .i. per putrefactionem. Et de genitis ex putrefactione iam determinauimus in lib. 7. met. in. q. nostris.

Quantum ad scdam partem quæsiti aduerte q̃ gñare sibi simile non est ꝓprietas competens solis viuentibus. Nam in 7. me. & in. 12. ꝓbat philosophus ꝯtra Pla. vnumq̃dq; gñari a suo silĩ tã in naturalibus q̃ in artificialibus. Et id iam declarauimus in. q. nñis in. 7. meta. Oñdimusq; gradualem similitudinem inter gñas & genitum in diuersis naturis. Licet aũt cõe sit aĩato & inaĩato gñare sibi simile, non tñ eadem rõne, nec eisdem modis. Tu igitur aduerte q̃ gñare sibi simile cum cõditionibus subsequentibus, est proprium animati

Pro inaĩatis ẽt seruatis ꝯdõnibus quas infra numerabim⁹ oppositas condõnibus, quæ inueniuntur in generante viuente, fiet proprium eis.

Prima condõ in viuente est, q̃ viuens gñat sibi simile, per emissionem alicuius sub̃æ quæ dr̃ semen in quo residet virtus formatiua ex. 2. de gñone aĩalium. Per oppositum aũt inaĩatum non gñat sibi simile per hmõi emissionem sed per transmutationem materiæ sibi proxime de potẽtia ad actũ. Nam cum ignis ꝓximatur combustibili, nõ erit aliqua sub̃a ab igne, qua mediante gñetur ignis, sed per suas qualitates transmutant materiã de potentia ad actum. Ex quo sequitur q̃ viuẽs in gñando vtitur quodam separato fm esse ab ipso viuente .s. semine, & in hoc assimilatur quodãmõ intelligentiæ quæ ꝓducit inferior a medio cœlo vt instr̃o, cui tñ nõ copulatur vt forma, vt determinauimus in. 12. me. in. q. nñis.

Tali aũt instrõ non vtitur inaĩatum, sed per qualitates actiuas disponendo materiam producit sibi simile.

Scda condõ in viuente est, q̃ viuens aĩq̃ sil'e gñet prius inducit in materiam formã preuiã aĩæ.i.formã seminis in materia nutrimenti, deinde p virtutem formatiuã quæ est in semine ptingit ad aĩam, qua fit aĩatum. Per oppositum aũt inaĩatum ad hoc q̃ pducat sibi sil'e non est necesse q̃ prius inducat in materiam aliq̃ formam præuiam, sed q̃ disponat materiam, qua disposita statim inducitur in materia forma inanimati puta ignis, similis formæ ignis generantis.

Tertia condõ in viuente est, q̃ viuens habet aliquas ptes organicas diuersas ab aliis partibus deseruientes gñoni. Per oppositum hmõi diuersitas non datur in aĩato gñante, qm̃ oẽs ptes suæ cõsil'es sunt vt manifestum est in elnto gñante sibi sil'e, nam ptes ignis gñantis ignem ex aere, habet oẽs ptes omogeneas, quare &c. Constat igitur quibus condõnibus est pprium viuentibus gñare sibi simile & quibus condõnibus conuenit ẽt inanimatis, Hæc de p̃senti quæsito dicta sint.

Qõ. 17. Si nutritio & augmentum in rebus animatis sunt ab anima vegetatiua an ab igne.

Videtur autem quibusdam natura ignis simpliciter causa alimenti & augmenti esse, & nanq; ipsum uidetur solum corporum & elementorum quod alitur & augmentatur. Textu. 40.

Ignis enim augmentum in infinitum est quousq; fuerit combustibile. Natura autem constantium omnium terminus est & rõ magnitudinis & augmenti. Tex. 41.

IN HAC .q. stat difficultas pp aliquas ppõnes p̃hi quæ continenẽ in tex. 40. & 41. quas vr̃ difficile saluare. Et primo qũo est verum q̃ nutritio & augmẽtum sint actiones solius aĩæ vegetatiue. Secũdo supposito q̃ sic, qũo est verum q̃ ignis nutriatur & augeatur cum nõ sit aĩatis. Tertio qũo in tex 41. istæ duæ ppõnes stant simul oĩum natura constãtium est terminata q̃titas & magnitudo. Et ignis cresceret in

infinitũ si apponeret cõbustibile in infinitum. Nã cum ignis sit aliqđ natura constantiũ, vř ꝓpõ secũda ↄtradicere primæ.

Quantum ad primum dico duo. Primo ꝙ nutritio & aug mentũ sunt principaliter ab aĩa vegetatiua & non ab aliqua virtute siue forma elñtari. Secundo ꝙ ad hmõi actiones con currit instrumentaliter ignis ratione caloris.

Primum sic ꝓbaẽ. Motus qui sunt ad omnem põnem loca lem & nõ tm̃ ad vnã, nõ sunt ab aliqua virtute elñtari princi-paliter, qm̃ cũ virtutes elñtares sint põæ naturales, determi-natæ sunt ad vnũ, & sunt principia motus ad vnã dñiam loca lẽ tm̃. vt grauitas deorsum & non sursum, leuitas sursum & nõ deorsum. Et si mobile sit mixtũ, nõ mouet nisi motu ad illã põnem, ad q̃ inclinat elñtum ꝑdominans. Sed motus nu-tritionis & augmẽti in viuentibus est ad oẽm põnem localẽ, nutrit.n. secundũ oẽm ꝑtem corporis & auget secundũ oẽm diametrum, ergo non sunt principaliter ab aliqua virtute na turali elñtari, sed ab anima vegetatiua ex sufficiẽti diuisione.

Præterea ꝓbatur in spẽ contra antiquos, ꝙ augmentũ in viuentibus nõ sit principalr̃ ab igne. Nam oĩ viuenti debetur certa & determinata q̃titas, ita ꝙ sub maiori nõ põt saluari eo ꝙ oĩs forma vnibilis mãæ reqrit determinatam q̃titatem in mã, vt determinatũ est a nobis in. 1. physi. Sed augmen-tum determinat magnitudinis nõ põt esse ab igne, qm̃ sicut ignis est augmentabilis in infinitũ ex appõne cõbustibilium in infinitum, ita q̃tum sit ex se extensiuus rei q̃re vltra oẽm determinatam magnitudinem, nisi reguletur ab aĩa vt a prin cipali causa augmenti. Nam non spectat ad causam instr̃alem ponere terminum effectui, sed ad principalem, vt ars edifica toria imponit terminũ magnitudinis edificio. Ergo augmẽtũ principaliter est ab anima vegetatiua.

Scd̃m aũt sic declarat. Nutrimentum cuius appõne nutri-tur & auget aĩal, vt patet ad sensum in sui principio est dissi-mile nutrito. Non.n. panis & vinum sunt caro nec os &c. ergo necesse est ipsum alterari, vt fiat simile nutrito. Non autem potest assimilari nisi per decoctionem, decoctio au-tem fit calorem naturalem depurantem & segregantem

partes nutrimenti groſſas a ſubtilibus, calor aũt inter elementa maxime attribuitur igni, ergo igni ratione caloris & decoquentis vt inſtrumento animæ attribuitur nutritio & augmentum in viuentibus.

Quantum ad ſcđm aduerte ꝙ philoſophus in. 2. de gñone in tex. 50. dicit eandẽ ſñiam vt hic. ſ. ignẽ inter oĩa ſimplicia corpora nutriri. Qđ quõ ſit verũ iam declarauimus ſup eundem tex. 50. Et diximus ꝙ oẽs recte ſentientes conuenit in hoc. Nec ignem nec aliud elñtum nutriri nutritione ꝓprie dcã, qm̃ illa eſt p calorem aĩati & aĩam vegetatiuam. Conueniũt ẽt in hoc ꝙ nutritione cõiter dcã. i. qua aliquid in naturam alterius ad illius conſeruationem cõuertitur, ſiue illa conuerſio fiat p calorem vt in igne, vel p alſ primas qualitates vt in aliis elñtis, qñ vnum conuertitur in alterum, nõ ſolum ignis ſed & alia elñta pñt nutriri. Dcm̃ eſt. n. in. 2. de gñone ꝙ qđlibet elñtum põt conuertere in ſeipſũm aliud elñtum immediate, ſiue ſit ſimbolicum ſiue non.

Sed dices. Si nutriri nutritione cõiter dcã eſt cõe oĩ elñto, quare dicit philoſophus hic & in. 2. de gñone, rõnabile quidẽ ſolum ſimplicium corporum nutriri ignem.

Ad hoc dr̃. Licet alia elñta poſſint in ſe conuertere aliud elñtum ad ſui conſeruationem & augmentum, id tñ ad ſenſum manifeſtius eſt in igne ex ſua actiuitate intenſa, qua non ſolum elñta, ſed & mixta combuſtibilia trahit in ſui naturã corrumpendo & conuertendo. Qđ aũt alia elñta corrumpant aliud elñtum, vel mixtum & conuertant in ſui naturã, non eſt ſenſui ita manifeſtum, iõ dicit philoſophus hic, ꝙ vr̃ ſolus ignis inter alia ſimplicia corpa nutriri. i. aptius ẽ ſenſui cum hoc tamen ſtat ꝙ & alia elementa nutriuntur modo dicto, licet id non ita conſtet ſenſui.

Sed dices iterum, in quo differt particulariter nutritio & augmentum rei viuentis, & rei non viuentis. Rñdeo, drĩa ſtat in hoc ꝙ in nutritione & augmento rei viuentis nutrimentum diffunditur ad oẽs pticulas nutriri, & quælibet eius pars nutritur & augetur. vt declarauimus in. 1. de gñone. Sed in nutritione inaĩati qualis eſt ignis non contingit ꝙ ali-

q̄d corpus ingrediatur ad singulas ꝑticulas ignis ꝑexn̄tis, & quælibet nutriatur ac augeatur, sed solum ex materia proxi mata gn̄atur alius ignis qui continuus aut contiguus fit secundum superficiem igni præexistenti, & fit inanimatū vnū maius quam prius ex oppositione ignis.

Quantum ad tertium inuenio tres modos concordandi illas duas ꝓpōnes, quorum primus attribuitur Comment. secundus Egidio. tertius. b. Tho.

Cōmen. in. 2. de aīa in cōmen. 41. vr̄ tenere q̄ ly natura constantiū non est intelligendum absolutæ, sed solum in cor poribus augmentabilibus, quæ ꝓpriæ sunt aīata. Vn̄ dicit, & intendit ꝑ terminum & mensuram vltima naturalia idest terminos rerū naturaliū, quæ inueniuntur in quantitatibus corpoꝝ augmētabiliū, hec illæ. Augmētabilia aūt ꝓpriæ sunt ꝑta non sunt nisi aīata. Et qm̄ ignis non est de natura aīatorū augmentabilium, iō non habet ita determinatam magnitudinem quin possit excedere q̄cūq; magnitudinem rei aīatæ. Et si dicas. Ergo si ignis pōt crescere in infinitum ex appōne combustibilis in infinitum non est dabilis maximis ignis.

Rn̄dent Cōmentistæ & maxime Iād. in. 2. de aīa. q. 12. q̄ qn̄ dicit philosophus augmentum ignis esse in infinitum sic ē intelligendum, q̄ pōt excedere oēm magnitudinem rei viuentis nō tn̄ oēm magnitndinem simplr̄, qm̄ cum ignis hēat formam naturalem requirit ēt determinatam magnitudinē quæ'qa indeterminate pōt excedere magnitudinē cuiuscūq; viuentis, dicitur augmentabilis in infinitum.

Hæc expō non est falsa, sed non vr̄ ad mētem philosophi Nā ly natura constantium non vr̄ restrīgendum ad genus vi uentium, sed sumendum ꝓ oī ente naturali cui debetur ex natura sua aliqua magnitudo & figure. Vn̄ melius est vt sumatur ly natura constantium ꝓ oī ente naturali q̄d terminat̄ ꝓpria figura ad dr̄iam studiorum quæ terminātur nō ꝓpria sed cōtinentis figura. Et qm̄ ignis sicut & aer & aqua non pro pria sed cōtinētis figura terminant̄, vt dictum est in. 4. cœli iō ignis non debet computari inter natura constantia.

Egid. aūt in. 2. de aīa sup tex. 41. dicit q̄ oīa, quæ constant

ex natura hñt terminum aut ex pte formæ vt oĩa aĩata, aut ex pte materiæ vt quæ cõstant ex tota sua materia ex. 1. cœ. aut ex ordine vniuersi, ne. s. si augerẽtur in infinitum destruerent alĩs ptes vniuersi. Intẽdit ergo philosophus dĩc, ꝙ quia ignis non est aĩatus, nec ignis puta A. constat ex tota sua materia q̃tum sit ex pte formæ & ex pte suæ materiæ est augmentabilis in infinitũ licet id repugnet ex ordine vniuersi. Vñ põt dari adeo magnus ignis, ꝙ appositam festucam non posset comburere pp impedimentũ extrinsecum. i. ne destruatur ordo vniuersi. Sic igitur cõcordabit tex. pħi. Oĩum natura constantium est terminata magnitudo ex pte formæ aut materiæ aut ordine vniuersi. Et sic ignis habet terminatã magnitudinem. Oĩum aũt natura cõstantiũ quæ sunt de gñe viuentiũ est terminata magnitudo ex pte formæ. i. aĩæ quæ requirit determinata organa, & sic ignis cum non sit viuens non habet determinatam magnitudinem ex pte formæ, immo est augmentabilis in infinitum si apponatur combustibile in infinitum nisi ordo vniuersi obsisteret.

Hæc põ non bñ saluat maximum & minimum per se existens in omogeneis. Nã vult non dari maximum ignem ex parte formæ, Immo maiorem & maiorem in infinitum nisi ordini vniuersi repugnaret. Et tñ in. 1. physico contra Anaxagoram determinatur maximum eo ꝙ quælibet forma naturalis statutum terminum præfigit ei cuius ẽ forma, ergo igni debetur maxima q̃titas non solum pp conseruationem ordinis vniuersi, sed ex sua propria forma, licet illa q̃titas possit excedere oẽm magnitudinem rei viuentis.

Tertius modus est respondendi. qui videtur esse de mente. b. Tho. in. 2. de aĩa in expõne textu. 46. Dicit igitur hæc opinio ꝙ omnium natura constantiũ absolutæ tam viuẽtiũ q̃ non viuentium datur terminata magnitudo, & ꝙ in igne datur maximum & minimum per se existens. Et cum hoc stat ꝙ ignis augeatur in infinitum si apponatur combustibile in infinitum: Nam ignis duplr̃ consideratur. Primo vt per se vnus numero puta ignis. A. ignis. B. ignis. C. Secũdo vt est vnus aggregatione plurium ignium, quæ est vnitas p accñs.

ſicut vnitas lapidum in aceruo. Et hæc vnitas aggregationis ſit qñ igni ꝑexiſtenti applicatur alia materia combuſtibilis in qua introducit forma ignis. Tunc ignis de nouo genitus eſt alius a præexiſtenti licet ad ſenſum non ſic appeat. Et ſic applicarentur centum combuſtibilia fierent centum ignes, qui omnes non eſſent vnum per ſe ſed cõtactu ſicut quidam cumulus. Nec primus ignis cui appoſita ſunt centum combuſtibilia, põt dici eſſe ꝓprie augmentatus ſed auctus, qm̃ ex. 1. de gñone qđ vere augmentatur remanet idem añ & poſt. Et ió augmentum proprie inuenitur in ſolis viuentibus. Ex hac ergo diſtõne dico ꝙ ſumendo ignem vt eſt ꝑ ſe vnus numero habet determinatam magnitudinem, quia dato ꝙ apponatur nouum combuſtibile & comburatur, non augetur ille idem numero ſed nouus gñatur. Si aũt ſumatur ignis vt eſt quid vnum aggregatione, ſic dico ꝙ non habet determinatam magnitudinem, ſed põt ex gñone nouorum ignium in infinitum augeri illud aggregatum in infinitum. Nec ex hoc ſequitur aliqđ inconueniens, qm̃ qñ dicit pħs. Oĩum natura conſtantium &c. debet intelligi de his quæ ſunt ꝑ ſe vnũ ſicut vnus hõ, vna planta vnus lapis. Silr̃ quilibet ꝑ ſe ignis. Vna per ſe aqua. Qñ ergo dicit pħs. Ignis augmentum eſt in infinitum quouſqꝫ fuerit combuſtibile, exponatur de igne qui eſt vnus non ꝑ ſe ſed aggregatione. Aduerte tñ ꝙ illud augmentum ignis eſt improprium ſicut & nutrimentũ ſuũ vt expoſuimus ſupra. Hæc de preſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 18. Si potentia nutritiua & augmentatiua & generatiua differunt realiter.

Quoniam autem eſt eadem potentia animæ uegetatiua & generatiua. Tex. 42.

IN HAC .q. aduerte ꝙ oẽs expoſitores in hoc concordant. ꝙ licet harum trium ſit vnum obũm materialiter ſumptũ, quod eſt ipſum nutrimentũ, tñ quia diuerſa ratione reſpiciunt ipſum, & habent diſtinctas operationes cir-

ea ipm iō concludunt ꝙ sunt tres potentiæ distinctæ realr. Ad resolutionem igitur quæsiti declarandum est qūo nutrimentum alia, & alia rōne formali est obm harum trium potentiarum, ex quo cōstabit distō realis inter eas. Deinde soluetur dubium quod oritur ex textu philosophi.

Quantum ad primum aduerte ꝙ res viuens indiget conseruatione in esse indiuiduo p aliqđ tps & debita q̃titate, & cōseruatione in spē vt ppetuetur. Cōseruari non pōt in esse indiuiduo nisi p nutritionem in qua ad restaurationem deperditi conuertitur nutrimentum in subam nutriti p potentiam nutritiuam mediante calore naturali decoquente sicut iam locuti sumus in trac de morte & vita. &;in trac. de causis longitudinis & breuitatis vitæ. Nutrimentum igitur vt quid .i. vt suba conuertibilis in nutriti subam est obm formale potentiæ nutritiuæ. Deduci non pōt ad debitam q̃titatem, nisi fiat maior conuersio alimenti in subam nutriti p aliquo tpe, q̃ sit restauratio depditi. Ex eo aūt ꝙ nutrimentum est suba q̃ta, & additur nutrito q̃to fit maius q̃tum. Nutrimentum igitur vt est q̃tum & non solum vt est suba, est obm formale potentiæ;augmentatiuæ. Conseruari non pōt in spē secundū ppetuitatem nisi gñet sibi simile, non gñat sibi simile nisi per semen. Semen aūt est id qđ supest de alimento conuertibili in subam nutriri, & p illud gñatur simile in spē. Nutrimentū ergo fit supest nutritioni & augmento est obm formale potentiæ gñatiuæ. Ex his constat rō quare distinguuntur realr. Determinatum est.n s. ꝙ potentiæ distinguuntur per actus & actus p oba formaliter sumpta. Vbi ergo sunt distincti actus reales, & distincta oba formaliter ibi est distō realis potentiarum. Sed in pte vegetatiua distinguuntur vt patet realiter nutrire augere gñare, quia fiat vnum sine alio, & distinguuntur formaliter nutrimentum vt suba, vt q̃tum, vt superfluum ergo potentia nutritiua augmentatiua & gñatiua distinguuntur realiter.

Quantum ad scđm aduerte ꝙ ex dcō pħi in tex 42. vbi inquit, qm̄ est eadem potentia vegetatiua & gñatiua insurgit dubium. Nam si sunt eadem potentia, ergo non distin-

gunntur realiter cuius oppositum determinatum est.

Aduerte ꝙ aliqui vt effugiant hanc difficultatem dicunt ꝙ philosophus per ly vegetatiua nõ intendit nutritiuam, sed intendit vegetatiuam vt est genus quod sub se continet has species, nutritiuam augmentatiuam generatiuam, quod non distinguitur realiter ab eis, sicut animal non distinguitur realiter a suis speciebus. Sic dicunt isti, qm̃ est eadem potentia vegetatiua. s. sumpta vt genus & generatiua sumpta vt species &c. Sed hæc expositio deuiat Commen. cui adheret in hoc b. Tho. Nam Commen. in. 2. de aĩa tex. 42. exponit vegetatiuam pro nutritiua. Vnde & eius tex. sic habet. Quoniam igitur virtus nutritiua & generatiua sunt eodem &c. Et. b. Tho. exponit vegetatiuam pro nutritiua. Supposito igitur ꝙ accipiatur vegetatiua pro nutritiua, declarandum est quo modo hæc duo stant simul, quod sint eædem, & distinguantur realiter.

Egid. in expositione tex. 42. in fine quæstionis dicit ꝙ sunt eædem prout nutritiua præparat & decoquit nutrimentum quo nutritiua nutrit, augmentatiua augmentat, generatiua generat, & sic erunt eædem non simpliciter sed obiecto materialiter sumpto. Et hæc expositio videtur esse ad mentem Com̃. qui in com̃. 42 exponens dictum philosophi inquit. Et quia subiectum potentiæ nutritiue & augmentabilis & generatiue idem est. s. nutrimentum &c.

Sed contra. Si nutritiua & generatiua possunt dici eadem potẽtia quia obiectum earum materialiter sumptum est idẽ ergo sensus visus & odoratus erunt idem sensus quia obm̃ eorum materialiter sumptum est idem. Nam est idem corpus coloratum & odorabile.

Respondetur non est similis ratio, quia actus potentiæ nutritiue ordinatur ad actum potentie generatiue, ideo proximiores sunt adinuicem q̃ visus & odoratus quorum actus vnius non ordinatur ad actum alterius. Sic dicendum esset ad mentem Egidii.

Tu autem dic, quod potentia nutritiua & generatiua sunt eadem potentia apud ph̃um radicaliter, quia radican-

tur in eadem essentia animæ vegetatiuæ. Item sunt eædē ordinabilitate, quia nutritiua ordinatur ad generatiuam vt ad nobiliorem. Sequere tu quam expositionem volueris, quoniam omnes sustentabiles sunt. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio. 19. Si quod nutritur patitur a nutrimento sicut econuerso.

Patitur aliquid alimentum ab eo quod alitur, sed nō hoc ab alimento. Tex. 45.

IN HAC .q. aduerte ꝙ difficile est saluare præpositum textum philosophi. Primo quidem quia contraria agunt & patiuntur adinuicem. Sed nutrimentum est contrariū nutrito saltem in principio, aliter non decoqueretur. Præterea dicit philosophus in eo. tex. inquantum non coctum, contrarium contrario alitur. Si ergo contraria mutuo agūt adinuicem sequitur ꝙ nutritum repatiatur a nutrimēto. Præterea ad sensum experimur stomacum laborare in decoctione cibi dure digestionis, ergo repatitur a nutrimēto. Præterea philosophus in. 1. de gñone tex. 44. vult alimētū cōparari ad alitum sicut aqua ad vinū, sed cōstat aquā agere in vinū remittendo virtutē suā, ergo & nutrimentū agit in nutritū.

Pro resolutione huius quæsiti inuenio tres modos dicendi. Primo dicunt aliqui dictum philosophi debere intelligi de eo quod alitur non secundum se totum sed ratione principii formalis quo alitur, hoc autem principium est potentia nutritiua de qua constat ꝙ secundum se non patitur a nutrimento, sicut nec potentia visiua secundum se patitur a calore, immo coniunctum ex potentia ex organo patitur.

Sed expositio hæc non est ad mentem philosophi. Nam loquitur de eo quod alitur vt de cōposito. Comparat enim illud quod alitur artifici, & alimentum materiæ in quam artifex agit. Constat autem ꝙ artifex non dicit solam artem sed compositum, ita nec quod alitur dicit solam potentiam nutritiuam. sed compositum animatum.

Secundo dicunt aliqui ꝗ tex. phi debet intelligi de nutri-

mente decocto & digesto. Cum enim sit iam assimilatum nutritio, & sit in potentia proxima vt transmutetur in substantiam eius, non est amplius contrarium ei quod alitur, & per consequens alitum non patitur a nutrimento sed econuerso, quia transmutatur in substantiam aliti.

Sed hæc expositio adhuc non quadrat ad sensum phi. Ipse enim præposuit textum prædictum, antequam mentionem faceret de alimento cocto vel non cocto. Nam de huiusmodi differentiis alimenti facit mentionem in fine text. 45 vbi inquit. Secundum enim quod est non digestum contrarium nutritur a contrario, secundum vero quod digestum simile a simili. Hanc autem propositionem patitur aliquid alimentum ab eo quod alitur sed non hoc ab alimento præposuerat in principio eiusdem tex. Vnde signum est quod intendebat de alimento secundum se nundum distinguendo de cocto & non cocto, sicut etiam cõparuit fabrũ ad materiã in quam agit non solum quãdo disposuit eam ad formam suscipiendam sed absolute.

Tertio ponitur expositio Comment. vt melior & penitus ad mentem philosophi in comen. 45. & stat in hoc ꝙ nutrimentum non agit in nutritum eo modo quo nutritum agit in ipsum. Nam nutritum agit in nutrimentum transmutando ipsum in sui substantiam, quo modo non agit nutrimentum in nutritum, non enim nutrimentum conuertit nutritũ in sui subãm. Sicut artifex quidẽ agit in materiã figurando ipsam, quomodo materia non agit in artificem non. n. lignum figurat artificem. Et ꝙ hæc fuerit intentio Commẽ. patet in d. commen. vbi sic inquit. Potest enim aliquid dicere ꝙ si nutrimentum esset contrarium nutribili oportet vt vtrunqꝫ transmutatur a suo compari & patiatur ab eo, & q. d. respondendo ꝙ nutrimentum est quod patitur a nutribili, non nutribile a nutrimento. Non enim est necesse vt ab omni patiente patiatur agens eo modo quo patiens patiatur ab eo Lignum enim patitur a carpentario, sed carpentarius non patitur a ligno, nisi aliquis vocet illa in transmutationem quæ est ex ocio ad operationem. Et infra ill

eodem commen. inquit. Nutrimentum est illud quod transmutatur in formam nutribilis, non nutribile in formam nutrimenti. Hæc Commen.

Ex quibus patet q intentio phi & Commenta. fuit non negare omnem reactionem nutrimenti in nutritum qm vt arguebatur, in principio cum sint dissimilia & contraria agũt & repatiũtur adinuicem, & seinuicem alterant & ad sensum sentimus laborem in digestione, sed intentio sua fuit negare illam actionem conuersiuam a nutrimento, qua agit nutritum in nutrimentum dum illud conuertit in sui substantiã. Ad ea quæ in principio quæstionis abiiciebantur non oportet respondere, quoniam sequendo tertiam expõnem, concedimus nutritum pati a nutrimento sed non eo modo vltimato quo nutrimentum patitur a nutrito vt declaratũ est. Hæc de præsenti quesito dicta sint.

Quæstio. 20. quomodo valet hæc consequentia si sensus esset actiuus secundum se, sentire sine sensibili exteriori.

Manifestum est igitur quod sensitiuum non est actu sed potentia tantum. Vnde non sentiunt, sicut combustibile nõ comburitur ipsum a seipso sine combustiuo. Comburere enim seipsum & nihil indigeret actu ignem esse. **Tex. 52.**

IN HAC quæstione aduerte q consequentia præposita non videtur valere, quia videmus multa habere potentiam actiuam quæ tamen non agunt nisi cõcurrente obiecto extrinseco. Nam ignis habet potentiam actiuam ad comburendum, & tamen nec se nec aliud comburit nisi ad sit cõbustibile. A simili ergo posito q sensus esset actiuus sensationis, & esset in potentia actiua, non sequitur q sentiat sine sensibile exteriori.

Vt igitur manifestetur qũo consequentia valet, & qũo nõ duo agenda sunt. Primo ponetur opinio Egidii, & improbabitur. Secundo ponetur opinio quam reputo veram & sustinebitur in qua declarabitur veritas consequentiæ.

Quantum ad primum aduerte ꝙ Egi.in.2.de anima in expositione tex.52.in.q.sua.2.dicit duplici de causa prouenire ꝙ actio non sit in agente nisi concurrat aliquod extrinsecũ. Primo quando actio transit ab agente in exteriorem materiam. Et sic actio comburentis non potest esse sine combustibili exteriori, quia hæc actio nõ remanet in comburente sed recipitur in combusto. Secundo quando illud in quo recipitur actio non est in potentia actiua sed passiua tãtum & ideo combustibile non comburitur sine exteriori combustiuo. quia combustibile est solum in potentia passiua vt comburatur. Quod si actio nõ sit transiens in exteriorem materiam, & illud in quo est talis actio sit in potentia actiua quo ad illã actionem nihil requiretur exterius sed ageret in seipsum, & sine alio exteriori. Et ideo cum sentire non sit actio transiens in materiam exteriorem sed remaneat in sentiente si sensus esset in potentia actiua respectu huius actionis idest ipsius sentire sequeretur quòd sensus posset seipsum sentire, & posset sentire non præsentibus sensibilibus exterioribus. Et quoniam hoc est falsum, ideo ex hoc vult ꝙ si sensus esset in potentia actiua respectu sensationis, sequeret ꝙ sensus sentiret absque sensibili exteriori. Et quia hoc est falsum ideo philosophus vult sensum non esse potentiam actiuam sed passiuam. Hæc est declaratio Egidii. Et vt scias ꝙ nõ est mentem philosophi declaro prius quid intendat hic philosophus, & quomodo saluanda est præposita consequẽtia. Deinde manifestum erit sententiam Egidii non deseruire in proposito.

Aduerte igitur ꝙ vt consequentia sit vera oportet supponere secundum philosophũ sensum esse potentiam passiuam, & secundum antiquos esse potentiam actiuam, & iudicare de eo, sicut si esset aliquod combustibile, quod quidem simul cum hoc ꝙ habeat potentiam passiuã vt comburatur, habet etiã potentiam actiuam vt comburat. Hoc enim dato clarum esset ꝙ illud combustibile combureet seipsum sine exteriori combustibili. Sic in proposito arguit philosophus. Cum sensus sit in potentia passiua, si secundũ antiquos esset etiam in potentia actiua ad sentiendũ, sequitur ꝙ sentiat sine exteriori sensibili

ſicut dictum eſt proportionaliter de combuſtibili quod haberet in ſe potentiam actiuam comburendi. Hoc modo debet ſaluari conſequentia philoſophi. Vnde non eſt neceſſe diſtinguere de actione immanente & tranſeunte vt diſtinguit Egidius. Patet enim in text. philoſophi ꝙ confirmat actum ſentiendi quo ſenſus ſentiret ſine ſenſibili exteriori, per actũ cõburendi quo combuſtibile cõbureret ſine exteriori combuſtibili, & tamen actus ſentiendi eſt actio immanens, & actus cõburendi eſt actio tranſiens. Vnde quantum ad hoc tenet conſequentia in vtraq; actione, dummodo vtrobiq; ſupponatur potentia quæ ſit actiua & paſſiua ſecundum ſe & ſufficiẽter. Defecit autem Egidius quia non conſiderauit combuſtiuum vt combuſtibile & combuſtiuum ſed tãtum vt combuſtiuũ. Et ideo bene ſequitur ꝙ purum combuſtiuum non poteſt cõburere niſi ad ſit combuſtibile exterius. Si autem idem eſſet combuſtibile & combuſtiuum combureret non indigens cõbuſtibili exteriori.

Ex his patet reſponſio ad argumentum in principio quæſiti qm̃ licet multa habeant potentiam actiuam quæ non agũt niſi præſente obiecto extrinſeco, vt patet de igne, tamen nullum poteſt dari habens in ſe & ſecundum ſe potentiam actiuam & paſſiuam quod non poſſit agere ſine obiecto exteriori. vt diximus de eo quod eſſet combuſtiuum & combuſtibile, & in hoc ſenſu loquitur philoſophus, & non de eo qđ habet potentiam actiuam tantum. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 21. Si ſenſus eſt potentia actiua an paſſiua.

Senſus autem in ipſo moueri & pati aliquid accidit. Videtur enim quædam alteratio eſſe. Tex. 51.

IN HAC queſtione duo inuenio, in quorum vno fere omnes concordant. ſ. ꝙ ſenſus eſt potentia paſſiua. In altero aũt diſcordant. ſ. an ſit potentia mere paſſiua. Nam Thomiſte tenẽt ꝙ idem ſenſus numero eſt paſſiuus & acti-

uus. Alii autem inter quos est Iandunus tenet ꝙ in parte sensitiua est duplex sensus, vnus mere passiuus, cui correspondet sensus actiuus, ita ꝙ ponit duos visus actiuum & passiuum, silr intellige de aliis sensibus. Pro resolutione igit̃ quæsiti primo pertractabitur illud in quo omnes conueniunt. Secundo via Thomistica. Tertio via Ianduni, & ostendetur ꝙ nullam habet apparentiam.

Quantum ad primum aduerte ꝙ omnes in hoc cõueniũt potentias vegetatiuas esse de numero potentiarum actiuarum cognoscitiuas autem de numero passiuarnm. Et hæc est prima differentia quæ assignatur inter potentias vegetatiuas & sensitiuas. vt dicit Comment. in. 2. de anima in commen. 52. Et ꝙ sensus sit potentia passiua manifestatur primo per Commen in. 2. de anima in commen. 51. vbi inquit. Primum consideratum de sensn est vtrum sit numeratus in virtutibus actiuis aut passiuis. Et cum posuit eum. s. Aristote. in genere potentiarum passiuarum dedit causam istius extimationis, &c. manifestatur secundo ratione sic. Sensus mouetur ab obiecto & actuatur speciei obiecti. Cuius signum est ꝙ non sentit nisi præsente obiecto, ergo patitur ab obiecto. Item cum sentire sit actio immanens recipitur in sensu. Virtus autem receptiua est passiua ergo &c.

Quantum ad scd͞m. s. quod sensus non sit virtus pure passiua nec pure actiua sed mixtim b. Tho. innuit in expositione tex. 59. qui incipit sensitiuũ autem. Illic. b. Tho. cũ philosopho loquens proportionaliter de sentiẽte & sciente declarat ꝙ sicut in sciente potest inueniri duplex actus & duplex potentiam sic in sentiente. Nã antequam homo scientiam adiscat est in potentia pura ad sciendum, cum autem iam habet habitum scientiæ est in actu primo & in potentia non pura sed media. Respectu enim habitus iam actu est. respectu autem considerare adhuc est in potentia, cum autem actu considerat est totaliter in actu & nullo modo in potentia. Sic contingit circa sensum. Antequam generetur animal est in pura potentia ad sentiendum, cum autem iam genitum est animal iam habet actu primo ipsum

sensum sicut ille qui actu acquisiuit scientiam, ita quod per generationem constituitur animal in media potentia ad sentiendum. Cum autem actu sentit est complete in actu sicut qui considerat. Et istis declaro ꝙ sensus est potentia partim actiua & partim passiua. Nam vt dicit philosophus in tex. 59. habens sensum est sicut habens scientiam. Sed habens scientiam est partim in potentia actiua & partim in potentia passiua. Quod enim habet scientiam est in primo actu ergo non est in pura potentia, & nundum est vt sic in secundo actu ergo non est in puro actu sed imixtim itaque vt habet scientiam est in potentia actiua ad considerationem, & sic scientia est potentia actiua, sicut potentia materiæ est potentia passiua. Vt autem habens scientiam est receptiuus considerationis & perfectibilis per ipsam, sic scientia potest dici potentia passiua licet magis proprie dicatur sciens in potentia passiua per ipsam scientiam. Non enim recipitur consideratio in scientia sed in sciente. Ergo a simili ad mentem philosophi postquam animal per generationẽ acquisiuit sensum est in potentia actiua ad sensationem & sic sensus est potentia actiua quia productiua saltem partialis ipsius sensationis. Sicut enim scientia est quædam forma, sic & sensus est forma, potentia autem formæ est potentia actiua. Nam actui vt actus est repugnat pati secundum Commẽta, in. 1. cap. de substantia orbis. Postquam autẽ animal habet sensum adhuc est in potentia ad recipiẽdum sensationem quæ quoniam est actio immanens in eodem recipitur a quo producitur, cum ergo producatur a sensu vel a composito ex organo & sensu in eodem recipitur, & vt sic sensus est in potentia receptiua quæ est passiua. Patet ergo ꝙ sensus est productiuus & receptiuus sensationis, & sic est in potentia actiua & passiua. Sed dices, Nunquid secundũ philosophũ sensus est totale productiuũ sensationis. Respondeo ꝙ non, immo sunt duæ causæ partiales .s. sensus & sensibile mouens sensum. Et ꝙ sensus sit cã effectiua sensationis patet in hoc. 2. li. in tex. 37. vbi philosophus vult animã esse principiũ vnde quo motus localis & alterationis i. sensationis & augmenti & decrementi. Sed

constat

constat q̃ apud philosophũ aĩa non est immediatũ principiũ operandi sed p aliq̃ suam potentiã, ergo est principium effectiuũ sensationis p sensum. Quod aũt sensibile ad extra sit etiã principiũ effectiuum sensationis patet in hoc. 2. lib. in te. 60. vbi dicit philosophus. Hmõi actiua opationis. s. sensationis extra sunt visibile & audibile. Patet ergo q̃ sensatio est effectiuæ a sensu & a sensibili. Et nõ põt dici q̃ vtrunq̃ sit principiũ totale, qm̃ vnius effectus nõ pñt eẽ duæ cãæ pductiuæ totales. vt determinatum est in. 5. meta. in. q. nfis ergo sunt duæ cãæ ptiales quæ integrant viam totalem. Hæc est sñia q̃ cõiter tenent Thomistæ qũo sensus sit potentia actiua & passi. Quam aũt potentialitatem dicat respectu spẽi sensibilis q̃ recipit ab obo exteriori dicam in. q. sequenti. Habet. n. spãlem difficultatem pp dicta philosophi vt declarabo.

Quantum ad tertium s. quo ad phantasiam Ianduni aduerte q̃ ipse in lib. 2. in. q. 16. tenet dari in pte sensitiua duos sensus sicut in pte intellectiua dantur duo intells. Vnum sensum ponit pductiuum sensationis, alterum aũt receptiuum eiusdem, qui non reciperet nisi disponeretur p spẽm sensibilem impræssam ab obo exteriori in sensu passiuo. Cãæ aũt quæ mouerunt eum ad hanc põnem sunt principalr tres, quas retractabimus & sigillatim euacuabimus.

Prima fuit, quia arbitratus est non posse assignari productiuum sensationis nisi concedatur sensus agens. Nam dicit Iandu. q̃ sensus receptiuus sensationis non põt illam producere, quia idem respectu eiusdem non est actiuum & receptiuum. Item sensibile ad extra non est pductiuum sensationis, vt in via peripate. cõiter conceditur. Item aĩæ suba non est immediate pductiua illius, quia als nihil agit nisi mediante potentia. Item spẽs sensibilis impræssa sensui ab obo non est illius pductiua, alr esset nobilior sensu. Nobilius est enim producere sensationem q̃ recipere, sicut omne agere vt agere est nobilius pati.

Hæc rõ apud. b. Tho. & Sco. nullius est efficaciæ qm̃ distõ fcã est insufficiens. Nam dicimus q̃ sensus actuatus spẽ est pductiuus sensationis, ita q̃ sensus q̃ spẽs sunt duæ cãæ par

tiales. Nec inconuenit idem esse actiuum & passiuum eiusdē non tñ eodē mō acceptum. Nam sensus cum specie producit sensationem, sensus aūt secūdum se recipit eā. Distinguūtur vero sensus cum specie, & sensus præcise sumptus.

Scda fuit, quia arbitratus est spēm sensibilem esse receptiuam sensationis, quod sic ꝓbat. Sensus vel spēs sensibilis est receptura sensationis, non sensus, quia cum sit receptiuus spēi non pōt simul recipere sensationem. Idem.n.non est receptiuum duorum ordinatorum adinuicem. Ex his sic arguit. Spēs sensibilis non est ꝓductiua sensationis, quia vt probatum est, est receptiua eiusdem. Nec sensus receptiuus spēi est ꝓductiuus sensationis, quia est pura potentia cui repugnat agere, ergo datur sensus agens ꝓductiuus sensationis.

Hæc rō minorem euidentiā habet q̄ præcedens, falsum ē.n. & a nemine expto in philosophia concessum spēm sensibilem esse receptiuam sensationis. Nec inconuenit idem esse receptiuum duorum quorum vnum ordinatur ad alterum, sicut in lapide recipitur grauitas & motus deorsum. Nec est verum, q̄ sensus sit pura potentia passi. Diximus.n.q̄ sensus est quædā forma & a philosopho comparatur sciæ. Potentia aūt formæ est potentia actiua & non puræ passiua.

Tertia cā fuit, quia arbitratus est p oīa sile iudicandum in pte sensitiua sicut in pte intellectiua, & quia datur intellectus agens quem dicit esse productiuum intellectionis. vt patet in 3. de aīa. in. q. sua. 23. & intellm polem quem dicit esse parū receptiuum & non ꝓductiuum intellectionis q̄ tñ non reciperet nisi disponeretur per spēm intelligibilem sibi impræssam, sic per oīa reputat dēm in parte sensitiua.

Sed qm̄ non leuiter errat attribuens actiuitatem intellectionis intellectiui agenti, & auferens eam ab intellectu poli iō ex falsis ad magis falsa ꝓcessit. Quod aūt intells agens nō ꝓducat intellectionem sed intells polis actuatus spē ptractabitur in 3. lib. Considerans ergo falsa fundamēta sua & paruitatem rōnum suarum quibus ad hoc motus est extimo nō esse tps conterendum in sua q. q̄ ptraxit ad formam tractatus extimans se posse ex ꝓlixitate sermonis hanc suam ima

ginationem mētibus adiſcentium inſerere. Hæc de præſenti quæſito dicta fuerint.

Qō. 22. ſi ſenſus poſtquā ꝓductus eſt, eſt in potentia ad actum primum & ſecundū, vel tm̄ ad ſecundum.

Senſitiua autem prima quidem potentia mutatio fit a generante, cnm autem generatum eſt habet iam ſicut ſcientiā. Textu. 59.

IN HAC .q. aduerte ꝙ difficile eſt ſaluare textum præpoſitum philoſophi. Nam ex ꝓportione q̄ ponit philoſophus inter ſenſum genitum & ſciam acquiſitam vr̄ ſentire ꝙ ſicut hn̄s ſciam iam eſt in actu primo, & eſt in potentia ſolum ad actum ſcd̄m qui eſt conſiderare, ita habens ſenſum iam eſt in actu primo, & eſt in potentia ſolū ad actum ſcd̄m qui eſt ipſa ſenſatio. Et hoc modo tex. exponunt. b. Thom̄. & Egid. & Cōmen. in cōmen. 59. vbi inquit. Opinatur. n. ſ. ph̄s ꝙ prima perfectio ſenſus ſit ab intelligentia agente. vt declaratur in lib. de aīalibus. Hæc Commen. Prima autem perfectio apud Commen. dicitur primus actus. Vnde dixit in diffinitione animæ. Animam eſſe primā perfectionē corporis. Intelligentia agens apud philoſophū in lib. de animalibus ſumitur ꝓ virtute formatiua quæ eſt in ſemine, quia occultæ & mirabiliter operatur ad inſtar intelligentiæ. Patet igitur ꝙ ſenſus genitus iam eſt in actu primo, & poteſt dici actus primus ſicut ſcīa. Sed ex alio fundamēto philoſophi probať ꝙ ſenſus genitus ſit in potentia ad actum primum & ſecūdum. Nā dicet philoſophus infra in tex. 121. ꝙ ſenſus eſt receptiuus ſpecierū ſine materia ergo neceſſe eſt ſenſum prius actuari ſpecie quam ſentiat. Si actuatur ſpecie, quæro actu primo aut. ſecundo. No. ſecūdo quia recipere ſpeciem præcedit ſenſationem & eſt cauſa ſentiendi aliter ſentire non eſſet effectiuæ a ſenſu ſed a ſolo ſenſibili extrinſeco, quod eſt falſum. vt determinatum eſt in quæſtio. præcedenti, ergo per ſpēm conſtituitur in actu primo, & per ſenſationem in actu ſcd̄o,

Præterea dicit philosophus in.8.phy.tex.32.ꝙ qñ aliqnid est in actu primo statim pôt opari nisi aliquid impediat. Et hoc declarat in naturalibus & in potentiis intellectiuis. Sed postq̃ aĩal habet sensum nõ pôt opari nec sentire nisi actuetur spẽ obi, ergo sensus ex se non est in actu primo.

Propter has rões landu. in lib.2.in.q.15. concedit sensum reduci ad actum primũ p spẽm obi q̃ in se recipit. Et tñ non saluat tex.phi.59.in quo expresse assilat sensum genitum sciæ quæ est in potentia solum ad actum scdm. Nos autem sustinere intendentes expõnem Cõment. &.b.Tho. & Egidii q̃ posuimus in prin.huius quæsiti tenemus ꝙ postquã genitus est sensus, est in actu primo anteq̃ recipiat spẽm. Sed añq̃ rñdeamus rõnibus in oppositum duo prænotanda sunt.

Primum est ꝙ receptio spẽi in sensu & sensatio non debẽt extimari sicut duo actus. Licet.n.in naturalibus receptio formæ & actus egrediens a forma sint duo actus realr distincti vt primus & scds, non tñ in potentiis cognoscitiuis. Et rõ dissilitudinis est, quia in naturalibus actio est transiens cuius principiũ.i.forma est in agente, & est primus actus agentis, actio a pit & terminus actionis transit in passum, & aliquid ponit in passo iõ sunt duo actus realr distincti & subo. In potentiis aũt cognoscitiuis non est vere actio quæ sit motus physicus nec est in pñto actionis, imo talis actio est in pñto qualitatis. vt determinauimus in lib.9.met. in.q.nñs. Et est potius qualitas p modum actionis q̃ vera actio. Vñ sentire realr est spẽm sensibilem esse pñtialiter & formaliter in sensu. Nec est imaginãdum ꝙ sensatio pcedat realiter a sensu actuato spẽ sicut pcedit calefactio a calore, sed solum actione grãmaticali, quæ potius habet modum actionis q̃ sit vera actio. Vñ recipere spẽm sensibilem & sentire sunt realiter idem actus secundus, distinctus tm̃ ex modo considerandi.

Scdm notandum est ꝙ illa ppõ in.8.phy. oẽ qd est ĩ actu primo pôt statim opari nisi aliquid impediat, licet sit vera tã in naturalibus q̃ iu cognoscitiuis, tñ in cognoscitiuis dat̃ latitudo eo ꝙ actus intelligendi & sentiendi non assimilantur in obo. Nam obm actus intelligendi est vniuersale, qd abstra-

hens ab exñtia est semꝑ pñs intellectui secundũ esse cognosci bile. Et iõ hñs sciam quotiens voluerit remoto impeditiuo põt considerare, qm̃ in intellectu est obm vniuersale repñtatum ꝑ spẽm intelligibilem. Obm aũt actus sentiendi est singulare ad extra, cuius spẽs non remanet in organo sensus exterioris nisi ad pñtiam obi. Et iõ licet aĩal hẽat sensum, & per sensum sit in actu primo tñ nõ quotiens vult põt sentire ꝑꝑ ꝯdõnem sui obi cuius spẽs non remanet in sensu in absentia obi. Ex quo sequitur corollariæ ꝙ quia sensus interior puta phãtasia est in actu primo postq̃ ꝓducta ẽ qm̃ retinet spẽm sensatam ẽt absente obo põt aĩal phãtasiate quotiens, & qñ voluerit remoto impediente, puta infirmitate aut alio distrahẽte.

His ꝓnotatis patet quid dẽm sit ad rõnes in oppositũ positas. s̄. Ad primam dr̃ ꝙ recipere spẽm pñtialiter non est actus distinctus ab actu scdo, & qñ dr̃ ꝙ receptio spẽi est cã sensationis, non est verum nisi grammaticaliter. Secus esset si sensatio esset actio transiens, & qñ dr̃ ꝙ actus sentiendi nõ esset effectiuæ a sensu, negatur ꝯñtia. Sed aduerte ꝙ cã huius erroris est, quia iudicatur de actione immanenti sicut de transeunte. & sit idẽ iudiciũ de potẽtiis naturalibus & de cognoscitiuis.

Ad scdam patet quid dcm fit. Nam ꝙ hñs sensum non exeat in actum sentiendi qñ vult, sicut hñs sciam considerat qñ vult, non est defectus ex pte sensus sed ex mõ sui obi qd̃ est singulare, qd̃ non semꝑ pñs est sensui, sicut vniuersale est semꝑ pñs intellectiui. Et ideo philosophus aduertẽs hanc dissimilitudinẽ ex pte obiectorum dixit in hoc. 2. lib. in te. 60. cã aũt est qm̃ singularium quidem secundũ actus sensus, scĩa aũt est vniuersalium. Hæc. n. in ipsa quodãmõ sunt aĩa. Vñ intelligere quidem est in ipsa cũ velit sentire aũt non est in ipsa, necessarium. n. est esse sensibile &c. Patet ergo ꝙ non est magis ad mentem philosophi tenere sensum esse in potentia solum ad actum secundum q̃tum sit ex natura sua, q̃ in potentia ad actũ primũ & scdm. Hæc de p̃senti quæsito dicta sint.

Quæstio. 23. Si sensus potest errare circa proprium sensibile.

Dico autem proprium quidem quod non contingit altero sensu sentiri, & circa quod nõ contingit errare. Tex.63.

IN HAC .q. non inuenio magnam difficultatem, q̃m ꝙ sensus non erret circa proprium sensibile est propositio quasi per se nota. Tamen pro plena resolutione tria agenda sunt. Primo ponitur distinctio de sensibili proprio. Scd̃o ponetur conclusiones responsiuæ. Tertio remouebitur dubium.

Quantum ad primum aduerte ꝙ sensibile proprium dicitur dupliciter. Primo dicitur illud qd̃ non sentitur alio sensu & per se immutat sensum, & sub se continet omnia quæ per se sentiuntur ab illo sensu tantum. Sic color est sensibile proprium siue visibile sensus visus & sapor gustus & sonus auditus. Et sensibile proprium sic acceptum dicitur obiectũ proprium sensus. Secundo dicitur illud qd̃ per se immutat sensum, & non potest sentiri alio sensu. Sic species contenta sub sensibili proprio sumpto primo modo, dicitur sensibile proprium, vt albedo. Nam per se immutat visum q̃m imprimit speciem in visu, & non sentitur per se nisi a visu. Idem intellige de speciebus soni & saporis & odoris &c.

Quantum ad secundum pono tres conclusiones. Prima est. Sensus non decipitur circa proprium sensibile sumptum primo modo, probatur. Nam experimur ꝙ visus nunquã iudicat aliquid esse coloratum, nisi sit aliquo modo coloratũ. Nec gustus iudicat aliquid esse saporosum nisi aliquo modo sit saporosum. Nec auditus iudicat aliquid esse sonum vel sonans nisi sic sit aliquo modo, & sic de aliis sensibus. Et aduerte ꝙ tex. philosophi propriæ intendit de sensibili proprio sic accepto qr est obiectum proprium & formale sensus. Vnde in tex. 63. exemplificans quomodo non decipitur sensus circa proprium sensibile inquit. Vt visus coloris. Auditus soni & gustus humoris. &c.

Secunda conclusio. Sensus non errat circa sensibile proprium sumptum secundo modo stantibus conditionibus requisitis ad veram sensationem. Antequam probatur conclu

sio aduerte q̄ tres conditiones requiruntur. Primo q̄ sensibile sit debite approximatum sensui, nam si est in maiori, aut minori distãtia q̄ sit opportunum, iudicium sensus non erit verum, vnde si rubeum sit multum distans a vidente, non appareat rubeum sed nigrum. Secundo q̄ organum sit debite dispositum & non deprauatum, vnde gustus febricitantis iudicat dulce esse amarum. Tertio q̄ medium sit depuratum, vnde si aer aut aqua non sint pure diaphana, visus non iudicat de visibili sicut est. Nam videns solem per aerem admixtum vaporibus ignitis iudicat solẽ esse rubeũ qui tamen non est. Stante igitur debita proximatione obiecti, debita dispositione organi & medii probatur conclusio sic. Positis causis proximis per se sufficientibus & naturalibus requisitis ad veritatem alicuius effectus, ponitur ille effectus verus Hæc per se patet. Sed causæ veræ sensationis sunt ille quæ allegatæ sunt, ergo quandocunq; ille ponuntur sensus non errat. Ex quo sequitur q̄ error circa proprium sensibile contingit semper vt experientia docet ex defectu alicuius vel omnium illarum conditionum.

Tertia conclusio. Licet sensus non erret circa proprium sensibile secundo modo sumptum stantibus conditionibus prædictis, tamen errat circa subiectum proprii sensibilis & circa locum aut vbi. Hanc declarat Commenta. in commento. 63. huius secundi. Nam si viso aliquo colorato iudicat videns illud esse argentum aut stãnum, vel vbi sit scilicet an superius aut inferius multotiens decipitur. Nam vt inquit Cõmenta. vbi supra iudicare de subiecto quid sit aut vbi sit nõ spectat ad sensum exteriorem sed interiorem quæ dicitur cogitatiua quæ habet appræhendere intentiones indiuiduales. Et de hac virtute loquemur inferius agentes de sensibus interioribus.

Quantum ad tertiũ aduerte q̄ vr̄ sensus nulla exceptione fcã semp esse verus in appræhendendo ꝓpriũ sensibile tã primo q̄ scđo mõ dcm̄, & arguit sic. Qñcũq; sensus recipit spẽm ꝓprii sensibilis eo mõ quo sensibile ꝓprium eam imprimit, tunc vr̄ esse verum iudicium sensus qm̄ natus est iudicare per

ſpēm ſibi impreſſam. Sed qñ ſenſus ſentit ſemper recipit ſpeciem &c. ergo &c. Maior patet minor probatur, qm̄ paſſum non recipit formam ab agente niſi q̄ agens inducit, nec aľr niſi eſt aptum inducere, ergo &c.

Rñdeo licet ſenſus recipiat ſpēm a ſenſibili. Non tñ oī eo mō recipit, quo agens eſt aptum inducere. Nam ſtat q̄ agēs ſit aptum inducere pfectiſſimæ, & tñ patiens ex ſui indiſpōne recipit impfectæ ſiue ex debilitate ſicut ſol eſt aptus pfecte illuminare oculum meum, qui tñ ex ſui debilitate magis excecatur q̄ illuminetur. Cum igitur in propoſito poſſit cōtingere q̄ ex nimia diſtantia aut indiſpoſitione medii ſiue organi q̄ ſenſus non recipit ſpēm mō pfecto quo ſenſibile cātcam, non inconuenit ſenſum errare. Ad pbōnem igitur minoris dico q̄ licet ſenſus non recipiat &c. Non tñ oī perfecto mō vt cātur. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Qō. 24. Si ſenſibilia cōia ſunt ſenſibilia p ſe & pp quid.

Communia autem motus & quies numerus & figura & magniiudo. **Tex. 64.**

IN HAC .q. aduerte q̄ eſt vnum conceſſum ab oībus .ſ. q̄ ſenſibilia cōia ſunt ſenſibilia p ſe. Vñ & cōmen. in hoc. 2. in cōmen. 65. ſic dicit. Cum declarauit philoſophus duos modos ſenſibiliū p ſe. ſ. ppriorū & cōium incepit declarare tertiū modū qui ē ſenſibilis p accñs. Circa aliud aūt .ſ. pp quid ſunt ſenſibilia p ſe eſt multa opinionum diuerſitas. Verum p reſolutiōe in via nr̄a. Primo ponam modū & cām aſſignatam a b. Tho. & defenſabo. Scdo cām reſignatā a Cōmen. & declarabo in quo ſenſu militant rōnes. b. Tho. contra Cōmen. & in quo non. Tertio cām aſſignatam ab Alber. & oſtendam ſi pt̄ ſuſtineri vel non. Senſum: Egid. & Ian. pertranſibo, qm̄ cum ſequantur Commen qm̄ declaratū fuerit qūo & in quo ſenſu pōt Cōmen. ſuſtineri manifeſtum erit quid veri aut falſi contineat ſenſus Egid. Iandu.

Quantum ad primum notanda sunt duo quæ tangit.b. Tho.in hoc lib.2.in tex.64. Primum est ꝙ sensibile per se distinguitur a sensibili per accidens in hoc. Sensus aliquid patitur a sensibile per se. Sed a sensibili per accidens nihi patitur. Et hanc differētiam assignat philosophus in tex.65. cum dicit sensibile per accidēs vt Diarii filius, qm̄ ab eo nihil patitur sensus. Ex quo sequitur ꝙ hæc duo repugnant. Hoc est sensibile per se, & tamen nihil imprimit in sensu, nec sensus ab eo aliquid recipit. Oportet ergo ꝙ sensibilia communia aliquid agant in sensu, aliter non poterimus desensare ꝙ sint sensibilia per se.

Secundum notandum est ꝙ sensibile per se dupliciter potest immutare & agere in sensum. Primo quia speciem suam imprimit in sensu, & ita in vno sensu quòd non in alio, vt album in visu, sonus in auditu. Et ita sonus in auditu ꝙ non in visu &c. Et hoc modo sensibilia propria agunt in sensum & diuersificant sicut proprium obiectum diuersificat potentiā. Secundo sensibile agit in sensum diuersificando sensationem non quidem per speciem impressam. Nam licet speciem sui imprimat in sensu non tamen ita in vno quin in alio sicut species figure & motus potest indifferenter imprimi in visu & in tactu. Sed diuersificat quo ad modum immutandi. Nam maior figura facit ꝙ color existens in ea magis immutat visum quam color existens in figura minori. Similiter color existens in corpore moto aliter immutat visum quam existens in corpore quiescente. Nam ille immutat per modum decurrētis, iste autem sub esse stabili. Et hoc modo sensibilia communia agunt in sensum. Et propter hunc diuersum modum immutandi quem aliqui Thomiste appellant modificationem sensationis.b. Tho. ponit sensibilia communia esse sensibilia per se.

Hanc opinio.b. Tho interpretatur modo suo Iandu.in ib.2.in q.18. Et Egidi. super tex.65.in sua prima dubitatione. Et attribuunt.b. Tho: quod negat sensibilia communia imprimere speciem in sensu. Sed hoc non negat.b. Tho. Negaret enim quod est manifestum sensui. Nam videmus

in ſpeculo non ſolum recipi ſpeciem coloris ſed etiam ſpeciem figuræ & magnitudinis & motus ergo hoc non eſt negandum & ſpeculo animato quale eſt oculus. Sed.b.Tho. dicit q̃ non debent iudicari ſenſibilia per ſe ex eo q̃ imprimunt ſpeciem, quoniam quo ad ſpeciem non diuerſificant ſenſum.

Hoc.n.ſpectat ad ſenſibile proprium. Sed debent iudicari ſenſibilia per ſe quia immutant & diuerſificāt ſenſum quo ad modum ſentiendi eo q̃ faciunt ſenſibilia propria exiſtentia in diuerſa magnitudine & figura aut ſub motu aut ſub quiete alio & alio modo diuerſificare ſenſationē. Egidi. quidem & Iandu.arguunt contra.b.Tho. probantes quòd ſenſibilia communia imprimunt ſpeciem. Et quoniam id non negat.b.tho.ideo tranſeant argumenta eorum. Potius enim iudicandum eſt q̃ mentem.b.Tho. non attingerint q̃ q̃ aliquid contra eum concludant.

Quantum ad ſecundum aduerte q̃ Commen. in commē. 65.duas cauſas asſignat,propter quas reputat q̃ ſint ſenſibilia per ſe.Prima eſt, quia ſenſibilia communia ſunt neceſſario coniuncta ſenſibilibus propriis , aliter ſenſibilia propria non immutarent ſenſum. Non enim videtur color niſi in magnitudine, quoniam ſuperficies eſt immediatum ſubiectum eius.Senſibilia autem per accidens non ſunt neceſſario coniuncta ſenſibilibus propriis.Nam dato q̃ albedo non ſit in lapide vel in ligno adhuc poteſt videri, quia poteſt exiſtere in alio quam in lapide. Secunda cauſa eſt, quia ſenſibilia communia ſunt propria ſenſui communi, ſicut ſenſibilia ꝓpria ſunt propria ſenſibus particularibus. Has cauſas recitat .b. Tho. ſuper textu.64. & tamen non allegat Commentato.quia licet quo ad verba ſint Commentato. tamen quia forte Commentato. non intendit illum ſenſum contra quem.bea Thom. arguit ideo non nominauit eum. Et propterea Egidius ſuper textu.65.in.2.ſuo dubio. Et Iandunus in ſecundo libro in quæſtio.18. dicunt illas cauſas nō eſſe Commentato. ſub illo ſenſu , ſecundum quem improbantur a.b.Tho. Vt igitur ſcias defendere Comment.

& sustinere rationes.b.Tho.aduerte q illa propositio Comment.assumpta in prima causa.s.sensibilia communia sunt necessario coniuncta sensibilibus propriis potest habere duplicem sensum.Primo quod sint necessario coniuncta sensibilibus propriis prout sensibilia propria sunt res ita q sine illis non essent.Et sic propositio Commen. non est vera. Et sic ratio.b.Tho.concludit contra eum. Nam substantia ignis necessario coniuncta est calori ignis, ita q sine tali substantia vt proprio subiecto calor ignis non esset in rerum natura, & tamen falsum est substantiam ignis esse sensibile per se. Secundo q sint necessario coniuncta sensibilibus propriis vt sensibilia sunt ita q sine sensibilibus communibus non immutarent sensum.Et sic propositio Commenta. est vera nec instantia.b. Tho. concludit contra eum nec tendit ad hunc sensum.Nam dato quòd calor ignis per casum imaginabilem non esset subiectiue in substantia ignis dummodo imaginetur esse in quantitate ignis adhuc ex se esset immutatiuus sensus,sicut tenent Theologi accidentia sacramenti immutare sensum,quæ tamen nulli substantiæ inhærent.Similiter aduerte q secunda propositio assumpta in secunda causa scilicet sensibilia communia sunt propria sensui communi potest habere duplicem sensum. Nam sensus communis dupliciter sumitur.Primo pro primo sensu interiori de quo loquemur loco suo.Et sic propositio Comment. nullam habet apparentiam & contra hunc sensum procedit instantia bea.Thom. Secundo sumitur pro sensu communi idest communi & in vniuersali sumpto, & sic propositio Comment.habet veritatem.Intendit enim dicere, quod sicut sensibilia propria determinant sibi hunc vel illum sensum, quia tantum ab vno sensu sentiuntur, ita sensibilia communia determinant sibi sensum exteriorem in communi acceptum, quia ab omnibus sensibus aut a pluribus sentiri possunt. Et hic videtur fuisse sensus Commentato. Nam in Commento.64. in fine sic inquit. Ista enim scilicet sensibilia communia sunt comprahensibilia sensuum secundum quod sunt sensus idest secundum naturam com-

munem eorum, non secundum q sunt aliqui sensus.i.non secundum particularem naturam huius vel illius sensus. Sic enim ab vno solo sensu sentirentur sicut sensibilia propria. Ex prædictis patet quomodo potes sustinere & Commenta. & rationes.b. Thom.

Quantum ad tertium aduerte q Alber. in.2. lib.in rra.3. in cap.5.tenet sensibilia communia ideo esse per sensibilia quia imprimunt speciem in sensu. Sensibilia autem per accidens nihil imprimunt. Sed vt distinguantur a sensibilibus propriis quæ etiam imprimunt speciem dicit q sensibilia ꝓpria imprimunt speciem primo & per se, communia autem per se sed non primo quoniam imprimunt mediantibus ꝓpriis sensibilibus. Non enim videtur magnitudo nisi quia lucida aut colorata sic nec figura nec motus nisi sint in corporibus qualificatis qualitatibus sensibilibus.

Hæc opinio cum difficultate potest sustineri, quoniam imprimere speciem & si conueniat sensibilibus communibus indefinite, non tamen vl'iter. Nam quies cũ sit priuatio, nullam speciem causabit. Vnde sicut silentium & tenebra non sentiuntur per seipsa sed per sua opposita ita erit de quiete. Vt ergo detur causa vniuersalis propter quam dicunt sensibilia per se, melius est vt sequaris sensum.b.Tho. vel Commenta.nõ in eo sensu in quo improbatur a.b. Tho.sed prout exposuimus.

Quantum ad sensum Egidii & Ianduni aduerte q nihil proprii dicunt, sed laborant declarare sensum Commen.eô modo quo & nos declarauimus, & id quidem faciunt ne causæ adductæ per Commen. eneruentur per instantias.b.Th. solum declarant q apud Commen. licet sensibilia communia sint sensibilia per se, non tamen per se primo. sed per se non primo. Sed de hoc loquemur in quæstione sequenti. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio.25. Si est verum q sensibilia propria sint sensibilia per se & primo. Communia autem per se sed non primo.

Sensibilium autem secundum se proprie propria sensibilia sunt. Tex. 65. Vbi inquit Commen. Ista sunt quæ sentiuuntur primo & essentialiter, illa autem .s. communia licet sentiantur essentialiter tamen non sunt prima.

IN HAC questione aduerte ꝙ ex mente Commenta. cui omnes concordant, sensibilia propria differunt a communibus in hoc ꝙ illa sentiuntur per se primo, hæc autem per se sed non primo. Et ratio huius assignata ab omnibus est quia communia non immutant sensum nisi coniuncta sensibilibus propriis, non. n. magnitudo videt nisi lucida aut colorata, ꝙ ergo sentiantur nõ habeant a se, sed a propriis sensibilibus, ergo licet per se sentiantur vt determinatum est in .q. præcedenti non tamen primo. Tu igitur aduerte ꝙ in hac quæstione non stat difficultas nisi in solutione quarundam rationum. quibus apparenter probatur oppositum. Eas igitur formabimus & soluemus, & non vltra immorabimur in præsenti quæsito.

Prima est sicut sensibile commune non immutat sensum nisi coniunctum sensibili proprio. Sic nec sensibile proprium immutat sensum nisi coniunctum sensibili communi. Color enim nisi quantus non videtur, & sonus nisi expensus in aere non auditur. Ergo eadem ratione sensibilia propria non sentiuntur per se primo, sicut nec sensibilia cõmunia, quod est contra Commen.

Ad hanc negatur consequentia, non enim est eadem ratio, nam sensibilia propria sunt ratio ꝙ communia immutent sensum, & rationem formalem agendi trahunt a propriis quia sensus primo & per se respicit proprium sensibile vt proprium obiectum penes quod diuersificatur. Sed sensibilia propria non sumunt a communibus rationem immutandi licet necessario sint coniuncta illis vt in quibus & cum quibus exerceant & causent actum sentiendi. Et est simile de substantia ignis calore suo. Nam ignis non potest calefacere sine calore, nec calor ignis sine igne quoniã separatus non

haberet actionem naturalem. Et tamẽ verum est q, calor est ratio agendi ipsi igni,& non econuerso, quia ratio agendi se tenet ex parte causæ formalis. Dicemus autem ignem esse necessarium calori vt subiectum in quo exerceatur calefactio Idem extimandum est de sensibili proprio & communi, quæ seipsis mutuo indigent vt immutent sensum.

Secunda ratio, si sensibile commune indiget sensibili proprio vt moueat sensum, ergo secundum naturam suam sibi derelictum non est motiuum sensus, & sic non est sensibile per se. Nam illud est per se sensibile, quod per se immutat sensum. Et eandem consequentiam probare possumus per ipsum Commenta. qui in hoc lib. 2. in comment. 67. inquit. Impossibile est dicere quod lux est illud quod largitur colori habitum & formam qua fit visibilis, quoniam si ita esset, tunc comparatio visionis ad colorem esset accidentalis, hæc Commenta. ergo a simili. Si sensibile proprium largitur sensibili communi potentiam immutandi sensum, sensibile cõmune erit sensibile per accidens.

Ad istam dicitur q, motiuum sensus est duplex, vnum est vt obiectum, sicut color in visu, sonus in auditu, calidum in tactu, & de tali motiuo conceditur quod debet esse per seipsum motiuum sensus, nec expectare ab alio rationem aut potentiam immutandi sensum. Et in hoc sensu intelligenda est propositio. Commentato in commento. 67. Alterum est vt modus obiecti, quod scilicet immutat sensum quantum ad qualificationem actus sentiendi verbi gratia facit quod sensibile proprium alio modo immutat sensum dum mouetur, & alio modo dum quiescit & alio modo existens in maiori magnitudine, & alio modo existens in minori, & sic non inconuenit quod tale immutet sensum non per se primo sed per alterum cuius est modus. Talia sunt sensibilia communia vt diximus in quæstione præcedenti. Vnde non est mirũ si immutant sensum mediantibus sensibilibus propriis, qm̃ modus obiecti est posterior obiecto, & per consequens supponit causalitatem obiecti.

Tertia est. Videtur falsum quod sensibile commune non

posſit ſentiri ſine ſenſibili proprio. Nam ſi quis approximaret manum cœlo, tangeret magnitudinem ſiue quantitatem cœli, nec poſſet vltra extendere manum propter reſiſtentiam ſoliditatis cœli, & tamen in cœlo reſpectu tactus nullum eſt ſenſibile proprium vt conceditur in via peripatetica. quæ tenet cœlum quintum corpus, & non de natura elementorum.

Ad iſtam dicitur, ꝙ tactus poteſt fieri tribus modis. Primo quando tango aliquid primo & per ſe, & eſt quando fit per propriam ſpeciem proprii ſenſibilis, vt quando tango frigidum aut calidum &c. Secundo quando tango aliquid per ſe ſed non primo quia mediante alio, & tamen tango poſitiue, & eſt quando tango aliquod frigidum motum aut quieſcens. Tunc enim tactus primo terminatur ad frigidum, ſecundario ad motum. Tertio quando tango aliquid per ſe non primo, & tamen priuatiue aut negatiue, & eſt quando tango aliquid reſidens manui ſine hoc ꝙ manus calefiat aut infrigidetur. Tunc dicitur tactus per negationem immutationis a proprio obiecto, ſicut dicitur viſus tenebrarum quia non immutatur a luce, & auditus ſilentii quia non immutatur a ſono. Et hoc tertio modo poteſt concedi ſenſibile commune ſentiri ſine ſenſibili proprio non tamen ſine negatione immutationis a ſenſibili proprio. Vnde ſi propoſitio Cõmen. limitetur ꝙ ſenſibile commune non poteſt tangi ſecundo modo ſine ſenſibili proprio, inſtantia de tactu cœli nulla erit, quoniam ille tactus eſt in tertio gradu. Nos autem intelligimus in ſecundo gradu. Hæc de preſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 26. Si color eſt obiectum viſus.

Cuius quidem eſt uiſus hoc eſt uiſibile. Viſibile autem eſt color. Tex. 66.

IN HAC questione aduerte antequam deueniamus ad resolutionem ꝙ ibi est sermo de obiecto adequato primo & per se immutatio visus. Dico de obiecto adequato, qm̃ de obiecto nobiliori constat esse lucẽ præcipue cœlestem. Item de obiecto proportionato constat esse colorem proprie, dictum qui est qualitas secunda resuitans ex luce & perspicuo terminato, vt declarabitur infra. Intendo ergo de adequato quod sub se continet omne immutatiuum visus, modo immutet per se & primo. Vt per ly per se excludatur sensibile siue visibile per accidens, vt substantia lapidis aut ligni, qm̃ vt substantia nihil imprimit in visu, & per ly primo excluduntur sensibilia cõmunia, de quibus diximus in superioribus ꝙ, licet sentiantur per se non tamen primo, quia non immutant sensum nisi mediantibus sensibilibus ꝓpriis, & cum hoc tamen stat quod sint sensibilia per se. vt declaratum est in quæstione præcedenti, in responsione ad secundam rationem.

Sic declarato titulo, pro resolutione propositi tria agenda sunt. Primo ponetur distinctio de colore. Secundo ponetur duæ cõclusiones, quarum vtraq; sustineri potest. Tertio ponetur conclusio, quam reputo esse ad mentem philosophi, & veræ responsiuam ad quæsitũ. Postremo si quæ sunt argumenta apparentia contra determinationem quam faciemus soluemus in fine.

Quantum ad primum, distinctio est hæc vt potest elici ex doctrina philosophi in lib. de sensu & sensato. Color sumitur dupliciter, primo cõmuniter, secũdo proprie. Color cõmuniter sumitur pro omni eo ꝙ est actus diaphani terminati cum opaco terrestri, de quo dicemus infra vel non terminati ex admixtione opaci, prout dicemus lumen esse actum diaphani, in quo sensu possumus dicere lumen esse colorem cõmuniter dictum, eo ꝙ est hypostasis coloris. Et in quo sensu dixit philosophus in lib. de sensu & sensato. ꝙ oĩa corpora participant colore, qm̃ tam superiora quam inferiora participant lumine. Color sumitur proprie pro qualitate secunda consurgens ex mixtione primarum qualitatum, vel ex

admixtione

admixtione lucidi cum opaco secūdum aliquam ꝓportionē de cuius natura satis diximus in.q. nostris super lib. de sensu & sensato. Et declarauimus ꝙ ad eius naturam tria requirūtur. Primo lux siue lumē. quæ ē vt forma coloris. Scd̃o ꝑspicuum vt materia in qua recipitur lux. Tertio aliqd̃ opacum terminans & cōdensans ip̄m ꝑspicuū, lux quidem attribuitur igni, ꝑspicuum aeri & aquæ opacum condensans terræ. Ex quibus patet ꝙ color ꝓprie dictus est qualitas scd̃a elemētariis quæ non reperitur nisi in corporibus inferioribus ita ꝙ oē coloratū ꝓprie est elratum. Et de colore ꝓprie dcō, intelligendum est dcm̃ philosophi in tex. 33. in li. de sensu & sensato. cum dicit ꝙ color est extremitas ꝑspicui in corpe terminato q̃ diffōnem & sensum eius declarauimus in.q. supradictis super lib. de sensu & sensato.

Quantum ad scd̃m sit hæc prima conclo. Color ꝓprie dictus non est ob̃m adequatum visus. Nam vnr̃ multa ꝑ se a visu, quæ tn̄ non sunt colorata colore ꝓprie dcō vt astra, & ignis, & multa sunt quæ vnr̃ & sunt colorata, & tamen non videntur sub ꝓprio colore sicut quærcus putrida in nocte & noctiluca & oculus cati. Hæc.n. non vt colorata, sed vt lucida videntur ergo, &c.

Scd̃a conclo. Color cōiter dictus est ob̃m adequatum visu qm̃, color sumptus cōiter continet sub se colorem ꝓprie dcm̃ & lucem, sed omne qd̃ primo & per se immutat visum aut videtur vt coloratum, vel vt lucidum, ergo &c.

Quantum ad tertium inuenio aliam conclonem quæ vr̄ magis ad mētem philosophi. s. visibile primo & ꝑ se, ē ob̃m adequatū visus. Nā primo & ꝑ se visibile p̄ꝺcatur tā de lucido q̄ de colorato & de his quæ vr̄ in die colorata & in nocte lucida sicut noctiluca & quærcus putrida. Et hæc conclo magis consonat textui ph̄i. Nā incipiēs tractare de sensibili ꝓprio a visu in tex. 66. sic dicit. Cuius quidem est visus hoc est visibile. Et visibile diuidit in colorem & aliud innoīatum de quo ꝑtractat infra. Idem confirmatur ꝑ Cōmen. qui in commēto 66. inquit. Et manifestum est ꝑ se. ꝙ sensibile qd̃ ꝑ se attribuitur visui est visibile. Et iudicio meo hæc conclo est securior

q̄ scđa de colore cõiter sumpto qm̄ visibile p̄dicat̄ essentialis. de oĩ qđ primo & p se appræhenditur visu. Præterea nõ põt esse error in assignando obm adequatum potentiæ vt deno minatur a potentia, vt intelligibile est obm adequatum intel lectui, & appetibile appetitus & tangibile tactus. &c.

Contra hanc determinationem non inuenio argumenta difficilia, ẽt q͛ velis sustinere scđam conclõnem. Nam quæ ad ducit Iandu. in arguendo parum valẽt, & quando arguit de sensibilibus communibus, quæ sentiuntur a visu, & tñ non continentur sub colore coĩter dicto, dđm est q; ibi est sermo de sensibili proprio, qđ primo & p se immutat visum, talia aut nõ sunt sensibilia communia. vt determinatum est. s̄. qm̄ non sentiuntur nisi mediantibus sensibilibus propriis.

Et qñ arguit q͛ si color cõiter dictus esset obm adequatũ visus maior vnitas esset in visu q̄ in suo obo adequato, qm̄ visus habet vnitatem specificam, color autẽ cõiter sumptus minus q̄ gñicam. Nam non p̄dicat̄ gñicæ sed potius analogicæ de luce & de colore proprie dicto, non rñdebis vt ipse, sed tu dic, q; licet color vt res habeat vnitatem gñicam vel minus q̄ gñicam, tñ vt visibilis est habet vnitatem specificã. Talis aũt vnitas consistit in hac rõne formali qđ est esse immutatiuum visus mere intentionalr̄ siue spũalr̄. Et hæc ratio æque conuenit oĩbus visibilibus. Et ab ista visus vt visus est, habet vnitatem specificam. Dico vt visus est, qm̄ visus vt res est, genus est. Sicut. n. aĩa æqui distinguitur spẽ ab aĩa leonis, sic visus æqui vt radicatur in anima æqui differt specie a visu leonis vt radicatur in anima leonis. Sed de hoc alias. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Questio. 27. Si color est per se visibilis.

Visibile enim color, hoc autem in eo quod secundum se uisibile. Tex. 67.

IN HAC .q. aduerte q; difficultas stat in repugnantia quæ vr̄ esse in tex. p̄hi. Nam in text. 67. dicit q; color est

secundũ se.i.per se visibilis. Et in eodem tex.parum infra dicit q; non est visibilis sine lumine, quod aũt est visibile per alterum,non est visibile per se. Vt ergo videamus quomodo hæc duo stant simul q color sit visibilis per se, & tñ non põt videri sine lumine tria agenda sunt. Primo q; visibilitas p se & ex natura coloris competit colori,ita q; hæc est per se, color est visibilis & in secundo modo per se. Secundo vnde sumitur necessitas luminis ad visionem coloris. Tertio pertractabitur opinio Auicennæ quæ vr esse opposita Aristo.& soluentur motiua sua. Postremo remouebitur dubium quod potest oriri ex tex.philosophi.

Quantum a primum aduerte q; necessitas luminis in visione coloris fecit multos dubitare vtrum color sit per se visibilis. Quod enim conuenit alicui ab extrinseco non conuenit ei per se & ex natura sua sed per accñs. Nam quia aquæ conuenit calefacere non ex natura sed vt recipit ab extrinseco calorem,ideo non per se sed per accñs est calefactiua. Sic in proposito, quia vr color per extrinsecum i. per lumen, apparet multis q; sit visibilis per accñs. Sed q; hoc nõ obstet declarabitur primum infra. Rõ aũt pp q̃ esse visibile competit per se colori duplex. Primo quia essentialr color est lux non pura sed obumbrata. vt declarauimus in lib.de sensu & sensato. Lux aũt vt lux est per se visibilis, quia ex natura sua est motiua visus,differenter tamẽ vt pura & vt obumbrata, nam vt pura est motiua diaphani & visus,vt obumbrata pp sui debilitatem non est motiua diaphani sed solius visus, & actu mouet visum,si actuatum fuerit diaphanum a luce pura.Secundo quia omnis forma ex sui natura est productiua sui similis. Sed color est quædam forma,ergo ex sui natura est productiuus suæ similitudinis,sed ex hoc q est productiuus suæ similitudinis est per se sensibilis,diximus.n. aliquid esse p se sensibile quia est inmutatiuum sensus per impressionem in sensu. Cum igitur color non minus imprimat ex sui natura speciem in oculo quam speculo, sequitur quod sit p se sensibilis, & non perab alio sensu quam a visu, ergo color est per se visibilis.

Quod aũt hæc ꝓpõ. Color est visibilis sit in. 2. mõ per se declaratur ex Cõmen. in. 2. lib. in commen. 66. vbi inquit. Et est, illud in quo subm̃ est in diffõne p̃ti &c. Et intendit hanc esse p se, sicut statim, hõ est risibilis, q̃ constat esse in. 2. mõ per se. Pro cuius notitia aduerte q̃, primus & scd̃s modus p se in hoc differunt, q in primo mõ p̃tum est cã subi & ponitur in diffinitione subi, in. 2. aũt mõ subm̃ est cã p̃ti & ponitur in diffinitione eius, & sic in primo mõ p̃tum ẽ prius subo, in scd̃o aũt mõ est econuerso. Constat aũt colorem esse prius visibili, qm̃ prius intelligo colorem eẽ, q̃ esse immutatiuum visus qđ est eẽ visibile. Sicut prius intelligo hoĩem esse risibilem, ergo ista ꝓpõ color est visibilis non est in primo sed in. 2. mõ. p se. Qđ si dicas illam non esse in primo nec in. 2. mõ p se. Contra, qñ proprietas p̃tur de subo constituitur scd̃s modus p se. Sed esse immutatiuum visus est ꝓprietas coloris, nulli. n. alteri sensibili ꝓpria conuenit, esse aũt immutatiuum visus est esse visibile, ergo esse visibile est ꝓprietas coloris, & per consequens hæc propositio, color est visibilis, est in. 2. modo p se.

Quantum ad scd̃m aduerte q necessitas luminis ad videndum colorem non sumitur ex pte coloris, tunc. n. vt inquit Cõmen. in cõmen. 67. visio coloris a visu esset accñtalis, ex ꝯñti color non esset visibilis p se. Sumitur aũt hæc necessitas ex pte medii, eo q cum color sit lux obumbrata admixta opaco non est tantæ actiuitatis quãtæ est ipsa lux siue lumen non admixtum opaco. Nam lux ex sua claritate potens est actuare. i. illustrare diaphanum, & in eo cãre sui spẽm, & in visu, vñ ad visionem lucidi non requiritur aliud nec ex pte lucidi nec ex pte diaphani medii. Color aũt pp obumbrationem suam non põt actuare diaphanum nec disponere p illuminationem. Põt aũt si inuenerit illuminatum diaphanum cãre sui spẽm in diaphano & in visu. Patet ergo q̃ & lux & color sunt p sensibiles, sed lux p seipsum sufficit, color autẽ adiutus a luce. qua disponitur & actuatur diaphanum. Et hãc resolutionem omnes peripatetici sequuntur.

Quantum ad tertium aduerte q Auicen. in. 6. naturaliũ in pte. 3. in cap. 1. vr̃ tenere viam oppositam Aristo. Vult. n. q̃

colores sine lumine, sint colores solũ ĩ potẽtia, & nõ in actu. Vñ sic dicit, color.n.in effectu non accidit nisi ex cã luminis. Lumen.n.cum illustrauerit aliqđ corpus, accidit ei albedo in effectu aut nigredo aut viriditas &c. Si vero nõ illustrauerit est tenebrosum tm̃, sed in potentia est coloratum, non.n.albedo est albedo nec rubedo ẽ rubedo nisi secundũ quodlibet qđ videmus. Nõ aũt fit hoc vt videamus nisi fuerit ilustratũ (& infra.) Corpus cuius color solet videri cum non fuerit illuminatum fiet obscurum, & tunc non erit certissimæ color in eo in effectu. Hæc illæ. Ex quibus patet ꝙ arbitratur lumen dare esse colori & sine eo non hẽre esse nisi in potentia. Fundamentum autem suæ opinionis fuit hoc principaliter, quia expimur ꝙ si oculus fuit in diaphano illuminato, & color in non illuminato non vr̃ color. Si aũt color sit in diaphano illuminato, & oculus in non illuminato color vr̃, ergo signũ est ꝙ lumen facit colores esse actu, & sic est necessarium non solũ ex parte medii, sed etiã ex pte coloris. Et aduerte ꝙ aliqui scribentes in via Thomistica videntur declinare ad hanc viam. Et dicunt ꝙ non inconuenit apud Arist. lumẽ requiri & pp medium & pp calorem. Quod affirmant ex dcõ philosophi in.3.lib.de aĩa in tex.18.vbi inquit. Quodam.n. mõ lumen facit potentia colores actu colores. Sup quẽ tex. dicit in cõmen.18. Visus non mouetur a coloribus nisi qñ fuerint in actu, quod non completur nisi luce pñte cum ipsa sit extrahens eos a potentia ad actum.

Sed hæc non infringuunt ꝯclõnem nr̃am nec determinationem, q̃ putamus esse ad mentem Arist. Non quidem fundamentum adductum ab Auic. nam ꝙ oculus exñs in medio illuminato non videat colores exñtes in tenebris, non est quia lumen det esse actu coloribus, sed quia medium qđ est inter oculum exñtem in lumine & colores exñtes in tenebris non est sufficienter illuminatum vsq; ad colores, ideo colores non pñt gñare spẽm suam in pte medii sibi propinqua. ex ꝯñti nec in pte medii distante, & iõ non vr̃. Qñ autem color est in medio illuminato, potens est gñare sui spẽm in pte ꝓpinqua & distante & successiuæ vsq; ad oculum exñtẽ

in obscuro, & sic videtur, licet enim pars medii propinqua oculo existenti in obscuro non illuminetur vt partes magis distantes, tñ pro tanto gradu illuminatur q potens est deferre speciem coloris ad oculum.

Ad aliud acceptum ex dicto philosophi in. 3. de aïa. respõdet. b. Tho exponens dictum tex. 18. intendit philosophus q lumen facit colores actu nõ secundũ esse reale actu, sed secundũ eẽ actu motiuos visus. Nã licet sint realiter & actu colores sine lumine, nõ tamen actu possunt mouere visum sine lumine. Et huic sententiæ consentit Egid. exponẽs eundẽ tex. Dicit enim lumen colores existentes potentia visibiles, facit actu visibiles. Aduerte q nõ dicit. facit actu colores, sed facit actu visibiles. Eodem sensu exponens dictum Commen.

Qõ. 28. si. diffõ diaphani posita a philosopho in lr̃a conuenit diaphano vniuersaliter sumpto.

Diaphanum autem dico quod est quidem uisibile non autem secundum se. Tex. 68.

IN HAC quæstione pro decisione sua aduerte q diaphanum triplicem habet gradum. Nam cum diaphanum sit idem q susceptiuum luminis, aliquod est ita repletum & actuatum lumine, quod non est vlterius receptiuum alicuius gradus luminis, & huiusmodi diaphana sunt sol & astra præter lunam. Aliquod autem est quod de se non habet lumen sed est receptiuum luminis ab extrinseco per totum & in omnem sui profunditatem, & tale dicitur proprie paruium & transparens. Et huiusmodi sunt sphæræ cœleste, & ignis in sphæra sua propter raritatem & aer & aqua in sua naturali dispositione, & quædam mixta in quibus prædominatur aer & aqua, vt crystallus & vitrum & glacies, & aliquæ gemme, quæ sunt quasi quædam vita naturalia. Aliquod autem est, quod est susceptiuum luminis solum secundũ partes superficiales vt terra & solida terrea, eo q partes exteriores propter sui grossitionem obumbrant interiores & prohibẽt a receptione luminis. In proposito diffinitio diaphani data hic a philosopho conuenit proprie diaphano in secundo gra

du, cuius signum est q exemplificat de aere & de aqua. Itē quia dicit hoc diaphanum esse visibile non secundum se sed per alterum. Constat autem q astra & terra, & opaca terrea videntur secundum se, ergo non intendit hic diffinire diaphanum pro omni gradu suo. Et si dicas, ergo hæc diffinitio non valet, quia non conuenit omni diaphano. Respondeo sufficit, q conueniat omni diaphano simpliciter dicto idest omnino transparenti. Tale autem est diaphanum secūdi gradus. In primo autem & in tertio gradu est diaphanum secundum qd, ideo non est necesse hanc diffinitionē conuenire eis, quia philosophus nō assumit hic considerationē de diaphano secundum totam suam latitudinē, sed vt est mediū in actu viuendi, qđ est solum pro secundo gradu. Hæc de præsenti quæsito dicta sint. nec maior ocurrit circa illud difficultas.

Qō. 29. Quid sit lumen, & si habet esse reale in medio an tantum intentionale.

Lumen autem est huiusmodi actus diaphani secundum quod est diaphanum. **Tex. 69.**

IN HAC quæstione quatuor inuestiganda sunt. Primo quo mō sit vera diffinitio de lumine assignata hic a phō. Secundo quid sit lumen secundū naturā suam. Tertio in quo differant lux lumen radius splendor. Quarto supposito lumen sit qualitas causata in medio diaphano a corpore lucente vtrum habeat esse solum intētionale in medio vel nō.

Quantum ad primum aduerte q lumen dupliciter consideratur. Primo quo ad entitatem suam. Secundo vt deseruit visui illuminans medium per quod videmus. In libr. de anima & in tex 69. non consideratur lumen primo modo nisi forte secundario. Id enim spectat ad librum secundum de cœlo. vbi agitur de fonte luminis qui est sol & de aliis astris quomodo per lumen calefaciunt inferiora & generāt. Et nos iā de hoc ꝯsiderationē fecimus in. 2. de cœlo sup tex. 44. Consideratur autem hic & diffinitur secundo modo, sicut etiam diximus in. q. præcedenti de diaphano qđ hic non consideratur in sua tota latitudine sed vt est mediū visionis.

Quoniam igitur lumen aduenięns diaphano facit ipsum actu transparentem & esse medium actu ad videndum actu ideo diffinitio philosophi hic assignata de lumine intelligenda est prout lumen deseruit visui. De eo autem quid sit secūdum entitatem suam statim manifestabitur.

Quantum ad secundum scilicet quid sit lumen secundum naturam suam aduerte ꝙ Auic.in.6. naturaliū parte.3. cap..2.recitat multas opiniones. Inter quas famosior fuit apud antiquos illa quæ tenet lumē eē corpus de qua sic inquit Auicenna. Quidam putauerunt ꝙ lumen descendens ex lucido super corpora non est qualitas quæ contingit in eis, sed sunt corpora paruissima separata a lucido corpore circūquaque comitantia longitudinem lucidi, quæ mouentur motu illius, & cum cadunt super corpora illuminantur ab illis. Rationes sic opinantium vt recitat Auicen. vbi supra sunt istę. Radius sine dubio descendit a parte solis, & aduenit ex parte ignis, & hic est motus, nullius autem motus est nisi corporis. Item radius mouetur motu locali ad motum localem lucidi, motum autem localem non habet nisi corpus. Item radius offēdit in aliquod, & reuertebat ab illo ad aliud, reuerberatio autem motus localis est sine dubio. Hæc sunt argumentationes sic opinantium.

Sed hæc opinio falsa est & sic reprobanda est ad mentem philosophi & Auic. deinde soluentur rōnes adductæ.

Quod igitur lumen non sit corpus probatur dupliciter. Primo quia cum lumen recipiatur in aere ad præsentiam lucentis, & non videamus aerem cedere, duo corpora essent simul, cuius impossibilitas probata est in.4.phy.

Secundo si lumen esset corpus, illuminatio esset motus localis, quod est falsum. quia omnis motus localis fit in tempore. vt probatur in.6.physicorum illuminatio autem fit in instanti. Nam ad subitam præsentiam candellæ tota domus illuminatur, consequentia autem patet quoniam si lumen est corpus, non aliter illuminaretur medium nisi quia tale corpus moueretur per medium ab vna parte ad aliam quod est moueri localiter.

Rationes autem sic opinantium vt inquit Auicen. falsæ sunt, & propositiones quas assumunt sunt falsæ: Ad primam dicitur q descendere siue procedere siue egredi dupliciter sumitur. Primo aliquid descendit siue procedit a loco in quo prius continebatur ad alium locum. Secundo aliquid descendit siue procedit a causa efficiente, sicut calor descendit a sole & procedit ad inferiora. Processus & descensus primo modo est motus localis, non autem secundo modo. In proposito hæc propositio radius descendit a sole, non est vera nisi in secundo sensu, ideo non sequitur q sit motus localis. Ad secundam dico vt ad primam. Ad tertiam dico q reuerberari & reflecti & diuidi & multiplicari sunt proprietas corporis & non conueniunt radio nec lumini nisi improprie & per similitudinem. Nã sicut corpus velociter motũ obuiãs obstaculo reuertitur versus priorem locum, a quo mouebitur sic lumen causatum a luminoso perueniens ad corpus tersum impeditur ne vltra diffundatur in directum & receptum in corpore terso generat aliud lumen in parte medi versus luminosum, & sic videtur illud idem lumen reflecti ad locum a quo veniebat, quod tamen non est verum qm̃ nouum lumen generatur a lumine recepto in obstaculo & ideo non est proprie reuerberatio, & propterea dixit Auicen. vbi supra q hæc nomina non verificantur de radio nec de lumine nisi transumptiue & sic ex eis non potest concludi q lumen sit corpus.

Alii opinantur vt recitat Auicen. vbi supra q lumen non est aliud nisi manifestatio colorati, immo quidam fuerunt putantes q lumen quod est in sole non est nisi multa apparentia sui coloris quæ superat visum. Sed hæc opinio falsa ẽ qm̃ in nocte quando videtur lux noctiluce non manifestatur color eius, immo occultatur. Nam cauda noctiluce est alba, & tamen in nocte non alba sed lucida videtur, non ergo lux est manifestatio coloris. Quod si dicas sic opinantes intelligere lucem esse euidentiam vel manifestationem coloris, non quia manifestet colores tantum, sed quia est euidentior & manifestior, color inter omnes colores. Vnde in sole

lux ſua non eſt niſi manifeſtisſimus color vicens viſum noſtrum, ita q̀ maxime lucida ſunt maxime colorata. Sed hāc ſententiam reprobare non eſt difficile, qm̄ ſi lux vel lumen eſt manifeſtior color ergo eſt aliquod coloris, aut ergo eſt aliquid coloris in ſpecie aut in genere, ſi in ſpecie, ergo habet contrarium, quia omnis color in ſpecie habet contrarium, & concomitans vnum colorem in ſpecie contrariatur alteri concomitanti alterum colorem in ſpecie vt diſgregare concomitans album contrariatur congregare concomitanti nigrum. Lux autem non habet contrarium ſed tantum priuatiue oppoſitum ſcilicet tenebram ſi eſt aliquid coloris in genere cum color in genere non differat ſecundum eſſe a colore in ſpecie, nam color in albedine eſt albedo. oporteret q̀ lux eſſet ſecundum eſſe color in ſpecie, & tunc ſequitur id quod prius.

Alii opinantur lumen eſſe formam ſubſtantialem quæ ſubſtantificat quicquid ſubſtantificatur in his generabilibus.

Alii opinantur lumen eſſe ſubſtantiam ſpiritualem quaſi mediam inter corpoream & incorpoream.

Sed in his reprobandis non eſt immorandum, quoniam nullam habet in ſe euidentiam nec probabilitatē. Quod ſi reprobare volueris vide Albertum in ſecundo de anima tracta. 3. cap. 11.

Relictis his opinio dico ſecundū doctrinam peripateticam q̀ lux ſiue lumen eſt qualitas ſiue virtus actiua primi alterantis. i. corporis cœleſtis qua agit & influit in hæc inferiora, quæ virtus eſt viuificatiua viuorum, & calefactiua & motiua ad eſſe generabilium, inq̄tum eſt inſtrumentum intelligētie quæ per motum luminarium lumine emiſſo mouet ad eſſe omne quod hic generatur. Et ratio quidem huius eſt quia ſicut elementa vt ſunt corpora naturalia habent qualitates ſuas actiuas, ita cœlum cum ſit corpus naturale debet habere ſuam qualitatem actiuam, nullam autem comprobamus ad ſenſum eſſe qualitatem actiuam in cœlo niſi luce adiuncto motu vt declaratur in. 2. cœli.

Sed aduerte ꝙ hæc diffinitio non videtur posse intelligi de luce vl'r sumptas ponimus enim lucem in igne in carbũculo & in aliis gemmis, quam constat non esse qualitatẽ actiuam primi alterantis. Verificatur igitur dicta diffinitio de luce prima, quæ inest primo corpori, si autem vis scire quid sit lux vniuersalissime sumpta potes illam diffinire secundũ se, & per respectum, ad visum si secundum se, sic diffinies vt Auicen. in. 6. naturalium parte. 3. ca. 3. Lux est qualitas quæ ex sua essentia est perfectior corporis lucentis secundum ꝙ est lucens, si per respectum ad visum sic diffinies. Lux est qualitas in eo ꝙ est visibile ex sua essentia & non per aliud, & qua disponuntur media ad visionem colorati.

Quantum ad tertium aduerte ꝙ omnes expositores in hoc conueniunt per hæc quatuor nomina idem realiter significari, sed sub diuersis rationibus. Nam dicitur lux illa qualitas secundum quod est in suo primo & principali subiecto, puta in cœlo & præcipue in sole, qui est fons lucis, cuius participatione extimant multi alia astra esse lucida & lucere. Et dicitur lumen secundum quod est receptum in aliquo paruio quod ex se non est lucidum, sicut est aqua & aer. E dicitur radius secundum quod emittitur a lucente & multiplicatur per incessum rectum ad modum lineæ rectæ. Et dicitur splendor secundum quod multiplicatur iuxta aliqđ corpus refrangens sensibiliter, a quo fit reuerberatio radiorum, vt videmus quando radius lucentis ferit corpus politum solidum quale est speculum vitreum, vel ereum, vel lapideum. Tu tamẽ aduerte ꝙ licet prædicta differant ratione tamen multotiens vtimur pro eodem propter identitatem significati realis.

Quantum ad quartum scilicet vtrum lumen causatum a lucente in medio diaphano habeat esse reale vel intentionale in ipso medio inuenio duas sentẽtias. Prima est. b. Tho. in. 2. lib. de anima in expositione te. 70. Ipse tenet ꝙ habet esse reale in medio. & probat dupliciter. Primo a forma intentionali non prouenit actio physica, non enim essent eiusdem rationis, causa & effectus.

Sed a lumine quod ē causatum a cœlo in aere aut in aqua prouenit actio physica scilicet calefactio ex. 2. cœli tex. 46. ergo &c. Secunda a forma intentionali non denominatur subiectum tale, non enim denominatur oculus albus ex eo ꝙ recipit speciem intentionalem albedinis, sed lumen denominat subiectum in quo recipitur, dicitur enim aer luminatus lumine, ergo &c.

Secunda opinio est Egi. in lib. 2. de anima super tex. 76. in dubitatione. 2. &. 3. Ipse tenet ꝙ lumen in medio diaphano habet esse intentionale tantum & ꝓbat duplici ratione deinde soluit rationes. b. Tho. quas formauimus.

Prima est. Lumen habet tale esse in medio quale habet in organo, quia eodem modo immutatur medium & organum. Sed in organo habet esse intentionale. Sensus enim recipit sine materia vt declarabitur infra ergo recipit solum intentionaliter. Præterea si lumen protenderetur secundum esse reale a lucente per totum medium vsq; ad organum sequitur ꝙ sensibile positum supra sensum faceret sensationem, quod reprobat philosophus in tex. 73. Præterea omnis forma realiter recepta in materia habente contrarium: habet contrarium, quoniam omne quod recipitur in aliquo, recipitur per modum recipientis. Si ergo recipiens habet cōtrarium receptum habet contrarium. Sed omne corpus inferius diaphanum habet contrarium cum sit elītum aut elementatum. Ergo si lumen recipitur in eo secundum esse reale habebit contrarium hoc autem est falsum, qm̄ lumini nō opponitur nisi tenebra quæ est priuatio.

Ad primam dicitur ꝙ lumen in medio & in organo habet esse reale & intentionale. Reale quidem vt illuminat, intentionale autem vt immutat visum. Nam cum sensus sit potentia pro aliquo gradu spūalis aliter non reciperet sine materia: est necesse ꝙ spūaliter & intentionaliter immutetur a suo obiecto. Ad argumentum ergo nego minorem. Ad probationem dico ꝙ stat sensum recipere sine materia, & tamen cum immutatione intentionali, concurrere receptionem realem & materialem, vt dicemus infra de orga-

nō & medio tactus. Sed contra, stante hac responsione sequitur quòd visus non est altior & spūalior inter omnes sensus. Nam dicit. b. Tho. in tex. 70. in responsione primæ questionis ꝙ ideo visus est spūalior, quia in omni alio sensu est immutatio naturalis in visu autem tantum spūalis & ex parte medii & ex parte organi. Ergo si lumen est realiter in medio & in organo non erit spūalior. Ad hoc dicitur quòd propositio. b. Tho. intelligenda est non repugnanter, nam aliis sensibus repugnat sentire aliquid contentum sub suo obiecto per immutationem pure spūalem vt declarabimus quando assignabitur sufficientia quinq; sensuum exteriorum, visui autem non repugnat, qm̄ cum suum obiectum adequatum sit visibile sub quo continetur color quando videt colorem a colore non fit aliqua immutatio naturalis nec in medio nec in organo. Et sic patet quod prima ratio Egidii non concludit.

Ad secundam negatur consequentia Intentio enim philosophi est ꝙ sensibile positum supra sensum secūdū esse reale vt sic nō causat sensationem, & rationē huius assignabimus infra. Si autē vltra esse reale coniungatur sensui per eē intētionale non prohibetur sensatio. aliter sensus tactus nunquā haberet sensationem, qm̄ obiectum suum immutat mediū & organum non solum intentionaliter, sed etiam realiter, vt manifestabimus cum loquemur de tactu, & qm̄ in ꝓposito lumen recipitur realr̄ & intentionaliter in medio & in organo ideo non prohibetur sensatio.

Ad tertiam negatur maior, ad probationem dico ꝙ non est necesse vt receptum assimiletur recipienti quo ad omnes conditiones recipientis, aliter anima intellectiua esset extensa, quia recipitur in materia quanta & extensa. Dicitur etiam ꝙ recipiens lumen licet vt elementum vel elementatum habeat contrarium, non tamen vt est receptiuum luminis, recipit enim lumen quia est diaphanum. Diaphaneitas autem non conuenit elementis vel elementatis vt elementa sunt vel elementata, sed vt communicant analogicæ in natura superiori idest cum corpore cœlesti. Et hæc re-

sponsio est ad mentem philosophi in tex.68. vbi postq̃ diffini uit diaphanum subiungit. Non enim secundum ꝙ aqua neq; secũdum ꝙ aer diaphanum est, sed quoniam est natura eadẽ in vtrisq; & in perpetuo superius corpore.

Nunc restat declarare ꝙ solutiones quibus Egi. soluit rationes. b. Tho. inualide sunt.

Ad primam dicit ꝙ licet a forma intentionali debili non fiat denominatio fit tamen a fortiori & intensa. Nam si radius solis transit per vitrum colorat terram vel parietem ad quem reflectitur, & dicitur paries coloratus. Quod confirmat dicto philosophi in hoc. 2. lib. in tex. 138. vbi concedit videntem ex eo ꝙ recipit intentionem coloris, esse quodammodo coloratum.

Ad secundam dicit ꝙ lux cœli vna qualitas existens tria agit, illuminat aerem, calefacit, & immutat visum, vt illuminat aerem & habet immutare visum, habet esse intentionale, vt calefacit habet esse reale, sed dicit quòd nòn calefacit vt lux sed vt calor.

Sed iste solutiones sunt inualide, & quantum ad primam in qua concedit denominationem realem fieri a forma intẽtionali intensa mirum est. Nam si philosophus non vult concedere in prædicamentis, in prædicamẽto qualitatis denominationem absolute fieri a rubore reali causato in facie ex verecundia q̃uo ergo fiet a forma intentionali etiam intensa. cũ sit minoris entitatis. Nec sic deseruit dictum philosophi in. 2. de anima in tex. 138. Patet enim ꝙ dicitur absolute & sine conditione diminuente aer illuminatus lumine, & tamen nõ concedit philosophus ꝙ videns recipiens colorem intentionaliter sit coloratum absolute. Sed dicit amplius autem & videns tanquam coloratum est. Vbi & Commentato. inquit. Videns quando compræhendit colorem efficitur, quasi coloratum quo quomodo.

Quantum autem ad secundam, vbi concedit transmutationem realem scilicet calefactionem, q̃ dicit fieri a luce non vt lux est, sed vt lux calor est, dicit Contra Commen. in. 2. cœli commen. 42. Vbi inuestigans causas propter quas sol ma-

gis calefacit dicit vnam esse quia magis luminosus est. Lux enim ex natura sua est calefactiua, tūc sic, impossibile est dari effectum naturalem realem sine causa naturali reali. Sed calefactio aeris est effectus naturalis realis, & secundum Commen. est a luce ex natura lucis, ergo necesse est hāc lucem habere in medio quod calefacit esse naturale reale. Arbitror autem Egi. hanc imaginationem habuisse quia nesciuit saluare visionem luminis cum existentia reali eiusdem in medio. Sed hæc eadem difficultas accidet ei de odoratu, cum odor realiter & non solum intentionaliter recipiatur in medio. Vnde si secundum eum hæc esset vera, eo modo recipitur sensibile in organo quo in medio saluare non posset actum odorādi. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Qō. 30. Si aliqua videntur in tenebris & si omnia quæ videntur in die videntur vt colorata.

Non omnia autem uisibilia sunt in lumine sed solū uniuscuiusque proprius color. Tex. 72.

IN HAC quæstione aduerte ꝙ non est difficultas nisi scire saluare vtrāq; partem prepositi textus. Arguemus igitur contra vtrāq; partē, deinde resoluemus propositū.

Contra primam partem sic arguitur. Si non omnia visibilia videntur in lumine, ergo aliqua videntur sine lumine si sine lumine, ergo diaphanum potest esse actu sine lumine, nihil enim videtur nisi ꝑ diaphanum actu. Sed impoſſe est diaphanum esse actu sine lumine, qm̄ lumen est actus diaphani ex text. 69. ergo sicut non potest esse materia actu i sine forma sic nec diaphanum actu sine luminē.

Contra secundam partem sic arguitur. In lumine diei videmus lunam palidam, & videmus ignem. Constat autem lunam non habere proprie colorem, qm̄ cum sit qualitas resultans ex primis qualitatibus non inuenitur nisi in elementatis. Similiter ignis lucidus est & non coloratus, ergo in lumine diei non solum videtur proprius vniuscuiusq; rei color, sed & lux.

Pro resolutione igitur propositi, aduerte q; philosophus dum dicit non omnia visibilia sunt in lumine, intendit q; non omnia videntur in lumine perfecte actuante diaphanũ, quale est lumen solis vel lumen clari ac magni ignis, sed aliqua videntur in tenebris non existentibus omnino continuatis tenebris sed cum aliquali & imperfecto lumine imperfecte actuãte diaphanum sicut videntur stelle & noctiluce & quercus putrida, quæ dicuntur videri in tenebris eo q; lumen eorum remissum est nec potest simpliciter fugare tenebras, fugat tamen intantum q; secundum quid actuat diaphanum, vt per ipsum fieri possit visio supradictorum. Ex his dico ad argumentum. Si non omnia videntur in lumine ergo aliqua vidẽtur sine lumine. respondeo si in consequenti sumatur sine lumine omnino, negatur consequentia, si sumatur sine lumine perfecto vt est lumen diei concedo consequentiam & nego falsitatem consequentis. Ad probationem, nõ valet, quia licet sit impossibile esse diaphanum actu sine omni gradu luminis tamen potest esse actu secundum quid per lumen remissum quale est lumen noctiluce & lumen stelle. Et qm̃ tale lumen non fugat simpliciter tenebras ideo dicit philosophus q; non omnia sunt visibilia in lumine, cum hoc tamen stat q; videntur in tenebris aliqualiter illuminatis.

Pro solutione secundi argumenti aduerte q; sensus phy. in. 2. parte tex. præpositi est q; si aliqua sunt visibilia solum per lumen extraneum & alienum, videntur quo ad proprium colorem. Si autem aliqua sunt apta videri per lumen proprium sibi intrinsecum, & per lumen alienum, non inconuenit quòd videantur non quidem quo ad colorem proprium si non sunt colorata, sed quo ad lumen remisse quidem apparentem, eo q; lumen fortius vt est lumen solis remittit eorum lucem. In primo gradu sunt omnia colorata quæ non sunt lucida qm̃ illa non videntur nisi lumine extraneo, quale est lumen solis & ignis. In secundo gradu sunt luna & ignis & gemme lucide. Nam prima de necessitate videatur lumine alieno, ideo videntur solum vt colorata, & de his proprie intendit p̄hs cum dicit q; in lumine. s. alieno

videtur

videtur vniuscuiusq; color. Secunda autem vñr & lumine proprio & alieno, & de his non intendit philosophus loqui, accidit enim q͂ videantur lumine alieno. Ad argm̄ ergo patet quid dicendum sit ex dictis. Hic non accidit alia difficultas, ideo hæc sufficiant pro præsenti quesito.

Qō. 31. Propter quid sensiblie positum supra sensum non facit sensationem sed indiget medio in quo sui speciem causet.

Si quis enim ponat habens calorem super ipsum uisum non uidetur. Tex. 73.

IN HAC .q. aduerte q͂ oēs peripatetici in hoc cōueniūt q͂ sensus indiget medio in quo prius recipiatur spēs q̃ in organo, alr̄ non fieret sensatio. Dico aūt q͂ oēs peripatetici, qm̄ Auic. in. 6. naturalium parte 2. cap. 5. nō concedit medium esse necessarium absolutæ, sed tm̄ sub condōne, vnde inquit. Sensatum. & enim si posset occurrere sentiendi, sentiret etiã sine medio. Hæc Auic. Nō tñ huius rōnem assignat Sed nec philosophus in tex. 73. rōnem adducit pp quid medium sit necessarium. Sed dicit experientia constare, q͂ si sensibile ponitur super sensum non sentitur. Et dicit id esse verum in omni sensu, vt patet in tex. 75. Ex quo infertur q͂ sensus indiget medio ex necessitate.

Vt igitur ad mentem philosophi resoluamus propositum aduerte q͂ alia ratio & causa videtur assignari ad mentem Comment. & sequentium eum. Alia in via nostra, & secundum hanc intendo resoluere propositum.

Quantum ad Cōmen aduerte q͂ in cōmen. 74. ibi, & est sustentatus super hoc &c. vr̄ dicere q͂ philosophus propositum dupliciter probat. Primo experientia. Experimur. n. q͂ sensibilia posita supra sensum non sentiuntur. Secundo ratione. Nam visio non fit sine lumine. Lumen aūt non datur sine medio in quo recipitur cum sit actus medii diaphani, ergo non datur nec potest dari visio sine medio.

Sed experientia adducta & rō nō vñr sufficienter probare propositum. Nam siquid probant, probant tm̄ de visu. In

aliis enim sensibus hoc non apparet. Nam in odoratu videt q̃ si odoriferum posset tangere organum. Vt dicit Auicen. adhuc sentiretur. Experimur.n. q̃ q̃to propinquius est odoriferum odoratui, tanto perfectius odoratur. Item.i.magis occultum in gustu & tactu, in quibus videntur obiecta tangere sensum, q̃m non sentiuntur per medium extraneum. Silr rõ de lumine non videtur cõcludere nisi in visu, sed nec forte in visu, posset.n.dici q̃ licet visus indigeat lumine actuãte diaphanum, tñ non est necesse q̃d illud diaphanum sit medium sed sufficit q̃ sit organum, verbi gratia, pupilla quæ ẽ diaphana terminata vt alias dicemus. Ideo diceret Auicen. q̃ si aliquod lucidum ex contactu pupillæ illuminaret eã adhuc remoto medio posset sentiri, dummodo tale lucidum ex contactu non offenderet pupillam, sicut offenderet lucidum excellens, & lucidum igneum.

Dimissis igitur his causis & rationibus particularibus quærenda est causa vlis, propter quam necesse est in omni sensu assignare causam de necessitate medii receptini speciei intentionalis. Aduerte igitur q̃ causa vlis in via nostra quam reputamus veræ peripateticam est assimilatio sensibilis ad sensum. Vnde notandum tibi est, q̃ sensibile ad extra est purum materiale, sensus autem cum sit potentia animæ, quæ eleuata est super formas naturales est quid sp̃uale & immateriale non quidem in supræmo gradu, hunc enim obtinet potẽtia intellectiua. Ad hoc ergo q̃ sensibile sentiatur ẽ necesse quòd fiat aliquo modo spirituale, q̃m omnis cognitio fit per assimilationem. Non potest autem transire ab esse pure materiali quale habet in se ad esse multũ spirituale quale habet in sensu nisi prius deueniat ad esse minus spirituale quod est in infinito gradu in latitudine esse spiritualis. Tale autem esse spirituale infimum habet sensibile in medio. Vnde imaginandum est vt tenet Commen. in suo lib. de memoria & reminiscentia q̃ sicut species sensata in phantasia est sp̃ualior q̃ in sensu cõi, & in sensu cõi sp̃ualior q̃ in sensu exteriori. Sic in sensu exteriori est sp̃ualior q̃ in medio. Vt ergo seruetur ordo inter gradus spiritualitatis necesse est in sensatione

dari medium susceptiuum minimi gradus. Quod si dicas obm habere esse æque spirituale in medio & in organo, ergo rō nulla, id negandum est. Nā quòd habeat esse magis spirituale in organo q̄ in medio sumitur signum ex hoc q̄ organum est susceptiuum potentiæ sensitiuæ quæ est spūalior specie sensibili. medium autem non est susceptiuum potentiæ sensitiuæ, ergo organū est receptiuum spiritualioris formæ quam sit medium. Patet igitur pp quid omnis sensus indiget medio. &c. Quod si id tibi non satisfacit, exerce & tu teipsum. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Qō. 32. Qūo hæc diffō conuenit colori. Color est motiuus diaphani secundum actum. i. diaphani illuminati.

Hoc autem erat ipsi colori esse, motiuum esse diaphani secundum actum. Tex. 73.

IN HAC .q. aduerte antequam deueniamus ad decisionem q̄ color potest dupliciter considerari. Primo quo ad quidditatem suam & sua prædicata quidditatiua, puta inquantum est qualitas secunda facta ex proportione primarum qualitatum, modo quo declarabimus intra. Secundo vt est visibilis & immutatiuus visus, quæ consideratio est respectiua.

Pro resolutione quæsiti duo consideranda sunt. Primo quomodo diffiniendus est color iuxta secundam considerationem. Secundo quomodo diffiniendus est iuxta primā cōsiderationem.

Quantum ad primum dico q̄ diffiniendus est, vt diffinit hic phs. Nam hæc diffinitio non conuenit colori, nisi vt respicit visum & rōne qua visibilis est. Quod declaratur de mente Commenta. & b. Tho. Nam Commen. in comment. 73. inquit. Et intendit per hoc scilicet phus, q̄ ista diffinitio non declarat esse idest naturam coloris nisi s̄m q̄ apparuit nobis q̄ impossibile est vt color videat̄ sine luce. Sed manifestius id habes a. bea. Tho. in expositione textu. 77. vbi sic inquit. Vnde est alia consideratio ipsarum qualitatum secundū se &

ſecundum q̄ immutant ſenſum (& parum poſt inquit.) In hoc aūt lib. ſ. de aïa, non intendit determinare de ſenſibilibus niſi ſecundum qđ immutat ſenſum, hec illæ. Ex quibus elicitur q̄ diffō coloris hic aſsignata a philoſopho non cōuenit ei niſi vt reſpicit viſum. In lib. aūt de ſenſu & ſenſato inueſtigatur quid ſit ſecundum naturā ſuā vt declarabimus. Ex his patet error quorundā ſcribētium in via nr̄a qui arbitrātur hāc diffōnem, color eſt motiuus diaphani ſecundū actū, dari de colore ſecundū naturā coloris, eo q̄ opinantur non dari colorē actu niſi per lumen. Sed quia iam. s̄. docuimus hoc nō eſſe de mente philoſophi nec Cōm. nec. b. Tho. qui tenent lumen non requiri ad eſſe coloris, ſed ad actuādum diaphanū, vt ſit medium ſufficiens per qđ fiat viſio, ideo hanc opinionem relinquo vt deuiantem a mente philoſophi.

Quantum ad ſcđm tria agenda ſunt. Primo declarabitur quod requirantur ad gn̄onem & naturā coloris ꝓprie dicti. Scđo ex his formabuntur diffōnes quæ dari cōſueuerunt de colore exprimētes naturā eius. Tertio ſoluenē quædā dub.

Quantum ad primum dico q̄ ad naturā & ꝓductionem coloris tria requiruntur. Primo lux vel lumen, qđ eſt vt forma & eſſentia coloris. Hæc. n. eſt vera & eſſentialis, color eſt lux licet non ſimpliciter vt dicam. Vñ Alb. in lib. de ſenſu & ſenſato. trac. 2. cap. 1. dicit q̄ lumen eſt hypoſtaſis & forma coloris, &. probatur rōne ſic. Viſus eſt vnus ſenſus ergo eſt vnius obi. Hoc obm eſt lux & color vt cōueniunt in hoc qđ eſt eſſe ꝑ ſe viſibile. Oē. n. ꝑ ſe viſibile eſt lucidnm vel coloratum ergo eſt neceſſe q̄ lux & color ſint idē oīno, vel vnū reducatur in aliud vt in principium eſſentiale. Cōſtat aūt q̄ lux non reducitur ad colorem, cum ſit prior & cōior, inuenitur. n. in ſupioribus & inferioribus. Non aūt color vt declarabitur, ergo color reducitur ad locū, eſt ergo color lux. Secūdo requiritur ꝑſpicuum vt materia in qua recipitur lumen. Si. n. color eſſet lux ſimpl'r, oīa lucida eſſent colorata. Et ſic color eſſet in aſtris, cuius oppoſitū declarabitur infra. Requiritur ergo receptiuū luminis. Tale aūt receptiuum eſt ipm perſpicuum. i. diaphanum ex. 2. de anima tex. 65. vbi dicit

philoſophus lumen eſſe actum diaphani, ergo diaphanum eſt ſicut materia receptiua luminis & tenebræ. Tertio requiritur aliquod terminans & condenſans ipſum perſpicuum. Nam ſi non terminatur & condenſatur recipit lumen in toto ſui profundo, & non reuertebat ipſum, & tunc dicitur ꝑſpicuum illuminari & non colorari, vt quando recipitur lumen in aere aut in aqua. Si aũt terminatur perſpicuum, tunc recipit lumen in ſui extremitate & reuerberat ipſum. Et tũc dicitur colorari. Primũ aũt terminans & condenſans materialiter eſt terra in his inferioribus, eo ꝙ alia tria elta ſunt ꝑſpicua ſecundum partes profunditas. Terra aũt eſt minime ꝑſpicua, quia tm̃ ſecundũ ſuperficiẽ. Ad completã ergo naturã & gnonem coloris requirit lumẽ nõ quidẽ cœleſte, qm̃ licet influat in his inferioribus nõ tñ incorporat, erit ergo lumẽ eltare qđ attribuit igni. Et requiritur diaphanũ aeris aut aquæ quod ẽ receptiuum luminis, & requiritur opacũ quod ex ſua groſsitiæ terminet diaphanum, & hoc attribuitur terræ. Ex quibus patet ꝙ oẽ coloratum vero colore eſt mixtũ ex 4. elntis, nec aliqđ purum elntum eſt vere coloratum, nec cœlum nec aſtra, cum non ſint ex natura elntari, patet etiam quomodo color computatur inter qualitates ſecũdas.

Quantum ad ſecundum aduerte ꝙ ex principiis datis Cõment. & Alber. & b. Thom. diuerſimode diffiniũt colorem, licet in ſententia concordent. Nam Commen. in ſuo lib. de ſenſu & ſenſato ſic diffinit. Color eſt perfectio diaphani terminati ſicut lux eſt perfectio diaphani interminati. Et per hoc diſtinguitur color a luce.

Alber. autem in lib. de ſenſu & ſenſato tracta. 2. capito. 1. ponit duas diffinitiones, quarum prima eſt hæc. Color eſt lux incorporata, & retenta in perſpicuo terminato. Secunda eſt hæc. Color eſt participatio lucis a perſpicuitate terminata.

B. Tho. in. 2. de anima in lect. 14. circa fin. ſic diffinit. Color eſt lux obumbrata ex admixtione corporis opaci.

Præter has diffinitiones aduerte ꝙ philoſophus in libro de ſenſu & ſenſato ſic diffinit colorem, vt patet in text. 33.

color eſt extremitas perſpicui in determinato corpore. Vt autem ſcias quomodo hæc diffinitio verificatur, aduerte q͞ color dupliciter ſumitur. Primo color in actu. Secundo color in potentia. Color in actu eſt tantum in extremitate corporis colorati, quia ſecundum q͞ eſt in extremitate id eſt in ſuperficie poteſt actu mouere viſum, non autem ſi eſſet in profundo corporis terminati. Color autem in potentia eſt per totum corpus terminatum, & fit in actu per ſolam diuiſionem corporis non quidem in actu naturæ, ſed in actu motiui. Non enim color exiſtens in profundo corporis terminati actu mouet viſum niſi corpus actu diuidatur. Stãte hac diſtinctione dico q͞ philoſophus diffinit colorem nõ quocũq͞ modo conſideratum ſed vt actu poteſt mouere viſum. Conſtat autem q͞ actu non mouet viſum niſi vt eſt in extremitate perſpicui terminati. Et ſic patet q͞ philoſophus in prædicta diffinitione potius conſiderauit colorem quantum ad ſui apparentiam, quam quantum ad ſua eſſentialia, vnde ſic eſt exponenda dicta diffinitio. Color eſt extremitas perſpicui terminati ideſt. Color eſt id quod ſuper apparet in extremitate perſpicui terminati. Et q͞ philoſophus ſic intelligat patet. per ea quæ dixerat in text. 31, vbi confirmauit ſenſum ſuum auctoritate pythagoricorum, qui dicebãt colorem eſſe epyphaniam ideſt ſuper apparentiam, quaſi ſit ſuperficialis apparentia. Ex his omnibus potes habere quid ſit color eſſentialiter per diffinitiones ſupra poſitas Commen. & Alberti & b. Tho. & quid ſit in comparatione ad apparentiam viſui per diffinitionem philoſophi.

Quantum ad tertium aduerte q͞ contra prædicta inſurgunt duo dubia.

Primo illa tria principia aſſignata in g͞none coloris non videntur neceſſario requiſita. Nam Cõmen. in lib. ſuo de ſenſu & ſenſato. non adducit niſi duas naturas ex quibus conſtat color. ſ. naturam luminoſi q͞ attribuit igni, & naturã diaphani q͞ attribuit aeri, & aquæ, ergo non eſt neceſſe apponere tertium. ſ. opacum terræ terminatiuum.

Ad hoc dr̃ q͞ Cõment. conſiderauit colorem ſolum quo

ad formam & materiam receptiuam, quæ quidem forma est ipsa lux siue lumen, materia autem est diaphanum. Et hæc duo sunt principia essentia coloris. Illa autem terminatio est conditio materiæ. Vnde est potius conditio sine qua non, q̃ quid intrinsecum colori. Non ergo Comment. negaret tertium principium nisi sub hac ratione, q͒ non concurrit sicut forma vel materia sed vt conditio materiæ.

Sed contra. Si lumen est forma coloris & diaphanũ materia. ergo color non est qualitas simpelx, sed potius quid compositum ex materia & forma, quod tñ est falsum, qm̃ compositio partium essentialium conuenit soli subæ compositæ ex. 7. &. 8. me. & iam determinauimus in li. 12. met. in quæstionibus nostris, q͒ accidens non componitur intrinsece ex materia & forma.

Ad hoc dr̃ ẽt de mente Alberti in libr. de sensu & sensato in trac. 2. ca. 2. q͒ aliquid dr̃ includere formam & materiam dupl̃r. Primo vt resultãs ex compõne & formæ & materiæ, & tale est vere compositũ sicut suba materialis. Scd̃o vt fluẽs ab eis & hoc non est necesse compositum intrinsecæ, sed põt esse simplex essential̃r, & erit illud qd̃ est vt forma. Nam alterũ q͒ est vt materia concurrit vt recipiens & terminans. Exemplũ hẽmus qñ diffinitur accñs in concreto. Dicit. n. formã in recto, & in obliquo subm̃ vt receptiuum. Nã albũ albedinem sigñat, nõ quidẽ secundũ sed vt receptam in subo. Sic in proposito color sigñat lucẽ non secundũ se sed vt receptã in diaphano vt ĩ materia ita q͒ diaphanũ dicit materiã nõ ex qua sed ĩ qua. Et iõ nõ sequit̃ q͒ sit qd ꝯpositũ ex mã & forã.

Scd̃o dubitat̃ de diffõne coloris data a pho, qua dicit̃ q͒ color est extremitas ꝑspicui in terminato corꝑe. Nam si color est extremitas &c. ergo res mixta non hẽt colorẽ in sui profunditate, qd̃ ẽ falsũ. Nã marmor & nix sunt alba in suꝑficie & in tota ꝓfunditate. Idẽ apparet in aliis mixtis coloratis.

Ad hoc respondetur ad mentẽ. b. Tho. in libr. de sensu & sensato. in expositione tex. 33. quòd hæc diffinitio datur de colore prout est in actu. Color autem est in actu quando existente medio illuminato potest per seipsum mouere vi-

sum. Id autem potest solum vt est in specifice qm̃ visus non attingit profunditate rei vise nisi per accidens & ideo licet in profunditate rei sit color non tamen actu. sed in habitu vel in potentia proxima eo q̄ ex sola diuisione corporis potest actu mouere visum. Sicut etiam in profundo corporis sunt multe superficies virtualr̄ quæ sola diuisione fiunt in actu.

Potest etiam dici q̄ diffõ philosophi datur de colore magis secundũ apparentiã & essentiam, q̃ secundũ essentiam tã tum & qm̃ color in profundo corporis terminati non appa ret, ideo licet insit secundũ essentiã quia est lux incorporata nõ tñ secundũ apparentiã. In superficie aũt est secundũ appa rentiã & essentiã quare &c Hæc de p̃senti quæsito dicta sint.

Qõ. 33. Si sonus est subiectiue in aere & solum in aere ita q̄ non possit generari in aqua sine aere.

Hoc autem est ipsius medii & auditus facere sonum actu. Tex. 77.

IN HAC. q. aduerte q̄ circa primam partem non inuenio discrepantiam inter expositores. Omnes. n. in hoc concordãt q̄ causaliter quidem sonus est in corpore potente facere sonum quod dicitur sonatiuum, sicut sanitas causaliter est in medicina. Subiectiue autem & formaliter est in aere medio inter percutiens & p̄cussum sicut sanitas est subiectiue in animali. Quod & ratione sic p̄batur. Sonus vel est subiectiue in percutiente & percusso vel in altero tantum, vel in aere medio. Non primo. Quia cum sit accidens vnum numero puta hæc vox. Socratis non potest esse in duobus subiectis. Non secundo, quia non est maior ratio q̄ sit in vno q̃ in alio, ergo est subiectiue in aere medio. Qd̄ & signo confirmat. Experimur. n. ad motioné aeris deferri sonũ, nam si vẽtus fiat versus nos defertur intensus sonus ad auditum, opposito autem modo contingit si ad partem oppositam vẽtus spirat. Præterea, si videmus a longe duo corpora dura adinuicem percuti, non statim audimus sonum donec aer motus nos detulerit sonum, ergo signum est sonum esse subiectiue in aere & non in corpore sonatiuo.

Quantum autem ad secundam partem.s.vtrum solum in aere possit generari, est dissensio, nam Alber.in hoc cap. vult quod sit subiectiue in solo aere ita q non potest generari in sola aqua, nisi sibi admisceatur aer. Cuius signum accipit ex hoc q si fiat sonus in fundo aque, est necesse supernatare aerem & apparere super aquam in quibusdam ampullis. Item snmitur signum ex hoc q pisces velociter natantes in fundo aque & in medio etiam quod percutiant branchas non faciunt strepitum, faciunt autem quando natant in superficie aque eo quod sit cõtigua aeri. Et hanc sententiam Alberti sequuntur Gaetanus Vincentius & Iandunus in.2. de anima in.q.22.

Auicenna autem.6.naturalium in parte.2. in capi. de auditu tenet q, commune est aque & aeri in eis fieri sonum eo q aqua est mollis impetuosa constringibilis inter duo dura sicut aer, minus tamen propter sui grossiciem. Si ergo sonus generatur in aere quia mollis est, & quia impellitur, & quia stringitur inter duo corpora dura, eadem ratione potest generari in aqua. Vnde inquit Auicen. Sonus ergo accidit ex commotione mollis corporis impetuosi & constricti inter duo corpora dura sibi resistentia secundum q sic est. Et sicut aqua & aer & cœlum conueniunt in natura reddendi colores, quæ natura vocatur claritas siue diaphaneitas, sic aqua & aer conueniunt in hoc q, accidit eis sonus. Cuius nomen sit receptio commotionis. Hæc ille.

Quid autem tenendum sit secundũ pħm, non est clarum. Nã in tex.79.dicit. Nõ est autẽ proprius soni aer neq aqua. Quod aliqui vt Egidius sic exponit. Nec aqua nec aer est proprius effectiuus soni, sunt autem taila media in sono, & sunt ea in quibus formaliter potest esse sonus. Est ergo commune vtriq eo q non solum aer sed & aqua habet illas conditiones, per quas potest esse subiectum soni.s. esse fluxiuum. posse percuti, & posse resilire. Verum in eodem textu dicit phs, q oporte: firmorum fieri percussionem adinuicem & ad aera. Ecce quod dicit ad aera. & non amplius replicat ad aquam. Et per totum tex.79. & 8. declarat q, sonus ex eo

fit ꝙ aer resilit inter percutiens & percussum. Et declarat fieri echo in aer ex reflexione &c. Et in tex. 90. declarans quid sit vox inquit, percussio respirati aeris ab anima, ad arteriã vocalem vox est. Ergo signum est ꝙ mens philosophi fuit sonum posse generari solum in aere.

Propter igitur duo dicta philosophi recitata in tex. 79. quæ videntur quasi opposita facta est varia determinatio. Aliqui Thomistę scribentes propter primum dictum declinauerũt ad hoc ꝙ sonus potest fieri in aere & in aqua. Et ne videatur dictum secũdum repugnare primo dicũt ꝙ ideo philosophus declarat sonum fieri in aere, nõ quia id sit proprium aeris ita ꝙ non conueniant aquæ, sed quia nobis habitantibus in aere id manifestius est. Et quoniam scientia de sensibilibus debet tradi per magis manifesta, ideo declarauit propositum in aere solo.

Mihi autem vr̃ tenenda via opposita. s. ꝙ sit subiue in aere solo, & ꝙ nunq̃ gñetur in aqua nisi concurrẽte aere. Hoc enim est de mente Com̃. nam dicit sic in com̃. 8 r. Cum declaratum est ex hoc ꝙ aer est materia soni qui impossibile ẽ fieri nisi per illum. Hæc ille. Et huic vie fauet. b. Tho. qui in expõne tex. 77. sic inquit. Necessarium est ad soni gñonem in aere vel in aqua, ꝙ aliqua corpora dura percutiant seinuicem & percutiant aerẽ. Hæc ille. Ecce ꝙ dicit siue generetur in aqua siue in aere necessaria est percussio aeris, ergo nõ potest generari in aqua nisi concurrente aere.

Sequendo igitur hanc viam q̃ reputo esse ad mentem. b. Tho. dico ꝙ primum dictum male exponitur. Sed sic debet exponi secũdũ. b. Tho. Aer nõ est proprius soni neq; aqua. i. nec aer nec aqua habẽt proprium sonum, quia cum sint corpora molia secundum se carent sono.

Ad Auicen. autem dicere. n. ꝙ quia sententiam suam non firmat sensibili experimento, quod plurimum valet in his, ideo non recipitur opinio sua. Ad rationem autem suam dicerem ꝙ ille conditiones non inueniuntur in aqua in tanta perfectione ꝙ possit in ea sola generari sonus, quæ tamen nueniuntur in aere.

Sed contra determinationem factam videtur esse philoso phus in tex.77. vbi inquit. Sonus in actu est medii & auditus ergo non solum est in medio quod est aer vt in subiecto sed etiam in auditu.

Ad hoc dicitur quod sonus potest esse in aliquo subiectiue dupliciter. Primo secundum esse naturale & sic est in aere in quo generatur saltem quo ad partem propinquam cor pori sonatiuo. Secundo quo ad esse intentionale, sic potest esse subiectiue in parte aeris multum remota a sonatiuo & in organo auditus, vt dicemus infra. Dico ergo q sensus philo sophi est iste. Sonus est medii naturaliter pro aliqua parte, & auditus intentionaliter. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio. 34. Quomodo se habeat echo ad sonum præcedentem.

Echo autem fit cum ab aere uno facto propter uas determinans & prohibens diffundi, iterum aer repellitur sicut sphæra. Textu. 80

IN HAC quæstione tria agenda. Primo declarandum quomodo generatur echo. Secundo si differt realiter a sono præcedenti. Tertio si differt specie an solo numero.

Quantum ad primum aduerte q philosophus & Commentato. intendunt echo sic generari. Quando aer fortiter expulsus a corporibus solidis quorum alterum est percutiẽs & alterum percussum, differens sonum deuenit ad aliquod corpus concauum & firmum quod se habet vt vas continẽs aerem vnitum, & prohibens ipsum diffundi, ab illo corpore concauo repellitur idem aer & reflectitur ad locum priorem a quo fuit expulsus, sicut quando pilla proiecta ad parietem repercutitur a pariete, & retrocedit ad locum a quo fuit proiecta. In huiusmodi autem aete sic retrocedente generatur sonus quasi omnino similis priori sono, & quasi eodem modo formatus, qui dicitur echo, & nos dici

mus resonantiam. Corpora autem apta generare resonantiam sunt corpora concaua & præcipue rotunda vt fornices cisterne, putei profundi, & valles. Talia enim detinent aerem inclusum multo tempore, & sunt repercussiua aeris deferentis sonus, ex quo repercussione formatur echo. Ex his tibi constare poterit descriptio echo assignata a Comment. in commen. 80. cum dicit. Echo est iteratio soni conseruando suam figuram, vt accidit in domibus inhabitatis.

Quantum ad secundum aduerte ꝙ vl'e cōcessum est priorem sonum & echo esse duos sonos distinctos realiter. Quod probatur primo per Commē. deinde ratione. Inquit Commen. in commē. 80. Et assimilauit. s. philosophus istud sphæræ expulse, qm̄ quando sphæra expellitur cōtingit in ea motus similis primo motui, & echo auditur post primū sonum quasi respondens, quia declaratum est ꝙ inter omnes duos motus est quies. Hæc Commenta. Ex quibus habetur quod echo se habet ad præcedentem sonū, sicut secundus ad primum, ergo sunt distincti realiter. Ratione autem sic probatur, secundum philosophum in litera, ideo causatur echo, quia iterum aer repellitur ad priorem locum sicut pilla repercussa a pariete ergo echo consequitur motum reflexum aeris, sed ex. 8. physi. tex. 62. motus reflexus nō est idem cū priori motu, quia in puncto reflexionis cadit quies, vt sustinebimus in. 8. physi. ergo nec echo est idem motus cum priori. Et hoc est communiter concessum.

Quantum ad tertium est difficultas nam aliqui volunt ꝙ sint eiusdem speciei & differant solum numero, & rationem huius assignant maximam similitudinem & figuram syllabarum, & quoniam in eodem aere generantur.

Aliqui autem volunt ꝙ differant specie & numero, eo ꝙ primus sonus est vox. Echo autem non videtur vox cum non fiat ab ore animalis, sed a loco concauo repercutiente aerem ad locum primum. Sed sonus vox & sonus non vox differunt specie, cum diuidant sonum formaliter.

Mihi autem videtur dicendum ꝙ differant solum numero, & tenendum ꝙ quando fit echo ex voce animalis, sit

uox licet secundaria & reiterata, & dico q̄ tunc echo fit ab ore animalis, non quidem formaliter vt vox præcedens sed virtute, eo q̄ in aere repulso a corpore concauo seruat vir tus impressa ab ore animalis. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Qō. 35. Si sonatiuum recte diffinitur a philosopho.

Sonatiuum quidem igitur quod motiuum unius aeris cō tinuitate usque ad auditum. Tex. 83.

IN HAC quæstione aduerte difficultatem eius in hoc cō sistere quòd singule diffintionis particule videntur false & arguitur contra singulas.

Primo contra ly motiuum. Nam contingit vt audiamus sonum in parte aeris multum remota a sonante ad quam non peruenit motio realis aeris facta a sonante. Ad sensum enim patet quòd machinam belli sentimus per. 30. miliaria in circuitu irrationabile autem videtur dicere machinam illam facere commotionem in aere realem per tantum spatium. Non igitur est verum quòd sonatiuum sit motiuum aeris vsq; ad auditum.

Secundo contra ly aeris. Nam cōtingit quòd sonus audiatur in aqua. Dixit. n. philosophus in tex. 79. Auditur sonus in aere & in aqua, ergo ly aeris non sufficienter explicat medium in auditu.

Tertio contra ly vnius continuitate idest vnius aeris existentis continui & non interupti. Nam experimur ad sensum quòd audimus sonum factum in locum vndiq; clauso vt in cauernis terræ, & in camera clausa, & in vasculo obturato. Nam si claudatur lapillus in timpano obturato & circunuoluatur timpanum audimus strepitum causatum ex motione lapidis. Constat autem quòd aer clausus in timpano non cō tinuatur aeri ad extra propter interpositionem corporis cō tinentis aerem conclusum, ergo &c.

Quarto contra ly auditum. Nam remoto quocunq; auditu adhuc datur sonatiuum puta es & argentum. Sicut re-

mota quocunq; visu adhuc potest dari coloratum, non.n. color secundum esse pendet a visu, ergo nec sonus nec sonatiuum pendet ab auditu.

Tu igitur vt scias defendere diffinitiouem philosophi de sonatiuo prænotabis duo. Primo quod sensibile vt sensibile non est necesse vt sit motiuũ medii nec organi nisi intentionaliter. Et ideo sensibili vt respicit sensum, conuenit esse motiuum intentionaliter. Si autem contingat quod moueat medium realiter hoc non competit ei vt respicit sensum, quoniam cum medium sentiendi deseruiat sensui, non est necesse quod aliter immutetur a sensibili quam immutatur sensus. Sensus autem cum sit receptiuus speciei sine materia non immutatur nisi intentionaliter. Omnis ergo immutatio realis facta in medio ab obiecto sensibili est p accidens in actu sentiendi. Et id magis manifestabimus cum loquemur de tactu.

Secundo notabis quòd in lib. de anima non consideratur de sensibilibus propriis nisi vt respiciunt sensum, puta color vt visibilis, sapor vt gustabilis. De eis autem secundum se & quo ad naturam suam vt diximus supra agentes de colore consideratur in lib. de sensu & sensato, & de tãgibilibus qualitatibus primis agitur in lib. de generatione & corruptione & de qualitatibus secundis in.4 meteororum. Per accidens autem fuit quòd hic tractaretur de generatione soni, quoniam non habet esse permanens cum fiat ex motu, & non auditur nisi dum fit. His prænotatis soluenda sunt argumenta formata contra particulas diffinitionis.

Ad primum dicitur q ly motiuum prout sonatiuum respicit sensum auditus, dicit motionem intentionalem, quam est necesse diffundi quasi sphæricæ per medium totum vsq; ad auditum. Argumentum vero procedit de motione reali quam concedimus esse in parte propinqua percutiendi. In parte autem valde remota medii sufficit quod sonus causet suam speciem intentionalem, quæ defertur vsq; ad auditum sicut species coloris ad pupillam, Aduerte tamen q non reputamus inconueniens sonum in illa parte medii in qua ha-

bet esse reale habere etiam esse intentionale, præcipue quando sonatiuum esse propinquum audienti ita q; aer sphericæ commouetur vsque ad auditum. Diximus enim supra in.q. 3.1.quòd necesse est obiectum sensibile incipere habere esse spirituale in medio, vt transeat ad esse magis spirituale in organo sensus.

Ad secundum dico quod philosophus de medio in auditu visus est varie loqui. Nam loquens de visu in tex. 76. dicit quòd medium in sono est aer, & in textu.79.dicit quòd auditus fit in aere & in aqua. Et in tex.81. videtur approbare antiquos dicentes vacuum esse proprium medium audiendi. Videtur enim esse vacuum aer, hoc autem est faciens audire. Cum igitur philosophus dicat modo aerem, modo aerem & aquam esse medium in auditu, tenendum est vtrunque esse verum sed diuersimode. Nam aer & aqua sunt medium adequatum respectu auditus vniuersaliter sumpti tam in terrestribus quam in aquatilibus. Nam pisces per aquam audiunt. Aer autem solus est medium respectu terrestrium. Et quoniam philosophus ex experientia tractat de sensibilibus sufficit assignare illud medium, quod nos experimur in nobis & in aliis terrestribus & volatilibus. Concedimus igitur quòd ly aer non sufficienter explicat medium vniuersaliter in auditu sed sufficit quòd explicet medium notius nobis & expertum. Ná per hoc ex consequenti cognoscere possumus aquam esse medium.

Ad tertium dicendum quod si debet sonus audiri quantuncunque videatur fieri in loco vndique clauso necesse est esse aliquas rimulas aut parua foramina aut porros vt per huiusmodi continuetur aliqualiter aer interior aeri, exteriori. Sed quoniam multotiens hæc latent visum propter suam paruitatem, ideo iudicat vulgus aerem discontinuari. Exemplum habemus si ponatur musca in timpano vndique clauso adhuc sentitur eius strepitus, eo quod aer exterior & interior continuantur per porros pellis circundantis timpanum.

Ad quartum dicendum ꝙ licet remoto auditu detur sonatiuum secundum se non tamen vt audibile. Nam vt sic respicit auditum. Sicut etiam dicendum esset de colore, qui licet daretur secundum se non tamen vt visibilis nisi detur visus. Est enim visibile visu visibile. Et quoniam vt diximus in secundo notando agitur hic de sensibilibus vt sensibilia sunt. Sunt autem sensibilia vt immutatiua sensuum ideo philosophus conuenienter diffinit sonatiuum ex hoc ꝙ est immutatiuū medii & auditus. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Qō. 36. Si aer ex natura sua est insonabilis, & si sonus est idem quod motus aeris.

Per se quidam igitur insonabilis est aer, propter id quod cessibilis est facile. Cum uero prohibetur diffluere, huiusmodi motus sonus est. Tex. 83.

IN HAC quæstione aduerte ꝙ difficultas consistit in scire saluare vtranque partem textus præpositi. Nam quod aer sit per se sonabilis sic arguitur. Videmus in aere alto dum spirat ventus generari sonum, & tamen ibi solus aer existit nec ad aliquod durum percutitur. Supponitur enim ꝙ ventus sit altior quocunq; edificio aut monte, aut spiret in medio mari. Præterea ad motum virge aut corigie causatur sonus in aere, & tamen non videtur aliquod prohibēs aerem fluere, ergo aer est per se insonabilis.

Quod autem sonus non sit motus aeris sic arguitur. Docuit philosophus in text. 78. ꝙ percussio fortis duorum solidorum adinuicem est faciens sonum percussio autē est motus est igitur motus causa soni. Sed causa non est effectus vt patet ergo sonus non est motus aeris, sed effectus eius. Præterea differentiæ soni sunt graue & acutum, differentiæ autē motus sunt tardum & velox. Sed iste distinguuntur ab illis qm̄ differentiæ soni causantur ex differētiis motus. Sonus. n. acutus causatur ex motu veloci, & sonus grauis ex motu tardo, quorum aut sunt distincte differentiæ & illa sunt distincta, ergo sonus non est motus.

Pro

Pro solutione primi dubii, aduerte q̧ phs intendit aerē p se.i.secūdū naturā suā pcise consideratū.s.inq̄tum mollis & fluxibilis est,esse insonabilem. Si aūt aeri inferatur ab extrinseco aliqua violentia, tunc non per seip̄m sed rōne alterius cābit motū. Quod contingit in duobus casibus adductis in argumento. Nam dum spirat ventus, vapor sicut eleuatus q̄ est materia ventorū vt diximus in meteoris impetuosæ pcutit ,pximam partem aeris, & illa scdam, & scda tertiam. Ex tali aūt impetuoso motu partes aeris sunt quasi sibi mutuo obsistens, ac si adinuicem colliderentur sicut accidit in vndis marinis tempore tempestatis. Et sic patet q̧ aer non p se sed vt agitatus est sonabilis, silr in motu virge ne detur vacuum parte aeris velociter recurrunt ad locum vbi virga diuidit partes aeris Et qm̄ ille recursus cum tanta velocitate nonq̄ cōpetit aeri dimisso in sua naturali dispositione, iō non p se sed quasi extraneatus & fungens vicem corporis solidi causat sonum resistens virge cedenti. Et sic patet solo primi dubii.

Pro solone scdi dubii aduerte q̧ ī doctrina phi inuenimus hmōi p̄tiones aliqn̄ esse cāles aliqn̄ formales, cāles quidē sicut diffiniuit phantasiam in tex. 161. cum dicit phantasia est motus factus a sensu secundū actum, quod qūo debeat intelligi declarabimus cum disputabimus de sensibus interioribus. Et in lib. de sensu & sensato diffiniens odorem dixit in text. 26. q̧ odor est fumalis euaporatio.i.est qualitas cāta ex fumali euaporatione, vel fundata in tali euaporatione vt alias declarabimus, formales quidem sicut diffiniuit echo q̧ est sonus reiteratus &c. In ,pposito igitur dico q̧ cū dicit philosophus sonum esse motum aeris, est intelligendum cālr & non formalr. Quod confirmatur p Cōmen. in cōmen. 83. qui exponēs tex. phi dicentis. Cū igitur ,phibetur a diuisione, tunc motus eius erit sonus, sic inquit. Et cum contingit in eo motus p aliud qui ,phiberet eum a diuisione, & est motus qui fit a pcutiente in pcussum, tunc istæ motus faciet in eo sonum. Hæc illæ. Ecce q̧ non dicit motus erit sonus, sed motus faciet sonum. Patet igitur quid dc̄m ad scdm dubium. Et aduerte q̧ eodem modo exponendus est text. 85. in quo dicit

philoſophus. Sonus eſt motus illius quod põt moueri.i.aeris .i.ſonus cauſat a motu illius &c. Hæc de pñti q̃ſito dicta ſint.

Qō. 37. Si aer eſt exiſtens in aure eſt immobilis.

Hic *autem eſt in aure complantatus immobilis.* Tex. 83.

IN HAC queſtione ſtat difficultas propter apparentem repugnantiam quæ vr̃ eſſe in textu pħi. Nam dicit in textu. 83. ꝙ aer complantatus in aure eſt immobilis, & in textu. 84. dicit ꝙ ſemper quodam proprio motu aer mouetur in auribus. Hæc autem vt patet repugnant ſcilicet eſſe immobile, & ſemper moueri quodam proprio motu.

Pro concordantia huius apparentis repugnantiæ inuenio duas ſententias. Prima eſt Commen. & ſequentium eum. Secunda eſt. b. Tho. iuxta quam intendo determinare præſens quæſitum.

Quantum ad Commentatorem aduerte ꝙ ipſe in commento. 84. dicit ꝙ aer in aure ſemper mouetur quodã motu proprio cauſans tinnitum in aure, vt accidit homini quãdo poſuerit in aures cornu, & aſcultauerit ſonum in eo propter aerem incluſum in cornu & propter duritiem cornu. Et dicit quòd ſignum verificationis ideſt veri & boni auditus in homine eſt, vt dicunt medici quòd ſemper audiat tinnitũ in auribus. Et hunc ſenſum Commentatoris ſequitur Egidius & Gaetanus Vincentinus. Verum quia Commentator exponens textum. 83. dixerat cum philoſopho, quòd natura poſuerat in aure aerem valde quieſcentem, & ꝙ non eſt motus, vt ſentiat perfectæ omnes modos motus factos in aere extrinſeco, ideo niſi aliud dicatur videtur ſtare repugnãtia in dictis philoſophi & Commentatoris. Vt igitur ſequentes Commentatorem remouerent talem repugnantiam inuenerunt hanc diſtinctionem. Aer poteſt moueri dupliciter. Primo per fluxum & refluxũ ſiue per ingreſſum & regreſſum, vt quando egreditur ex camera & reuertitur ſiue alius ſubintrat. Et iſte motus competit aeri extrinſeco ab aure & differenti ſonum ad auditum. Non autem com-

petit aeri existenti in aure. Nam si ille egrederetur corrumperetur auditus, sicut si egrederetur humidum aqueum inclusum in pupilla corrũperetur visus, & tali motu intendit philosophus & Commentator aerem in aure esse immobilem. Secundo potest moueri in seipso quasi circulariter. sicut aqua in vase quando agitatur, ita tamen quòd nunquam exeat, & sicut mouetur aer in timpano inclusus quando pcutitur timpanum. Et hoc motu intendit philosophus & Commentator in commento. 84. aerem in aure semper moueri. Et signum adducitur q si manum superponimus auri sentimus sonum obscurum profundum sicut sonum timpani lente percussi. Dicunt autem illum aerem sic moueri propter calorem capitis, vel secundum Albertum vt conseruetur in aure, & quantum ad hunc motum intendit philosophus & Commentator aerem in aure moueri, & sic conantur euadere repugnantiam quæ insurgit in philosopho & Commentator. Nam hæc duo non repugnant. Aer in aure complantatus est immobilis quod ad fluxum & refluxum, & est mobilis circulariter semper existens in aure.

Quantum ad mentem beati Thomæ aduerte q omnino dissentit a Commentatore & sequentibus eum. Arbitratur enim vt patet in expositione tex. 83. q sicut pupilla debet carere omni colore vt percipiat omnes differentias colorum ita aer existens in aure vt est organum auditus debet carere omni motu locali tam proprio quam communi vt auditus percipiat omnes differentias motuum localium & sonorũ. Et hanc causam adduxit philosophus in tex. 83. cum dixit. Hic autem est in auribus edificatus vt immobilis sit quatenus certe sentiant omnes differentias motus, ex quibus sequitur quòd bonitas auditus consistit in omnimoda quiete aeris complantati in auribus ita q neq motus neq tinnitus sit in aure. Quod autem dicit philosophus in tex. 84. Semp enim quodam proprio motu mouetur aer in auribns. bea. Tho. non vult id debere intelligi de aere in aure existente in sua bona dispositione, quoniam vt sic est quietus & immobilis ex text. 83. sed de aere in aure exñte in mala dispõne.

Vnde ad mentem.b. Tho.philosophus in tex. 84.intendit de clarare aerem in aure debere esse oīno immobilem hoc modo.Si aer ille habet tinitum in aure sicut est in cornu qn̄ apponimus auri est signum mali auditus , ergo vt bonus sit auditus debet esse immobilis & sine tinitu. Et sic exponendo patet q̄ nulla est repugnātia in dictis philosophi. Nam hæc duo non repugnant. Aer in aure existens bene dispositus est immobilis vt oēs drias motuum & sonorum percipiat. Et idem existens male dispositus semper mouetur & causat tinitum, ideo vt sic male percipit drias motuum & sonorum. Et hæc expō est magis continuatiua textus,& vr̄ euidentior ad sensum.Quilibet.n.experitur q̄ q̄diu sentit strepitum aut tintū in aure male audit,& q̄to magis sentit quietem in aure tāto melius audit.Nec valet signum qd̄ a multis allegatur.Dicunt .n.q̄ signum continui motus in aere complantato sumitur ex hoc.Si opponatur manus ad aurem semper sentimus tinitum in aure & strepitum profundum quasi aquarum decurrentium.Et hoc nunq̄ fallit. Hic aūt tinitus siue strepitus non esset nisi aer in aure moueretur per tortuositates auris ergo non solum qn̄ organum auditus est male dispositum, sed semper aer in aure mouetur.

Hoc inq̄ signum non valet,qm̄ strepitus ille non solū pōt procedere a motu aeris in aure circungirantis, sed a calore a corde ad caput ascendentis,& spirante per aures, vel ab ascē su vaporum, vel a venis pulsatilibus locatis iuxta aurem. Hæc mihi videntur dicenda pro defensione.b. Tho.Qui autem melius inuenerit,benedicatur a Deo glorioso. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Qō.38.Si diffō vocis est bn̄ assignata ab Arist.

Quare percussio respirati aeris ab anima quæ est in his partibus ad vocalem arteriam vox est|cum imaginatione aliqua.

Significatiuus enim quidam sonus uox est. Tex.90.

IN HAC questione insurgit difficultas cõtra singulas particulas præpositæ diffõnis, ideo formande sunt obiectiones cõtra singulas. Deinde per solutiones ad mentem viæ Thomisticæ terminabimus quæsitum.

Contra ly percussio sic arguitur. Vox est sonus. Sonus autem non est ꝑcussio, quia ꝑcussio est motus localis Sed sonus non est motus localis vt determinauimus supra, ergo vox non est percussio.

Cõtra ly respirati aeris sic arguitur. Nam aer est id in quo fit vox, quia oĩs sonus fit in aere vt determinauimus supra, ergo aer est subm in quo recipitur vox. Si est subm ergo nõ habet rõnem percussi. Sed in hoc quod dicit respirati aeris ad arteriam vocalem insinuat philosophus ꝙ aer respiratus percutitur ad arteriam sicut pilla ad parietem, ergo &c.

Contra ly ab aĩa sic arguitur. Aer respiratus attrahitur formaliter & realiter a pulmone, vt patet in lib. de inspiratione & expiratione, ergo non ab aĩa existente in his partibus scilicet in corde & pulmone.

Contra ly ad arteriam vocalem sic arguitur. Nam grilli secundũ Alber. cantãt sine arteria vocali, in cuius signum dicit ipse ꝙ expertus est grillum cantare ẽt amputato capite.

Contra ly sigñatiuus sic arguitur. Nam apud oẽs logicos vox diuiditur per sigñatiuam & non sigñatiuam, & acceptatur hæc diuisio etiã a Boetio, ergo non est necesse vocem vt vox est esse sonum significatiuum, sed abstrahit a significatiuo & non significatiuo.

His non obstantibus tenendum est diffõnem præpositã eẽ bene assignatam, & sufficienter distinguentem naturã vocis a quocunqꝫ quod non est vox. Pro cuius intelligentia aduerte ꝙ in animalibus habentibus sanguinem, vt declarauimus in li. de inspiratione & expiratione, necesse est fieri attractionem aeris per pulmonem ad cor, quæ quidem attractio ad duo ordinatur. Primo ad refrigerandum cor, cum.n. in his aĩalibus cor sit valde calidum, nisi ꝑ aerem attractum & emissum reciperet refrigerium suffocaretur aĩal, vt videre poteris in epitomi nostra super librum de inspiratione &

respiratione. Secundo ordinatur ad formandam vocem. Nã quando aer trahitur per os & cannam pulmonis ad pulmonem & cor, deinde eadem via remittitur ad os remissus percutitur ad arteriam vocalem, & vt sic percutitur in eo causatur vox. Et per hoc quod dicitur vox est percussio respirati aeris, differt vox a sono facto in animali, sed non per respiratum aerem, vt quando homo manu percutit pectus & per ly ab anima distinguitur a sono facto in re inanimata, & per ly in his partibus denotatur membrum percutiens siue emittens aerem inspiratum, & per ly ad arteriam vocalem denotatur membrum percussum. Ex his patet quid respondendum sit obiectionibus factis.

Ad primam dicitur, vt dictum est supra de sono. Sicut ista diffinitio sonus est motus, intelligenda est causaliter, ita ista. Vox est percussio idest ex percussione causata.

Ac secundam dico ꝙ non est inconueniens, in formatione vocis aerem fungi vice duorum. s. percussi & subiecti aut medii in quo recipit vox ꝑcussi, quidem vt expellitur a pulmone & repercutitur ad arteriam vocalem. Subiecti autem aut medii vt in quo ex tali percussione causatͬ vox. Nec id cõtingit solum in voce sed etiam in motu baculi per aerem. Nam quando baculus ducitur velociter per aerem aer resistit baculo, & se habet vt corpus percussum a baculo & tamen in eodem aere recipitur sonus factus ex motu forti ipsius baculi. Dico ergo ad obiectionem ꝙ non inconuenit aerem habere rõnem percussi & rõnem subiecti aut medii.

Ad tertiam dico ꝙ vtrunq; est verum. s. ꝙ attrahitur ab anima & pulmone, sed ab anima vt a primo mouente, & a pulmone vt ab instrumẽto immediato. Et ideo philosophus quasi complectens primum mouens & instrumentum dicit ab anima quæ est in his partibus. Quod intelligas non præcise, quoniam in omni parte animati est anima. Verum quã tum ad virtutem motiuam viget præcipue in corde & pulmone.

Ad quartã dr̃ ꝑcipue ẜm Alber. ꝙ cum grilli & cicade careant sanguine non faciunt vocẽ nec suũ sonũ formant ore

per aerem respiratum, sed frequentatis ictibus percutiendo aerem exteriorem cum diafragmate seu parte pectorali. vnde ad obiectionem nego ꝙ habeant sonum qui sit vox nec habent arteriam vocalem.

Ad quintam dico ꝙ omnis vox est sig̃natiua, quia aut significat seipsam ex imaginatione & appetitu formatam ab anima. Nisi enim homo aut brutum imaginaretur aliquid, non formaret vocem vt placet Commentato. in commento. 90. vbi inquit. Non omnis sonus factus ab aĩali est vox. vt sonus qui fit sine voluntate apud tussim & apud motum linguæ, sed vox est sonus qui fit cum imaginatione & voluntate. Et innuit Aristo. ꝙ ista actio completur duabus virtutibus animæ quarum vna est concupiscibilis altera imaginatiua. Hæc Commen. Ex quibus constat ꝙ si animal non imaginatur non profert vocem, licet possit ore facere aliquem sonum ex motu lingue. Ex hoc autem ꝙ imaginatur profert vocem repræsentatiuam rei imaginate, q̃ non est necesse distingui ab ipsa voce. Nam quia imaginor hanc vocem buf ideo illã profero & sic ē significatiua sui ipsius. Aut significat aliquid extra se vel præter ipsam, & hoc dupliciter, quia vel naturaliter vt interiectiones & voces brutorum quibus indicant suos affectus, vel ad placitum vt termini diuersorum idiomatum. Dico igitur ꝙ mens philosophi fuit omnem vocem esse significatiuam sub hoc disiuncto, quia vel significat seipsam tantum imaginatam prius, vel aliquid præter seipsam naturaliter, vel ap placitum. Ad obiectionem dico ꝙ logici nõ curãt de significato vocis quo significat seipsam sed quo significat aliquid præter seipsam eo ꝙ assumit vocē vt signum conceptus, & propterea vocem quæ solum seipsam significat reputat non significatiuam, non quidem absolute sed quoniam nihil sibi deseruit. Hæc tibi sufficiant pro diffinitione vocis. De qua tamen aduerte quod philosophus non adduxit nisi tria instrumenta causantia vocē, scilicet pulmonem vel animam existentem in pulmone, & aerem respiratum, & arteriam vocalem, quoniam non considerat de formatione vocis nisi absolute, & illa tria sufficiunt.

In consideratione autem vocis in particulari puta dearticulate vt deseruit sermoni additur palatum & lingua & dens & labium, quia sine his non diuiditur per literas & sillabas. Sed de his alias tractabitur. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

.Qō. 39. Si homo habet priorem odoratum cæteris animalibus.

Sensum hunc non habemus certum, sed peiorem quam in multis animalibus. Tex. 92.

IN HAC .q. aduerte q̃ difficultas eius consurgit ex eo q̃ Commenta. videtur contradicere philosopho. Nam in libro suo de sensu & sensato dicit q̃ homo melius distinguit differentias sensibilium olfatus quam cætera animalia, impossibile est autem q̃ melius distinguat nisi meliorem habeat odoratum. Hoc autem contradicit philosopho, qui non solum in. 2. de anima in textu. 92. dicit nos habere hunc sensum peiorē quam sit in multis animalibus sed etiam in libro de sensu & sensato in tex. 44. dicit naturam saporis esse nobis manifestiorem quam sit natura odoris eo quòd peiorem habemus odoratum, & hac de causa species odoris non esse nobis multum manifestas.

Pro resolutione huius quæsiti præpono duas distinctiones ex quibus manifestabitur nullam esse repugnantiam inter philosophum & Commen.

Prima distinctio est de odore & sic hæc. Odor dupliciter sumitur. Primo est odor qui secundum se est delectans vel contristans odoratum dico q̃ non ordinetur ad cibum quærendum vel fugiendum, sicut odor rosarum & lilii & aromatum. Secundo est odor qui ordinatur ad cibum, & correspondet sapori, & per huiusmodi odorem excitantur animal a & homines ad quærendum cibum. Inde videmus animalia viuentia ex venatione & rapacitate venari cibum ex odore, vt canis leporem, catus murem, lupus ouem.

Secunda distinctio est de meliori aut peiori odoratu. Aduerte igitur quod tribus modis potest dici odoratus melior vel peior. Primo quia vnus fluit a nobiliori anima sensitiua, alter autem a viliori vt si dicatur odoratus leonis melior odoratu canis, quia anima leonis nobilior est quam anima canis. Secundo quia vnus percipit plures species contentas sub suo obiecto, alter autem pauciores, sicut diceretur intellectus philosophi nobilior intellectu rustici, quia plures entium species cognoscit. Tertio quia vnus licet tot species sui obiecti appræhendat quod alter tamē perfectius & sub remissiori gradu vel a maiori distantia percipit quam alius. Sicut dicitur visus in iuuene perfectior quam in sene, non quia videat aliquam speciem coloris aut lucidi q̄ non videre potest senex, sed quia a maiori distantia videt, & quia sub minori gradu, & sub minori quantitate.

Ex his dico ad quæsitum quod homo non habet peiorē odoratum cæteris animalibus primo modo, immo habet nobiliorem, qm̄ fluit ab anima sensitiua humana quæ non realiter distinguitur ab intellectiua vt determinauimus in lib. 7. metaph. in q. nostris. Vnde in hoc sensu non solum odoratum sed omnes potentias habet homo nobiliores aliis animalibus. Sed aduerte quod hæc consideratio non facit potentiam vt potentiam nobiliorem aut viliorem, sed potentiam vt res est. Nam potentia vt potentia respicit obiectum & non subiectum in quo est, & nobilitas potentiæ debet trahi ab obiecto, aliter non possemus saluare maiorem perfectionem in visu aquile quam in visu hominis. Dico etiam quod non habet peiorem odoratum. Secundo modo, immo habet vt sic perfectiorem quia potest percipere species odoris. 2. modo sumpti, aliter non alliceretur ad cibum ex odore, sicut alliciuntur bruta modo sibi conuenienti, percipit etiam species odoris primo modo sumpti, quas non odorat brutum. Non enim curat brutum de odore rosarum aut aromatum quia non deseruiunt suo nutrimento. Patet ergo quod homo in hoc sensu habet meliorem odoratum, quia non solum tot sed & plures species odoris percipit. Dico tertio, quod sumen-

do odoratum in tertio modo, & respectu odoris considerati secundo modo, homo habet peiorem odoratum multis animalibus. quia non percipit odorem in tam gradu remisso, nec in tanta distantia vt multa animalia, sicut patet de animalibus venatitiis qui subtilissime odorant & de vulturibus qui per multa stadia trahūtur ad odorem cadauerum. Causa autem huius in homine communiter assignatur indispositio organi odoratus. Nam cum odor fundetur in calido & sicco vt dicemus infra necesse est vt organum odoratus non sit intense frigidum humidum vt sit bene perceptiuum odoris. Inde videmus quòd multum reumatizantes quasi nullum sentiunt odorem. Cum autem homo habeat cerebrum valde magnum quod est ex sua complexione frigidum humidum & habeat organum odoratus propinquum cerebro quæ sunt caruncule mamilares, quæ a cerebro recipiūt multas humiditates & frigidas, sequitur quòd homo habeat naturaliter indispositum organum odoratus, ex consequenti non percipit odores nisi in gradu intenso & a debita distantia, hac igitur de causa homo non bene odorat.

Ex his declaratur q̄, nulla ē repugnātia inter philosophū & Commenta. Nam quando Commenta. dicit q̄ homo melius distinguit differentias odoris, ex consequēti vt sic habet meliorem odoratum intendit de odoratu in secundo sensu, & quo ad differentias odoris primo modo sumpti. Quando autem dicit philosophus quod homo habet peiorem odoratum, intendit de odoratu in tertio sensu & quo ad differentias odoris sumpti secundo modo. Cui concordat Commentato. in libro de sensu & sensato. Nam postquam dixerat q̄, homo melius distinguit differentias sensibilium olfatus q̄ cætera animalia, statim subiungit. Tamen multa animalia sentiunt odore magis a remotis & sensibilius. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Qō. 40. Si homo est melioris tactus quam cætera animalia, & si ex hoc potest argui bonitas mentis non autem ex alio sensu.

Secundum autem tactum differenter certificat, unde & prudentissimum est animalium. Signum autem in genere & hominum secundum sensum hunc ingeniosos esse & non ingeniosos, secundum alium autem nullum.

Textu. 94.

IN HAC quæstione tria consideranda sunt. Primo si homo est perfectioris tactus inter cætera animalia. Secundo si ex hoc potest argui homo ingeniosus. Tertio si potest argui idem ex alio sensu.

Quantum ad primum aduerte quòd organum tactus differt ab organis aliorum sensuum in hoc, quod illa debent esse denudata a qualitatibus sensibilibus quarum sunt receptiua vt pupilla debet esse sine colore, miringa sine sono caruncule in naribus sine odore, lingua sine sapore. Organum autem tactus & gustus non vt gustus sed vt quidam tactus non potest esse denudatum a qualitatis tangibilibus sed sufficit quod sit denudatum ab excellentiis earum. Consurgit enim ex qualitatibus tangibilibus redactis ad medium, siue ad quodam temperamentum. Vnde quanto magis in animali huiusmodi qualitates sunt contemperate tanto magis in eo est perfectius tactus. In illo vero animali tales qualitates sunt perfectius temperate cuius composito & mixtio magis reducta est ad medium. Hic autem est homo, quoniam cum materia sit propter formam, qualis est forma hominis talis debet esse materia in qua recipitur. Constat autem animam humanam esse nobiliorem formam in his inferioribus, ergo mixtum & complexionatum in quo recipitur debet esse non nobilissimum inter mixta, aliter anima humana non posset exercere nobilissimas operationes quas videmus in corpore humano. In illo ergo animali tactus est perfectior cuius corpus est magis temperatum, hic autem est homo propter nobilitatem formæ, ergo in homine est nobilior & certior tactus. Tu tamen aduerte quòd licet homo vt homo respectu

aliorum animalium habeat nobiliorem tactum , ita ꝙ im-- perfectisſimus homo habet nobiliorem tactum quocunque bruto quantuncunqꝫ perfecto in genere ſuo,tamen in homi nibus dantur gradus huiuſmodi perfectionis, quoniam cō- plexio humana magnam habet latitudinem in nobilitate,vn de qui habēt complexionem nobiliorem in qua perfectius qualitates primæ contemperate ſunt , habent nobiliorem ta ctum & qui habent minus nobiliorem,ſic habent & tactum.

Quantum ad ſecundum aduerte ꝙ non iudicatur homo ingenioſus vel non ingenioſus niſi ex faciliori & certiori & ſubtilori actione intellectuali tam in praticis quam in ſpecu latiuis. Vnde architectos dicimus ingenioſus, & metaphyſi- cos ingenioſos Hmōi antem actio non exercetur ab anima niſi in corpore pro hoc ſtatu. Cuius igitur corpus liberius & expeditius deſeruit animæ in tali actione illud nobilius erit. Tale autem eſt q̃od eſt nobilius complexionatum & hoc eſt qd' nobiliorem habet tactũ , eo quòd in eo qualitates prī me reducte ſunt magis ad medium. Rationabiliter igi- tur ex bonitate tactus arguitur homo ingenioſus. Vnde dicit Commentato.in commento. 94. Complexio con- ueniens bonitati iſtius ſenſus, conuenit diſcretioni intel- lectus.

Quantum ad tertium aduerte ꝙ aliud eſt ſenſum deſer- uire intellectui,& ſenſum oſtendere bonitatem intellectus. Nam primum eſt commune omni ſenſui , qm̃ cum nihil ſit in intellectu quin prius fuerit in ſenſu & ſi defecerit nobis ali quis ſenſus, neceſſe eſt vt deficiat nobis ſcientia illius ſenſus. Omnis ſenſus ſubminiſtrat nobis phantaſma ſui ꝓprii obie cti,a quo virtute intellectus ., agentis poteſt abſtrahi ſpecies intelligibiles qua actuatus intellectus fertur in cognitionem obiecti cuiſlibet ſenſus. Et inter omnes ſenſus nobilius deſer uiunt viſus & auditus. Viſus quidem in ſcientia quæ habetur per inuentionem, & auditus in ea quæ habetur per doctri- nam vt pertractauimus in procemio metaph.in quæſtioni- bus noſtris.

Secundum autem conuenit ſoli tactui. Nam non declara

tur aliquis q sit boni intellectus, quia offeruntur ei per sensum multa intelligibilia, sed quia circa illa ordinate & subtiliter negociatur & veraciter ea intelligit, & de intellectis vera enunciat. Id autem declaratur sola bonitate tactus, qm̃ p ipsum manifestatur corpus mixtum nobilissima mixtione, quia redditur aptum animæ ad exercendum opera intellectualia vt supra diximus. Et propterea raro fallit quod qui sunt boni tactus non sint ingeniosi quod non contingit ex bonitate aliorum sensuum. Vnde inquit Commen. in commẽ. 94. Bonitas discretionis non videtur consequi bonitaté aliorum sensuum. Boni enim visus homo potest esse indiscretus & similiter boni auditus, sed boni tactus semper videtur esse discretus. Bonitas autem tactus declaratur ex molli carne, & quoniam homo est mollioris carnis quam cætera animalia ideo solus homo est ingeniosus, & inter homines qui sunt dure carnis respectiue non sunt ita ingeniosi sicut illi qui sunt molles carne. Quod tu intelliges quando talis molities prouenit ex bona contemperantia miscibilinm & non ex superhabundanti humido vt prouenit in muliere, quæ potius dicenda est laxe cutis quam mollis carnis. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Questio qudragesima prima. Si conuenienter nominantur species odoris nominibus specierum saporis.

Est autem quemadmodum humor hic quidem dulcis ille uero amarus sic & odores sunt. Tex. 95.

IN HAC questione aduerte q non potest resolui, nisi sciamus quæ sint principia odoris, & quomodo generatur & quid sit. Vt igitur resoluamus quæsitum, sic ꝓcedemus. Primo declarabuntur principia concurrentia ad generationem odoris. Secundo declarabitur modus generationis suæ. Tertio assignabitur diffinitio odoris. Quarto declarabitur qũo species odoris correspondent speciebus saporis.

Quinto soluetur dubium.

Quantum ad primum aduerte vt ponit Albertus in libro de sensu & sensato, tracta secundo capit. 9. eo quæ sunt principia saporis sunt etiam principia odoris quoniam odor supponit saporem in odorabili. Vnde Commentator. in libro de sensu & sensato dicit quod materia odoris est sapor quoniam omne habens odorem habet saporem. Tu vero intelliges saporem esse materiam odoris idest humidum saporosum, de quo dicemus cum loquemur de sapore quod est humidum aqueum admixtum sicco. Ad odorem igitur concurrunt humidum & siccum & calidum sicut ad saporem. Sed in hoc est differentia quod in sapore prædominatur humidum in odore autem siccum. Vnde disponenda sunt hæc principia in generatione odoris opposito modo quam in generatione saporis. Dicendum ergo secundum bea. Thom. & Albertum quod in sapore humidum est principium passiuum, actiuum autem est siccum terrestre & calidum decoquens humidum ac permiscens sicco terrestri. In odore autem siccum est passiuum actiuum autem est humidum enchimum idest incorporatum sicco quod idem est quod humidum saporosum, & calidum resoluens. Nam calor agens cum humido saporoso resoluit siccum calidum quod non est aliud quam quidam spiritus. Et hic spiritus qui est pars ignea sicca resoluta est primum subiectum odoris. Vnde Commentato. dicit in libro de sensu & sensato quod philosophus attribuit odori siccitatem & caliditatem quæ fit ex humiditate saporosa.

Quantum ad secundum scilicet quomodo generetur odor dico quod ordine naturæ subsequitur saporem. Vnde imaginandum est quod ex humido aqueo & aereo quando admiscentur sicco terrestri, & quando humidum aqueũ decoquitur a calore fit sapor. Cum autem sapor productus est tunc calor agens in illud humidum saporosum, quod est idem cum enchimo resoluit ex eo siccum calidum quod est idem cum odore vel primum subiectum odoris.

Quantum ad tertium scilicet quid sit odor aduerte quod

difficile est inuenire eius diffinitionem. Nec philosophus nec Commentato.nec Albertus nec bea. Thom̃. formaliter ipsum diffiniunt Stantibus tamen principiis prædictis potest de eo formari talis diffinitio. Odor est imprææsio idest qualitas causata ex humido saporoso per calorem resoluentem, existens subiectiue in sicco subtili calido euaporante a corpore odorabili. Sed aduerte quòd secundum bea. Thom̃.in secundo de anima in expositione textu. 95. existit subiectiue in sicco aero contemperato sicut sapor existit subiectiuę in humido aqueo aliqualiter digesto secundum autem Albertum existit subiectiue in spiritu idest in parte ignea tamen contemperata quæ resoluitur ab humido saporoso. Clariorem non inuenio diffinitionem, nec potest a nobis inuestigari eo quod imperfectum habemus odoratum. Vnde dicit philosophus in textu. 92. & immanifestum nobis est quale quid sit odor, causa autem est quia sensum hunc non habemus certum.

Quantum ad quartum aduerte aliud mouisse philosophum in secundo de anima in textu .95. & in libro de sensu & sensato in textu .63. ad asignandam species odoris proportionales speciebus saporis, & nominare nominibus eiusdem quibus nominantur species saporis, nisi quia vt dicit philosophus in eodem textu. Propter id quod non multum sunt manifesti odores sicut sapores ab his acceperunt nomina. Et id quidem rationabiliter, quoniam nobis naturale est manifestare & nominare minus notum per magis notum. Visum est igitur philosopho facere satis si manifestaret species odoris proportionaliter per species saporis, præcipue cum causetur odor ex humiditate saporosa vt diximus supra. Tu tñ aduerte ꝙ licet species odorum nominentur nominibus specierum saporum, non tamen est vniuersaliter verum quòd species odoris correspondeant in re speciebus saporis.

Nã licet aliqua habeant suauem saporem & suauem odorem, non omnia sic se habent, immo vt dicit philosophus in tex. 95. quædam habent odorem contrariũ sapori, puta sunt

dulcia in ſapore & acuta in odore. Et huius quidem cauſa, eſt q̄m ſapor fundatur in humido aqueo groſſo. Odor autem in ſubtili aereo contemperato ipſi humido aqueo, & in ſicco ſubtili debite proportionato, quando ergo in corpore eſt bene digeſtum humidum aqueum groſſum & bene temperatum ē illud ſubtile aereũ, ibi erit dulcis ſapor & dulcis odor. Sed ſi in eodē corpore vnum quidem ſit male digeſtum alterum autem bene temperatum odor non correſpondebit ſapori, quoniam habebit ſaporem acrem odorem vero dulcem aut econuerſo. Et quod dicitur de ſaporibus & odoribus extremis intellige tu de mediis. Igitur de ſpeciebus odoris quomodo correſpondeant ſpeciebus ſaporis ſic pertranſeo. Nam & Alber. in. 2. de anima in trac. 3. in cap. 24. incepit declarare ſuperficialiter quomodo correſpondeant & quomodo diuerſificentur promittens ſe de his ſufficienter determinaturum in lib. de ſenſu & ſenſato. ſed nec illic compleuit. Et arbitror id eueniſſe quoniam nec ipſe potuit id ſufficienter inueſtigare.

Quantum ad quintum aduerte ꝙ videtur eſſe repugnantia in dictis philoſophi Nam in. 2. de anima in text. 95. facit correſpondere dulcem ſaporem dulci odori & amarum amaro. In libro autem de ſenſu & ſenſato amaro ſapori non facit correſpondere amarum odorem ſed putridum. Inquit enim. Et amaris ſcilicet ſaporibus proportionales dicat vtiq; quis putridos ſcilicet odores Putridos autem fetores dicimus.

Ad hoc dicitur ꝙ philoſophus in lib. de aīa aſsignat correſpondentiam inter ſapores & odores ex parte rei. & ideo amaro ſapori correſpōdet amarus odor. In lib. aūt de ſenſu & ſenſato aſsignat correſpondentiam ex parte offenſionis ſenſus præcipue humani. Nam ſapor amarus & odor putridus in hoc conueniunt quod maxime offendunt nos ille quidem guſtum qui eſt ſenſus nutrimenti, quod quidem maxime ſaluatur in dulci eo quod bene nutrit vt dicit philoſophus in libro de ſenſu & ſenſato. Odor autem putridus maxime offendit odoratum humanum, non autem aliorum

animalium.

animalium. Non.n.fugiunt fetores nisi sint corruptiui cõplexionis. Hæc de p̄senti quæsito dicta sint.

Qõ.42.Si odor habet esse reale in medio.

Est autem olfatus per medium aerem ut aquam. Tex. 97.

IN HAC .q aduerte q̄ oẽs expositores super tex. p̄positum quærunt cum obni prius recipiatur in medio q̄ in sensu quõ suscipitur odor in medio, aut realr̄ an intentionalr̄. Et circa hoc inuenio oẽs expositores p̄hi concordes, eo q̄ oẽs assentiunt Commen in.2. de aĩa.in cõmen.97. solus Auic.in.6.naturalium in parte.2.in capi. de odoratu. vr̄ alr̄ sentire, licet ex difficultate & obscuritate vix percipi possit sensus eius. Vt igitur resoluatur p̄ns quæsitum sic procedendum est. Primo recitabitur opi. Auic. Secundo argumentabitur ꝯtra eum ex rõnibus Cõmen. Tertio declarabitur quid tenendum sit secundum philosophũ. Quarto soluet̄ dubiũ.

Quantum ad primum aduerte q̄ Auic. opinatur a corpore odorifero resolui vaporem subtilem & illũ fieri odorem, odoremq̄ illum siue vaporem subtilem diffundi in aere, & deportari ad organum odoratus. Et sic non concedit necessitatem medii propter receptionem intentionalem obiecti priusq̄ differatur ad sensum, immo dicit ipse, si sensatũ posset occurrere sensui sentiretur sine medio. Quod aũt odor ꝑtingens ad odoratum sit realr̄ diffusus in medio & non intentionalr̄ probat signo & rõne. Signo quidem, qm̄ experimur q̄ qñ frequenter odoramus pomum paulatim extenuatur, & odor adheret manibus, & remoto pomo adhuc remanet odor in medio, puta in aere clauso in camera. Qũo aũt possit realr̄ diffundi in tanto spacio puta ꝑ miliare in circuitu, dicit ipse exemplificans de camphora acutissima in odore q̄ si euaporaremus camphorã adeo & videretur tota eius suba resoluta, partes ille resolute diffunderentur vsq̄ ad certum spacium puta.x. cubitorum. Iterum autem ille

partes redderentur subtiliores actione caloris qui est in medio, & ex eis aliquæ aliæ particulæ subtiliores præcedentibus euaporarēt, quæ in vlteriori spacio diffunderētur, & sic spacium duplo maius odoriferum redderent. Et hoc mō nō inconuenit odorem realr̄ diffundi ꝑ multum spacium. Rōne aūt sic intendit ꝓbare intentum. Qñ obm immutat mediū intentionalr̄, spēs intentionalis statim cessat remoto obo, vt patet de colore, quo sublato non remanet spēs eius in oculo nec in speculo nec medio. Sed remoto odorabili adhuc remanet odor eius in medio vt patet ad sensum, ergo non immutat medium intentionaliter sed realiter.

Quantum ad secundum aduerte ꝙ Commen. in. 2. de aīa in cōmen. 97 reprobat Auicen. tribus rōnibus, quas intendo hic formare & defendere. Deinde soluam signum sumptum ab Auicenna & rationem eius.

Prima rō Cōmen. talis est. Quædam aues vt vultures in bello facto in Græcia venerunt ꝑ multas dietas vtpote per 50. miliaria attractæ ex odore cadauerum ad deuorandum occisorum corpora, ergo odor cadauerum non fuit realiter, sed intentionalr̄ in tanto spacio medio. Añs quidem acceptatur ex historiis, ꝯñtia aūt ꝓbatur, qm̄ si illa corpora resoluta fuissent in rarissimum elementum quale est ignis quo non datur rarius non potuisset ignis ille ad tantam distantiā sphæricæ diffundi, ergo multo minus vapor subtilis effluens a corpore odorifero.

Aduerte ꝙ Auic. conatur hanc rōnem soluere & dicit ꝙ potuit contingere in illo tp̄e quo putrescebant cadauera flare vhementem ventum, qui deportare potuit aliq̄ partem aeris infectam vsq; ad odoratum hmōi auiū, & sic non oportuit illa cadauera rarefieri vltra raritatē ignis ad hoc ꝙ deueniat odor realiter ad odoratum illarum auium. Stante.n. casu de vento flante, non fuit necesse sphæricæ diffundi odorē realiter ad tantam distantiam, sed per lineam rectam simul cum aere deportari.

Sed hæc solō nulla est. Nam sumpto modico odorabili puta modico sulphure, si inflammatur a valde remotis sentitur

etiam nullo flante vento, & sentitur sphæricæ, & tñ constat quòd si ad raritatem ignis deueniret non posset ad tantam distantiam sphæricæ diffundi, ergo signum est ꝙ non est necesse odorem esse realiter in medio.

Secunda rõ talis est. Dum resoluitur fumalis vaporatio a corpe odorifero, & recipitur in aere aut aer cedit aut non, non est dicendum ꝙ cedat ꝑ totum spacium inter medium inter corporum odoriferum & odoratum vt patet ad sensum, aliter animal odorans non respiraret, ergo si per totũ illud spacium esset fumalis vaporatio duo corpora essent simul. s. ille fumus & aer, q̃ñs aũt est imposſibile. Ergo sequitur ꝙ cum per totum illud spacium posſit odor sentiri non est in eo realiter sed intentionaliter.

Aduerte ꝙ aliqui conatur hanc rõnem soluere dicẽtes ꝙ eo modo immiscetur odor aeri, quo immiscentur vapores eleuati a terra, qñ aũt vapores immiscentur, nec aer totaliter expellit nec plura corpora sunt simul. Vñ sicut naturaliter & realiter contingit vapores eleuatos immisceri aeri ꝑ multum spacium puta ꝑ centum miliaria, sic idem dicendum est de fumali vaporatione subtili, quæ est odor secundum Auicennã.

Sed hæc solutio non valet, quia species obiecti sensibilis non multiplicat se per medium, sicut vapores immiscent se aeri, nam vbi est vapor ibi non est aer, aliter duo corpora essent simul. Non autem est necesse quòd vbi est species odoris ibi non sit aer, immo se compatiuntur vt declarabitur, & iõ solutio non valet.

Tertia ratio talis est. Simplex corpus vt est elementum non recipit qualitates secundas secundum esse reale. Sed odor est qualitas secundo vt patet, ergo non recipitur realiter in aere quod est corpus simplex, sed se habet vt color, cuius species intentionaliter est in medio & non realiter.

Aduerte quod aliqui sic respondent huic rationi. Conceditur tota ratio, quia nihil concludit contra Auicennam. Non enim dicit Auicenna, odorem recipi subiectiuæ & immediate in aere, sed dicit fumalem vaporationem subtilem immisceri aeri in qua est odor.

Sed hæc solo non valet, quia cum odor sit accñs quod est assibili qualitas, necesse est si habet esse reale in medio quod sit in aliquo subiecto. quæro ergo aut est in aere aut in alio corpore, non in alio corpore, quia aut expelleret aerem aut esse simul cum aere non potest esse simul, quia plura corpora non se compatiuntur simul, nec patet ꝙ expellat aerem, ergo est immediate in aere vt in subiecto. Et sic patet ꝙ ratio concludit contra Auicennam.

Positis rõnibus ꝯtra Aui. rñdendum est signo & rõni suæ. Ad signum igitur datum de camphora dico ꝙ illa scđa resolo in ptes subtiliores non cõstat sensui, & ideo non acceptatur a pipatetico. Ad rõnem dico ꝙ maior est vera qñ mediũ immutatur solum intentionalr sicut accidit in visione. Nõ sic aũt est in odoratu. Nam vt dicetur infra medium secundum aliq̃ distãtiam immutatur ab odore realr & intentionalr, eo ꝙ ꝓ tanta distantia recipiuntur in aere vapores illi fumales in quibus vt in cã ꝓxima continetur odor. Vltra aũt illam distantiam odor qui continetur, in illis vaporibus fumosis cãt spẽm intentionalem in vlteriori medio vsq; ad odoratum.

Et tu aduerte ꝙ Auic. vr̃ deceptus quia credidit totũ medium realr immutari ab odore. Nec potuit cadere in mentẽ eius quomodo idem obiectum possit immutare mediũ mutatione reali & intentionali.

Quantũ aũt ad tertiũ. s. quid tenendũ sit secundum philosophum dico ꝙ odor in aliquo est realr tm̃ in aliquo intẽtionalr tm̃ in aliquo realr & intentionalr. Primo mõ est in corpore odorifero. Nã in tali corpore expimur ꝙ ab eo exit fumalis vaporatio in qua continetur odor, cuius signum est ꝙ odorabile ꝑ emissionem odoris paulatim desiccatur. Scđo mõ ẽ in medio vt in aere ꝑcipue multũ distante ab odoratu. Nam vt dictum est ꝑ Cõmẽ. arguentẽ ꝯtra Auic. corpus simplex quale est aer non est immediatum susceptiuum odoris realr. Tertio mõ est in medio ꝓpinquo corpi odorabili, non quidẽ immediate sed mediate, nam aeri ꝓpinquo odorabili immiscentur fumales vapores exalantes ab odorabili in q̃bus odor continetur realr qui. & suam intentionalem spẽm

causat in medio, quo differatur ad odoratum receptiuum odoris sine materia. Sic tenendũ est secũdũ p̃hm & Cõment.

Quantum ad quartum aduerte q̃ ꝯtra hanc determinationem vr̃ militare rõ scd̃a Cõmen. q̃ assumpsit ꝯtra Auic. Et arguitur sic. Si vapores fumales exalantes ab odorabili immiscentur aeri ꝓpinquo odorabili secundum aliquẽ terminum puta ꝑ duos cubitos in circuitu quæro aut sunt simul cũ aere aut aer cedit. Non primo, quia plura corpa essent simul. Non secundo, quia sequeretur q̃ totus aer in circuitu odorabilis expelleretur, qđ est falsum, qm̃ hõ exñs ꝓpe odorabile non posset respirare aut igitur odor in nulla parte medii est realiter nec mediate nec immediate, aut ratio Commen. facta contra Auicennam nulla est.

Ad hoc dr̃ q̃ determinatio facta bona est, nec ꝯtra eã militat rõ Cõmen. sicut militat cõtra Auic. ꝓ cuius euidentia scito, q̃ rõ Cõmen. ꝓ tanto militat ꝯtra Auicen. quia supponit q̃ Auic. opinetur illos vapores receptos in aere esse cõtinuos vel contiguos adinuicem, ex quo sequitur, q̃ necesse est vel plura corpora esse simul, vel totum aerem expelli. In determinatione aũt q̃ fecimus, nõ supponimus illos vapores esse continuos nec contiguos immo inter illos mediare aerẽ, ita q̃ non est necesse aerem cedere nisi pro quanto occupat ps illorum vaporum, & sic respondendo ad argumentum dico q̃ nec plura corpora sunt simul nec aer totaliter cedit, sed solum pro tanta parte pro quanta occupat vnus ex illis vaporibus, qui dñr esse corpuscula parua siue spirituosa.

Ex his igitur aduerte q̃ non habetur pro inconuenienti q̃ spẽs intentionalis odoris diffundatur continua in toto inter medio spatio inter odorabile & odoratum, non aũt odor realis, qm̃ non potest immediate recipi in elr̃to puro, nec illa corpora spirituosa pñt esse continua nec contigua, quin totus aer medius inter odorabile & odoratum expellatur. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio. 43. Si proprium est homini non odorare sine respiratione.

Sed sine respiratione non sentire proprium est hominum
Text.98.

IN HAC quæstione aduerte quòd difficultas stat in hoc: Quod est cõe oĩ aĩali hñti sanguinem & respiranti, nõ est ꝓprium hõi. Sed nõ odorare sine respiratione est cõe oĩ aĩali hñti sanguinem & respiranti, vt patet ꝑ Cõment. in. 2. de aĩa cõmen. 98. ergo &c. Vt igitur resoluatur ꝓpositum aduerte ꝙ alio mõ exponitur a Cõment. tex. ꝓpositus, q̃ ab Alber. & a. b. Tho. Nam Cõmẽ. in cõmen. 98. non exponit eum de solis hoĩbus, sed de hoĩbus & aĩalibus anelantibus: Sic. n. inquit. Hoc vero ꝙ hõ & alia aĩalia anelantia impoſſ̃e est vt olfaciant absq; inspiratione manifestum est per se. Hæc Cõmen. Vñ aduerte ꝙ secundum Cõmen. qñ dicit philosophus ꝓpriũ est hoĩum, ly hoĩum nõ stat ꝓ hoĩe vt hõ est ꝓcise, sed vt respirans ẽ. In quo ꝑto nõ distinguit ab aliis aĩalibus respirantibus. Verum quia & Alber. & b. Tho. & Egid. exponant ly hoĩum vt hõ est, videndum est quõ sit ꝓprium hominum cum id sit commune omni animali respiranti.

Tu igitur aduerte ꝙ Alber. in lib. 2. de aĩa in tract. 3. in capit. 26. dicit ꝙ odorare non sine respiratione est propriũ hoĩum, quia conuenit oĩ hoĩ, sed non soli, conuenit. n. aliis aĩalibus respirantibus. Verum quia illud vere est ꝓprium q̃ conuenit oĩ & soli, iõ melius est vt sequaris intentionẽ Egidii, q̃ non negaret. b. Tho. Et stat in hoc. Aliqua aĩalia sunt quæ nullo mõ indigent respiratione vt odorent, vt carentia sanguine, quæ hñt organum odoratus discoopertum vt viuentia in aquis. Aliqua aũt aĩalia sunt, quæ odorant sine respiratione, sed non ꝑfecte eo ꝙ hñt organum odoratus aliqualr̃ coopertum, sed non tñ quin aliqualr̃ odorent ẽt non trahendo aerẽ. Ad hoc aũt ꝙ ꝑfectæ odorent, necesse est vt respicerent, quia respiratione discoopitur in eis organum odoratus. Et hæc sunt oĩa aĩalia respirantia excepto hoĩe. Aliqua aũt sunt, quæ nullo mõ odorare pñt sine respiratiõe, eo ꝙ hñt organum odoratus penitus coop̃tum, ita ꝙ nisi respiratione discoopiatur, neq; ꝑfectæ neq; imꝑfectæ odora-

te pñt. Et hoc est propriũ hoium, quia cõuenit oĩ & soli hoĩ hēre organum odoratus oĩno cooptum. Cuius causa est magnitudo cerebri abundantis in humiditate & frigiditate, ex quibus tanta ꝑuenit opilatio ad organum odoratus, ꝙ viæ illius ingrossantur, & iõ nisi hõ attrahat aerem ꝑ nares nullo mõ odorat, qđ non contingit in aliis aĩalibus. Dictum igitur philosophi sic intelligendum est, sine respiratione nõ sentire idest non odorare neq; perfectæ neq; imperfectæ proprium est hominum, quia vt sic conuenit omni & soli homini & semper. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio. 44. Si oĩa adorantia ꝑ respirationem melius odorãt q̃ quæ odorant sine respiratione.

Videtur autem in hominibus differre hoc sensitiuum ad ea quæ aliorum animalium, sicut oculi ad ea quæ durorum oculorum sunt. Tex. 100.

IN HAC quæstione aduerte ꝙ difficultas stat in dubio qđ mouet Cõmen. in Cõment. 100. sup tex. prepositum Quod dubium tale est, nõ vř silitudo philosophi tenere. Nã in tex. ꝓposito intendit talẽ silitudinẽ. Odoratus in respirantibus differt ab odoratu in non respirantibus, sicut visus in hñtibus oculos cooptos differt a visu in non hñtibus oculos cooptos sed duros quales sunt in locustis. Tunc Commen. sic subsumit. Sed hñtia oculos cooptos hñt visum meliorem vt. s̄. dixerat philosophus, ergo si silitudo philosophi tenet odoratu in non respirantibus, hoc autem est falsum de hoĩe respirante cuius odoratus est impfectior odoratu formicæ & apum quæ non respirant quoniam carẽt sanguine.

Huic dubio rñdet ipsemet Cõmen. in eodem cõmen. ibi. Sed hoc qđ dixit ampliantur venæ &c. Et rñsio sua stat in hoc. Illa silitudo non fuit posita a philosopho q̃tum ad bonitatẽ vel defectũ odoratus, sed q̃tum ad dispõnẽ organi. Nã sicut hñtia oculos velatos palpebris nõ vidẽt nisi discoopiãt oculos hñtia aũt oculos duros & discooptos statim vidẽt sine

discooptura, sic respirantia quia hñt organum odoratus cooptũ nõ odorãt saltem pfectæ vt aialia bruta, vel nec pfecte nec imperfectæ vt homo nisi per respirationem discooperiatur. Non respirantia aũt quia hñt organum odoratus discooptum odorant ẽt pfecte sine respiratione. Non ergo debet subsumi illa minor quo ad bonitatem siue malitiã odoratus quia esset arguere a simili in eo quod non est simile. Hæc sufficiant quo ad sensum odoratus. Reliqua aũt qũo generetur odor & quotuplex sit. & qũo pportionãtur odores saporibus, iam ptractauimus, & præcipue in li. de sensu & sensato.

Qõ 45. Si gustus est quidam tactus.

Gustabile aũt est quoddam tangibile. Tex. 101. Et *text. Arabicus dicit. Gustus autem est aliquis tactus.*

IN HAC .q. aduerte q difficultas ex eo consurgit q gustus & tactus sunt duo sensus specifice distincti, constat aũt q vna spẽs non p̃tur de altera, cum opponantur disparatæ sint ptrariæ, vt determinauimus in. x. meta. ergo hæc predicatio est falsa. Gustus est quidam tactus. Vt igitur scias qũo põt saluari ponemus distõnem, ex qua elicimus tres conclusiones, deinde mouebitur dubium & soluetur.

Quantum ad primum, distõ sit hæc. Hæc p̃tio. Gustus est quidam tactus põt tripliciter intelligi. Primo q sit pdicatio pportionalis, vel vt aliqui dicunt sit modalis, vt sic exponatur. Gustus est quidam tactus .i. Gustus est pceptiuus sui obiecti, sicut si esset quidã tactus. Nam sicut oĩs tactus sentit obm suum p medium coniunctum quod est caro. ita gustus sentit obm suum p medium coniunctum quod est caro lingue. Secundo q sit p̃tio formalis. ita q tactus prædicetur essentialr de gustu in primo modo per se. Sed hoc duplr. Primo q ly tactus teneatur gñice, & prædicetur de gustu vt p̃tur aĩal de hoĩe. Secundo q teneatur specifice vt facit quintum sensum condistinctum contra gustum, sicut distinguitur odoratus contra gustum.

Quantum ad ſecundum, ſit hæc prima concluſio. Si expo
natur & teneatur iuxta primum ſenſum, poteſt optime ſal-
uari, ſicut & ſaluat.b.Tho. expoſitione præpoſiti tex. vbi
& hoc dubium mouet, & ſoluens dicit. Guſtus eſt quidam ta
ctus quantum ad modum ſentiendi, quia ſentit per medium
coniunctum ſicut tactus. Eodē modo ſaluat & exponit Cō-
mentat.in commento. 101.vbi inquit & quaſi dicat. Guſtus
autem eſt aliquis tactus cum compræhendat ſuum ſenſibi-
le non per medium quod ſit corpus extraneum ſicut ta--
ctus.

Secunda concluſio. Si exponatur ſecundo modo iterum
poteſt ſaluari, qm̄ ſi guſtus in ſentenido ſaporem non ſenti-
re humidum quod eſt quodam tangibile, non ſentiret ipſum
ſaporem. Sapor enim fundatur in humido, vt declarauimus
agentes de odore, & magis expreſſe in libro de ſenſu & ſen
ſato. Et quoniam tactus genericæ ſumptus predicatur de ta-
ctu appræhenſiuo humidi & ſicci, & de tactu appræhenſiuo
calidi & frigidi ideo cum guſtus appræhendens ſaporem
appræhendat etiam humidum poteſt vt ſic dici quidam ta-
ctus, ſicut homo quoddam animal. Sed vt ſic non diſtingui-
tur contra tactum, ſicut nec ſpecies contra genus & in hoc
ſenſu etiam Commen. ſaluat eam in commen. 101. vbi in-
quit. Et alio modo dicimus etiam ꝙ iſte ſenſus eſt aliquis ta-
ctus. Corpus enim in quo exiſtit ſapor non eſt guſtabile niſi
ſecundum quod ille ſapor exiſtit in eo humore, cuius ꝑpor
tio ad illum ſaporem eſt ſicut materiæ ad formam. Et ideo
iſte ſenſus non compræhendit ſaporem niſi compræhen-
dat humorem, cum ſit impoſſibile vt denudetur ab eo, &
compræhendere humorem eſt aliquid tangere. Vnde iſtæ
ſenſus videtur aliquis tactus. Hæc Commen.

Tertia concluſio. Si exponatur tertio modo non poteſt
ſaluari, qm̄ qualis eſt proportio inter obiecta, talis eſt inter
potentias. Sed obiectum formale tactus non prædicatur for
malr̄ de obiecto guſtus vt guſtus eſt, nam hæc eſt falſa. Sa-
por eſt caliditas vel frigiditas vel humiditas vel ſiccitas quo
niam nulla qualitas ſecunda eſt aliqua primarum qualitatum

nisi radicaliter quia fundatur in primis vt patet ex quarto meteororum. Ergo hæc est falsa formaliter gustus discretiuus saporum est tactus vt discretiuus primarum qnalitatum. Et sic. b. Tho. & Egidius super tex. 101. tenent eam esse falsam, & in hoc sensu argumentum factum in principio quæstionis concludit.

Quantum ad tertium aduerte ꝙ secunda conclusio videtur contradicere tertiæ. Dictum est enim in secunda conclusione ꝙ gustus non sentit saporem nisi sentiat humidum ergo gustus vt discretiuus saporum est quidam tactus vt discretiuus primarum qualitatum, cuius oppositum dictum est in tertia conclusione.

Ad hoc dicitur, ꝙ in tertio modo considerare debemus gustum & tactum quo ad primariam immutationem quam patiuntur a suis obiectis, falsum est autem ꝙ gustus vt cognoscitiuus saporis, immutetur primo ab humido, sed consequenter, pro quanto in humido radicatur sapor, Quia ergo gustus vt gustus immutatur primo a sapore, tactus autem vt tactus primo a qualitatibus primis ideo sunt condistincti vt duo sensus, nec vnus prædicatur de altero. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio. 46. Si dulce & amarum sunt extremi sapores.

Species autem humorum sicut & in coloribuc, simplices quidem contrarie sint sicut dulce & amarum.

Textu. 105.

IN HAC quæstione inuenio duas vias, vna ē philosophi, altera Galeni. Philosophus & Cōm. & oēs sequentes viam philosophi tenēt dulce & amarum esse extremos sapores. Galenus autem tenet non dulce & amarum, sed acutum & ponticū esse extremos sapores. Vt autem resoluamus quæsitum in via philosophi. Primo declarandū est fundamētū huius diuersitatis. Secundo pertractabitur via pħi. Tertio via Galeni & arguetur contra eam. vt arguit Comment. Quar-

to gratia exercitii soluentur rōnes Commen. contra Galenū vt scias q̄ præsens quæsitum pro vtraq; parte sustentabile est. Vltimo soluemus dubium.

Quantum ad primum aduerte q̄ fundamentum huius diuersitatis sumitur ex eo q̄ cum ad generationem saporis concurrant caliditas, frigiditas, humiditas, & siccitas, vt declaratum est supra, & etiam in libro de sensu & sensato, contrarietas & extrema saporum videntur posse assignari non solum penes humidum & siccum, sed etiam penes calidum & frigidum, vt dicamus illos sapores esse extremos, in quorum vno maxime dominatur caliditas in altero autem frigiditas. Vel in quorum vno maxime dominatur humiditas non absolute sed bene digesta a calido & non consumpta, in altero autem maxime dominatur siccitas non absolute sed per consumptionem humiditatis factam a calido potius adurente quam decoquente.

Quantum ad sc̄dm aduerte q̄ Aristo. & Commentat. in comment. 105. & b. Tho. super libro de sensu & sensato in lec. 11. tenent q̄ penes humiditatem & siccitatem assignandi sunt extremi sapores. Et ratio eorum præcipua est, quia sapor propinquius consequitur humidum quam calidum eo q̄ humidum aliqualiter passum a sicco & calido est materia saporis. Idem dicit Commen. in commen. 105. vbi inquit. Et videtur q̄ sapor magis sequitur humidum & siccū quam calidum & frigidum. Et ex hoc fundamento dicunt q̄ extremi sapores sunt dulce & amarum, eo q̄ in dulci est maxime de humiditate non absolute sed optime decocta & bene commixta cum sicco proportionali. In amaro autem est minimum de humiditate, eo q̄ est consumpta forti actione caloris, & prædn̄atur siccitas. Quomodo autem inter amarum & dulce ordinentur medii sapores s̄m philosophum patet in lib. de sensu & sensato tex. 54. Qd̄ vt tibi manifestū sit declarabimus qūo & quādo generatur sapor amarus, & quando dulcis, deinde quando & qūo ordinate generatur medii sapores respicientes dulcem & declinantes ab eo. Deinde quando & quomodo generantur medii sapores

respicientes amarum & declinantes ab eo. & sic habebis summam & ordinem saporum secundum viam peripateticam.

Tu igitur aduerte q; sapor dulcis generatur quando calor temperatus suauiter decoquit humidum non consumendo ipsum sed subtiliando quasi reducens ad humidum aereũ quod est subtile, & bene commiscendo sicco terrestri vnde dulcia sunt subtilis substantiæ, & leuia & optimi nutrimenti sicut dicit philosophus in lib. de sensu & sensato in tex. 53. quod omnia nutriuntur dulci simplici aut mixto. Sapor autem amarus generatur, quando calor intensus obtinet super humidum consumendo potius quam decoquendo & subtiliando, vnde sicum remanet adustum, & hac de causa amara sunt calida & sicca & multum terrestria, vnde & Commenta. dicit in libro de sensu & sensato. Amaritudo attribuitur caliditati & siccitati. Medii autem sapores generantur secundum q; magis vel minus decoquitur humidum aut consumitur. Vnde aduerte q; secundũ q; magis vel minus decoquitur humidũ sine consumptione sic multiplicãtur sapores medii respicientes saporem dulcem & declinantes ab eo, secundum autem q; humidum magis aut minus consumitur a calido intenso multiplicantur sapores medii respicientes amarum a quo declinant. Sequendo igitur hæc fundamenta ordinandi sunt medii sapores, vt innuit philosophus in lib. de sensu & sensato. in tex. 55. hoc modo.

Dulcis)	Pinguis vel vnctuosus immediate sequitur
Pinguis)	ad dulcem. Cõuenit enim cum dulci in per
Ponticus,)	fecta digestione humidi a calido temperato
Austerus)	facta. Sed disconuenit in sicco terrestri. Nã
Stipticus)	in dulci siccum terrestre nõ tenet humidũ
Acutus)	ita concatenatum sicut in pingui & vnctuo
Salsus)	so. Et hoc indicat sua viscositas quæ est qua
Amarus)	si concatenatio partium humidarum per

siccum bene commixtum vt dictum est in. 4. meteoro.

Salsus immediate sequitur amarum. Conueniunt enim in humido consumpto ex intenso calore, & in sicco adusto. Disconueniunt autem, quia in amaro est maior consumptio.

humidi. vt declarat. b. Tho. in libro de sensu & sensato in ex positione tex. 55. Vnde & Albertus dicit q, non differunt nisi per maiorem & minorem consumptionem humidi.

Ex parte dulcis ac pinguem sequitur ponticus. i. mordicatiuus. Ad Ponticum sequitur austerius. i. acris. Et isti duo causantur non ex consumptione humidi, sed ex indigestione eius, eo q calor debilis est, qui causa indigestionis, vt dicitur in. 4. meteoro. Differunt tamen in hoc vt dicit Alber. ponticus causatur ex multo terrestri, quod propter defectum caloris non est subtilitatum. Austerius autem causatur ex calido alterante siccum, q, alteratum alterat humidum sed nõ perfecte decoquitur. vnde fructus ante maturitatem habent saporem austerum. i. acrem.

Ad austerum sequitur stipticus qui est multi terrestris, & magne siccitatis. Sed plus habet de calido digerente. Nam quædam etiam matura sunt stiptica, vt fructus sorbe, & semen mirti.

Ad stipticum sequitur acutus, qui se tenet magis a parte salsi non quidem pp consumptionem humidi, sed pp intensum colorem non comburentem sed acuentem siccum terrestre. Et iste sapor inest calidis multum virtualibus, vt piperi. raphano, aleo, zinziberio, sinapi.

Sed videtur philosophus diminutus, non enim posuit acetosum. qui tamen videtur ab aliis distinctus, vt gustu discernimus.

Ad hoc dicitur secundũ. b. Tho. q, non distinguitur ab austero, vnde ipse exponit austerum. i acetosum. Si tamẽ id nõ placet, quia videtur repugnare sensui gustus, dicere potes cum Alberto q, differunt in hoc, quia austerum est ante cõpletam digestionem. Acetosum est postquam ex acutis aut euaporabilibus humidis euaporarunt ptes subtiles calide vt ex vino, vnde acetum est frigide substantiæ licet sit acute actionis. Dico ergo quòd quo ad humidum & defectum calidi non distinguuntur. Distinguuntur autem in hac solum, q, austerum dicit defectum calidi ante completam digestionem. Acetosum autem defecit defectum calidi per euapora

tionem post completam digestionem & maturationem. Vnde quia conueniunt in defectu calidi philosophus non curauit eos distinguere. Hæc dicta sint de extremis & mediis saporibus quantum mihi occurrere potuit in via philosophi & sequentium eum.

Quantum ad tertium aduerte ꝙ Galenus vt Commentator refert in secundo de anima in comment. 105. tenet penes calidum & frigidum in extremo debere assignari extremos sapores. Vnde apud ipsum acutum ex parte calidi, & pōticum ex parte frigidi sunt extremi sapores. Et vt habeas vniuersalem ordinationem saporum secundum mentem Galeni aduerte quòd corpus saporosum distinguitur in tria quia vel est complexione calidum, vel complexione frigidum vel temperatum inter calidum & frigidum si est complexione calidum, hoc tripliciter, quia vel est subtilis substantiæ vel grosse, vel medie. Si subtilis, eius sapor est acutus, & est extremus ex latere calidi. Si grosse, eius sapor est amarus. Si medie eius sapor est salsus. Si est complexione frigidum, hoc tripliciter, quia vel est substantiæ grosse, vel substantiæ subtilis vel substantiæ medie. Si grosse, eius sapor est ponticus, qui est extremus ex latere frigidi. Si subtilis, eius sapor est acetosus. Si medie, eius sapor est stipticus. Si vero corpus temperatum inter calidum & frigidum, hoc potest esse tripliciter, quia vel est substantiæ subtilis, & sic eius sapor est pinguis vel vnctuosus, vel est substantiæ grosse, & sic eius sapor est dulcis, vel est substantiæ mediæ, & sic eius sapor est insipidus. vt est in albumine oui. Et sic patet quòd apud Galenum, sapores sunt nouem specie distincti. Tres ex dominio calidi. Tres ex dominio frigidi. Tres ex contemperamento.

Aduerte ꝗ opinio Galeni non placet Commentat. nam in secundo de anima commen. 105. arguit contra eum tripliciter. Primo ibi. Et si nos concesserimus &c. Et intendit talem rationem. Si opinio Galeni esset vera sequeretur q̄d idem sapor in specie puta amaritudo non posset causari aliquando ex prædominio caloris, aliquando ex predominio

frigiditatis. Sed hoc est falsum ergo &c. Consequentia patet quia secundum Galenum amaritudo se tenet ex latere caliditatis prædominãtis sicut ponticitas ex latere frigiditatis prædominãtis ergo nec amaritudo poterit sequi dominium frigiditatis, nec ponticitas dominium caliditatis.

Quod autem consequens sit falsum, Commentator sic probat. Sicut albedo aliquando causatur ex caliditate vt in calce & osse combusto, aliquando ex frigiditate vt in niue & pruina. Sic amaritudo & dulcedo. Vnde in quibusdam fructibus non maturis inuenitur amaritudo vt in persicis. & illa sequitur frigiditatem eo q calor decoquens nondum obtinuit super frigiditatem in humido indigesto in rebus autem combustis vt in pane adusto & in vrina est amaritudo quæ secuta est ad caliditatem potius consumentem quam decoquentem humidum. Similiter dulcedo aliquando sequitur caldiitatem vt patet in quibusdam fructibus, qui cum sunt maturi sunt amari, & tamen in principio antequam calor decoquens obtineat super frigiditatem sunt veluti dulces. Aliquando autem sequitur caliditatem vt in melle, quod est calidum a prædominio.

Secundo ibi. Et signum eius, &c. Et intendit talem rationem. Ex eo q aliquod corpus non transfertur de albedine in nigredinem nisi transeat per medios colores aut omnes aut aliquos, arguimus q albedo & nigredo sunt extremi colores. Ergo a simili cum videamus q fructus plantarum nõ transeunt ab amaritudine ad dulcedinem nec econuerso nisi per medios sapores debemus arguere dulce & amarum esse extremos sapores.

Tertio ibi. Et si concesserimus quòd omne dulce est calidum & cætera. Et hæc ratio est quasi solutiua experimenti quod ponebat Galenus. Qui dicit omne dulce & omne amarum esse calidum eo quod inducunt semper calorem in corpore humano. Huic quasi respondens Commentator inquit, licet amarum sit calidum respectu humani corporis: quoniam ipsum calefacit, non

tamen iudicandum est esse calidum simpliciter & ex natura sua. Quod enim calefacit hominem potest infrigidare leonem, & econuerso. Vnde breuiter dicendum est, ꝙ si aliquid quid est in respectu tale. Non est simpliciter tale ex se, sicut granum fabe est magnum respectu milii, non tamen absolute. Nam respectu montis est quid paruum. Istæ sunt rationes quas intendit Commen. contra Galenum.

Quantum ad quartum aduerte ꝙ rationes inductæ a Cõmen. contra Galenum non demonstrant. Vnde si disputatiue velles sustinere Galenum poteris eas soluere vt medici soluunt.

Ad primam ergo dicunt medici, ꝙ amaritudo semper sequitur calidum a prædominio, & dulcedo calidum temperatum, & non negant ꝙ fructus non maturi sint amari simpliciter immo pontici vel stiptici. Similiter negant quod aliqui fructus antequam calor decoquens obtineat super frigiditatem sint dulces, immo dicendi sunt insipidi propter aquosum indigestum.

Ad secundam dicunt ꝙ vtiq; probat amarum & dulce nõ esse sapores immediatos, q̃m constat ꝙ habent medio sapores, non tamen sequitur ꝙ sint simplr extremi. Aliter eodẽ modo probaretur croceum & viride esse colores extremos quoniam inter eos mediat rubeum & puniceum.

Ad tertium secundum doctrinam Galeni est facilis respõsio. Nam ipse posuit complexionem hominis temperati esse medium in tota latitudine cõplexionum, & per consequens in ordine ad illam cætera habent graduari & mensurari ita quod omne calefaciens vel infrigidans hominem iudicandum est ex natura sua & non solum in respectu calidum vel frigidum.

Quantum ad vltimum aduerte ꝙ b. Thom. in. 2. de anima in expositione tex. 105. videtur esse contrarius Commenta. & sibiipsi. Nam in libro de sensu & sensato tenet cum Commenta ꝙ sapores extremi non sunt assignandi penes proportionem calidi & frigidi vt voluit Galenus, sed penes proportionem humidi & sicci vt supra declarauimus. In libro

bro aūt. 2. de aīa in expóne tex. 105. negat vtrunq; & dicis ꝙ maxima distantia inter sapores sumenda est secundū ordinē ad gustū ꝓut natus est immutari a sapore, vel cū horrore vel cū suauitate. Constat aūt ꝙ maxima distātia & ꝯtrarietas in saporibus nō ē nisi inter extremos sapores, ergo &c.

Ad hoc dr̄ ꝙ sapores dupl'r considerātur. Primo quo ad naturas suas. Secundo vt gustabiles sunt. Primo mō cōsiderātur in lib. de sensu & sensato. Secundo aūt mō in lib. de aīa. Vnde diximus. s̄. ꝙ hic non considerantur sensibilia obiecta nisi vt immutatiua sensuū. Dico ergo ꝙ sapores secundū naturam sua considerati debent accipi extremi penes humiditatem & siccitatem mō quo. s̄. exposuimus, secundū aūt ꝙ gustabiles sunt debent accipi extremi penes horrorē & suauitatem, vt dicantur extremi sapores, quorum vnus maxime delectat gustum, alter aūt maxime horrorem inducit. Et qm̄ Cōmen. in cōmen. 105. & b. Tho. in libr. de sensu & sensato considerauerunt sapores in primo mō. Et. b. Tho. in hoc. 2. de aīa cōsiderauit eos. 2. mō. iō cessat oīs repugnantia. Et hac sufficiant de gustu & gustabili. Reliqua. n. quæ ad sapores spectant iam ꝯtractata sunt in lib. de sensu & sensato.

Quæstio. 47. Vtrum tactus sit vnus vel plures sensus.

Habet autem dubitationem, utrum plures sint aut unus.
Text. 106.

IN HAC. q. vt habeatur plena resol'o sic procedendum est. Primo ponentur quædam distōnes de vnitate sensus & obiecti & subiecti. Secundo ex his distōnibus ponentur concl'ones responsiuæ. Tertio remouebuntur duo dubia.

Quantum ad primū sit hæc prima distō. Vnitas sensus pt esse gn̄ica & specifica. Nullus dubitat quin sensus tactus sit vnus sensus gn̄e, eo ꝙ in eo seruatur vnus modus sentiendi qui est ꝑ medium intrinsecum, qui modus seruatur in oī tactu. Sed dubium est de vnitate specifica. Nam constat ꝙ visus vt visus est vnus sensus spē ꝑꝑ vnicam rōnem formalem sui obiecti. quæ est immutare sensum & mediū puræ intentional'r, & ꝑꝑ vnam primā cōtrarietatē reptam in suo obō

puta, inter album & nigrum. In sensu autem tactus ex parte obiecti inueniuntur duæ primæ contrarietates. Vna calidi & frigidi altera humidi & sicci, & ideo merito dubitatur si tactus est vnus specie vel plures.

Secunda distinctio. Vnitas sensus potest attendi vel ex parte generis subi. i. organi in quo radicatur vt si dicatur q visus est vnus sensus quia habet vnum organum inquocunque inueniatur. s. pupillam. Vel ex parte generis obiecti quod respicitur a sensu, vt auditus est vnus sensus propter vnitatem sui generis obiecti quod est sonus.

Tertia distinctio. Vnitas obiecti est duplex, quædã materialis quædam formalis. Vnitas materialis est quãdo omnes species cõtentæ sub tali obiecto possunt inesse eidem saltem sub gradibus remissis, formalis est quando omnes species talis obiecti continentur sub vno genere proximo, in quo tantũ vna prima contrarietas inuenitur, vt declarauimus in libro x. metaphysi.

Quarta distinctio. Vnitas organi est duplex s. materialis & formalis. Vnitas materialis est quando est vna numero subã organi, nec diuersificatur in plures, & per illam omnis species obti proprii a sensu percipitur. Vnitas formalis est qñ non solum est vna numero subã organi, sed & per eandem dispositionem sentit a sensu omnis species sui proprii obiecti. Quod si per vnam dispositionem sentitur vna species, & per aliam alia tunc dicetur organum esse vnum materialiter siue substantialiter sed non formaliter.

Quantum ad secundum, sit hæc prima conclusio responsiua. Tactus est vnus sensus vnitate materiali sui obi. Hæc sic manifestatur. Dictum est in. 3. distinctione q vnitas materialis obi est quando omnes species talis obiecti pñt inesse eidem saltem sub gradibus remissis. Sed omnes qualitates tangibiles conueniunt in vno subiecto secundũ gradus remissos. i. in vno composito elementato, vt declaratum est in. 2. de generatione, ergo prout sic cõueniunt habent vnitatẽ materialem, & a tali vnitate potest dici tactus esse vnus sensus vnitate materiali sumpta ex parte subiecti, ĩ quo qualitates tãgibi

les conueniunt vt dictum est saltem in gradibus remissis. Et aduerte q. b. Tho in. 2. de anima in expositione te. 108. declarans quō tactus est vnus vel plures sensus accipiat hunc modum vnitatis, determinans q tactus est plures sensus formaliter, sed vnus subiecto, prout. s. sensus tactus est discretiuus qualitatum tangibilium quæ conueniunt in consistentia vnius corporis compositi naturalis.

Secunda conclusio. Tactus non est vnus vnitate formali sui obiecti. Hāc intendit sic probare philosophus. Sensus qui est vnus formaliter, est vnius primæ ɔtrarietatis, ad quam reducuntur aliæ ɔtrarietates si quæ sunt in illo gñe, & exemplificat in tex. 107. de visu qui primo est albi & nigri, & de auditu qui primo est grauis & acuti soni, & de gustu qui primo est dulcis & amari sapores. Sed tactus non est vnus primæ ɔtrarietatis sed plurium quarum vna non reducitur ad aliā. Non. n. contrarietas calidi & frigidi reducitur ad contrarietatem humidi & sicci, habent enim oppositionem adinuicem, eo q duæ sunt actiuæ. s. caliditas & frigiditas & duæ aliæ passiuæ vt declaratum est in. 2. de generatione, ergo tactus non est vnus vnitate formali sui obiecti.

Et aduerte q Commen. in. 2. de anima in comment. 108. aliter probat dictam conclusionem ibi. Vnde necesse est &c. Et intendit sic arguere. Sensus qui est formaliter vnus, est vnius obiecti qđ prædicatur vniuoce de suis inferioribus cōpræhensibilibus a sensu. Sed ad calidum & frigidum humidum, & siccum, graue & leue, quæ sunt compræhensibilia tactu nullum est superius vniuoce dictum. Nā quale quod de eis prædicatur, non dicitur vniuoce, quoniam frigidum, & calidum, humidum, & siccum, sunt in prædicamēto qualitatis, graue autem & leue in prædicamento subæ, ergo &c.

Hæc ratio habet instantias. Primo quia non seruatur vera vniuocatio nisi in specie specialissima, vt declaratum est in septimo physicorum ex hac ergo ratione Commentatoris nullus sensus esset formaliter vnus, quoniam obiectum suum est genus, vt color, odor, sonus, sapor, & inquantum genus non prædicatur simpliciter vniuoce.

Latent.n.iuxta gña equiuocationes,ergo &c. Secundo quia falsum est gra.& leui esse in pdicamẽto subæ,aliter essent formæ subales,& sic nõ essent p se sensibiles , qm̃ nulla suba vt suba est p se sensibilis, ergo non est admittenda rõ Cõment. Si tñ aliquo mõ sustinere volueris eam , vide Egidium in.2. de aĩa in expõne text.108.& est sua prima dubitatio.

Tertia conclusio. Tactus est vnus sensus vnitate materiali sui organi,pbatur. Nam p experientiam cognoscimus q̃ quacunq; parte corporis sentiamus calidum & frigidũ,eadẽ sentimus humidum & siccum Siue ergo organum tactus sit caro siue neruus siue cor(nam de hoc formabimus sequentem quæstionem)patet q̃, omnes tangibiles qualitates sentiuntur ab vno organo,quod est vnum vnitate materiali, ergo,&c.

Quarta conclusio. Tactus non est vnus vnitate formali sui organi.Hæc conclusio fundatur super dictum Cõmentatoris in.2.de anima in cõmmen.107.vbi inquit. Vnũ instrm non est nisi vnius virtutis. Constat autem apud phm q̃ tactus non est vna virtus sensitiua simpliciter. Et tamen habet vnum organum numero, quoniam eodem neruo & eadem parte corporis sentimus omnes qualitates tangibiles. Vt ergo pluribus sensibus tactus correspondeant plura organa dicendum q̃ vnus neruus numero secundum vnã dispõnem sentit calidum & frigidum & secundum aliam humidum & siccum.& sic organum tactus licet sit vnum substãtialiter, tamen diuersificatur formaliter. Patet ergo quomodo tactus est vnus & plures sensus.

Quantum ad tertium aduerte q̃ contra determinata duo præcipuæ insurgunt dubia,Primum est. Si tactus est plures sensus formaliter, ita q̃ distinguat specie tactiua virtus qua tangimus calidum & frigidum, a tactiua qua tangimus humidum & siccum dubitatur quot sunt istæ virtutes tactiuæ distinctæ specie,an tantum due,vel plures.

Respondetur in hoc non inueniuntur doctores concordes. Nam.b.Tho. non expræssit nisi duas. Vnam calidi & frigidi, alteram humidi & sicci. Idem tenere videtur Egid.

in expositione tex. 107. in sua. 3. q. vbi declarat alias qualitates tangibiles reduci ad motum & figuram vt ad sensibilia communia. Licet tu possis sustinere, quod durum & molle, asperum & lene reducuntur ad humidum & siccum, & sic sentiuntur eo tactu qui est humidi & sicci. Nam durum resistens tangenti declinat ad siccum, molle autem cedens declinat ad humidum. Asperum in pluribus suis partibus resistens tangenti est aliquid sicci. Et lene quod se habet opposito modo est aliquid humidi. Similiter Commentator in cõmento. 107. videtur non ponere nisi duos prædictos tactus licet aliqui sibi attribuant quod ponit tertium scilicet tactum grauis & leuis. Solus Auicenna in. 6. naturalium in capit. de tactu videtur ponere duos alios tactus distinctos specie a predictis scilicet tactum discontinuatis & continuatis, siue dissolutionis & consolidationis quæ non proueniunt ex calido, aut frigido regulariter, sed ex verbere aut alio lesiuo extrinseco. Item addit tactum secundum voluptatem veneris, aliqui tenent idem de tactu quo ad voluptatem commestionis & potationis. Sed hoc non est necesse quoniam vt inquit Alber. in. 2. de anima tracta. 3. capit. 29. quia delectatio cibi est calidi & sicci, prout respondet fami, & delectatio potus est humidi & frigidi prout respondet siti. Verum quia in his pene nullam certitudinem habemus, ideo sequere quẽ volueris.

Secundum dubium est, quia communiter tenetur sensus exteriores esse tantum quinque, quod non stat cum pluralitate tactum.

Respondetur, non est necesse equalem vnitatem seruari in omni sensu. Nam sufficit quod seruetur vnitas formalis vel materialis. Et quoniam in tactu seruatur saltem vnitas materialis obiecti & organi vt declarauimus supra, ideo potest dici vnus sensus. Et hoc sufficit ad seruandum determinatum & famosum numerum sensuum exteriorum. Hæc de præsenti quæsito dicta sint

Quæstio. 48. Quod est organum in tactu.

Vtrum autem est sensitiuum intus aut non, sed mox caro. Tex. 109.

IN HAC quæstione aduerte quod magna est diuersitas opinionum in hoc propter rei ineuidentiam. Inuenio autem quatuor præcipuas opiniones.

Prima fuit ipsius philosophi in libro de animalibus, qui dixit carnem esse organum in tactu, quam opinionem etiam aliqui moderni Thomistæ scribentes super hunc librum tenent. Et tamen patet quod philosophus hic in textu. 109. expræsse negat, & vult eam esse medium. Idem tenet beatus Thomas in expositione eiusdem textus. Idem tenet Commentator in comment. 108. vbi excusat Aristotelem quare tenuit contrarium in libro de animalibus. Et verba sua sunt hæc. Et ideo oportet opinari quod velit Aristotel. quod sensus tactus est plus quam vnus, & quod caro est quasi ei medium, licet istæ sermo sit contrarius sermoni in libro de animalibus. Sed tamen forte ille sermo fuit secundum quod apparuit illic scilicet quod sciuit de membris animalium in illo tempore, tunc enim adhuc nesciebat neruos, & dixit quod instrumentum sensus istius est caro &c.

Secunda opinio est philosophi in libro de anima. & communiter expositorum suorum, q; neruus est organum in tactu. Vnde dicit Commenta. in secundo de anima commen. 108. Post apparuit per anotomiam. s. q; nerui habent introitum in tactu & motu.

Tertia est Auicennæ in sexto naturalium in capit. de tactu. qui arbitratur nec carnem nec neruum esse organum in tactu sed carnem neruosam Vnde inquit. Ex proprietatibus autem tactus est, quod habet instrumentum naturale quod est caro neruosa. Et fundamentum suum. licet falsum sit in via Aristotel. fuit q; arbitratur qualitatem tangibilem sentiri sine medio. Non enim reputat medium necessarium in actu sentiendi nisi quando sensibile non potest contingere organum sensus vt in visu. Si enim coloratum tangere pupillam non videretur. Vult autem quod qualitas tangibilis

coniungatur immediate organo tactus, & tamen non impe diatur in sua operatione. Idem voluit de odore vt diximus supra. Verum quia supra in quæstio. 31. determinauimus contra Auicennam in omni sensu esse necessarium medium, & causam illic assignauimus, ideo hic non est immorandum contra Auicennam.

Quarta opinio ponit organum tactus esse cor, & a Modernis attribuitur Aristotel. & b. Thom. eo quod philosophus in libro de sensu & sensato in text. qui incipit. Et ideo iuxta cor sensitiuum est ipsorum, videtur esse huius opinionis, & .bea. Thom. exponens inquit. Propter quod oportet organum tactus quod terreum est, esse principaliter in loco calidissimo corporis, vt per caliditatem cordis ad temperiem terræ frigiditas reducatur. Veruntamen si rectæ consideretur textus ille non habēt intentum. Aliud enim est dicere quod sit cor & quod sit iuxta cor, posset enim esse aliquid iuxta cor, puta aliquis neruus primus & principalis vel proportionale, quod sit primum organum tactus, & a quo extendatur per totum corpus, nec tamen erit cor nec quid sit illud philosophus expressit. Vnde vel dicamus neruum esse organum in tactu, vel quod philosophus in hac re nihil certi expressit. Sed tamen supposito vt communiter tenetur mentem philosophi esse quod sit neruus soluenda sunt quædā argumenta in oppositum.

Primum. Caro est magis reducta ad medium tangibiliū qualitatum quam neruus vt communiter conceditur, eo quod neruus multum declinat ad naturam terræ, ergo caro debet esse organum tactus magis quam neruus. Consequentia patet, quia cum tactus sit perceptiuus qualitatum tangibilium organum suum debet esse denudatum ab omni excellentia qualitatum tangibilium, aliter non sentiret eas.
Ad hoc dicitur quod & si absolute temperatior sit caro quā neruus, non tamen pro operatione tactiua.

Secundum, si caro esset medium ergo qualitas tangibilis prius immutaret carnem quam sentiremus eam, qđ est falsum. Nam experimur statim ꝙ pungitiuū tangit carnē sen

timus dolorem, idem dico de calido & frigido. Consequentia patet, quia non immutatur organum nisi prius immutato medio.

Ad hoc negatur falsitas consequentis. Ad probationem dicitur quòd licet simul tēpore immutetur caro & sentiamus qualitatem tangibilem, tamen prius natura vel causalitatē immutatur caro. Et hæc prioritas sufficit.

Tertium. Eodem signo potest probari ꝙ neruus non est organum, quo probat philosophus carnem non esse organum. Nam dicit philosophus ꝙ ideo caro non est organum in tactu quia statim tacta carne sentimus, sed sensibile positum supra organum non sentitur vt diximus supra in capi. de visu ergo &c. Sed idem accidit de neruo. Nam si neruus denudetur & tangibile tangat eum statim sentitur, ergo eodem signo nec neruus est organum.

Ad hoc dicitur ꝙ id non contingit ratione nerui sed quia est admixtus carni. Vnde si daretur neruus in aliqua parte corporis omnino denudatus a carne non sentiret tangibile, sicut nec os omnino denudatum a carne. Hæc sunt quæ de organo tactus occurrunt, quæ nec multam habent euidentiā. Et tu considera si melius inuenire poteris.

Quæstio. 49. Si duo corpora discontinua existentia in aqua aut in aere immediate se tangere possunt.

Si autem hoc uerum, impossibile est tangere aliquid aliud in aqua. Tex. 113.

IN HAC quæstione quatuor principaliter agenda sunt. Primo inuestigandum est an sit vniuersaliter verum, ꝙ semper in tactu concurrat medium extrinsecum. Secundo declarandum est quomodo differenter concurrit mediū extrinsecum in aliis sensibus & in tactu. Tertio ponetur conclusio responsiua quæsito. Quarto soluentur quædam argumenta.

Quantum ad primum inuenio duas ſententias. Prima eſt Alberti & communiter Thomiſtarum. Iſti dicunt q̃, intentio philoſophi fuit ponere & manifeſtare differentiam inter ſenſum tactus & alios ſenſus alio modo quam ponebant antiqui. Illi enim extimabant alios ſenſus ſemper ſentire per medium extrinſecum, i. quod non eſt pars nec ſubſtantia animalis ſentientis vt per aquam aut aerem. Senſus aũt tactus ſemp̃ ſentit per medium intrinſecum, i. per carnem ita q̃, inter tangens & tangibile ſecundum antiqnos non mediat medium extrinſecum. Philoſophus ergo oſtendere volens hãc differentiã non eſſe bene aſsignatã probat q̃, tactus ſit etiã cũ medio extrinſeco vt patet in tex. 114. vbi inquit. Hoc autem non eſt, ſed durũ & molle per altera ſentimus, quaſi dicat. Quando durum tangit durum, aut molle tangit durũ mediat medium extrinſecum. Ex hoc tamen non poteſt conclu di quod ſemper ſic fiat vt puta quando manus tangit elemẽ tum fluidũ vel aliud corpus fluidũ, quod nec eſt durum nec molle, non eſt neceſſe inter manum & corpus fluidũ eſſe medium extrinſecum. Concluſio ergo philoſophi non eſt intelligenda niſi inter corpora dura diſcontinua, vel inter durũ & molle, vel inter molle & molle, & quando duæ partiæ panni ſe tangunt, vel duæ cere molles. In hoc ergo ſtat veræ differentia ad mentem Ariſto. & inter tactum & alios ſenſus includendo etiam guſtum vt eſt quidem tactus, qm̃ aliis ſenſus ſemp̃ ſentiunt per medium extrinſecum, tactus autem aliquando ſic, aliquando non, ſemper autem & de neceſsitatẽ cõcurrit medium intrinſecũ, i. caro vel proportionale carni.

Secunda eſt Comment. in. 2. de anima in comment. 115. qui principaliter dicit duo. Primo q̃ tactus ſemper fit per medium extrinſecum etiam quando ponimus manum in corpore fluido, vt in aqua ſentientes eam calidam vel frigidam, & fundat ſe ſuper hoc q̃ extimat aerem & aquam in ſua naturalitate exiſtentes non ſentiri a nobis, nec animal viuens in aqua ſentit aquam quandiu eſt in ſua naturali ſimplicitate quam debet habere ſm̃ q̃ eſt locus naturalis illius, cuius dicti ratio talis aſsignatur de mente Commen. Senſ

bile secundum tactum est contrarium nobis ante passionē, nam secundū philosophū similiter calidum vel frigidū sicut nos sumus calidi vel frigidi non sentimus sed eorum excellētias. Sed aer quandiu est in ipsa dispositione naturalissima quam debet habere secundum ꝙ est locus naturalis nullam habet contrarietatem qualitatum tangibilium ad nos immo est similis nobis quia locus naturalis est similis locato, ergo & cætera. Maior quidem est philosophi. Minor aūt sic probat Si aer vt est locus naturalis animalis qđ cōtinetur in eo hēret contrariam qualitatem ꝓhiberet animal cōpræhendere qualitates tangibiles contrarias ipsi animali, quod est manifeste falsum. Consequentia quidem patet, qm̄ sicut si aliquod medium in viuendo haberet colorem contrarium colori alicuius visibilis impediret compræhensionem illius coloris sic esset in proposito. Vnde experimur ꝙ cum videtur albū per medium rubeum, videtur esse rubeum. Secundo dicit ꝙ elementa existentia in sui puritate non possunt calefieri nec infrigidari, sed hoc fit per admixtionem corporum calidorum & frigidorum quæ sunt extranea a pure natura aeris & aquæ. Ex hoc autem concludit ꝙ animal non sentit calorem nec frigiditatem in aere nec in aqua nisi quando eis admiscentur prædicta corpora extranea, & tunc totum illud commixtum sentitur mediantibus illis corporibus admixtis, quæ cum non sint de substantia animalis dicuntur medium extrinsecum.

Cum igitur quicquid per se tangitur sit durum aut molle aut fluidum, & omnia ista tangantur per medium non solum intrinsecum sed etiam extinsecum secundum opinionē Commenta. ideo videtur tactus fieri semper & de necessitate per medium extrinsecum.

Sed aduerte ꝙ. b. Tho. in. 2. de anima in expositione tex. 113. aduersatur Commen. & reprobat eum in tribus. Primo in hoc quod dicit nos non pati nec alterari ab elemento vt est locus noster naturalis, qm̄ vt sic est simile nobis. Contra hoc arguit duabus rationibus, quas videre poteris, quas nec Egid. nec Iandu. nec Gaeta. Vicen. soluunt, licet innita-

tur viæ Commenta. & conētur defensare doctrinam suam. Secundo repræhendit eam de ignorantia quia videtur nesciuisse distinguere de elementis vt sunt contraria & vt sunt locantia. Nam primo modo alterant seinuicem, & etiam locata in eis. Secundo autem modo conseruant se & mixta naturaliter locata in eis. Sed non sunt locantia secundū suas qualitates contrarias actiuas aut passiuas. Nam vt sic alterant & corrumpunt seinuicem, & in eis contenta. Sunt autem locantia secundum suas formas substantiales quas consequuntur ex impressione corporis cœlestis, & vt sic non sunt alterantia sed conseruantia, & similia contentis in eis, quoniam locus naturalis vt naturalis ex. 4. physi. est contentiuus & cōseruatiuus & conformis locato.

Sed aduerte ꝙ Egid. in. 2. de anima in expositione textu. 113. in sua. 2. q. reprobat hanc distinctionem datā a. b. Tho. Dicit enim ꝙ sola forma substantialis non est principiū motus nec alicuius operationis nisi per qualitates medias. Et hoc etiam tenet doctrina Thomistica ergo ad hoc quod elementa locent se & mixta non sufficiunt eorum formæ substantiales.

Hæc instantia non militat contra. b. Tho. non enim dicit quòd elementa sint locantia per solas formas substanti ales, sed ꝙ non locant per qualitates contrarias. Cum hoc tamen stat quòd locant per aliquam qualitatem, quæ consequitur eorum formas substantiales ex impræssione corporis cœlestis quod est locans naturale primum sicut est primum generans. Et hanc qualitatem. b. Tho. in. 4. physi. nominat virtutem locatiuam quam dicit dari a corporibus cœlestibus omnibus corporibus naturaliter locantibus. Patet ergo ꝙ instantia Egidii processit ex eo ꝙ non habuit sensum. b. Tho. expressum ab ipso. in. 4. physi.

Tertio arguit Commentato. in hoc quod dicit aerem & aquam non alterari ex consequenti non calefieri nec infrigidare nisi per admixtionem corporum calidorum & frigidorum, quæ sunt extranea a simplici natura elementorum. Patet enim ꝙ s̄m naturam suam sunt corruptibilia cum sint

contraria, ergo etiam ſecundũ naturã ſuam ſunt alterabilia. Alteratio enim præcedit corruptionem ex. 1. de generatione. Præterea elementa ſunt ex natura ſua miſcibilia, aliter omnis mixtio eſſe violenta & innaturalis, ergo alterabilia. Mixtio enim eſt alteratorum miſcibilium vnio, ergo remota omni admixtione corporum extraneorum aer & aqua poſſunt alterari per calefactionem & infrigidationem.

Et aduerte q̃ Iandunus in. 2. de anima in. qõ. 28. videns prædictas rationes eſſe fundatas in. 1. de generatione, vt poſſet apparenter euitare eas, conatur modificare dictum Cõment. Et dicit q̃, Commen. non ſimpliciter negat alterationem in puro elemento, ſed alterationem cognoſcibilem a tactu. Eodem modo exponit eum Egidius in q. 2. ſupradicta. Sed q̃ hæc non fuerit mens Commenta. patet ex eo q̃ in fine commenti. 115. attribuit exiſtimationi vulgi aquam exiſtentem in ſua puritate calefieri, quaſi dicat aqua in veritate non calefit licet extimet vulgus aliter quia non intelligit admixtionem corporum calidorum. Præterea ſi Commen. intellexiſſet aquam puram poſſe calefieri ſiue intenſe, ſiue remiſſe, non oportuiſſet eum dicere abſolute quòd non eſt opinandum aquam calefieri dum fuerit aqua pura, ſed hoc accidit propter corpora admixta cum ea calida. Non igitur valet gloſa Ianduni nec Egidii.

Quantum ad ſecundum. ſ. quomodo differenter concurrit medium extrinſecũ in aliis ſenſibus & in tactu dico duo. Primo q̃ in aliis ſenſibus medium extrinſecum concurrit per ſe & de neceſſitate, in tactu autem per accidens & contingenter. Et in hoc omnes expoſitores conueniunt, cuius ratio eſt, quia in aliis ſenſibus obiectum non mouet ſenſum niſi prius moueat medium extrinſecum, & medium motũ mouet ſenſum vtpote differens ſpeciem obiecti ad ſenſum ita q̃ ſi non eſſet medium extrinſecum deferens non eſſet ſenſatio. Non ſic autem contingit in tactu, immo ſi non mediaret medium extrinſecum eſſet perfectio ſenſatio in tactu quia tangibile eſſet proximus tangenti. Quod igitur tactus fiat per medium extrinſecum non eſt per ſe nec ex neceſſi-

tate, sed ex conditione corporum se tangentium quæ cum sunt in aqua aut in aere non possunt humectari. Et quoniam huiusmodi medium nõ concurrit per se ideo dicit Commẽ. in commento. 115. q medium.s.extrinsecum nihil facit in hoc.s in tactu, sed est aliquod accidens, quia non est necesse in esse sensus.i.ad hoc q tactus sentiat, sicut est necessarium in esse aliorum.i.ad hoc q aliis sensus sentiant. Dico secundo q in aliis sensibus mouens remotum est ipsum sensibile mouens autem proximum est ipsum medium extrinsecum deferens speciem obiecti ad sensum, & sic medium se tenet ex parte agentis Solus autem sensus ex parte patientis. In tactu vero mouens proximum est ipse tangibile solum, qd ex natura sua aptum est agere in tangens sine medio extrinseco. Et medium extrinsecum non est mouens proximum nec remotum eo q nec per se nec causaliter concurrit ad tactum, immo vt diximus impedit perfectionem tactus. Propter quod sicut clipeus se tenet ex parte percussi vt dicit philosophus in tex. 115. sic medium extrinsecũ in sensu tactus se.tenet ex parte passi. Ex his sequitur corollarie q non erat necesse Iandu.in.2. de anima in.q.28. circa finẽ tantum laborare ad declarandum quod nam sit mouens proximum aut remotum in tactu. Nam cum medium extrinsecum concurrat in tactu mere per accidens, nullam habet causalitatem vt etiam dicit Comment.in commen. 115. ex consequenti nullam habet motionem actiuam nec pximam nec remotam, omnis enim motio actiua dicit aliquam causalitatem.

Quantum ad tertium ponitur hæc conclusio responsiua. Si duo corpora dura, aut vnum durum & alterum molle sint in aqua vel in aere non possunt se tangere immediate, probatur. Illa proprie & immediate se tangunt, vt declaratum est in.5.physi.quorum extrema sunt simul ita q inter ea non mediat aliquid quod sit eiusdem nec alterius generis. Sed quando dura corpora aut durum & molle sunt in aqua aut in aere eorum extrema non possunt esse simul, qm semper mediat aqua aut aer, quæcunque enim sunt in

aqua aut in aere necesse est vt humectentur non possunt humectari nisi per corpus humidum. Non enim datur humiditas cum sit accidens sine subiecto. Subiectum autem suum est corpus humidum sicut subiectum caloris est corpus calidum, ergo de necessitate mediat corpus humidum qđ erit aqua si sunt in aqua, vel aer si sunt in aere. Et quod dico de aqua & aere intellige de oĩbus existentibus in corpore fluido vt in vino vel cera vel melle liquato, hæc enim sapiunt naturam aquæ, quoniam vt dictum est in. 8. metaph. Materia humidorum est aqua.

Quantum ad quartum aduerte ꝙ duo solent fieri argumenta contra conclusionem respõsiuam alicuius apparentiæ quæ intendo hic formare & soluere.

Primum. Si inter duo corpora dura existentia in aere semper mediat aer, ergo graue non impeditum stabit sursum, quod repugnat naturæ suæ. Consequentia probatur. Sit lapis. A. in superficie terræ. Sit lapis. B. in aere & descendat directe super. A. Tunc quæro quando descenderit sup. A. aut inter eos mediat aer aut non, si non habetur intentum, si sic ergo non tantum descendit quantum potest quoniam secũdum. T. mediat corpus per quod tenetur sursum.

Secũdum, quando. B. descendit super. A. in principio motus est magis de aere inter. A. & B. & est maioris resistẽtie q̄ in fine motus, & tamen in principio motus aer non potest impedire quin. B. descendat, ergo in fine motus non impedit quin. B. immediate tangat. A. & sic non mediat inter. A. & B.

Ad hæc argumenta duobus modis respondetur. Primo ꝙ. B. impeditur ne tantum descendat quantum potest inquãtum graue, non quidem ab aliquo resistente particulari, sed a natura vl̃i ex cuius ordine est ꝙ existentia in aqua aut in aere humectetur & per consequens mediat inter ea aqua aut aer. Secundo dicitur quòd aer medians adeo modicus est ꝙ non sufficit ad denominandum lapidem stare sursum, vnde apud pħm pro nihilo reputatur, cuius signum est ꝙ phi nominant sensum quintum nomine tactus, quasi obiectum

suum & sensus ipse in sentiendo sint simul (eam enim ꝓprie se tangunt quorum extrema sunt simul) cum tamen in veritate medient aqua aut aer, sed quoniam sunt in tam parua quantitate, ideo præsupponunt ac si nihil mediaret. Nullus autem ex aliis sensibus potest denominari tactus nisi gustus quoniam a remotis & per medium multum extrinsecum potest sentire proprium obiectum. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio. 50 Si sensibile positum supra sensum non sentitur.

Apposita.n.supra sensum non sentiunt. Tex. 116.

IN HAC quæstione tria agenda sunt. Primo videndum est si hoc est commune omni sensui. Secundo supposito ꝙ sic, si id competit omni sensui per accidens an per se, & posito ꝙ per se quæ sit ratio hujus. Tertio soluam aliqua argumenta quæ videntur habere aliquam apparentiam.

Quantum ad primum aduerte ꝙ Alexan. vt refert Commenta. in commen. 116. putat medium esse necessarium solum in tribus sensibus. s. visu, auditu, & odoratu, eo ꝙ eorũ obiecta sunt distãtia, & per consequens est necesse inter obiecta & sensus cadere medium. Sed contra eum sic arguit Cõment. Si cadit medium eo quòd sunt distantia & non alia ratione, ergo cum ponerentur super sensum sentirentur, tunc enim non indigerent medio cum fiãt in distantia, & tamen vt patet non sentirentur sicut experimur in visu. Dicit enim philosophus in tex. 116. ipso autẽ sensitiuo tactu neque ibi neque hic vtique fiet sensus, vt si quis ponat in oculo corpus album. Tenendum est igitur secundum veritatem ꝙ in oĩ sensu requiritur medium sicut etiam tenet Commen. in commento. 116. vbi inquit. Ergo omnis sensus indiget medio in ipso sentire, non quod medium est in istis tribus sensibus tantum quia sensibilia eorum sunt remota vt putat Alexander.

Quantum ad secundum aduerte ꝙ vt Commen. dicit in

commen. 116. sensus indigent medio propter ipsum sentire ita q non sentirent nisi adesset medium & cum sensus ordinentur per se & ex natura sua ad ipsum sentire sicut potētia ad proprium actum patet ex consequenti q mediū non per accidens sed per se & necessario requiritur. Cuius quidē causam & rationem puto esse illam quam Commen. in dicto commento aliegat. s. q indigent medio non alia causa nisi q sunt sensus. Ergo indigentia medii ad sensus est eis in hoc q sensus, non secundum q quidam sensus. Hæc Commentat. Quæ sic intelligenda extimo vt ipsemet innuit in libro suo de sensu & sensato. Sensus est potentia spirituali, & aliquo modo spiritualis. Obiecta autem extra animam habēt esse purum corporeum & materiale. Vt ergo percipiantur a sensu est necesse q fiant aliquo modo spiritualia. Nam si non proportionarentur sensu non sentirētur. Indigent igitur medio in quo causatur species intentionalis obiecti, & ab ipsa iterum magis spiritualis fit in organo. Rō ergo necessitatis medii est spiritualitas quæ est communis omni sensui licet nō equaliter. Hanc autem rationem diffusius pertractauimus supra cum loqueremur de visu in. q. 31. Eādem rationem tangit Iandunus in. 2. de anima. q. 29. Et Egidius in eodem lib. post expositionem text. 121. & est sua. 2. quæstio.

Quantum ad tertium aduerte q per experientiam in quolibet sensu videtur posse probari q posito sensibili supra sensum sentiatur. Nam experimur in visu q percimus fulgorem existentē in oculo quando comprimimus oculum. Præterea dicit philosophus in libro de sensu & sensato in te. 15. q ipse seipsum videt oculus, & tamen constat q oculus non distat a seipso. Secundo experimur in auditu q percipimus sibilium existentem in aure. Tertio experimur in odoratu q sentimus odorem existentem in naribus. Quarto experimur in gustu q febricitans sentit amaritudinem resperſam super linguam. Quinto experimur in tactu q sentimur carnem calefactam immediatam neruo. Item si neruus nudus pungitur fit maximus dolor, ergo &c.

Ad primum aduerte q de fulgore illo qui videtur esse in

oculo

oculo & videri ab eodem satis diximus in libro de sensu & sensato. Nam ex eo probare volebant antiqui ignem esse in oculo & organum visus attribuendũ igni & visionem fieri extramittendo quasi ꝙ oculus emitteret radium siue fulgorem vsqꝫ ad obm̃ visibile. Verum ꝙ hæc non concludant iã docuimus in p̃fato lib. Nunc aũt q̃tum ad ꝓpositum spectat nego ꝙ compresso oculo fiat visiꝰ realis illius fulgoris. Nam illud accidit ex concursu sp̃ũum. Vñ illud apparet nobis sicut qñ vr̃ nobis ꝙ lignum exñs in aqua sit fractum vel tortuosum. Ad aliud dico ꝙ oculus dupl̃r consideratur. Primo secundum se & precise. Scd̃o vt emittit fulgorem ex sua lenitate. in quo rep̃ntatur ipse oculus sicut in speculo, qñ quis respicit speculum, & oculus videt figurã suã in speculo, & per illam reflexiuæ videt seipsam. Sic in ꝓposito dico ꝙ oculus celeriter motus videt in tenebris fulgorem suum quẽ emisit anteq̃ fulgor ille euanescat, & ꝑ fulgorem sibi sil̃em videt seipsum. Ad argm̃ ergo nego quin oculus in illo casu distet a seipso. Nam distat vt effectus a causa, & sicut distat ab oculo imago sua impressa in speculo. Sic distat ille fulgor emissus ab oculo, per quem oculus videt reflexiuæ seipsum.

Ad scd̃m nego ꝙ ille sibilus sit in aere mediato ipsi organo auditus, immo est in aere resperso in cõcauitãtibus auris.

Ad tertium nego ꝙ odor qui immediate tangit caruncuIas sentiatur, immo necesse est vt sit parum distantior.

Ad quartum nego ꝙ ille vapor amarus in ore tangat immediate neruum quia est organum sed prius respergitur in carne linguæ quæ ẽ mediũ in gustu, inde ad neruum ꝑuenit.

Ad quintum dico ꝙ neruus non sentit immediatam caliditatem, sed a caliditate extrinseca multiplicatur sp̄es ad neruum ꝑ q̃ ipsa sentitur. Ad illud de neruo nudo dico ꝙ si non esset colligatus carni nullum sentiret dolorem. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio. 51. Si diffinitio sensus est veræ assignata a philosopho.

Sensus est susceptiuus specierum sine materia. Tex. 121.

Sensus est susceptiuus specierum sine materia. Tex. 121.

IN HAC .q.duo principaliter pertractāda sunt. Primo quia dicit philosophus ꝙ sensus est susceptiuus specierum, ergo supponit species intentionales obiectorum sensibilium, quæ recipiuntur in sensu & quibus mediantibus appræhendit obiectum suum. Quærēdum est ergo a quo causatur huiusmodi species. Secundo inuestigandum est quomodo esse susceptiuum specierū sine materia possit esse propria diffinitio sensus, cum & medium & speculum & intellectus recipiant etiam speciem sine materia.

Quantum ad primam partem inuenio duas opiniones. Prima est Commen, in .2. de anima in commen. 60. vbi mouens hoc dubium inquit. Et potest aliquis dicere ꝙ sensibilia non mouent sensus illo modo quo existunt extra animam. Mouēt enim sensus secundum quod sunt intentiones &c. Et determinans dubium in eodem commento inquit. Et cū ita sit necesse est ponere motorem extrinsecum in sensibus alium a sensibilibus, sicut fuit necesse in intellectu. Ex quibus verbis plures Commentistæ duo eliciunt. Primo ꝙ fuit opinio Commentatoris obiectum sensibile non posse producere speciem intentionalem in sensu. Secundo quòd necesse est ponere agens extrinsecum distinctum a sensibilibus qđ sit causatiuum specierum intentionalium, sicut in parte intellectiua datur intellectus agens producens species intelligibiles eo ꝙ phantasmata non sufficiunt. Et hoc quidem agens plures Commentistæ ponunt esse q̄dam intelligentiam sicut & intellectum agentem. Et ꝙ obm sensibile non possit producere speciem intentionalem sic conātur probare.

Primo obm sensibile & spēs sua intentionalis differunt spē eo ꝙ vnū est materiale oīno, alterū aūt immateriale, q̄n aūt duo differunt spē vnū non ꝑducitur ab altero, q̄m nihil agit vltra spēm suam, vū albedo non ꝑducitur a nigredine.

Scđo materiale & immateriale se hn̄t vt minus & magis nobile. Sed minus nobile nō est productiuum magis nobilis, aliter cā ꝑductiua principalis esset minus nobilis suo effectu.

Tertio magis distant obiectum sensibile & spēs sua intentionalis q̄ phantasma & species intelligibilis. Vtrunq; enim ē spūale licet non equalr. Obiectum autem sensibile nullo mō est spirituale, species vero intentionalis est pro aliquo gradu spiritualis. Sed phantasma non potest producere speciem intelligibilem, producitur enim ab intellectu agente illustrante phantasmata vt declarabitur infra, ergo multominus pōt obiectum sensibile producere spēm sensibilem intentionalē. Hæ sunt rōnes Cōmentistarum quas intendo soluere postq̄ ꝑtractauero viā Thomi. & declarauero illā esse ad mētē pħi.

Secunda opinio est. b. Tho. qui tenet obm sensibile esse causam productiuam speciei intentionalis, ita q̄ non est necesse recurrere ad agens extrinsecum separatum vt putat Cōmen. Intentionem autem. b. Tho. habemus in quæstionibus de potentia Dei qōne. 5. articu. 8. qui dicit causam spēi intētionalis esse obiectum sensibile non ex sua proprietate qua corpus est sed vt participat aliquid de modo substantiarum separatarum & formarū superiorum. Et verba quidem sua sunt hæc. Sciendum q; corpus habet duplicem actionem. Vnam quidem secundum proprietatem corporis vt scilicet agat ꝑ motum. Hoc. n. proprium ē corporis vt motum moueat & agat. Aliam aūt actionem habet secundū q̄ contingit ad ordinē sub̄arum separatarū & participat aliquid de modo ipsarum. Sicut naturæ inferiores consueerunt aliquid participare de proprietate naturæ supioris, vt apparet in quibusdam animalibus quæ participant aliquam similitudinē prudentiæ quæ propria est hominum. Hæc autem est actio corporis quæ non est ad transmutationem naturæ sed ad quandam diffusionem silitudinem formæ in medio secundū silitudinē spiritualis intentionis quæ recipiť de re in sensu vel in intellectu. Et hoc mō sol illuminat aerē, & color spēm multiplicat in medio. Hæc. b. Tho. Dicemus ergo secundū ipm q; obm sensibile in se pci se consideratū non est sufficiens ꝓductiuū, su æ spēi intentionalis cum sit inferioris ordinis vtpote materiale cōparatum spirituali. Si aūt considereť participati uæ, ꝓut scilicet omne per se sensibile est quædam forma sim

plex participans vtcũq; superiorẽ naturam simplicis & separatæ formæ a materia secundũ rẽ sic est sufficiens ꝓductiuũ, nec est inferioris ordinis. Nam licet sit realr̃ materiale tñ sub tali ꝑticipatione censetur spũale virtualr̃. Et ꝙ hæc via sit cõsona doctrinæ philosophi declaratur sic. Dicit philosophus in. 2. de aĩa tex. 121. Sensus patit̃ ab hñte colorẽ aut humiorẽ aut sonũ. Sed nõ est intelligibile ꝙ visus patiatur a colorato nisi coloratum aliquid causet in visu. Constat aũt ꝙ nõ cãtur secundum esse materiale alr̃ sensus denominaretur talis, ergo causat secundum esse intentionale quale habet ipsa spẽs intentionalis. Præterea dicit in cap. de visu ꝙ color est ꝑ se visibilis eo ꝙ hẽt in se cãm visibilitatis. s. esse motiuum diaphani actu. Itẽ sequit̃ nullũ esse sensibile ꝑ se. Nã philosophus in. 2. de aĩa in text. 64. distinxit sensibile ꝑ se a sensibili ꝑ accñs in hoc, quia sensus nihil patit̃ a sensibili ꝑ accñs, ergo ex opposito sensibile ꝑ se est qñ ab eo patitur sensus, cõstat aũt ꝙ non patitur materialr̃ ergo intẽtionalr̃. Præterea videmus ad sensum obm causare sui spẽm in speculo, ergo non inconuenit etiam in visu, cum sit oculus vt speculum naturale viuum.

Stante hac determinatione non est difficile soluere rõnes factas in fauorem Commentatoris.

Ad primã dr̃ ꝙ aliqua pñt differre spẽ duplr̃. Primo secundum naturam, vt duæ essentiæ distinctæ gradibus formalibus vt hõ & leo, albedo & nigredo. Et sic conceditur ꝙ vna non põt ꝓducere alteram, qm̃ opponuntur ꝯtrariæ vel disparatæ. Scd̃o aliqua differunt spẽ q̃tum ad modum essendi, puta quia vnũ habet esse materiale alterum aũt immateriale & sic negatur quin vnũ possit ꝓducere alterũ. Sic est in proposito. Nam licet domus in mẽte artificis & domus ad extra differant spẽ q̃tum ad modũ essendi, tñ domus in mente est cã domus ad extra, ex. 7. meta. Sic est in proposito. Vñ nego illam ꝓpõnem esse veram vniuersaliter, Si aliqua differunt specie vnum non producit alterum.

Ad secundam dico ꝙ licet minus nobile ex sua præcisa proprietate non producat magis nobile, tñ potest producere vt participat superiorem naturã sicut supra declarauimus

de mente.b.Tho.Et habemus exemplum de calore naturali, qui vt calor habet alterare vt autem participat virtutem animæ habet nutrire & seruare animatum.

Nam tertiam nego maiorem. Nam licet species sensibilis comparatiuæ possit dici immaterialis non tamen simpliciter quia non abstrahit a conditionibus materiæ. Idem dico de phantasmate. Vnde loquendo absolutæ, hæc tria obiectũ species phantasma continentur in genere materialium. Non autem hoc est verum de phantasmate & specie intelligibili. qm̃ species intelligibilis est omnino immaterialis, phantasma autem materiale est. Vnde non est vtrobiq; eadẽ rõ, pp quod sequitur q necesse est ponere intellectum agentem pp omnimodam immaterialitatem speciei intelligibilis, non aũt est necesse ponere agens extrinsecum productiuum speciei intentionalis sensibilis in medio & in sensu, cum illa non egrediatur genus materialium simpliciter sed tantum comparatiuæ. Et tamen super hanc similitudinem fundauit se Comment. in commen. 60. cum dicit. Et cum ita sit necesse est ponere motorem extrinsecum in sensibus animalium a sensibilibus distinctum sicut fuit necesse in intellectu. Hæc Comment. Patet autem ex dictis q hæc similitudo nullam habet firmitatem. Et ideo quasi aduertens infirmitatem suæ rationis dicit sic in fine commenti. Aristotel. tacuit hoc in sensu quia latet & apparet in intellectu. Et tu debes hoc considerare quia indiget perscrutatione. Hæc Commentator.

Quantum ad secundam partem principalem sic procedẽdum est. Primo ponetur quædam distinctio. Secundo manifestabitur q̃ est susceptiuum speciei sine materia non est ꝓprium sensui nisi limitetur. Tertio quomodo hæc diffinitio philosophi est supplenda vt conueniat soli sensui. Quarto soluetur dubium vnum.

Quantum ad primum aduerte q text. philosophi in quo inquit sensum esse receptiuum specierum sine materia põt dupliciter exponi. Primo sic, sensus receptiuus ẽ specierum idest formarum sine materia idest non recipiendo materiam in qua est talis species, puta odoratus recipit odorem non

recipiendo odorabile, & in hoc sensu non loquitur philosophus. Est enim commune omni patienti. Nam ignis communicat aquæ calorem dum calefit, & tamen non communicat aquæ materiam ignis. Secundo sic. Sensus est receptiuus specierum sine materia idest sine esse materiali eo quod sensibilia habent in suis subiectis esse materiale & naturale, & denominant ea esse talia in sensu autem habent esse intentionale & per consequens pro aliquo gradu spirituale ac immateriale, nec denominant sensum talem puta album vel nigrũ. Et hæc intentio fuit philosophi, quasi dicat, sensus est receptiuus specierum sine materia idest modo immateriali ad differentiam corporum inanimatorum quæ recipiunt modo naturali & materiali. Et hanc intelligentiam super dictũ textum sequitur Commentator in commento. 121. vbi inquit. Et opinandum est quod receptio formarum sensibilium ab vnoquoque sensu est receptio abstracta a materia. Si enim reciperet eas cum materia tunc idem esse haberent in anima & extra animam, & ideo in anima sunt intentiones & compræhensiones, & extra animam non sunt intentiones & compræhensiones sed res materiales Declarato textu philosophi per distinctionem datam, probare de facili poteris sensum esse receptiuum formarum sensibilium sine materia modo præexposito. Sic autem probare poteris, sensus recipit a sensibili per se & proprio aliquam formam, alter sensibile non reduceret sensum de potentia ad actum, cuius oppositum docuit supra philosophus, aut igitur recipit secundum esse materiale vel immateriale, non primo modo, quia forma haberet idem esse in anima & extra animam, ergo sicut extra animam non est principium proximum compræhensionis sic nec in anima, quod est falsum vt patet, Præterea si reciperet secundum esse materiale ergo visus recipiens albedinis speciem potest dici albus sicut paries aut charta, quod est absurdum dicere, ergo sequit ꝙ recipiat secundo modo.

Quantum ad secundum scilicet quod recipere speciem sine materia non sit proprium sensui non indiget multa

inquisitione. Constat enim quod medium recipit intentionaliter, & licet non sit ita manifestum in medio cuiuslibet sensus, hoc tamen constat in medio visus & in speculo. Constat etiam apud philosophum quod intellectus recipit species sine materia. Vnde dicit philosophus in tertio libro quod anima est locus specierum non tota sed intellectiua, & est te. 6. Quare circa hoc non est immorandum.

Quantum ad tertium aduerte quod philosophus cum dicit sensum esse susceptiuum specierum sine materia videtur inuehere contra antiquos qui ponebant animam compositam ex omnibus entibus realiter vt cognosceret omnia entia, vnde in visu ponebant omnes colores realiter vt supra declarauimus. Contra quos dicit philosophus. Sensus est susceptiuus specierum modo immateriali & non modo materiali siue naturali. Et exponendo sic textum hæc non esset propria descriptio nec diffinitio sensus, sed potius declaratio quomodo recipit sensibilia. Nam descriptio & diffinitio non debent alteri competere quam descriptio aut diffinitio. Verum quia Commentator in commento. 121. videtur innuere hanc esse vniuersalem descriptionem de sensu, & bea. Thom. exponens dicit quod philosophus ostendit hic quid sit sensus, & ex diffinitione data de sensu soluit infra quasdam quæstiones siue dubitationes, ideo iudicio meo sic extendenda est prædicta diffinitio vt fiat propria sensui. Sensus est susceptiuus specierum sine materia, quæ sunt proximum principium cognitionis sensitiuæ, non tamen abstrahunt ab hic & nunc, per hoc quod dicitur sine materia vel immaterialium, differt sensus a patiente naturali, quod naturaliter & secundum esse materiale recipit & non secundum esse intentionale, per hoc quod dicitur, quæ sunt proximum principium cognitionis sensitiuæ, differt a medio, quoniam licet aer aut aqua recipiant intentionales species colorum tamen vt sunt in medio non sunt proximum principium sensationis nisi immaterialiores recipiantur in organo sensus. Potes etiam dicere quod sensus recipit species immaterialiter subiectiuæ, medium

autem non simpliciter subiectiuæ, sed magis per modū differentis, ideo dupliciter differt sensus a medio vt patet ex dictis. Per hoc autem ꝙ dicitur, non tamen abstrahunt ab hic & nunc, differt sensus ab intellectu, eo ꝙ species intelligibiles sunt in vltimo abstractionis cum abstrahant ab omnibus conditionibus materiæ & ab omnibus circunstantiis indiuiduantibus. Vnde imaginandum est secundum Alber. & Commenta. ꝙ infimum gradum immaterialitatis & abstractionis obtinet species sensibilis in medio, secundum in organo sensus exterioris, tertium in sensu communi, quartū in phantasia, quintum in cogitatiua, supræmum obtinet species intelligibilis in intellectu abstracta a phantasmatæ illustratione intellectus agentis. Tu igitur aduerte ꝙ si hoc mō prædicto formaueris diffinitionem de sensu fiet vera diffinitio, aliter autem non. eo ꝙ non conuertetur diffinitio cū diffinito. Est enim in plus esse susceptiuum specierum sine materia quam sensus.

Quantum ad quartum aduerte ꝙ diffō data de sensu non videtur competere omni sensui. Nam gustus & tactus vt experimur recipiunt species nō intentionaliter sed naturaliter. Vere.n.alterantur a qualitatibus tangibilibus & denominantur tales, puta manus tangendo calidum fit calida & lingua gustando humidum humectatur, ergo diffinitio sensus non competit omni &c.

Ad hoc rn̄detur ꝙ ēt in tactu & gustu est susceptio sperū intentionalr̄, quæ est per se rō sentiendi. Sed verum est quod tactus & gustus cū sint minus spūales q̄ alii sensus recipiunt etiam modo materiali. Sed hæc receptio materialis non est per se ratio sentiendi, immo magis imperficit sensationē tactus. Non.n tactus sentit nisi quia ē sensus, est aūt sensus quia pro aliquo gradu est spūalis. Sensus.n. vt sensus est potentia ꝓ aliquo gradu spūalis. Qd̄ ergo sentiat est quia spūalr̄ & non quia naturaliter recipit. Patet igitur ꝙ argm̄ non aliud concludit nisi ꝙ gustus & tactus non recipiunt pure intentionalr̄. Q d̄ vtiq; conceditur cum hoc tn̄ stat ꝙ eis competit diffō data de sensu. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 52. Si excellens sensibile corrumpit sensum & organum, & propter quid.

Manifestum autem ex his & propter quid sensibilium excellentie corrumpunt sensitiua si namque sit fortior sensitiuo motus, soluitur ratio, hoc autem erat sensus. Tex. 123. *Et hoc idem infra in tex.143. Inquit enim. Et sensus est similis proportio, & cum fuerint intensa scilicet sensibilia nocebunt & corrumpent.*

IN HAC .q. aduerte q conclusio in se non est difficilis. s. q excellens sensibile corrumpit sensum. Nam ab effectu cōstat & experimur, q excellens sensibile destruit actum sensus, & impedit ne recte iudicemus de ipso vt quando de fixo intuitu conamur videre solem, nec iudicare recte possumus qualis aut quantus sit, immo nec post defixum intuitū iudicare possumus de aliis coloratis. Non solum autem corrumpit sensum quo ad actum suum, sed etiam destruere potest substantiam organi, & per consequens potentiam sensitiuam. Nam tandiu posset aliquis intueri solem quòd efficeretur cœcus. Difficultas autem huius quæsiti stat in redditione causæ quā adducit philosophus in te. 123. Dicit enim hoc ideo esse quia ab excellenti sensibili soluitur ratio. & per rationem intendit proportionem vt patet in tex. 143. in qua proportione consistit organum sensus vt tonus in consonantia vocum. Et Commentat. in commento. 123. vocat illam proportionem intentionem. Inquit enim quando motus sentientis a sensibili fuerit fortior quam sentiens possit tollerare dissoluetur illa intentio per quam sentiens est sentiens & remanebit corpus sine illa intentione quæ est sensus. Hæc Commentatoris.

Sed hæc ratio assignata a philosopho non videt valere in omni sensu, immo valet tantū in tactu. Solum enim instrumentum tactus habet medietatem & proportionem sui proprii obiecti, quæ sunt principaliter. 4. primæ qualitates tan-

gibiles & dico proportionem per participationem vt dictũ est supra in.q.de tactu.Organa autem aliorum sensuum sunt omnino denudata a participatione sui obiecti. Vnde dictum est in capit.de visu diaphanum & pupillam debere esse sine omni colore.Similiter aer complantatus in aure sine omni sono.Ergo ratio philosophi non concludit nisi de tactu, & tamen intentio sua est assignare causam vniuersalem in omni sensu quare corrumpitur ab excellẽti sensibili,cuius signũ est quod infra in textu.143.dicit vniuersaliter quod in omni sensu extrema contristant eo quod soluunt simphoniam & contemperantiam sensus.

Vt igitur appareat quomodo ratio philosophi verificatur pro quolibet sensu,quo viso resolutũ erit præsens quæsitum,preponenda est quædam distinctio, ex qua manifestabitur sensus philosophi. Deinde soluẽtur duo argumenta, quæ videntur apparentia contra determinationem quam faciemus.

Quantum ad primum sit distinctio hæc. Proportio in organo & in sensu potest dupliciter accipi. Primo per participationẽ sui ꝓprii obiecti,puta quia obiectũ remisse sumptũ ingreditur constitutionẽ organi vt in tactu organũ confluat ex contẽperamento calidi & frigidi humidi, & sicci. Et hoc modo non intelligit philosophus rationem siue ꝓportionẽ, sicut sufficienter probat ratio adducta in oppositũ. Secundo sumitur proportio per comparationem ad ipsum pati sensum ab obiecto.Vnde aduerte ꝙ licet sensus possit pati a ꝓprio obiecto secundum totam latitudinem ipsius obiecti, puta gustus potest immutari a sapore quantumcunq; intenso & etiam remisso,tamen naturale est ipsi sensui vt inmutetur ab obiecto mediocriter sumpto,sic enim perficitur & saluatur sensus,eiusq; operatio redditur declarabilis,vt ex experientia constat.Et quoniam organum & sensus naturaliter respiciunt proprium obiectum sub tali mediocritate,ideo dicit philosophus,ꝙ si motus obiecti fortior sit sensitiuo idest quam naturaliter possit pati organum & sensus soluitur ratio.i.proportio qua naturaliter pro tanto gradu & non ſm.

totam latitudinem sensus & organum sunt apta perfectiue & delectabiliter immutari ab obiecto. Et hoc secundo modo sumit philosophus proportionem quæ saluatur in omni sensu. Aduerte tamen q̄ hæc proportio non est eisdem rationis in omni specie animalis. Nam lumen quod pro tanto gradu est delectabile oculo humano erit improportionatum oculo noctue. Et huius quidem diuersitatis primam radicem putandum est esse diuersitatem complexionis organi in animalibus distinctis specie, ex quo sequitur q̄ lumen proportionatum oculo humano est cōtristatiuum in oculo noctue.

Quantum ad secundum aduerte duo argumenta satis apparentia contra determinationem factam.

Primum, omnis immutatio intentionalis vt intentionalis est perfectiua, est enim sine alteratione physica, immutatio sensus ab obiecto est intentionalis dato q̄ obiectū sit valde excellens. Recipit enim sensus speciem sine materia. & hoc præcipue patet in visu in quo sola intentionalis immutatio inuenitur ergo excellens sensibile non debet corrumpere sed potius perficere sensum.

Ad hoc respondetur q̄ immutatio realis & alteratiua in hoc per se differt ab immutatione intentionali q̄ illa est per se corruptiua, eo q̄ est de contrario in contrarium & p abiectionem formæ opposite vt calefactio est per abiectionem frigiditatis & receptionem caloris, immutatio autem intentionalis per se est perfectiua, eo q̄ per se est productiua alicuius formæ sine abiectione contrariis. Cum enim albedo causat sui speciem in medio aut in sensu aut in speculo nulla forma vt sic abiicitur. Et ideo quia immutatio intentionalis est per se productiua & non abiectiua, ideo dicitur perfectiua vt intentionalis est. Cum hoc tamen stat q̄ est corruptiua non secundum se sed ratione alicuius adiuncti, puta q̄a tanta immutatio excedit naturalitatem patientis. Sic est in proposito, quia immutatio intentionalis quæ fit ab excellenti obiecto non est naturalis tali sensui in tali animali, ideo p accidens est corruptiua.

Secundum, potentia quæ adequate respicit aliquod obie-

ctum vt sui perfectiuum, respicit totam latitudinem ipsius obiecti vt perfectiuam, quod enim simpliciter & adequate dicitur, totam gradualem latitudinem compræhendit. Sed sensus puta visus respicit colorem simpliciter & adequate, eo q color vt color est eius obiectum adequatum vel visibile vt diximus supra, ergo respicit omnem gradum coloris siue visibilis vt perfectiuum. Non ergo debet corrumpi ab excellentia sui obiecti quoniam & illa excellentia sub ipsa latitudine compræhenditur.

Ad hoc respondetur q sensus vt sensus est, & in toto suo ambitu consideratus, obiectum suum simpliciter & secundum suam totam latitudinem respicit. Omnis enim gradus coloris siue ipsius visibilis naturaliter ab aliquo visu perceptibilis est sic omnis gradus soni &c. Si tamen consideretur sensus vt in tali specie animalis dico q non respicit obiectũ suum secundum totam latitudinem, sed sub certis gradibus. Et ideo vltra illos gradus patitur & corrumpitur. Ad argumentum ergo nego minorem considerando sensum nõ abstracte & simpliciter sed physicæ & applicate ad hanc vel illam speciem animalis. Sic enim de sensibus apud physicum considerandum est. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Qõ. 53. Si inanimata non patiuntur ab odore & colore & sono & lumine & tenebra, patiuntur tamen a tangibilibus & saporibus.

Dubitabit autem aliquis, si patiatur aliquid ab odore quod impossibile est olfatum habere, aut a colore non possibile uidere &c. Tex. 125. & 126.

IN HAC quæstione aduerte quoniã dicit philosophus in p̃dicto tex. q ea quæ non habent olfatum non patiuntur ab odore, & quæ non habent auditum non patiuntur a sono & quæ non habent visum non patiuntur a colore nec a lumine nec a tenebra sequitur quod inanimata quæ carent his sensibus non patiuntur a prædictis quod tamen videtur falsum. Nam odor receptus in aqua vel in aere fa-

cit ipſam odoriferam, ergo aqua & aer quæ carent odoratu patiuntur ab odore. Similiter vehemens ſonus vt tonitruum ſcindit lignum quod caret auditu. Similiter lumen ſolis calefacit aerem ex ſecundo cœli, qui caret viſu, ergo &c. Et quoniam dicit in tex. 126. q tangibilia & ſapores agunt in re inanimata videtur, falſum maxime de ſapore, qm̄ nullum videmus effectum quem faciat ſapor in re inanimata.

Vt igitur appareat quomodo dicta philoſophi vera ſunt loquemur primo de odore & ſono & colore. Secundo de lumine. Tertio de ſaporibus.

Quantum ad primum aduerte q apud Commen. in commen. 125. & 126. differentia eſt inter viſum auditũ & odoratum ex vna parte, & tactum ac guſtum vt eſt quidam tactus ex alia parte. Nam tres primi ſunt in genere relationis per ſe ita q viſibile refert videns, ſonus auditum odor vt odor olfatum & econuerſo. Et ideo apud ipſum color & odor & ſonus non immutant per ſe niſi ſenſum. Vnde quæ non habent ſenſum non dicuntur immutari per ſe & formaliter ab illis, ſed ratione adiuncti. Verbi gratia quia odor eſt in corpuſculis euaporatis quæ immiſcẽtur aeri aut aquæ dicimus q odor non vt odor ſed per admixtionem odorabilis reddit aerem odoriferum. Similiter ſonus vt ſonus ſicut dicit philoſophus in tex. 126. non agit in corporibus actione alteratiua, ſed reſpectu adiuncti. i. motus localis qui ad ſonũ concurrit vt patet in cap. de auditu. Sicut tonitruum ſcindit lignum, non vt tonitruum ſed propter vhementisſimum motum aeris. Dico autem alii ſenſus ſcilicet tactus & guſtus vt eſt quidam tactus ſecundum Commenta in comme. 125. ſunt in genere actionis & pasſionis per ſe, in genere autẽ relationis per accidens. Quod ſic intelligo. Quia obiectũ tactus principaliter ſunt quatuor primæ qualitates, & ille ſecundũ ſe ſunt actiue & pasſiue ex. 2. de generatione, ex conſequẽti ſunt alteratiue. Alteratiuum autem reſpicit alterabile. Alterabile vero indifferenter conuenit animato & inanimato. Et iõ qualitates primæ tangibiles per ſe immutant alteratiue tam inanimata quam animata. Quod autem reſpiciant tangens

aut tactum inquantum sunt alteratiue est per accidens qm̄ remoto tactu adhuc sunt alterius immutatiue.s.corporis alterabilis. Et ideo dicit Commen.q͂ per accidens sunt in genere relationis.i.per accidens respiciunt tangens aut tactū. Et qm̄ sermo philosophi est intelligendus de per se, ideo dicit colorem vt color est, sonum vt sonus est, odorē vt odor est non agere nisi in habente sensum. Tangibilia vero & sapores agere in habente sensum & in non habente.

Quantum ad secundum.s.de lumine, aduerte q͂ duæ sunt actiones luminis solaris scilicet illuminare & calefacere. Prima non est alteratiua nec cum abiectione contrarii qm̄ lumini opponitur solum tenebra quæ est priuatio & non qualitas contraria. Secunda est alteratiua sed non competit lumini præcise, immo concurrit motus localis. Nam vt determinauimus in lib. 12. metaphysi. in illa quæstione quomodo cœlum agat in hæc inferiora si cœlum quiesceret sol quidem illuminaret partem terræ sibi oppositam sed non calefaceret. Et quoniam vt diximus sermo philosophi intelligendus est per se, cum lumen vt lumen non alteret nisi adiuncto motu locali ideo computauit lumen & tenebram in eodem gradu cum sono & odore.

Quantum ad tertium.s.de saporibus aduerte q͂ aliter exponendus est tex.philosophi.126.vbi inquit. Sed tangibilia & sapores agunt. Si enim non, a quo vtique patientur inanimata & alterabunt secūdū.b.Tho.& Egidiū, & aliter secundum Cōment.Nā.b.Tho. & Egidius volūt dictū philosophi esse verū materialiter, vt sit sensus. Sed tangibilia & sapores agunt &c.non inquantū sapores, sed inquantū fundant in humido vt declarauimus in libro de sensu & sensato.humidum autem cum sit qualitas tangibilis & alteratiua per se, agit indifferenter in habente sensum & in non habente, secundum Commentatorem vero in commen.126. potest exponi de sapore vt sapor est Et cum arguit, q͂ non videmus aliquē effectum causatum a sapore in re inanimata falsum est. Nam vt adducit Commenta. in eodem commento Platonem in Thimeo videmus q͂ diuersi sapores habent in corporibus

inanimatis diuersas passiones adiunctas calefactioni & infrigidationi. Verbi gratia exasperare, quod est pontici. Lenificare quod est vnctuosi, & alia multa quæ dicta sunt in Thimeo quæ Galenus laborat exponere. Hæc Commen. Et hæc dicta sint pro præsenti quæsito.

Quæstio 54. Si philosophus ponit conuenienter differentiã inter odorare & pati ab odore.

Quid igitur est odorare præter pati aliquid. Tex. 127.

IN HAC quæstione aduerte ꝙ difficultas stat in hoc, cum odorare sit idem formaliter ꝗ sentire odorem non videtur philosophus quietasse intellectum dubitantis. Si enim quæret dubitans in quo differunt sentire odorem & pati ab odore non potest responderi nisi ꝙ odorem sentire est odorare & sic remanet quæstio dubia vt supra.

Vt igitur cognoscas ꝗ per ly sentire odorem ponit philosophus sufficientem differentiam inter odorare & pati ab odore aduerte ꝙ odor similiter quodcunq; aliud sensibile proprium potest tribus modis esse in alio. Primo naturaliter, sicut accidens in subiecto, vt odor in pomo, color in colorato, calor in calido, sonus in aere. Et hæc dicitur receptio materialis quia secundum esse materiale. Secundo intentionaliter. i. secundũ eẽ spirituale. Sic recipiẽ color in diaphano & in speculo & in organo visus. Et hmõi non denominãtur colorata a calore sic receptio. Silr̃ recipitur intentionalr̃ odor in medio ad magnã distantiam vt diximus in ca. de odoratu. Tertio sensibiliter, qđ quidem est idem cum recipi intentionalr̃ in organo sensus. Dixit. n. philosophus supra ꝗ sensus est receptiuus spẽrum sine materia. Sed supra itẽtionalr̃ addit aduertẽter. Nã dato ꝙ color recipiaẽ intentionalr̃ in medio illuminato & in pupilla, si hõ esset fixus imaginans circa aliud obiectũ cogitando de ipso intense non videret colorẽ nec coloratum ante se positũ. Et ꝗ non videat non est alia cã nisi qa nõ aduertit se immutari a colore ante se posito. Recipi ergo obiectum sensibiliter in sensu est recipi intentionaliter aduertenter. Et hoc tale recipi coagente sensu actiue est idẽ ꝗ sen-

tire. Dico autem coagente sensu actiue, quoniam vt determinaui mus supra, sensatio non est pure actiue ab obiecto, nec est sensum pure pati ab obiecto, sed sensus concurrit passiue in recipiendo speciem, & actiue in eliciendo sensationem. Ex his declaro differentiam positam a philosopho inter odorare & pati ab odore esse conueniente. Nam pati ab odore & odorare se habent vt magis commune & minus cōmune. Pati.n.ab odore indifferenter verificatur de triplici modo supra assignato recipiendi odorem. Nā aqua effecta odorifera patitur ab odore & aer multum distans ab odorabili & propinquus odoranti recipiens speciem odoris Patitur ab odore. Et organum cui est alligata potentia odoratiua recipiens speciem odoris aduertenter patitur ab odore. Odorare autem verificatur solum tertio modo. Vnde solutio philosophi sic ē interp̄tāda. Odorare differt a pati ab odore, quoniam odorare est sentire odorem est recipere odorem sensibiliter. Hoc autem est recipere odorem immaterialiter aduertenter. Aduertenter autem ęst per virtutem animę cognosciti- uam. Sed pati ab odore est recipere odorem vel pure materialiter sicut recipit pars aeris propinqua odorabili, vel intentionaliter tantum sicut pars aeris multum distans ab odorabili. Et ex his receptionibus & licet aer patiatur ab odore, non tamen est odorans quia deficit sibi tertia receptio. Et aduerte quod Commen.in commen. 127. in fine paucis verbis explicat hanc differentiam dicens. Si igitur aliquis quæsierit & dixerit. Cum olfacere sit passio, & receptio odoris a medio sit passio etiam, quæ igitur est differentia inter vtranque passionem? Dicemus ei, quod cum aer patiatur velociter a sensibili efficitur per hanc passionem sensatum illi sensui. Sensus autem fit per hanc passionem sentiens non sensibile. Hæc Commen. Patet igitur quomodo differentia assignata a philosopho inter odorare & pati ab odore fuit conueniens. Nā odorare est pati ab odore & non econuerso. Limitat enim odorare ly pati ab odore, sicut homo limitat animal. Vnde odorare est pati ab odore non absolute aliter aer odoraret sed est pati ab odore sensibiliter aduertētur vt exposuimus,

Et

Et hoc est idem q sentire odorē. & sic quietatur intellectus dubitantis. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Qō.55.Si sensus exteriores sunt tantum quinque.

Quoniam autem non sit sensus alius præter quinque. *Text.* 128.

IN HAC quæstione aduerte q philosophus a text.128. vsq ad textum.134.immoratur ad probandum q non sunt,nisi quinq sensus exteriores.Probat autem quadruplici via.s.ex mediis,ex organis,ex sensibilibus propriis,ex sensibilibus cōibus. Et qm in suis probationibus philosophus assumit plures propositiones,quæ primo aspectu vñr falsæ ideo sic pcedemus.Primo assignanda est sufficientia quinq sensuum exteriorum.Secundo sustinendæ sunt quinq propositiones philosophi & declarande in quo sensu sunt veræ.

Quantum ad primum aduerte q sufficientia quinque sensuum,solet a diuersis diuersimode assignari. Tu tñ sequere b.Tho.in.2.de aīa in expōne text.135. vbi formaliter ponit eorum sufficientiam sumptam ex parte obiectorum, q̄ & formalius & distinctius ponit in prima parte in.qōne.68. in arti.3.Et vide tu qm difficultatem non continet. Quod si vis iuxta viam Commentato. incedere, quæ non repugnat b.Tho.sequere Iandunum in.2.de aīa in qōne.22. Illud solum caue circa finem qōnis,vbi dicit q sensus actiuus & passiuus debent computari pro vno,inquantum sunt vnū secundum analogiam,vel inquantum ordinantur ad vnum finem &c. Id quidē nos nō concedimus, nec celebriores Commentistæ qm non acceptamus sensum actiuū distinctum realiter a sensu passiuo.Sed eundē sensum esse actiuū & passiuū vt determinauimus supra contra Iandunum in qōne.21. Et aduerte q fortius argumētum probans dari plures sensus q̄ quinque sumitur ex tactu, qui cum sit plurium primarū contrarietatum vr̄ eē plures sensus.Sed illud iā soluimus supra in.q.47.vbi inuestigauimus de vnitate & pluralitate tactus.

Quantum ad secundū aduerte q prima philosophi ppositio quæ vr̄ eē falsa est in tex.128. vbi dicit q tactu sentimus

omnes tangibiles qualitates, vbi Commentator dicit q̃ silr̃ est de qualitatibus visibilibus & audibilibus & olfactiuis. Sed hoc apparet falsum, quia multa animalia habent visum quæ tamen non appræhendunt omnes differentias colorũ, sicut pisces & habentia oculos duros, & sicut noctua. Et hõ per odoratum non sentit omnes species odoris eo q̃ homo male odorat ex. 2. de anima textu. 92.

Ad hoc respondetur q̃ propositio philosophi est vera cõsiderando sensum ex natura sensus, cuius obiectum est color vlr̃ sumptus, vel odor vel sonus eodem modo. Quod autem in aliquo animali visus non percipiat omnes differentias coloris, vel odoratus omnes differentias odoris, hoc non prouenit ex sensu secundũ se, sed ex tali dispositione organi in tali animali vt exemplificatũ est de habentibus oculos duros. De homine autem q̃ non perficiat omnes differentias odoris ex indispositione organi non est concessum ab omnibus & id iam determinauimus supra in. q. 39. vbi exposuimus illud dictum philosophi. Praue enim odorat homo.

Secunda propõ quæ vr̃ falsa est in tex. 129. vbi dicit phs. Quæcunq; quidem ipsi tangentes i. sine medio extrinseco sentimus, tactu sensibilia sunt. Sed hoc vr̃ falsum. Nã p sensum communem vt dicemus infra cognoscimus oĩa sensibilia quinque sensuum, ergo non est necesse q̃ ea quæ sentimus sine medio extrinseco sentiamus tactu, cum possint sentiri sensu communi.

Quantum ad hoc respondetur q̃ propositio philosophi debet intelligi de sensu sentiente primo qualitates tangibiles hic autem non potest esse nisi tactus. Quod autem arguitur de sensu communi non valet quoniam ipse non primo immutatur a sensibilibus sed supponit immutationem iam factam in sensu exteriori, vt dicemus infra quando quæremus si datur sensu communis. Vnde cœcus natus nullo modo p sensum communem appræhendit colorem.

Tertia propositio quæ vr̃ falsa est in text. 129. vbi dicit phs. Et ita est scilicet q̃ si per vnũ fiant sensibilia plura vno, quæ differunt abinuicem genere, necesse est habens istum

sensum q̄ sentiat vtrunq;. Et intendit philosophus dicere q̄ si p̄ vnū medium cognoscuntur plura sensibilia, vt per aerē color & sonus, & habens organum conformæ illo medio cognoscet per illud organum illa plura sensibilia. Sed videtur hoc esse falsum, nam per aerem cognoscitur color & sonus, & organum auditus est conforme aeri. Constat enim ex aere complantato vt diximus supra, & tamen per organum auditus non cognoscitur color & sonus.

Ad hoc respondetur q̄ dictum philosophi sic debet intelligi si plura sensibilia distincta genere cognoscantur per idem mediū, habens organum conformæ illi medio prout est medium vtriusq; illorū sensibilium per illud organum cognoscit illa plura sensibilia. Sed non est sic de organo auditus. Nam licet aer sit medium in sentiendo colorem & sonum tñ non per eādem dispōnem, immo per diuersas. Nam aer prout diaphanus est medium in videndo colorem, ꝓut vero condensabilis & rarefactibilis est medium in sentiendo sonum. Organum autem auditus est conformæ aeri non secūdum q̄ diaphanus sed vt est condensabilis & rarefactibilis ideo per ipsum cognoscitur solum sonum, & non color secus eēt si conformaret aeri secundū vtrāq; dispōnem, tūc .n. per ipsum & sonum & colorē cognosceremus. Et sic patet dcm̄ philosophi eē verū si recte vt declarauimus intelligat.

Quarta propositio quæ videtur esse falsa est in text. 130. vbi philosophus declarans qūo organum sensuum a prædominio sunt attribuenda elementis dicit. Pupilla quidē aquæ. Auditus vero aeris. Olfatus vero horum alterius est. Ignis autē aut nullius est aut cōis omnibus. Sed oppositum huius dicit in lib. de sensu & sensato vbi attribuit organum visus aquæ auditus aeri, odoratum vero attribuit igni.

Ad hoc respondet q̄ philosophus in lib. de sensu & sensato non dicit odoratū attribuendū igni simpl'r & ex ꝓpria sententia sed quasi condescendens antiquis qui sic extimabant. Et q̄ hæc fuerit mens phi patet ex eo q̄ condōnale loquitur Sic.n. inquit. Quod si oportet ſm hunc modū .i. vt dicebant antiq attribuere & assignare vnūqd̄q; sensitiuoꝝ vni elētoꝝ.

Oculi quidem visuum aquæ extimandum, aeris vero sonorum sensitiuum, ignis autem odoratum. Cum igitur in. 2 de aïa loquatur ex propria sñia, & in lib. de sensu & sensato. non ex propria sententia sed aliquo modo condescendens antiquis & conditionatæ loquatur, patet non esse veram repugnantiam in dictis suis.

Quinta ꝓpositio quæ vr̃ esse falsa est in text. 133. vbi dicit philosophus, ꝙ sensibilia communia sunt sex scilicet motus, status, magnitudo, figura numerus, vnum. Nam supra in te. 64. posuit tantum quinque, dimisit enim vnum, ergo aut supra fuit diminutus, aut hic non videtur verum dicere.

Ad hoc respondetur ꝙ vnitas compræhenditur in numero vt pars in toto. Vnde philosophus tractans supra de numero qũo est sensibile commune implicite tractat de vno, & ideo non fuit diminutus. Aduerte tamen ꝙ solus numerus quantitatiuus est sensibile commune & non numerus transcendens vel metaphysicalis eo ꝙ ille nõ causat̃ ex diuisione cõtinui. vt declarauimus in. 8. metaphysice in quæstionibus nostris, & est qõ. 11. sic solum vnum quantitatiuum & non vnum transcendens intelligitur hic a philosopho esse sensibile commune. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Qõ. 56. Si sensus exterior cognoscit actionem suam.

Quoniam autem sentimus quod uidemus & audimus. Necesse ē aut uisum sentire quia uidet. aut altero. Tex. 136.

IN HAC quæstione aduerte quod philosophus in hac cõclusione. Sensus exterior cognoscit actionẽ suã, pure disputatiuæ procedit, ad vtranq; partem arguẽs, & quasi indeterminatus transiit. Se tamen magis determinauit in libro de somno & vigilia ad partem negatiuam, vbi inquit. Est autem quædam potentia communis quæ sequitur oẽs, quia & ꝙ videt sentit & audit. Non enim sensus quidem videt quoniã videt hæc philosophus. Quia tñ vtraq; opinio sustineri potest, scilicet ꝙ sensus exterior cognoscit actionem & ꝙ non cognoscit, ideo procedes media via quæ erit hæc. Sensus exterior vt inmutatur ab obiecto suo non cogno-

ſcit actionem ſuam, vt autem continuatur & per conſequēs aliquo modo fit vnum cum ſenſu communi cognoſcit eam. Pro cuius euidentia aduerte ꝙ vt dicemus cum loquæmur de parte intellectiua. ſola potentia omnino immaterialis qua lis eſt intellectus ſeipſa præciſæ cognoſcit actuum ſuum. Co gnoſcit enim intellectus lapidem, & ſe cognoſcere lapidem. Cum autem ſenſus exterior non ſit potentia omnino imma terialis. Eſt enim affixa organo, non poteſt ſeipſo vt immutatur ab obiecto cognoſcere actionem ſuam, ergo vel nullo modo cognoſcit eam, ſed hoc pertinet ad altiorem poten tiam, vel cognoſcit vt fit vnum cum ſenſu communi. fit autem prout ſenſatio exterior non completur donec termine tur ad ſenſum communem, ſicut non completur linea protracta a circūferentia donec terminetur ad centrum. Dicemus igitur ꝙ ſenſus puta viſus videt colorem, & videt ſe videre colorem non præciſæ inquantum immutatur a co lore quia viſio non eſt colorata. ſed prout viſio terminatur ad ſenſum communem. Tunc enim per talem continuationem eſt equipollenter viſus. Et quod dico de viſu intellige de aliis ſenſibus vt continuantur ſenſui communi. Nam ſicut idem centrum equipollet diſtinctis punctis ad quæ terminarētur diſtinctæ lineæ ſi non vnirentur in centro. Sic idem ſen ſus cōmunis equipollet omnibus ſenſibus exterioribus, put eorum ſenſationes complementum habent in ſenſu communi. Patet igitur quomodo cognoſcit ſenſus & non cogno ſcit actionem ſuam. Non cognoſcit quidem per ſeipſum, co gnoſcit autem vt fit vnum cum ſenſu communi. Nam vt ſic eſt vna actio vtriuſq;. Et hoc eſt quod dicunt alii ſcilicet ꝙ ſenſus exterior per ſeipſum & directe non cognoſcit actionem ſuam. Indirecte tamen cognoſcit inquantum immutat ſenſum communem. Senſus vero communis directe percipit actionem ſenſuum exteriorum, eo ꝙ directe immutatur ab immutationibus factis in ſenſibus exterioribus.

Ex prædictis concordare poteris philoſophū in libro de anima & in libro de ſomno & vigilia. Nā ſi videtur in libro de anima declinare ad partem affirmatiuam intelligēdum eſt

ꝙ indirecte. Cum autem in libro de somno & vigilia. tenet absolute partem negatiuam intelligendum est directe & in se, prout.s.est distinctus a sensu communi. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio.57. Si datur sensus communis & si est vnus.

Neque utique separatis contingit discernere quod alterũ sit dulce ab albo, sed oportet aliquo uno utraque manifesta esse. Tex. 146.

IN HAC quæstione quatuor agenda sunt. Primo considerandum est si necesse est dare sensum cõem. Secundo si est vnus vel plures. Tertio supposito ꝙ sit vnus quem modum vnitatis habet. Quarto supposito ꝙ habeat vnitatẽ admixtã diuersitati, a quo trahit hãc vnitatẽ & diuersitatem.

Quantum a primum ponitur hæc conclusio in qua omnes peripatetici conueniunt. Præter quinque sensus particulares exteriores de quibus iam pertractatum est, necesse est dare alium sensum ad quem terminentur omnes immutationes sensuum exteriorum vt ad communem terminum. Et sic probatur. Si non datur &c. ergo differentia inter obiecta distinctorum sensuum puta inter album & dulce remaneret nobis incognita secundum sensum, cuius contrarium experimur. Nam constat ꝙ ad sensum iudicamus album & dulce distingui, quorum vnum appræhendimus visu & alterũ gustu. Consequentia quidem sic probatur. Quæcunqꝫ virtus cognoscitiua ponit differentiam inter aliqua duo, necesse est vt vtrunque apprehendat, hæc de se patet quoniã iudicium inter aliqua supponit cognitionem eorum. Sed nullus sensus particularis exterior appræhendit obiecta distinctorum sensuum. Aliter non respiceret determinare suum propriũ obiectum, nec vnitatem & distinctionem sortiretur ab eo, cuius oppositum determinauimus supra. Ergo si non daret alius sensus cognoscitiuus omnium obiectorum sensuum particularium differentia inter obiecta distinctorum sensuũ

remaneret nobis incognita secundum sensuum. Necesse est igitur dare sensum communem, vt per ipsum cognoscamus dictam differentiam. Quem quidem appellamus sensum communem non prædicatiuæ si propter omnem immutationem quinque sensuum exteriorum quæ terminantur ad ipsum, & vt sic potest dici q videt vt vnitur visui, & audit vt vnitur auditui, & idem intellige de aliis sensibus.

Quantum ad secundum ponitur hæc conclusio. Sensus communis necessario est vnus, & huius rationem assignans philosophus fundat se super hanc consequentiam. Si non esset vnus non posset cognoscere differentiam inter obiecta diuersorum sensuum. Si haberet enim sicut si essent duo homines quorum vnus cognosceret album & alter dulce, de quibus constat q neuter cognosceret differentiam inter album & dulce, quia neuter vtrunq cognoscit. Et hæc ratio euidens est. Quam & Commentator in commento 146. sic probat. Si esset possibile iudicare hæc duo esset diuersa per duas virtutes diuersas quarum vtraq singulariter compræhendit alterum duorum illorum, tunc necesse esset quando ego sentirem hoc esse dulce, & tu illud esse album, & ego nõ sentirem quod tu sentisti neq tu quod ego, vt ego compræhenderem sensibile meum esse aliud a tuo licet non sentiam tuum. Et vt tu compræhenderes sensibile tuum esse aliud a meo, & hoc est manifeste impossibile. Necesse est ergo sensum communem iudicantem & ponentem differentiam inter obiecta distinctorum sensuum esse vnam animæ potentiam & non plures.

Quantum ad tertium aduerte q licet sensus communis sit vna potentia tamen necesse est vnitatem suam esse admixtam aliquali diuersitati siue pluralitati, vt arguit philosophus in tex. 147. eo q sensus communis simul immutatur sensibilibus contrariis vt albo & nigro, dulci & amaro, & p consequens immutationibus contrariis. Sed in eodem & indiuisibili non simul possunt recipi contraria, ergo est necesse sensum cõem vt recipit nigrum diuersificari vt recipit albũ. Sic dico de aliis sensibus contrariis. Qualis autem sit hæc.

diuersitas inuenio duos modos dicendi. Vnus ponit a philosopho in textu. 148. qui dicit q sensus communis est vnus numero & essentialiter, sed diuersus secundum esse. Nam prout immutatur ab albo recipit aliud esse accidentale tamē, quā quandu immuratur a nigro, quoniam distinctæ formæ dant distincta esse. Sed iste modus dicendi non placet philosopho, immo eum improbat in textu, eo q contraria nō possunt esse simul in eodem numero licet diuersificetur secundum esse. Nam licet calor & frigiditas dent diuersa esse accidentalia aquæ tñ non pñt simul inesse eidem aquæ numero.

Sed tu aduerte q iste modus non reprobatur a philosopho vt falsus. Nam in lib. de sensu & sensato ponit eundem modum circa finem libri & non reprobat, immo in secundo loco ponit eum approbatiuæ vt patet ibi, vel qnemadmodū in rebus ipsis contingit &c. Nec ratio quam adducit philosophus hic contra talem modum concludit. Nam licet albū & nigrum ad extra sint contraria, tamen species eorū intentionales in medio & in sensu non sunt contrariæ sicut nec in intellectu, eo q illic sunt solum quo ad esse intentionale. Et p consequens motus qui fiunt ab his speciebus in sensu communi non sunt contrarii. Propter quod non sequitur cōtraria esse in eodem. Et aduerte. q. b. Tho. exponens prædictum in lib. de sensu & sensato soluit eandem rationem ex verbis eiusdem philosophi tractis ex secūdo de anima ex textu. 148. ibi. Quare neq spēs pati ipsorum, si hmōi est sensus & intelligentia. Ex quibus patet q illa improbatio philosophi non fuit nisi apparens. Alter modus diuersitatis in sensu cōi ē ille quē ponit philosophus in tex. 149. exemplificās de centro. Et hāc diuersitatē noīat Cōmen. in cōment. 149. diuersitatem ex indrīs particularium sensuum copulatis sensui cōi, sicut multæ lineæ copulantur centro, ex quibus centrum accipit diuersitatē. Vñ inquit. Et quasi opinatur. s. Arist. q virtus primi sentientis. i. sensus cōis melius est vt dicatur vna forma & multa instrumentis copulatis cum ea, per quæ transeunt motus sensibilium quousq copulentur cum ea, q̄ dicere ipsam esse vnam subiecto, & multa secūdum formā.

Quantum ad quartum aduerte quod sensus communis non habet ex eodem vnitatem & diuersitatem. Nam pro nunc duo sunt eius officia. Primum est recipere species propriorum sensibilium quinque sensuum. Secundum est cognoscere & iudicare differentias dictorum sensibilium. Prout recipit diuersa propria sensibilia debet esse diuersus, vt autē ponit differentiam inter talia sensibilia & iudicat de eis, debet esse vnus. Et hoc est quod dicit Commēt. in comment. 149. vbi sic inquit. Illud enim esse .s. esse vnum est dignus ei secundum quod est iudicans. Illud autē .s. esse diuersum conuenit ei secundum quod est recipiens. Hæc de sensu communi dicta sint. Reliqua autem .s. quomō situatur in anteriori parte capitis quomodo ab hac virtute vt ab vniuersali fonte emanant spiritus animales ad organa sensuum exteriorum, quō comparatur ad sensus exteriores vt rex ad nuncios suos iam manifestauimus in epitomate nostro ordinato super lib. de aia Arist. & illic tetigimus mentem Auicen. & Algazelis.

Quæstio. 58. Si vermes & apes & formicæ habent phantasiam.

Si uero ei quod actu idem, omnibus utique contingeret bestiis phantasiam inesse, uidetur autem non, ut formice aut api aut uermi. Tex. 156.

IN HAC .q. inuenio duas opiniones, quarum prima est Commen. cui concordat Alber. Secunda est .b. Tho. cui concordat Egid. quo ad conclusionem licet non quo ad rationem vt declarabitur infra.

Quantum ad Commen. aduerte quod in commen. 156. facit differentiam inter vermes & muscas, & inter apes ac formicas. Nam quo ad muscas & vermes tenet negatiuam, quo ad apes formicas tenet affirmatiuam. Vnde inquit. Extimatur enim quod non omne animal imaginatur, & est animal quod non mouetur ad sensibilia nisi apud præsentiam eorum in actu, vt vermes & muscæ. Apes vero & formicæ necessario imaginantur. Apes quidem propter artificium, formicæ au

tem propter depositionem, sed non curatur de exemplo. Hæc Commen. Vult ergo ꝙ apes & formicæ habeant phantasiam perfectam & determinatam, & ꝙ non sit curandum de exemplo philosophi. Non enim exempla semper inducuntur sed causa notificationis.

Comment. concordat Albertus qui in suo. 3. lib. de anima tra. 1. cap. 7. tenet quo ad vermes & muscas partem negatiuam, & quo ad apes & formicas partem affirmatiuam. Sic enim inquit. Si actu & essentialiter idem essent sensus & phantasiam hoc modo dicta. s. perfecta & determinata, tunc quibuscunq; inesset sensus inesset & phantasia hoc modo dicta. i. perfecta & determinata, & secundū omnem suam operationem, & hoc non est verum quia vermes qui sunt lūbrici terræ & muscas & cimices & pediculos & huiusmodi animalia immunda & incompleta nihil videmus ad phantasiam operari eo modo quo supra determinauimus opera phantasiæ. Inest tamen talibus imaginatio aliqua. Superius enim hoc probatum est. Videtur tamen Aristote. dicere formicas & apes non habere phantasiam. Quod omnino falsum est cum talia animalia artificiose operentur casas, & sibi prouideant in futurum & operentur in communi Puto autē hoc non ex vitio esse philosophi, sed ex vitio translationis quia translator non intellexit vllum animalium quæ Aristotel. dixit phantasiam non habere. & loco eorum transtulit formicas & apes, & corrumpit veritatem ex mala translatione. Hæc Albertus.

Quantum ad viam. b. Tho. aduerte ꝙ in expositiōe tex. 156. tenet partem negatiuam & soluit rationem super quā fundarunt se Commen. & Albertus, quia. s. operantur artificiose & congregant sibi prouidentes in futurum. Et dicit. Quod autem operantur propter finem quasi prouidentes sibi in futurum, non contingit ex hoc ꝙ habeant imaginationem ipsius futuri, sed imaginantur actus præsentes qui ordinantur ad finem ex naturali inclinatione magis quā ex appræhensione. Et sic concludit ꝙ apes & formica operantur opera sua quæ vidētur fieri quadam admirabili pruden-

tia, non ex hoc q; habeant phantasiam determinatam & distinctam a sensu sed naturali inclinatione, quia non phantasiantur aliquid nisi dum mouentur a sensibili.

Sed aduerte q Egidius post expositionem textu. 156. in sua. q. 2. licet videatur in conclusione non discordare a. bea. Tho. tamen non approbat rationem ab ipso allegatā. Dicit enim Egidius q operari ex instinctu siue ex inclinatione naturali est commune omnibus animalibus tam habentibus phātasiam determinatam quam non habentibus, eo q non habent dominum suorum actuum, ex consequenti excepto homine omne animal operatur inclinatum in sic vel sic agēdum ex naturali instinctu, ergo per id quod est commune omnibus bestiis non potest probari formicam & apem non habere phantasiam determinatam.

Verum si aduerteris dicta. b. Tho. cognosces q; Egid. non efficaciter impugnat eum. Non enim. b. Tho. ex illo solo cōmuni omnibus bestiis concludit phantasiam determinatam nō inesse formicæ & api, sed ex hoc toto. Videlicet quia imaginantur tantum actus præsentes. s. cōgregare & fabricare, qui actus ordinantur ad finem. i. ad sustentationem suā non ex apprehensione futuri sed ex naturali inclinatione tali modo existente in forma & ape. Et quando dicit Egidius quod api inest memoria per quam reuertitur ad locum vbi fabricare inceperat. Et formice inest memoria per quam reuertitur ad foueam in qua frumentum congregare ceperat, memoria autem est absentium, hæc omnia neganda sunt in via nostra. Nam non reuertitur quia memoratur, sed quia est in continuo exercitio. Vnde videmus q; si interrumpatur semita facta a formicis, & cessent ab actuali & cōtinuato exercitio nesciūt ad pristinum locum reuerti. Et aduerte quod & ipse Egidius in fine suæ quæstionis ad idem se resoluit. Inquit enim. Apes habent phantasiam de loco vbi fabricant dum sunt in continuo exercitio, & dum sunt præsentia illa sensibilia quæ ordinantur ad huiusmodi fabricam. Sed si posita extra exercitium & existentia extra locum fabrice inciperent de fabrica habere memoriam, & imaginarentur qua

liter deberent fabricare, non poſſet hoc eis contingere niſi haberent determinatam phantaſiam. Et quia hoc non ineſt apibus & formicis non dicuntur habere phantaſiam determinatam ſed indeterminatam. Hæc Egidius. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 59. Si phantaſia eſt ſenſus interior diſtinctus realiter ab aliis ſenſibus interioribus. Et dato quod ſic. Vtrũ diffõ eius aſsignata a philoſopho ſit conueniens.

Erit utique phantaſia ipſa motus non ſine ſenſu contingens. Tex. 161. Et infra in eodem text. phantaſia utiq; erit motus a ſenſu ſecundum actum factus,

IN HAC quæſtione duo principaliter ptractanda ſunt. Primo ſi phantaſia eſt ſenſus interior diſtinctus realiter ab aliis. Secundo quomodo verificatur diffinitio eius aſſignata a philoſopho.

Quantum ad primum aduerte q̃ alio modo tenendum eſt ſecundum mentem Auicen. & Algazel. & Alber. & Commenta. & b. Tho. & alio modo ſecundũ philoſophũ. Nã ſecundũ illos veræ & realr̃ dictincta eſt ab aliis. Ponũt. n. Auicenna & Algazel & Albertus ſenſus interiores eſſe quinq; diſtinctos realr̃. Comment. aũt & b. Tho. ponunt quatuor. Et de his opinionibus copioſe tractaui in epitomate noſtro ſuper lib. de anima in trac. de ſenſibus inrerioribus, vt videre poteris, nec ibi replicandũ eſt, ſecundũ aũt philoſophum difficile ē videre quid expreſſe trahi poſſit ex doctrina ſua. Vñ aduerte q̃ quantũ ad id quod poſſumus extrahere ex libris ſuis de anima non accipit phantaſiam vt virtutem diſtinctã realiter ab imaginatiua, nec a cogitatiua, nec ab extimatiua, nec a memoria. Sed ſumit eam pro toto genere animæ phantaſtico, quod compræhendit omnes ſenſus interiores præter ſenſum communē. Conſtat. n. q̃ philoſophus in tex. 136. & infra determinat ſeorſum de ſenſu communi dein-

de de phantaſia. Quod autem ſumat eam modo prædicto patet conſideranti dicta ſua in quibus aliquando ſumit phantaſiam vt eſt conſeruatiua ſpecierum ſenſibilium, vt cum dicit ꝙ in ipſa permanent ſimulacra ſimilia ſenſibilibus, aliquādo ſumit eam pro cogitatiua vel extimatiua, ſicut dicet infra in lib. 3. in tex. 38. ꝙ multi præter ſcientiam ſequuntur phantaſiam, & in tex. 49. ꝙ phantaſia cum moueat non mouet ſine appetitu. Et ꝙ hoc dictum debeat intelligi de phantaſia vt extenditur ad cogitatiuam & extimatiuam manifeſtabimus cum loquemur in lib. 3. de potentia motiua.

Tu tamen aduerte ꝙ licet in libris de anima non agat ſeparatim de phantaſia & de memoria, id tamen facit in libro de memoria & reminiſcētia. vbi declarat ꝙ memoria ē eius cuius eſt phantaſia, & ea ſunt bene memorabilia quorū eſt phantaſia. Vtrum autem diſtinguat phantaſiam realiter a memoria non conſtat. Nam in prædicto libro non concludit aliud niſi ꝙ memoria pertinet ad eandem partem animæ ad quam & phantaſia cuius ſignum adducit ꝙ ea ſunt memorabilia quorum eſt phantaſia. Propter hoc apud peripateticos communiter tenetur ꝙ licet vulgata ſit & famoſa diſtinctio realis quinqꝫ vel quatuor ſenſuum interiorum, tamen quid ſuper hoc ſenſerit Ariſtote. non conſtat quia quaſi penitus indiſtincte loquitur de eis. Similiter intellige de eorum organis & ſituatione in capite & ꝙ videtur magis mirum licet diſtinguat ſenſum communem a phantaſia, tamē in libro de ſomno & vigilia, videtnr ponere organum eorū indiſtinctum.

Quantum ad ſecundam partem. ſ. quomodo diffinitio data a philoſopho de phantaſia eſt conueniens & vera difficile ē videre pp tria. primo quia ita videtur poſſe conuenire ſenſui communi ſicut phantaſiæ. Nam etiam ſenſus communis poteſt dici quantum ad actum ſuum ꝙ eſt motus factus a ſenſu. i. ab immutatione ſenſus exterioris. Non enim ſenſus communis ſentit niſi ad eum terminetur immutatio exterior. Secundo quia potentia animæ non eſt motus vt patet, ſed phantaſia ponitur potētia animæ cum ſit vnus ex ſenſi-

bus interioribus, ergo non est motus. Tertio contingit homi nem phantasiari etiam nullo sensu exteriori actu sentiente, vt patet in somniante ergo non bene dicitur q phantasia est motus factus a sensu secundum actum.

Ad primum respondet Egidius post expositionem text. 161. q hæc diffinitio conuenit soli phantasiæ propter illam particulam, & multa agunt ac patiuntur propter ipsam. In hoc enim distinguitur sensus communis a phãtasia. Sed hæc responsio non valet, quoniam illa particula non ingreditur diffinitionem datam a philosopho: cuius signum est q infra in eodem tex. 161. concludens diffinitionem phantasiæ dicit phantasia vtiq; erit motus a sensu secundũ actum factus. Nec replicat amplius illam particulam, vnde tenendum est illam particulam potius sequi ad diffinitionem q̃ ingredi.

Dicendum est igitur q conuenit soli phantasiæ per illam particulam, factus a sensu secundum actum, dummodo sic intelligatur q phantasia est motus distinctus realiter a motu sensuum exteriorum iam completo & perfecto, & per hoc distinguitur a sensu communi. Nam motus sensus communis non est totaliter distinctus a motu sensuum exteriorum immutationes sensuum exteriorum non complentur nisi per sensum communem. Sicut lineæ ductę a circunferentia ad centrum non terminantur nisi per centrum, sic actus videndi inchoatur a visu & completur in sensu commmuni. Idem intellige de aliis, vnde sensatio sensuum exteriorum, & sensatio sensus communis non sunt extimande vt due disparate sensationes sed potius vt vna continuata & perfecta. Sed id non potest dici de motu phantasiæ, qm̃ iam cõplc ta est sensatio sensus commmunis & sensuum exteriorum, antequam phantasia species iam sensatas recipiat, & ideo est alia immutatio. Patet ergo q hæc diffinitio competit soli phantasiæ si sic intelligatur, phantasia est motus causatus a sensu exteriori secundum actum. i. qui habet vel habuit sensationem completam & perfectam. Hoc autem non verificat de sensu communi, qm̃ non immutat a sensu exteriori habente iam completam sensationem suam, immo p sensum

communem perficitur vt diximus.

Ad secundum dr̃ ꝙ phantasia potest tripliciter diffiniri. Primo vt est potentia animæ, & hoc modo diffinit eam Cõmenta.in. 2.de anima in commen. 160.phantasia est animæ virtus quæ innata est se assimilare sensationibus quæ sunt in ipso sensu communi. Secunde vt est operatio ipsius potentiæ phantasticæ, & sic diffinit eam philosophus cum dicit,phã tasia est motus factus a sensu secundum actũ,vnde ly phantasia sumitur pro phanrasiari,sicut sumitur aliquando volũtas pro ipso velle. Tertio vt est potentia stans sub actu, & sic diffiniẽda est secundũ Alber.in suo lib. 3. de anima trac. 1. ca. 8.phantasia est potentia in qua est motus sensus secundum actũ.i.in qua est motus factus a sensu exteriori secundũ actũ .i.eo ꝙ appræhendit sensibile exterius. Et aduerte vt illic dicit Alber.ꝙ si phantasia dicatur motus a sensu factus, & non potentia in qua siue in quam fit huiusmodi motus erit descrĩptio potentiæ per suum proprium actum.Et his igitur patet ꝙ argumentum non concludit,quia diffõ philosophi intelligitur de phantasia non vt est potẽtia, sed quo ad actum suũ.

Ad tertium dicitur ꝙ ly secundum actum aliter verificat̃ in phantasia indeterminata,quæ est in animali imperfecto & aliter in phantasia determinata. Nam respectu primæ necesse est sensum exteriorem præsentialiter esse sub actu, non enim mouentur animalia imperfecta nisi ad præsentiam sensibilium·Respectu autem secundæ sufficit sensum exteriorem esse vel fuisse sub actu secundum totũ sensibile vel saltẽ secundũ partẽ.Patet igitur ꝙ in dormiente potest esse actus phantasiandi quia & si sensus exterior non sit actu dum dormit potuit tamen fuisse in vigilia, & qm̃ species ille sensate remanent ideo in dormitione potest homo phantasiari.Dicetur ergo phantasia motus factus a sensu secundum actũ.i. ex eo ꝙ actu de præsenti appræhendit vel in præterito appræhendit suum sensibile,circa ꝙ etiam in absentia sensibilis p̃t esse actus factus phãtasiæ siue dormiat homo siue vigilet.Hæc de phantasia dicta sint. Et qm̃ pħs in lib.suis de anima non distincte pertractat de aliis sensibus interioribus se-

quentibus phantasiam ideo hic terminare constitui dubitabilia super eorum .2.lib. de anima iuxta signationem Com̄. In sequentibus pertractare intendo de quæstionibus contingentibus circa animam intellectiuam vt intellectiue est, & circa intellectum & circa potentiam motiuam.

Expliciunt quæstiones super librum secundum de aīa. f. Chrisostomi Iauelli Canapicii philosophiæ & sacræ Theologiæ professoris.

INCIPIVNT QVAESTIONES EIVSdem super librum tertium.



DECREVERAM ordine ac resoluere quæstiones quæ formande occurrunt circa substantiam anime intellectiuæ & intellectū tam possibilem quam agentem, & actum intelligendi & obiectum intelligibile, sequendo ordinem textuum & Comment. sicut & obseruatum est in. 2. lib. & obseruabitur quando incipiemus agere de potentia motiua, cuius consideratio incipiet in tex. 40. huius. 3. lib. Verum quia quæsita de anima intellectiua non solum a philosopho naturali sed etiam & subtilius & diffusius pertractantur a Theologo, ideo vt ordinate disponantur & resoluantur ad mentem viæ Thomisticæ prætermisso processu textus disputabimus. Primo de substātia & essentia animæ intellectiue. Secundo de intellectu possibili. Tertio de intellectu agente. Quarto de specie intelligibili. Quinto de actu intellectus. Sexto de conceptu. Septimo de obiecto. Et quoniam laboriosissimum mihi foret, opiniones quas allegaturus sum singulas prosequi, ideo tibi sufficiet si direxero te ad propria eorum loca. vbi fideliter & complete inuenies quicquid allegabitur siue recitatiue siue impugnatiue, siue defensiue siue resolutiue. Et vt verbo concludam mens meo est in infrascriptis quæsitis formare tibi directorium, quo exercere poteris ingenium, occasioque tibi

præstabitur

præstabitur multa videndi compendiosæ & cito, quæ nec multa reuolutione librorum forte inuenire potuisses. Et id quidem feci, vt pateat tibi via nō solū in philosophia naturali sed metaphysicæ & theologicæ resoluendi te & defensandi viam Thomisticam. Incipiendo igitur ab essentia animæ intellectiuæ formantur quæsita vt infra.

1 Si anima intellectiua est forma dans esse homini.
2 Si anima intellectiua est tantum vna.
3 Si anima intellectiua est incorruptibilis.
4 Si anima intellectiua componitur intrinsecæ ex partibus essentialibus, quæ sunt realiter distinctæ.
5 Per quid indiuiduatur anima intellectiua.
6 Si anima intellectiua est tota in toto, & tota in qualibet parte corporis.

De intellectu possibili.

1 Si intellectus possibilis est separatus non solum ab omni organo, sed ita ꝙ sit extra corpus.
2 Si intellectus possibilis est aliquod ens actu.
3 Si intellectus possibilis distinguitur realiter a voluntate & a memoria.
4 Quæ & quot sint proprietates ac denominationes intellectus possibilis.

De intellectu agente.

1 Si est potentia animæ vel substantia separata.
2 Si est necesse ponere intellectum agentem.
3 Quæ & quot sint operationes intellectus agentis.

De specie intelligibili.

1 Si est necesse ponere speciem intelligibilem.
2 A quo producitur species intelligibilis.
3 Si plures species intelligibiles se compatiuntur in eodem intellectu.
4 Si species intelligibilis remanet in intellectu postq̄ cessat intelligere.

De actu intelligendi.

1 Si actus intelligendi differt realr̃ a specie intelligibili.

2 Si intelligere eſt formal'r & eſſential'r agere vel pati.
3 Si actus intelligendi eſt a ſola ſpecie, vel a ſolo intellectu poſſibili vel ab vtroq;.
4 Si pōt eſſe actus intelligēdi ſine cōuerſione ad phātaſmata.

De conceptu intellectus.

1 Quid ſit actus intell's & ſi diſtinguit ab actu intelligendi.
2 Si ꝯceptus veræ diſtinguit in intentionē primā & ſcdam.

De obiecto intellectus.

1 Si obm primum intellectus poſſibilis eſt ens inqtū ens.
2 Si obiectum intellectus noſtri coniuncti eſt quiditas materialis ita q non poſſit aliquod abſtractorum intelligere.

Explicit ſumma quæſtionum de anima vt intellectiua eſt quæ pertractantur inferius.

QVAESTIO PRIMA.

Si anima intellectiua eſt forma dans eſſe homini.



N HAC quæſtione quā intendo ordinare ſub forma directorii ſicut & pro maiori pte ſequētes quatuor videnda ſunt. Primo quid in hoc ſenſerit Commen. Secundo qui ſenſerit philoſophus. Tenemus.n. in via Thomiſtica imaginationem Cōmentatoris nō eſſe ad ſenſum philoſophi. Tertio quid tenēdum ſm veritatem. Quarto quis recitat & ſoluit p veritate, principalia argumēta Cōmētiſtarū.

Quantum ad primum eſt variatas opinionum. Nā aliqui arbitrantes ſe loqui ad mentem Commen. tenent q eſt for-

ma dans esse, & q sic sentit Commen. Et hanc opinionem cum rõne sup q se fundat recitat Ioan.Bach.in 2.sent.disti. 19.q.1.articu.2.vbi sequitur de.2. articu. Et postq̃ videris hanc opinionem arguens contra eam, vt arguit Ioan. bach. vbi supra ibi.Contra istam viam arguo. Secunda opinio est cõmuniter oĩum aliorum sequentium viam Comment.qui dicunt ad mentem Auer.q forma dans esse homini & qua essentialr differt a bruto est intellectiuus passiuus, quia apud Cõmenta.est imaginatiua humana siue cogitatiua. Aĩam vero intellectiuam esse formam hoĩs vt principium operandi sed non essendi, Hanc declarat Ioan.bac.vbi supra ibi. Dico ergo q opinio Comment.&c. Eandem declarat Iandu.in.3. de anima.q.5. Totum autem sensum Comment. circa hoc ponit resolutæ Gre. de Arimi.in 2.senten. dist. 19.&.17.q. 1.articu.1.in principio quæstionis.

Quantum ad scdm dico q philosophus sensit manifestæ aĩam intellectiuam esse formam dantem esse hoi & non solũ principium formale operandi, sicut ꝓportionalr aĩa sensitiua leonis est forma eius &c. Hanc conclonem esse de mente philosophi iam manifestauimus in lib.12.meta.in. q. nostris vbi de hoc particulare quæsitũ formauimus. Nunc aũt ꝓbabis vt probat Greg.vbi supra ibi.Qd igitur philosophus senserit.Et tu defensabis dicta philosophi improbando expõnes Auer.vt reprobat Grego in eodem loco.

Quantum ad tertium.s.quid tenendum secundũ veritatẽ, tu tenebis partem affirmatiuam, & probabis vt Grego. vbi supra.ibi.Nũc scdo p rõnem &c Et aduerte q rõ illa est ẽt.b. Tho.in.1.par.q.76.ar.1.Et defendit eã egregie Grego cõtra distõnẽ imaginatam a Iand.in.3.de aĩa in.q.5.de forma quæ est principiũ essendi & operandi, & de forma quæ est principium operandi tm̃.Itẽ Greg.arguit contra illũ modũ quo fingit Auer.intellm q ẽ separatus ab hoĩe ꝯm eẽ ꝯtinuari hoĩ qa recipit intẽtionẽ a spẽ imaginata quæ ẽ in hoĩe.Vide Gre. vbi.s.ibi.Consequenter arguo ꝯtra modum dicẽdi Cõmẽt. Et aduerte q prima rõ Gre.est ẽt.b.Tho.in.1 par.q.76.art. 1.circa mediũ ibi.Hanc aũt vnionem Cõmẽ.in.3.de aĩa &c.

Quantum ad quartum aduerte q̃.b. Tho in.1. par.q.76. arti.recitat sex argumēta & soluit. Cætera aūt quæ vñr posita ,p maiori parte ab Auerroi, recitanẽ a Grego. vbi supra ibi.Contra istam conclusionem arguo multiplr̃,& soluuntur licet in rñsionibus eorum, aliquando deuiet a via Thomica, sicut cuilibet exercitato in via nostra constare poterit.

Pro hoc quæsito postq̃ te firmaueris in.1.par.b. Tho.in q.76.arti.1.non laborabis nisi in studio Ioan.Bach. & Gregorii.Isti sufficientes sunt, nec deuiant in hoc quæsito a via nostra.nisi in responsione quorundam argumentorum, quibus respondent secundum eorum propria principia.Sic sufficiat te direxisse præsenti quæsito.

Quæstio.2.Si anima intellectiua est tantum vnum.

IN HAC quæstione aduerte anteq̃ deueniamus ad resolutionem q̃ idem ē quærere an aĩa intellectiua sit tm̃ vna numero hoĩum oĩum,& an sit tm̃ vnũ numero principiũ intellectiuum humanum q̃ an sit tm̃ vnus numero intellectus humanus,& sub hoc vltimo titulo proponitur a Commentistis præsens quæsitum. Vt autem dirigaris in resolutionem verā primo ꝓtractabis imaginationem Comment.qua arbitratus est intellm̃ humanũ esse tm̃ vnũ numero omniũ hoĩum & declarabis modum pōnis suæ qũo.s. fingebat esse posse vnũ intellm̃ numero posse copulari oĩbus hominibus & per ipsum omnes hoĩes intelligere. Hoc totum inuenies apud Io.bacho.in.2.dist.20.q.1.arti.3.ibi. Dubitatur rōnabilr̃ &c. Scđo adduces oēs rōnes Commē.q̃bus conatur colorare imaginationem suam,quas adducit.b.Tho. & soluit in.1.par.q.76.ar.2. Et Grego. in.2.sen.dist.17.q.1.ar.2.in principio.Et Ioan.bacho.in.1.sen.dist.20.q.1. Et soluit eas mira in facilitate in ar.4.de quo facit particularem q̃ōnem. Illic inuenies qũo ex dictis & concessis a Cōmen.soluit rōnes eiusdē Tertio pones conclōnē negatiuam ꝯtra Com̃. & pro veritate. Nō est tm̃ vnus intells̃ oĩum hoĩum,sed numeraẽ ad numerationē hoĩum.Hanc ꝓbabis primo ex rōne b.Tho.in.1.par.q.76.arti.2.vbi deducit ad hoc incōueniēs

ꝙ oium hoium esset vna tm̄ intellectio, nec pōt diuersificari ex diuersitate phantasmatū quæ sint i distinctis hoibus vt putat Comment. Secundo probabis eandem vt Gregorius in.2.sen.dist.17.q.1.ar.2.vbi declarat ꝙ, nec Commentato. nec sequentes eum possunt fugere hanc consequentiam. Plato potest intelligere aliquid, & tñ sortes non intelligit illud ergo intellectus sortis & Platonis non est tantum vnus numero. Et aduerte vt dictum est in titulo quæstionis ꝙ apud Cōmen. semper sumitur pro eodem intellectus vnus numero, & anima intellectiua vna numero. Hæc tibi sufficiant pro directione in præsenti quæsito.

Quæstio.3. Si anima intellectiua est incorruptibibilis.

IN HAC quæstione tria principaliter considerāda sunt: Primo quid circa hoc senserit Commenta. Secundo quid senserit philosophus. Tertio quæ sit veritas.

Quantum ad mentem Comment. distinguendum est, qa aut loquimur de anima intellectiua siue de intellectu secundū essentiā suā, vel vt est sub speciebus & intelligibilibus & actu intelligendi, quem vocat commentat. intellectum speculatiuum. Si primo mō, si patet secundū eum ꝙ est incorruptibilis, nam vt notatum est in.q. præcedenti posuit ipsum abstractum ab omni materia informatiuæ, & est sicut substantia separata. Quæ autem caret materia sunt incorruptibilia ex li. 12. metaphysi. textu. 33. ergo &c. Si secundo modo, sic ponit eum generabilem & corruptibilem, non quidem absolute sed respectu signatorum indiuiduorum corruptibilium cum quibus desinit & cum aliis incipit copulari. Et huius resolutam declarationem in via Comment. vide in Ioan. bac. in.2.sen.dis.20.q.1.ibi sequit de intellectu speculatiuo &c.

Quantum ad secūdum. s. quid senserit philosophus, aduerte ꝙ quia oēs qui non tenent viā Commē. attribuūt philosopho ꝙ senserit animā intellectiuam esse veræ formam informatiuæ, & plurificari secundū humana corpora, iō an posuerit ipsam immortalem est multa dissensio inter præcipuos.

Nam.b.Tho.in tertio de anima super textum.20.determinat de mente philosophi q est immortalis & perpetua non quidē a parte ante sed a parte post. Herueus aūt in.1.quolibet.in.q.11.ibi. De tertio autem vtrum anima intellectiua remaneat &c.determinat q philosophus in hoc semper fuit dubius, & glosat omnia dicta p̄hi quibus videtur dicere q sit incorruptibilis. Similiter Scot.in.4.sen.dist.43.q.2.ibi. De scd̄a propositione principali quæ est q anima &c.Concordat cum Herueo, & glosat omnia dicta philosophi. Et determinat q philosophus declinabat modo ad partem affirmatiuā modo ad negatiuam.Et non solum tenet philosophū in hoc fuisse varium, immo q rationes aliquæ nundū inuente sunt quæ sufficienter ꝓbent intentum. Et qm̄.b.Tho.in hoc plurimum laborauit, ideo conatur Scot.rōnes eius soluere, sed nos defensabimus infra. Ad viam Heruei & Scoti declinauit Thomas Gaeta.quem secutus est. Pet.Pompona. Mantuanus in tractat.quem edidit de immortalitate.

Prædictas igitur opiniones intendo ventillare in hoc quæsito vt scias viam nostram defensare & aliorum fundamenta destruere, & sic procedam. Primo sustinebo cum.b.Tho. partem affirmatiuam. Secundo ptractabo mentem Heruei. Tertio mentem Scoti. Quarto mentem Thomæ Gaetani. Et qm̄ Pet.Pompona.nihil noui dicit qd̄ non fuerit tactum a Thoma Gae.ideo simul improbabitur. Quinto soluentur fortiora argumenta quæ solent induci a tenentibus partem negatiuam.Et ne labores multiplici studio ꝓ hoc quæsito ordinabo ipsum non per modum directorii sed cuius sufficiēti resolutione q̃tum spectēt ad philosophum naturalem. Quod dico, quia non intendo hic me intromittere de rationibus.b. Tho.quas ꝓ hoc quæsito format in.1.pte.q.75.ar.6. Illas .n.defensare est offm̄ Thomistæ in lec.primæ ptis sicut a nos defensauimus, in lec.nostra, q̃ & reduximus in scriptis.

Qnantum ad primum pono hanc conclōnem cū.b.Tho. & sequentium eum, philosophus in li.suis de anima sensit & determinauit absq; hesitatione aīam intellectiuam q̃ tenuit esse formā hoīs informatiuæ, esse incorruptibile sm̄ subām.

Hanc sic deduco ex ꝓcessu philosophi, Aristo.in. 1.de aïa in tex. 12. declarans difficultatem sciæ de aïa ponit hanc ꝯdõnalem. Si intelligere est phantasia aut non sine phantasia, nõ est ꝓpria oꝑatio aïæ, quia non est sine corꝑe. In tex. 13. ponit aliam condõnalem, si est aliqua oꝑatio ꝓpria aïæ contingit eam separari, si non est, non contingit eam separari. Positis autẽ his duabus condõnalibus. in. 1. lib. nullam earum affirmauit nec destruxit vt appareret difficultas scientiæ de anima & sic suspendit determinationem suam.

In. 2. autem lib. a tex. 152. vsq; ad tex. 155. destruit primam partem primæ conditionalis. s. intelligere est phantasia. Illic enim probat differre sensum ab intellectu, & intelligere a sentire. Vnde dicit in tex. 153. phantasia enim alterum est & a sensu scilicet exteriori & ab intellectu.

In. 3. autem li. in text. 4. vsq; ad tex. 8. probat intellectum esse non organicum, & intelligere esse oꝑationem non expletam per organum & ꝑ consequens intellectum esse separatum ab omni organo, & intelligere non recipi in organo ad drĩam ipsius sentire. Deinde in tex. 20. ex eo ꝙ intelligere non est phantasia & intellectus & intelligere non sunt organica concludit intellectum esse immortalem & perpetuum.

Ex prædictis elicio ꝙ licet philosophus in primo libro ꝓponens difficultatem scientiæ de anima formauerit primam conditionalem cum duabus partibus, tamẽ determinare volens & aduertens ꝙ sola pars prima excludebat propriam operationem ab anima, & per consequens reddebat ipsam totam inseparabilem, quia tota & secundum omnem virtutem esset organica, ideo non curans secundam partem vtpote non obstante postquam destruxit primam partem conclusit intellectum esse immortalem. Cuius signum est ꝙ postq̃ conclusit in text. 20. ipsum esse immortalem distulit vsq; ad text. 30. declarare quomodo sine phantasia non intelligit anima. comparans phantasmata ad intellectum sicut colores ad visum. Vnde pro constanti tenendum est philosophum sensisse animã esse immortalem ex eo præcise ꝙ intelligere nõ est phãtasia sed ẽ a solo intellectu & recipit in solo intellectu.

Quod autem non intelligat sine phātasia prouenit ex tali statu in quo nunc est coniuncta materia.

Sed forte obiicens Aristotel. in tertio de anima textu. 30. dicit absolute q̃ anima nihil intelligit sine phantasmate, ergo vel secundum ipsum corrumpitur vel remanet post corpus ociosa, quod repugnat principiis suis.

Ad hoc dico q̃ philosophus in toto libro de anima non cōsiderauit animam intellectiuā nisi physicæ. i. nisi prout actuat corpus & ideo non tractat de intelligere nisi vt est non separatum. Cuius signum est q̃ in textu. 36. quærit vtrum intelligat aliquid separatorum existens intellectus non separatus. Dico ergo q̃ quando dicit non sine phantasmate, non intendit de intelligere absolute sed de tali intelligere vt est forma corporis physici.

Sed dices Aristoteles in nullo alio loco doctrinæ suæ attribuit intelligere animæ alio modo nec pro alio statu nisi hic ergo, tenuit quod omne suum intelligere est cum phantasmate.

Ad hoc respondetur & negatur q̃ Aristoteles non attribuerit animæ intelligere nisi pro hoc statu. Nam in nono metaphysicæ textu. 22. pertractans quomodo simplicium substantiarum quidditates non cognoscuntur compositione aut diuisione sed simplici attingentia, aduertensque quod pro hoc statu non possumus intelligere nisi admiscendo compositionem & diuisionem etiam venando ipsum quod quid est. Et sic sequebatur q̃ pro hoc statu ignoramus simplicium substantiarum quidditates, declarauit quod hæc ignorantia non est sicut cecitas quæ non potest remoueri & est priuatiua visus, eo q̃ permanet principium intellectiuum, vnde inquit. Cecitas enim est vt vtique si quis principium intellectiuum non habeat &c. patet ergo quod philosophus attribuit intellectui nostro posse intelligere quidditates separatas, & non Pro hoc statu vt declarauimus de mente sua in secundo metaphysicæ in quæstionibus nostris quoniam sine compositione hic nihil intelligit, ergo concessit posse eas intelligere pro alio statu.

Quod autem non assignauerit alium determinatum modum concedo. Nec id mirandum est, nam certum est q in 12. metaph. posuit entia abstracta esse intelligentia vt patet in tex. 36. Quo autem intelligant, an per species an per substantiam suam an per essentiam rei intellecte ab eis nesciuit exprimere præter in primo, cuius intellectionem cognouit esse substantiam suam & non accidens. Hoc enim erat penitus supra sensum. Quid ergo mirum si nesciuit exprimere modum quo intelligit anima post hũc statum. Sed & Theologus in hoc satis laborat, sed non est præsentis negocii. Sufficit ergo q philosophus attribuerit intelligere animæ separate licet modum inuestigare non potuerit, nisi hanc negatiuam non intelligit cum phantasmate. Et qui volunt attribuere philosopho q poneret talem vel talem modum cadunt in multa derisoria sicut Niphus in trac. suo quem composuit contra Petrum pomponatium de animæ immortalitate.

Quantum ad secundum in quo pertractanda est opinio Heruei aduerte q ipse in. 1. quoli. in. q. 11. attribuit tria Aristo. in hoc proposito. Primo q expresse posuit principium intellectiuum esse formam dantem esse homini contra Auerro. Et id probat dictis philosophi. Primo ex diffinitione communi data a philosopho de anima. Et tu præcipuæ nota textu philosophi in. 2. de anima tex. 30. &. 31. vbi comparat figuris gradus contentos in anima. Secundo probat idem ex 11. metaph. in tex. 16. ibi. Mouentes igitur causæ. Super quẽ textum & nos in quæstionibus nostris metaphysicalibus determinauimus idem. Secundo dicit q philosophus expresse posuit animam esse subiectum isi quo recipitur actus intelligendi, eo q secundum philosophum, & veritatem intellectus & intelligere sunt in organica. Tertio dicit q philosophus sub dubio reliquit an anima remaneat post corpus. Et conatur hoc multipliciter declarare.

Primo ex dicto philosophi 12. metap. tex. 16. vbi inquit. Vt si est aĩa talis. s. q remaneat post. Cum autem loquatur conditionaliter patet q non fuit certus.

Hoc dictum non concludit in proposito, qm̃ vt bene ex-

ponit.b. Thom.dicit forsan & si, non quia dubitet sed quia non erat intentionis suæ in illo loco id determinare, sed in libro de anima sicut & facit, vt docuimus in prima parte huius quæsiti.

Secundum dictum allegat ex.1.de anima tex.13. vbi philosophus comparat animam ad corpus quo ad separationē sicut comparatur enea sphæra ad planum quo ad contractū secundum punctum, & dicit. Si vero nullum est proprium ipsius.i.si vero nullum est proprium opus animæ, non erit vtiq; separabilis. Sed sicut recto inquantum rectum multa accidunt, vt tangere eneam sphæram secundum punctum, nō tamen tanget ab hoc separatum rectum. Inseparabile idest siquidem semper cum quodam corpore est.

Hoc dictum etiam non concludit in proposito. Nam diximus iam in.1.parte huius quæsiti q; philosophus in.1.de anima in tex.13.solum proponendo difficultatem scientiæ de anima format hanc conditionalem. Si anima habet operationem propriam contingit eam separari, si non habet, non contingit. Sed erit sicut de enea sphæra in tangendo planū &c. Deinde in lib.3.determinans illud quod conditionaliter proposuerat ꝓbat in tex.4.q; hēr operationē propriam scilicet intelligere vt diximus in parte.1.huius quæsiti, & in tex.20.concludit q; est intellectus immortalis & perpetuus nulla dictione dubitatiua nec conditionali apposita, sicut enim concludit Separatus autem est solum in hoc qđ vere est: & hoc solum immortale & perpetuum.

Deinde Herueus ad propositum suum format argumentum quo philosophus videtur sensisse q; anima omnino sit corruptibilis. Quia oppositum videtur repugnare principiis suis. Posuit enim philosophus generationem hominū eternā vt patet in.2.de generatione in.12.metaph. Ergo animæ essent infinite quod quidem repugnat Aristo. neganti in tota doctrina sua infinitum actu. Et ad hoc Herueus respondens inquit. Non est necesse quicquid implicite continetur in principiis doctrine alicuius auctoris sit expressa sententia sua. Vnde licet Aristote. sit magis declinans ad mortalitatē ani-

mæ quam ad oppositum consideratis principiis doctrine sue tamen non sequitur ꝙ hæc sit expressa mens sua. Et sic Arist. remanet dubius. Hoc modo respondet Herueus. Nos autem infra ad hoc argumentum respondebimus aliter & declarabimus quomodo non repugnat absolute principiis Aristote. concedere infinitum actu in non quantis. Ex consequenti non potest concludere Herue. philosophum fuisse dubium ex hoc argumento.

Demum conatur Herue. exponere duo dicta philosophi ex quibus uidetur omnino sensisse animæ incorruptibilitatem.

Primum est in. 2. de anima tex. 21. Vbi inquit. Videtur. s. intellectiuum genus alterum animæ esse, & hoc solum contingere separare, sicut perpetuum a corruptibili &c. Quomodo exponat vide tu. Verum aduerte ꝙ non fuit necesse Herueo laborare in exponendo tali dicto. Nam pro rei veritate philosophus non determinat illic. Sed solum proponit quod prima facie apparebat. Si quidem proposuerat in tex. 19. vtrum omnes partes animæ. i. potentiæ sint separabiles abinuicem solum ratione vel etiam loco aut subiecto. Et dicit ꝙ de quibusdam patet ꝙ non separantur loco, de quibusdã autem est dubium. Et subdit ꝙ de intellectu autem & perspectiua potentia non est adhuc aliquid manifestum. Concedimus ergo ꝙ non est agendum efficax fundamentum ad probandum aĩam incorruptibilẽ super dictum illud.

Secundum dictum est in. 3. de anima tex. 20. vbi inquit. Separatus autem est solum in hoc ꝙ vere est & hoc solum immortale & perpetuum &c.

Herueus hoc dictum dupliciter glosat. Primo dicit ꝙ phs illic non intendit de anima sed de intellectu agente, qui ponitur a quibusdam putatus ab Aristo. substantia separata inter quos est Commen. & Thom. Gaetanus vt dicemus agentes de intellectu agente. Sed ꝙ hæc solutio non teneat ad mẽtem philosophi manifestabimus infra quando quæremus si intellectus agens est potentia animæ an substantia separata. Secundo dicit Herueus, dato ꝙ intellectus agens de quo in

tendit philosophus illic loqui esset potentia aiæ, & quantum sit ex se existat incorruptibilis quia non habet contrarium, tamen corrumpitur quia fundatur in anima quæ est forma innixa materiæ subiectiue priuationi.

Sed hæc solutio non valet. Primo quia manifestabimus infra sensisse philosophum intellectum agentem esse potentiam animæ & non separatim extra animam. Secundo non valet quia ex operatione animæ intellectiue nō organica, & quæ recipitur in sola anima vt diximus supra, ipsa aīa non innititur materiæ, licet eam informet. Hæc est summa opinionis Heruei in hoc proposito, qui tamen melius se habuisset si concordasset cum. b. Tho. qm̄ nullum dictum philosophi ab ipso allegatum cogebat ad hoc quod relinqueret eum dubium in tanta re.

Quantum ad tertium. s. ad mētem Scoti aduerte q̧ in. 4. sen. distin. 43. q. 2. tenet q̧ potest sustineri philosophum expræsse posuisse animam immortalem, sed non habuisse rationes efficaces ad hoc. Sicut tenet expræsse in. 2. cœli textu 60. aliqua circa astra, præcipue quod sphæra planetarum nō pluribus motibus mouentur quanto magis elungantur a primo mobili quam inter media, & tamen ad hoc non habuit vt ipse confitetur nisi paruas sufficiētias, quæ debent satis esse philosopho in tali materia. Dicit alterius q̧ potest sustineri ipsum semper fuisse dubium. Et q̧ declinabat modo ad hanc partem modo ad illam prout materia requirebat quā tractabat puta moralis vel naturalis.

Relicta tamen sententia primo sequitur secūdam. s. quod declinauerit potius ad partem negatiuam quàm affirmatiuam, & adducit duas rationes sumptas suo iudicio ex Arist. quas intendo recitare & soluere.

Prima soluitur ex. 7. metaph. text. vltimo ibi. Quoniam vero ex aliquo &c. vbi vult p̄hs q̧ omnes partes quæ possunt remanere separate a toto sunt elementa. i partes materiales sicut ipse accipit elementa & præter tales, necesse ē ponere in toto aliquam formam quæ est totum illud quod est, quæ non posset manere separata a parte materiali toto non

manente. Ergo si concessit animam intellectiuam esse formam hominis informatiue, prout veritas est non ponit eā remanere separatam a materia toto non remanente

Huic rationi respōdetur q̄ philosophus non facit illic hāc vniuersalem omnes partes remanentes destructo toto sunt elemēta.i.partes materiales. Sed solum intendit declarare, q̄ in compositis quæ sunt vnum per se ipsum totum est aliud a partibus, quonniam cōtingit remanere partes destructo toto. Et gratia exempli ponit. B.&..a.componentia. Ba. Et ignē & terram componentia carnem. Patet autem quod hæc consequentia non valet. Ignis & terra componentes carnem remanent, ergo omnes partes remanentes post totū sunt partes elementares. Dico insuper. Quando dicit Scotus q̄ secundum philosophum necesse est illic ponere aliquā formam quæ est illud totum, quæ non remanet separata a partibus materialibus, intelligendum est de forma totius q̄ concedimus corrumpi vt humanitas. Sed anima non est forma totius nec pars materialis ideo potest remanere post totum.

Secunda ratio Scoti talis est. Habet philosophus contra Platonem in. 1. cœli. tex. 126. & vltra q̄ oē genitū est corruptibile, & ingenitum incorruptibile. Constat autem quod si animal est forma, dans esse homini est genita, quia incepit esse quia non fuit ante illud cuius est forma, ex. 12. metap. text. 16. ergo est corruptibilis.

Ad hoc respondetur dupliciter. Primo q̄ philosophus accipit genitū pro ꝑducto generatione physica, & ingenitū ꝑ non producto consimili generatione posito q̄ alio modo inceperit esse. Constat aūt quod anima quam ponimus incorruptibilem licet sit producta, non tamen productione physica quia non est de potentia materiæ. Et ideo vt ingenita ꝑ ductione physica potest esse incorruptibilis. Verum hæc responsio non videt ad mentē philosophi quoniam nec. b. Th. exponens tex. 115. videtur ei fauere. Sic enim dicit. Ingenitum est proprie quod est impossibile esse & non esse, & qđ non potest fieri quocunq; tali modo q̄ prius nō fuerit sicut

diametrum esse simetrum.

Tu tamē aduerte q̄ si gratia exercendi ingenii volueris dictam responsionem sustinere, dicere poteris q̄.b. Thóm. non dicit quocunq; modo sed quocunq; tali modo, & potes exponere sic, quocunq; tali.i. naturali modo puta substantiali vel accidentali gn̄one. Et in hoc sensu potes sustinere q̄ philosophus intendit de genito non quocunque mō sed physico, & sic non includitur anima intellectiua.

Respondetur secundo & huic responsioni adhereo quod philosophus non intendit de quolibet ente vniuersaliter sed de quolibet ente determinante sibi contrarium.i.habente cō trarium vel qualitates contrarias, sicut calor habet frigiditatem contrariam & siccum humidum. Hoc enim quocunque modo inceperit esse est corruptibile, quoniam habet cōtrarium sicut elementū & elementatum. Et quia Plato ponebat cœlum ex elementis quocunq; modo inceperit esse vel per generationem physicam vel per creationem sequitur q̄ sit corruptibile & de facto corrumperetur secundum cursum naturæ. Ex his sequitur q̄ ens de nouo productum non habens contrarium intrinsecum nec determinans sibi contrarium aut cōtrarias qualitates vt lumen pōt perpetuari quantum sit ex se, dummodo non relinquatur a suo cōseruante. Et quoniam tale est ens anima intellectiua cuius esse non est ex potentia materiæ ad differentiam aliarum formarum inferiorum. nec ex cōtrariis nec determinat sibi contraria pro graduītellectiuo, eo q̄ vt intellectiua formaliter excedit materiam, ideo non inconuenit eam de nouo produci & perpetuari in esse stante conseruatione a suo producente. Quod autem lumen de nouo productum possit perpetuari declaro sic, formo talem conditionalem. Si sol & luna in hac hora inciperent quiescere in sitibus oppositis & in eternum quiescerent. Constat q̄ lumē hodie impressum a sole in luna idē numero perpetuaretur, & tamen de nouo esset productum ergo &c. Quod autem perpetuaretur patet, q̄m non corrumperetur a contrario cum non habeat nec recessu solis illuminantis si in eternum quiesceret ergo &c,

Sed forte dices. Hic casus repugnat doctrine Aristo. quia non concederet solem & lunam posse in eternum quiescere.

Sed hoc nō obstat. Stat.n.conditionale esse veram, nec eā negaret philosophus, licet non admitteret aūs & ꝯn̄s extra conditionalem. Nam in.7.physi.tenet ꝙ motus totius pēdet a motu partium qm̄ hæc cōditionalis est vera. Si partes quiescerent totum quiesceret. Constat tamen ꝙ aūs & ꝯn̄s non admitterentur a philosopho in cœlo extra conditionalem, & tamen verum est dicere ꝙ motus totius cœli pendet a motu partium. Patet igitur ꝙ ratio Scoti non cogit.

Quantum a quartum.s.ad opinionem Tho.Gae. qui in hoc declinauit a via.b.Tho. aduerte ꝙ exponens libr.3.de anima in capi.de intellectu agente ꝓponit quod iudicio suo philosophus senserit de immortalitate animæ intellectiua. Et tenens partem negatiuam in toto suo processu quatuor principaliter fecit. Primo declarat philosophū sensisse intellectum agentem esse subām separatam & non potentiam intrinsecā aiæ. Sed hæc sua declaratio dissoluet infra qn̄ loquemur de intellectu agente. Scđo ꝓbat ex duobus fundamentis philosophi aīam esse mortalem. Tertio reprobat quasi per singula verba expōnem.b Tho.sup tex.20. ibi. Non reminiscimur aūt &c. Quarto declarat expōnem suā consonari Aris. & adducit quædā eius dicta in qbus vr̄ exp̄sse tenere mortalem esse aīam. Nos igitur primo soluemus rōnes suas. Secundo defensabimus expositionē.b.Tho. Tertio declarabimus qūo dicta philosophi non concludunt mortalitatē animæ.

Quantum ad primū aduerte ꝙ rō sua prima stat in hoc Aris.in.1.de aīa tex.12.facit hoc fundamentum. Si aīa hēt opationem ꝓpriā est separabilis, & si nō, nō. Sed Ari.nō inuenit opationem ꝓpriam aīæ, qm̄ in oī opatione sua etiam in ipso intelligere admiscetur corpus nam siue sit phantasia siue non sit siue phantasia patet ꝙ corpus concurrit, & per ꝯn̄s intelligere nō est opatio ꝓpria aīæ sed cōis aīæ & corpori. Constat autem ꝙ non inuenit intelligere in quo non concurrat phantasia. Tertio sequitur ꝙ non potuit ponere aīam immortalem, quia non potuit inuenire suum propriū opus.

Hæc ratio iam soluta est ex his quæ diximus in. 1. parte huius quæsiti. Supponit enim arguens q Aristo. teneat intelligere non esse proprium opus animæ si ei concurrat corpus vt obiectum, quoniam vt sic non erit sine phantasia. Sed hoc suppositum est falsum, quoniam licet proposuerit illam conditionalem sub duplici parte, tamen in. 3. lib. determinans vt supra diximus inuenit q intelligere non est phantasia. Et ex hoc conclusit. in. 3. lib. in textu. 4. vsque ad. 8. intellectum & intelligere non esse organica, ex consequenti intelligere esse a sola anima & recipi in ea sola. Et quoniam vt diximus supra aduertit philosophus secundam partem conditionalis nõ obstare quin intelligere sit proprium opus animæ ideo non destruens illam secundam partem conclusit in textu. 20. intellectum esse immortalem. Et q ad mentem philosophi nõ debeat illud dictum exponi de intellectu agente quasi de substantia separata, ostendemus cum loquemur de intellectu agente.

Secunda ratio sua fundatur super separationem quam philosophus diuersimode attribuit intellectui possibili & intellectui agenti. Nã loquens de possibili in. 3. lib. de anima in tex. 7. dicit absolute. Hic aũt separatus. s. ad differentiam sensus, loquens autem de intellectu agente in textu. 20. non dicit absolute q sit separatus, sed dicit q est separatus in hoc q veræ est. i. in essendo. Ex his vult q philosophus de intellectu possibili intellexerit solam separationẽ formalẽ. De agente autem & formalem & quo ad existentiam. Et vt scias imaginationem suam nota q per separationem formalem vt ipsemet exponit in. 3. lib. de anima super tex. 7. intendit separationem quidditatiuam, ita q intellectus in sua essentia nõ est corporeus nec perficit corpus ratione qua intellectus, qa non est mixtus, & est non organicus, cum quo tamen stat q non potest esse separatus quo ad existentiam. Sicut dicitur de sphæra enea, quæ quidditatiue est abstracta ab omni materia naturali. Neque enim vt sphæra est lignea aut enea, & tamen non potest existere nisi in aliqua materia naturali, nec tangere planum nisi sit existens in aliqua materia

ria

ria naturali. Et quoniam arguẽs ꝑſuadet ſibi Ariſt. non inueniſſe ꝓprium opus intellectus poſs vt. ſ. diximus, ideo credit Ariſto. ſenſiſſe hunc intellectum non eſſe ſeparatum nec ſeparabilem niſi formaliter ſicut eneam ſphæram, & ꝓpea dicit Ariſtot. abſolute ꝙ eſt ſeparatus. Verum quia inuenit ꝓprium opus intellectus agentis, vtpote ſubæ ſemper intelligentis ideo de illo dixit ꝙ eſt ſeparatus in eo ꝗ veræ eſt ideſt in eſſendo. Hæc ſua eſt ſecunda ratio.

Sed hæc rõ non concludit, qm̃ exponit tex. Ariſt. modo & iudicio ſuo, & ſuꝑ tales expõnes fundat rõnem, & vult hanc eſſe mentẽ philoſophi. Sed quia alr̃ & rõnabilr̃ põt exponi ideo rõ non habet euidentiã. Tu igitur aduerte ꝗ philoſophus in text. 7. intendit de ſeparatione in eſſendo ſicut in te. 20. Quod ſic manifeſtat. Dixerat philoſophus in tex. 6. intellectum poſſm eſſe immixtum & ſeparatum. Et has eaſdem ꝯdõnes ſub eiſdem terminis attribuit intellectui agenti quaſi arguens a minori, nam ſi patiens intellectus eſt immixtus & ſeparabilis multo magis intellectus agẽs, qm̃ vt inquit philoſophus honorabilius eſt agens patiente. Tũc ſic ſm̃ expõnẽ arguẽtis iſtæ condõnes ſub eiſdem terminis arguunt ſeparationem in eſſendo intellu agente ergo & in intellectu poſſibili. Probatur ꝯñtia, qm̃ & eædem & ſub eiſdem terminis attribuuntur vtriqꝫ a philoſopho, vt diximus, ergo vel vterqꝫ ẽ ſeparabilis in eſſendo, vel neuter. Præterea iuxta equiuoca non fit cõparatio ex. 7. phy. Sed ſeparatio & formalis, & ſeparatio in eſſendo ſunt equiuoce, ergo qñ philoſophus cõparauit vtrũqꝫ intellm̃ quo ad ſeparationẽ, & innuit ꝗ cum honorabilius ſit agẽs patiẽte, ſi poſs intellus eſt ſeparatus multo magis intellus agens, hæc cõparatio nõ valeret niſi ſumat in eodem ſenſu illud in quo fit cõparatio ꝓ vtroqꝫ intellectu. Nec valet ꝙ dicit. ſ. ꝙ de intellu agente nõ dicit philoſophus ipſum eſſe ſimplr̃ ſeparatum. ſed adiungit in hoc ꝗ veræ eſt ideſt in eſſendo. Hoc inq̃ non obſtat qm̃ in textu. 19. dixerat abſolute quod intellus agens ſeparabilis & impaſſibilis & immixtus, eſt. Illud autem verbũ. ſ. in eo ꝗ veræ eſt appoſuit in tex. 20. in quo non amplius de ſolo intellectu agente lo-

quitur sed de tota anima intellectiua vt intellectiua est hoc. Et hoc quod veræ est non debet exponi in essendo, sed sic, in hoc ꝙ veræ est idest ex eo ꝙ est suba. Nam apud Arist. qđ veræ est stat ꝓ suba, vt in. 1. phy. Quod veræ est nulli accidit. Vnde secundum expositionem. b. Tho. q̄ veriorem reputamus sic intendit philosophus vt diximus.

Quantum ad scđm aduerte ꝙ Tho. Gae. destruit totam expōnem. b. Tho. sup illum tex. Non reminiscimur autē &c. Et primo dicit ꝙ non potest exponi de statu post mortem sicut. b. Tho. exponit, quoniam dicit, non reminiscimur. s. nos hoies. Nam si de anima intenderet dicere, non reminiscitur.

Sed id non cogit. Nam vt dicit philosophus. in. 9. lib. ethi. Illud potissimum ē vnumquodq₃: qđ est principale in eo. Et qm̄ principale in nobis est aia ideo potuit dr̄e philosophus. Nō reminiscimur nos hoies p⁹ mortē sumēdo hoiem ꝓ aia. Et hæc etiam est snia. b. Tho. in. 1 parte. q. 75. ar. 4. ad. 1. vbi adducit prædictum philosophi tex. in. 9. lib. ethicorum.

Secundo dicit, ꝙ iuxta expōnem quæ est. b. Thom̄. nō potest saluari ly quia in tex. philosophi. Est enim nota causalis. Et iuxta expositionem. b. Tho. nihil deseruit.

Sed si bn̄ consideretur contextus & expō. b. Tho. aduertes ꝙ optimæ deseruit vt cālis nota. Rō. n quare non reminiscimur post mortem est quia intells̄ passiuus corrumpit.

Tertio dicit ꝙ ly intells̄ passiuus non bn̄ exponitur ꝓ cogitatiua, quia in nullo Arist. lib. hoc nomen intellectus sumitur nisi pro intellectu proprie dicto.

Sed & hoc non cogit. Nam sicut in fine. 1. ethic. dicit ꝑtem sensitiuam in hoie esse rōnalem, quia est apta obedire rōni, sic potuit dicere cogitatiuam esse intellm̄ quia ꝓpinquat intellectui, adeo ꝙ dr̄ rō ꝑticularis, discurrrit. n. ab vno singulari ad aliud Dico insup ꝙ & in lib. pħi allqn̄ inuenimus phātasiā sumptam ꝓ intellu. Vn̄ in. 3. de aia tex. 48. dicit philosophus. Vn̄r aūt duo hæc mouētia, aut appetitus aut intells̄, si aliquis posuerit phantasiam vt intellm̄ quendam. Si igit̄ phāntasia apud pħm pōt poni ꝓ quodam intellectu, multo magis cogitatiua quæ altior & propinquior est intellectui. Et si

tu inuestigabis inuenies ꝙ philosophus in sua metaphysica cogitatiuã appellat intelligentiã Sed locus nunc nõ occurrit.

Quarto dicit ꝙ si ly intellectus passiuus exponitur pro cogitatiua non debuit philosophus dicere, ꝙ sine hoc nihil intelligit anima, sed ꝙ sine hoc nihil cogitat.

Sed nec id cogit, qm̃ ly sine hoc debet referri ad ptẽ sensitiuam & in pticulari ad cogitatiuam q̃ dixerat intellm̃ passiuum, quo cessante cessat reminiscentia, qm̃ ad actum reminiscentia concurrunt oẽs sensus interiores vt declarauimus in epitomate nostro in paruis naturalibus in lib. de memoria & reminiscentia. Et sine quo nihil intelligit anima coniuncta sicut sine eo non reminiscitur. Credit autem Tho. Gaeta. ꝙ .b. Tho. accipiat ly nihil intelligit absolute, cum tamen accipiat solum pro hac vita. Erat enim notum .b. Tho. ꝙ si anima separata intelligit, intelligit sine cogitatiua quæ ad partẽ sensitiuam spectat.

Quinto dicit quod verba philosophi in primo de anima tex 66. quæ adducuntur hic. a. b. Tho. & sunt hæc. Quare & hoc corrupto non reminiscitur neq; amat. Non enim illius erant sed communis &c. adducuntur autem a. b. Thom. in expositione illius tex. Non reminiscimur autem &c. ad insinuandum ꝙ quæ illic disputauit philosophus hic determinat sunt extra propositum, quoniam in. 1. libr. loquitur de anima vt distinguitur contra compositum, vnde dicit quod non sunt illius passiones sed habentis, hic autem loquit̃ de nobis hominibus cum̃ dicit. Non reminiscimur.

Sed nec id cogit, qm̃ vt iam dixit philosophus intendit loqui hic de anima post mortem, quæ põt dici homo, quia est principale in nobis, vt iam dcm̃ est ex. 9. lib. ethi. Vnde & in 1. lib. & hic intendit de aĩa & non de composito. Et sic. b. Th. adduxit verba illa ad propositum. Nõ ergo debemus relinquere expositioné. b. Tho. propter has nouas expõnes, quas & alii nostri reprobauerunt.

Quantum ad tertium Tho. Gaeta. adducit quinque dicta philosophi. Duo quidem assumit ad intentum suum. Tria autem glosat quoniam non deseruiunt sibi.

Primum pro se est hoc. Philosophus in. 1. ethi. ponit hominem fœlicitari secundum quid & non simpl'r. Sed si aĩa esset immortalis posset fœlicitari simpliciter, ergo non fuit mens philosophi animam esse immortalem.

Rñdetur conformiter cum. b. Tho. exponẽte, q̃ philosophus in oĩbus libris moralium loquit̃ de hoĩe ꝓ pñti statu. Nam dicit in. 1. ethi. lec. 15. vbi Philosophus quærit vtrũ bonæ fortunæ amicorũ conferant defunctis. Quære vtrũ hoĩes viuãt post mortẽ aut cognoscãt quæ hic fiunt non pertinet ad ꝓpositũ, cum hic agat de fœlicitate pñtis vitæ. Hæc beat. Tho. Sed dices vtrum philosophus concesserit fœlicitatem post mortem. Dico q̃ sic, & in cognitione separatorum ex 9. meta. in tex. 22. vt oñdimus supra. Sed modum illius cognitionis nesciuit, nec potuit inueniri nisi ex reuelatione

Scdm ꝓ se. Dicit philosophus in lib. 12. meta. tex. 39. Deductio aũt optima qualis nobis paruo tpe, illis aũt. s. intelligentiis continua & ꝑpetua. Sed si essemus immortales secundum aĩam haberemus & nos semper illã dispõnem optimã.

Rñdetur q̃ philosophus refert se ad illud qđ dixerat in. x. ethi. c. x. vbi inquit. Diis quidẽ oĩs vita beata, hoĩbus aũt inq̃tum quædã sĩl'itudo talis opationis i. speculationis existit. Cõstat aũt q̃ in moralibus loquitur de fœlicitate ꝓ pñti statu, & hoĩbus illa speculatio est paruo tpe, qm̃ cito deficiunt, & dum viuunt distrahuuntur in multis, & in actu speculatiuo admiscetur phantasia, quæ cum sit organica alterabilis est. Et ideo multo tpe ꝑsistere non possumus in speculatione. Patet ergo q̃ hæc duo dicta pĥi nõ concludũt aĩe mortalitatẽ.

Primũ dictum pĥi ↄtra se & quod glosare conatur est in 2. de aĩa tex. 41. Separat̃ aũt vt ꝑpetuum a corruptibili &c. Sed non fuit necesse ipm̃ laborare in glosando tale dictũ. Nam & nos concedimꝰ ꝑ illud dictum non concludi immortalitatem animæ, quoniã philosophus illic nõ determinat sed ꝓponit qđ prima facie apparet vt diximus supra. Expõnem aũt suã de separatione formali non acceptamus, qm̃ vt diximus supra Arist. deuenit in cognitionem opis qđ ẽ propriũ aĩæ, & ꝑ ↄñs cognouit separabilitatem aĩæ in essendo.

Scdm contra se, est in lib. 2. de gñone aïalium cap. 3. Mens aũt de foris est &c. Dicit ipse q̧ ly mens non stat ꝑ aïa, sed pro intellectu agente quem reputat subam separatam.

Hæc expõ est cõtra philosophũ. Nã illic loquitur ordinate de aïa vegetatiua qua plantæ, & sensitiua qua aïal, & intellectiua qua homo. Et ponit duas qõnes. Prima est. Vtrum oẽs aïe præfuerint, an nulla, an aliqua sic aliqua non. Secunda est. Vtrum oẽs veniant ab extra vt posuit Auicen. vel oẽs sint in materia ita q̧ educanẽ de potentia materiæ, vel aliqua de foris veniat aliqua autem non. Et concludit q̧ sola mẽs de foris venit. Patet ergo q̧ mens sumiẽ pro anima qua homo est homo, alr̃ ille ꝓcessus de gñone hoĩs non staret, in quo ordinatæ proceditur ab vltima forma animati ad supræmam.

Tertium contra se est in. 12. meta. tex. 16. Vt si est anima talis non omnis sed intellectus est.

Sed nec in isto erat sibi laborandum, qm̃ concedimus q̧ non concludit intentum cum sit ꝯdõnalis. Sed hoc non obstat vt dicit ill. c. b. Tho. exponens, quoniam illic nõ erat locus proprius, sed in. 3. de aïa. vbi vt supra diximus determinauit absolutæ in tex. 20. q̧ est incorruptibilis. Hæc sufficiãt quantum ad reprobationem prædictæ opinionis.

Quantum ad quintum & vltimum principale superest soluere tria argumenta vltra ea quæ soluimus contra Scotũ & Tho. Gaetan. His enim solutis non inuenies aliquid noui aut difficilis in tract. Petri Pompon. mantua. philosophi quẽ edidit de immortalitate aïæ. Nam tota vis sua stat in. 5. argumentis, quorum vnum fundatur in. 1. de cœlo sup illud Omne genitum est corruptibile &c. Et ĩam soluimus ipsum contra Sco. aliud est. Si intelligere est phantasia &c. Et id iam soluimus contra Tho. Gaeta. Supersunt adhuc tria soluẽda.

Primum. Si anima est incorruptibilis, & forma dans esse homini, & gño est æterna vt arbitratur philosophus, ergo animæ sunt infinitæ actu, quod repugnat principiis philosophi negantis infinitum actu.

Ad hoc dicit Herue. in. 1. quoli. q. 11. q̧ licet id repugnet principiis Aristo. cum hoc tamen stat non fuisse expræssam

sniam suam animam esse corruptibilem, quia forte non aduertit hanc repugnantiam.

Sed pro honore philosophi dico cum b. Tho. in. 2. contra gent. cap. 81. q̄ philosophus non probauit in tertio physicorum & in primo cœli non dari infinitum actu nisi in corporalibus.

Sed contra, dicit philosophus in tertio physicorum text. 36. Separatum quidem igitur esse infinitum a sensibilibus impossibile est, ergo nec in incorporeis & separatis concedit infinitum.

Respondeo intendit philosophus per separatum infinitũ, Pythagoricum separatum infinitum, quod Pythagoras ponebat esse principium, quod secundum Pythagorã est quantum infinitum separatum ab omni materia sensibili, sicut si imaginemur spatiũ infinitum extra mundũ. Nos aũt intendimus de infinito separato secundũ multitudinẽ in natura intellectuali. In qua vtrũ possit dari infinitũ dicit philosophus in. 3. physi in tex. 39. Sed fortassis est vl'ior qõ (. q. d. q̃ naturalis) si contingit in mathematicis & in intelligibilibus, & in nullã habentibus magnitudinẽ infinitũ esse. Nos autem intendimus nunc de sensibilibus, hæc illæ. Ex quibus patet q̄ si hæc quæstio est vniuersalior spectat ad metaphysicum, & tamen illic non determinauit oppositum.

Sed dices, immo determinauit. Nam in libr. 11. metap. in lec. 11. s̄m signationem. b. Tho. probat & concludit non dari infinitũ actu in naturis sensibilibus nec in separatis vt videre poteris. Respondeo loquitur illic in eodem sensu quo & in 3. physi. contra Pythagorã. Nam est quasi idem tex. & quasi eadem verba, & est potius repetitio q̃ noua determinatio.

Sed ꝯtra Rõ p̄ri in. 3. physi tex. 37. non dari infinitum in actu in rebus sensibilibus & corporeis, concludit vl'ter etiam in intellectualibus separatis. Sic enim arguit. Si datur corpus infinitum, dantur duo corpora infinita, q̄m in infinito sunt infinities infinita. Duo autem corpora esse infinita est impo'e, q̄m vnum infinitum occupat oĩa. Sed eadem ratio concludit in abstractis. Si. n. datur infinitum abstractũ erunt

duo infinita,qm̄ in infinito sunt infinities infinita. Sed non possunt esse duo infinita abstracta,qm̄ infinitum oīa cōtinet.

Respondeo licet eadem ratio concludat de infinito abstracto Pythagorico qđ est quantum,quoniam infinitum quantum vt quantum occupat omnem locum & continet omnem quantitatem.non tamen est eadem ratio in abstractis intellectualibus non quantis, quæ non habent virtutem occupatiuam.Et si tu aduertes inuenies ꝗ Aristo.in ratione illa arguens contra Pythagoram semper supponit quantitatem.Sic enim concludit in fine text.37. Sed impossibile est esse actu infinitum,quantitatem.n.aliquam esse necesse est.

Secundum est. Si anima post corpus manet, cum sit imperfecta vtpote pars extra totum,aut stabit extra corpus in æternum quod est contra Aristo quoniam ponit in vniuerso causas sufficienter ablatiuas imperfectionis. Et præterea daretur violentum perpetuum contra philosophum in secundo cœli textu.18. Violentum est enim animæ separari a corpore,aut dabitur resurrectio naturaliter,quod repugnat philosopho, quoniam a priuatione ad habitum non est reuersio.

Huic argumento respondetur vt diceret Aristote. qui est extra fidem. Concederet igitur quod anima stabit separata in æternum. Et cum arguitur,quod daretur violentum perpetuum,negatur consequentia. Nam violentum propriæ est illud quod est constitutum in opposita dispositione suæ naturæ,& habet principium sibi intrinsecum quo potest reduci ad statum suum naturalem. Sic terra esse sursum est violentum quoniam est extra suum locum naturalem & habet principium sibi intrinsecum puta grauitatem qua potest reduci ad locum suum,& est locus deorsum naturaliter receptiuus ipsius terræ. Si autem poneretur res extra locum suum,& destrueretur locus eius, & non posset reparari per agens naturale, & non haberet principium sibi intrinsecum, quo posset reduci ad locum suum, tale non diceretur propriæ violentum, & non esset inconueniens apud philosophum sic perpetuari. Primo autem

ſenſu eſſet incōueniens. Et in primo ſenſu loquitͬ philoſophus in. 2. cœli. Nam ſemper loquitur de corporibus naturalibus habentibus principium intrinſecum quo poſſunt reduci ad locum ſuum proprium, & ſtat locus naturalis eorum. Et qm̄ anima ſeparata eſt in ſecundo ſenſu, quia nō habet in ſe qualitates quibus poſsit ſe reunire corpori, nec datur agens naturale potens reparare idem corpus numero, ideo non inconuenit hoc violentum eſſe perpetuum, licet non ſit propriæ violentum vt dictum eſt, nec de tali intendit phs in. 2. cœli.

Tertium eſt. Si anima eſt immortalis ſuppoſito q̄ ſit forma corporis, ergo creatur & de nouo, ſed hoc contradicit philoſopho in. 8. phyſico. a tex. 6. vſq; ad text. 13. quoniam vult ab agente æterno & a voluntate antiqua non poſſe prouenire effectum nouum ſine mutatione ipſius agētis æterni. Conſequentia quidem patet, quia ſi non creatur educitur de potentia materiæ, omne autem tale eſt corruptibile, & ſi nō creatur de nouo nō erit forma corporis quia cauſa formalis non præcedit id cuius eſt forma ex. 12. meta. tex. 16.

Ad hoc reſpondent Herueus in primo quolibet. q. 11 & Scotus in. 4. diſtin. 43. q. 2 in examine ſecundæ propoſitionis & concordant, & ſtant in hoc, effectus nouus productus ab agente æterno poteſt eſſe duplex. Primo qui ſit completus in ſpecie. & ad ſui productionem non requirat nouum ſuſceptiuum, ſicut ſi Deus hodie produceret lapidem. Et ſic Ariſto. reputaret impoſſibile talem effectum produci de nouo ab agente æterno ſine mutatione ſui Secundo qui ſit incompletus & ad ſui productionem requirat nouum ſuſceptiuum quod quidem producitur a cauſis ſecundis, cum mutatione earum, vt quando generatur corpus ſuſceptiuū animæ, & tunc dico ad argumentum, q; Ariſto. non reportaret incōueniēs talem effectum de nouo produci a Deo, nec erit neceſſe ponere mutationem in Deo ſed ſufficit ponere in ſuſceptiuo. Vnde ſufficit hanc propoſitionem eſſe veram apud Ariſto. Ab agente æterno non prouenit effectus nouus ſine mutatione ipſius agentis vel ipſius paſſi. ideſt receptiui. Et in propoſito de anima ſecunda pars eſt vera.

Aduerte tamen q fere omnes philosophi Moderni dicunt creationem cũ nouitate & sine nouitate, & respectu cuiuscunq; effectus siue completi in specie sua siue incompleti repugnare Aristo. Sed de hoc formaui quæstioné in. 12. metaphy. q. 5. vbi determinatur ex doctrina philosophi ipsum cõcessisse creationem etiam cum nouitate essendi. Licet Commen. vt sibi imponit. b. Tho. absolute negauerit eam. Tu quære quæstionem illam si vis super hoc pleniorem habere resolutionem. Puto q, ad præsens hæc sufficiant pro præsenti quæsito. Super esset formare rationes. b. Th. in hoc proposito quas adducit in. 1. parte. q. 75. arti. 6. Sed vt dixi in principio quæsiti quia Sco. in. 4. di. 43. q. 2. in examine secundæ propositionis impugnat eas, & ego iam defensaui in lectura nostra super primam partem, ideo quære tu illic, ne præsens quæsitum inuoluatur.

Qõ. 4. Si anima intellectiua componitur intrinsece ex partibus essentialibus, quæ sint partes realiter distincte.

IN HAC quæstione quam intendo ordinare solum per modum directorii vt scias te resoluere & defensare viam Thomistic. sic procedendum est. Primo aduerte pro euidentia tituli, q, partes essentiales dicuntur quarum vna est veræ potentia, altera veræ actus, quæ est potentia, est perfectibilis, quæ est actus, est perfectio, vel altera est materia, & altera est forma. Quæritur ergo si anima est vera composita ex duabus partibus realibus realiter distinctis, vt ex potentia & actu vel ex materia & forma. Posita hac declaratione formãtur duæ conclusiones responsiuæ, quarum prima est vniuersalis, secunda est particulariter de anima intellectiua.

Prima conclusio, nulla anima siue vegetatiua siue sensitiua siue intellectiua, est veræ & intrinsece composite ex materia & forma, nec ex actu & potentia vt ex partibus essentialibus Hanc probat. b. Tho. in prima parte quæstio 75. articu. 5. & nos iam idem determinauimus in. 12. metaphy. in quæstionibus nostris.

Secunda conclusio. Anima intellectiua non componitur intrinsece ex vera materia nec vera forma vt partibus essentialibus. Hanc probat. b. Tho. ibidem & deducit hanc consequentiam. Si componeretur intrinsece, cognosceret tantum indiuidualiter, & per consequens solum singularia & non vniuersalia appræhenderet.

Postquam conclusionem probaueris aduerte ꝙ Aureolus vt recitat Capræolus. in. 2. sen. distin. 3. q. 2. contra primam conclusionem conatur probare animam intellectiuam componi ex materia & forma, & vsq; ad quartum argumentum probat ex dictis philosophi illam componi ex intellectu possibili vt ente in pura potentia, & ex intellectu agente vt actu. Tu igitur vide argumenta sua in Capræo. in. 2. disti. 3. q. 2. contra primam conclusionem, quæ licet probat de substantiis intellectualibus abstractis, tamen applicantur eadem ratione ad animam intellectiuam, cum sit in genere intellectualium. Dimittes autem. 1. & 2. &. 3. argumentum quoniã soluentur quando quæremus de intellectu possibili si est ens actu vel in pura potentia. Pro præsenti vero quæsito solues 4. 5. 6. 7. 8. Nonum proprie applicatur intelligentiis quæ dicuntur se totis intellectuales Auctoritates Comment. quas illic adducit Aureolus aut negabis aut expones vt Capræ. Tu tamen aduerte quòd dicta Commen. in hac materia parum veritatis continentur, propter errorem quem habuit de anima intellectiua. Hæc tibi sufficiant pro directione in præsenti quæsito.

Quæstio. 5. Per quid indiuiduatur anima intellectiua.

IN HAC quæstione antequam fiat resolutio aduerte ꝙ si anima intellectiua non esset forma informatiue sed vt substantia separata vt fingit Commen. eodem modo indiuiduaretur quo & intelligentie, de quarum indiuiduatione ordinaui. quæstio. 24. in. 12. metaphysi. & determinatum est ꝙ seipsis indiuiduantur. Verum quia non sequimur fictionem Commenta. sed ponimus eam veræ formam corpo-

ris & vnibilem materiæ, ideo ratio suæ indiuiduationis sumenda est ex corpore vt ex materia propria quam informat. Vt autem cognoscas in via nostra resolute quomodo indiuiduatur ex corpore tria principaliter agenda sunt. Primo ponetur vna distinctio. Secundo tres conclusiones responsiue, Tertio defensabitur via nostra contra Scotum & soluemus rationes suas quas format contra determinationẽ quam facturi sumus.

Quantum ad primum aduerte ꝙ indiuiduatio animæ potest dupliciter considerari. Primo quo ad rationem indiuiduandi. Secundo quo ad indiuiduatum esse. quo ad rationem indiuiduandi voco illud sine quo non indiuiduaretur, quo ad indiuiduatum esse voco illud quo anima indiuiduata remanet intrinsece indiuiduata tam coniuncta separata etiam ꝙ desineret esse illud quod fuit ratio indiuiduationis.

Quantum ad secundum ex hac distõne pono tres conclusiones in quibus stat resolutio viæ nostræ.

Prima conclusio. Ratio indiuiduationis animæ sumitur ex vnibilitate vel commensuratione ad corpus informabile ab ea, puta anima sortis ideo indiuiduatur quia habet proportionem & commensurationem ad corpus Socratis. Hæc sic probatur ex doctrina. b. Tho. sicut se habet corpus informabile ab anima ad productionem animæ, sic ad vnitatem numeralem eiusdem. Nam productio animæ non terminatur ad esse anime, nisi quia terminatur ad hoc esse animæ q̃d est esse indiuiduale vel vnum numero. Sed corpus est ratio quòd producatur anima, hæc enim ratione producitur formæ vt materiam propriam informet, & formatum conuenientem operationem habeat, ergo corpus est ratio ꝙ anima producta habeat vnitatem numeralem. Tunc vltra. Sed corpus non est ratio ꝙ producatur anima nisi quia ꝓportionatur ipsi aïæ & econuerso. Nam ꝓprius actus & ꝓpria materia naturaliter ꝓportionantur ex. 2. de anima tex. 26. ergo nec corpus est ratio indiuiduandi animam, nisi quia mutuam habent proportionem, quare &c.

Secunda conclusio. Nec corpus nec mutua ꝓportio sunt

præcisa ratio q̄ habeat anima indiuiduatum esse, probatur. Si hæc esset præcisa ratio, ergo destructo corpore & cessante actuali mutua proportione quæ cessat in morte dum corpus corrumpitur (hæc enim relatio ex parte corporis fundatur in eo) destruetur ipsa anima. Non enim remanet vt specifica sed vt hæc, & sic non possemus seruare permanentiam eius post corpus.

Tertia conclusio. Anima habet & retinet esse indiuiduatū etiam post separationem a corpore per talem gradum essendi signatum vel tale esse terminatum acquisitum animæ in corpore non tamen per depēdentiam ad corpus. Hæc conclusio est. b. Tho. in. 1. senten. distin. 8 q. 5. articulo. 2. ad. 6. Et intendit q̄ remotis corporibus adhuc remanet cuilibet animæ esse suum terminatum non tantum secuundum affectiones vel dispositiones quæ consecute sunt ipsam prout fuit pfectio talis corporis. Et manifestabitur per exemplum sensibile. Si aliquod vnum non retinens figuram distinguatur per diuersa vasa sicut aqua non congelata, quando vasa remouebuntur non remanebunt multe aquæ distinctæ sed tantum vna aqua quia non permanent figure quas sortite erāt ex figuratione vasorum. Ita est de formis materialibus & animatorum quæ educte sunt de potentia materiæ, quæ nō habent nec retinēt esse p se, sed earum esse pendet ex materia sic vel sic disposita. Et ideo remotis dispositionibus materiæ remouetur esse earum. Si autem sit aliquod retinens figuram & distinguatur secundum diuersas figuras per diuersa instrumenta, etiā remotis instrumentis remanēt distincta figurara. vt patet in cera quæ acquirit & retinet varias figuras secundū varia vasa quibus infunditur & tū fractis vasis remanent illæ figuræ in cera indurata. Idē intellige de omni liquabili. Et ita est de anima quæ acquisiuit determinatum esse sibi intrinsecum & substantiale in corpore cuius est perfectio, & permanet in ea post separationem, sicut figura in cera solidata etiam remoto vase figurante. Aduerte tamen q̄ dictum est, licet huiusmodi esse acquiratur animæ in corpore non tamen per dependentiam ad corpus. Quoniam si

tale esse dependeret ex corpore conseruaretur etiam ex corpore ergo remoto corpore tale esse destrueretur sicut destruitur figura corporis liquidi remoto vase figurante. Et sic esse impossibile seruare incorruptibilitatem animæ.

Quantum ad tertium aduerte ꝙ Scotus contra determinationem factam sic arguit. Si anima indiuiduatur per materiam vel corpus cui vnitur, hoc est vel per habitudinem & commensarationem ad tale corpus, vel per esse quod acquirit in tali vel tali corpore, sed neutro modo ergo &c. Et quod non per habitudinem & commensurationem probat tripliciter.

Primo sic. Hæc habitudo est ens respectiuum, ens autem respectiuum præsupponit absolutum, ergo illa habitudo iam supponit substantiam huius animæ vt suum fundamentum, ergo non constituit nec indiuiduat hanc animam sed supponit iam constitutam & indiuiduatam.

Secundo sic. Indiuiduatiuum animæ est de ratione animæ. Est enim sicut differentia huius animæ. Sed habitudo & commensuratio non est de ratione huius animæ, quia hæc anima est quid absolutum, respectiuum autem non est de ratione absoluti, ergo &c.

Tertio sic. Hæc habitudo in morte corrumpitur quoniã corpus quod est terminus eius corrumpitur, ergo si per illã indiuiduatur anima post corruptionem eius non remanebit anima indiuiduata, ex consequenti non seruatur secundum hanc viam incorruptibilitas animæ intellectiue.

Ad primum quia teneo ꝙ relatio est idem realiter cum suo fundamento, vt determinaui in. 5. metaph. in qõnibus nostris dico ꝙ respectiuum non supponit absolutum suppositione reali sed tantũ secundũ materiã intelligendi, eo quia res absoluta vt fundat conceptũ relatiuũ supponit seipsam vt fundat conceptum absolutum, sicut albedo quæ realiter est similitudo supponit seipsam vt fundat conceptum similitudinis formaliter. Stante hoc nego omnes consequentias Scoti. Nam hoc concludit & non plus ꝙ illa habitudo supponit substantiam huius animæ quo ad modum intelligen-

di non autem realiter quoniam illa est realiter essentia huius animæ vt respicit hoc vel illud corpus.

Ad secundum nego q, anima sit purum absolutum, immo cum sit forma & sit pars semper habet annexum respectum sicut & accidens vt accidens semper respicit subiectũ. Vnde vt determinaui in.7. metaph.in.q. nostris inherentia est de ratione accidentis, similiter dico q de ratione anime vt est forma est respectus ad suum formabile. Et ideo philosophus in diffinitione animæ ponit corpus non vt de essentia eius sed vt propriam materiam cuius est perfectio & actus.

Ad tertium respondeo dupliciter. Primo q licet quando corrumpitur corpus corrumpatur illa habitudo quo ad suũ formale, vel quo ad suum connotatum non tamen quo ad suum reale intrinsecum. Hoc enim est essentia animæ sicut similitudo est realiter & identicæ albedo. Dico secundo, dato q illa habitudo corrumperetur realiter ad corruptionem corporis vt tenet illi qui arbitrantur relationem distingui a fundamento tamẽ ex hoc nõ sequitur quin remaneat anima indiuiduata, nam remanebit indiuiduata per determinatum esse sibi intrinsecum & sibi acquisitum in ipso corpore cuius fuit actus. Scotus autem supponit q, nos teneamus totalem & præcisam rationem indiuiduationis animæ esse illam solam habitudinem quod non est verum, vt declaratum est in secunda conclusione. Et ideo argumentum suum non concludit.

Quod autem anima nõ indiuiduetur per esse sit acquisitũ in corpore probat Scotus duplici argumento.

Primo sic. Tale esse præsupponit & determinationem & distinctionem essentiæ huius animæ ab essentia cuiuscunque alterius animæ, ergo non indiuiduat hanc animam, sed supponit iam indiuiduatam, consequentia patet. Antecedens autem probatur, quia esse existentia non est ex sed distinctum nec determinatum, alioquin haberet proprias differentias aliter a differentiis esse essentiæ, quod est falsum, quia oportet ponere coordinationem existentiarum aliam a coordinatione essentiarum, quæ omnia falsa sunt.

Secundo sic. Esse existentie non est de ratione huius anime sicut nec de ratione animæ. Circunscripta enim existentia potest concipi singulare, ergo non est indiuiduatiuum huius animæ consequentia patet, quoniam indiuiduatiuum est distinctiuum, & distinctiuum habet rationem differentiæ. Differentia vero est de ratione eius cuius est differentia, ergo &c.

Ad primum, transeat pro nunc antecedens. Consequentia autem in vno sensu est vera in alio est falsa. Nam si sumatur indiuiduatio pro ratione indiuiduandi sic concedo eam nec est contra nos vt patet in. 1. conclusione. Si autem sumatur pro permanentia in indiuiduato esse, sic negatur consequentia, & solum in hoc sensu concedimus q̃ anima indiuiduatur per tale esse vt patet in conclusione. 3.

Ad secundum dicitur q̃ non est necesse omne indiuiduatiuum esse de ratione indiuiduati nec habere se vt differentiam nisi sit illud a quo sumitur prima ratio indiuiduandi, hoc autem non est ipsum esse sed illa habitudo, q̃ diximus esse de rõne huius animæ, & realiter esse subãm huius animæ. Hæc de præsenti quæsito dicta sint. Quæ si non sufficiunt de di saltem viam exercendi ingenii.

Quæstio. 6. Si anima intellectiua est tota in toto & tota in qualibet parte corporis.

IN HAC quæstione aduerte q̃ Iandu. in. 2. de anima p̃ tractat eandem q̃õnem, & est sua quæstio. 7. sed sub titulo animæ in communi, & non applicat se ad animam intellectiuam, quoniam cum sequatur viam Commentato. si non est forma corporis dans esse non potest proprie dici q̃ sit tota in toto, nec secundum partem. Nos autem quia tenemus ipsam esse veræ formam informatiue merito quærimus si est tota in toto &c. Vt ergo habeas in via nostra resolutionem propositi sic procedendum est. Primo ponetur distinctio de totalitate. Secundo ponentur conclusiones responsiue. Tertio soluentur tria dubia. Quarto soluentur principalia argumenta commentistarum vt militant contra determinationem quam acturi sumus.

Quantum ad primum aduerte q, aliquod potest intelligi totum quadruplici totalitate. Primo totalitate essentiali & ē illud quod verę componitur ex partibus essentialibus real'r distinctis quarum vna est materia altera forma & in hoc sensu omnes substantiæ sensibiles habent totalitatem. Secundo totalitate quantitatiua & est illud quod diuidit in partes quantitatiuas vt linea corpus lapis &c. quæ dicuntur quanta per se, vel saltem quanta per accidens vt albedo quæ diuiditur vt diuiditur superficies. Et in hoc sensu omnes substantiæ corporeæ, & accidentia sensibilia recepta in quanto habent hanc totalitatem. Tertio totalitate potestatiua siue virtuali & ē illud quod multas virtutes siue qualitates quæ sunt principia diuersarum operationum siue motuum continet. Et in hoc sensu ignis continens caliditatem siccitatem leuitatem & lucem habet hanc totalitatem. Quarto totalitate perfectionali, & est illud cuius natura perfecta est perfectione sibi debita & vbi est, secundum totam perfectionem est. Hæc totalitas non includit partes reales, quia non dicitur totum in hoc sensu nisi quia perfectum, & hæc totalitas inuenitur in omnibus substantiis simplicibus vt in Deo & in aliis abstractis & in qualitatibus simplicibus, nam tota albedo idest perfecta est in quolibet pugillo niuis, & tota dulcedo in omni parte mellis, & tota caliditas in omni parte ignis.

Quantum ad secundum ponūtur quinq; conclusiones responsiuæ. Prima conclusio. Anima intellectiua & quælibet alia anima est in qualibet parte corporis animati. Hæc non habet difficultatem, quia forma inest omni illi quod habet esse formaliter per ipsam, nihil enim habet esse formaliter per aliquod separatum ab eo Sed quælibet pars corporis animati habet esse formaliter per animam, quia anima est forma substantialis animati vt determinatum est in. 2. libro. in. q. 3. forma autem substantialis dat esse toti & cuilibet parti, toti quidem primo & per se, partibus autem vt sunt in toto vel respiciunt totum, & sic secundario.

Secunda conclusio, nec anima intellectiua nec alia anima est tota in omni parte corporis animati totalitate essentiali

probatur

probatur quia nulla aīa vt determinatum est in.4.q.huius 3.lib.& in.12.metaphysi.in quæstionibus nostris componitur intrinsecæ ex partibus essentialibus distinctis vt ex materia & forma. Repugnat.n.animā esse formam quia est actus corporis & eam componi ex materia & forma, ergo talis totalitas non conuenit animæ intellectiuæ nec alii animæ.

Tertia conclō. Aīa intellectiua non est tota totalitate potestatiua in omni parte corporis, probatur, quia cum diuersæ potentiæ aīæ requirant diuersa organa & diuersam complexionem in organis vt visum est in.2.lib.de visu auditu tactu &c. vbi est anima secundum visum puta in pupilla non ē secundum auditum. Quædam & potentiæ vt intellectus & voluntas in nulla corporis parte sunt vt dicemus infra, ergo &c. Aduerte tñ ꝙ Iād.in.2.de aīa.q.7. adducit opinionem tenentem oppositum huius conclusionis vt videre poteris, sed potius est derisibilis quam reprobanda.

Quarta conclusio. Anima intellectiua non est tota in toto nec tota in pte, nec ps in pte totalitate q̄titatiua, ꝓbatur quia nullo mō est q̄ta nec ꝑ se nec ꝑ accñs, ergo non pōt dici tota q̄titatiuæ, nec hēre ptes q̄titatiuas, ergo hac totalitate non pōt dici tota in toto &c. Quod aūt nullo mō sit q̄ta ꝓbatur, quia non intelligeret vl̄e sicut patet de sensu, qui qm̄ est q̄tus ꝑ accñs & organicus non recipit nisi indiuidualiter & cognoscit tm̄ singulare, idem accideret de anima intellectiua, nihil enim reciperetur in ea nisi situal̄r, & illud non duceret in cognitionem nisi alicuius situal̄r existentis hic & nunc.

Quinta conclō. Aīa intellectiua totalitate ꝑfectionali est tota in toto & tota in oī pte corpis, ꝓbatur. Perfectio essentialis aīæ intellectiuæ est indiuisibilis ex quarta conclōne, ergo vbi est tota est.i.ꝑfecta est. Sed est in oī pte corpis per primam conclōnē cum sit forma subalis totius aīati, ergo &c. Sil̄e hēmus in niue de qua est verum dr̄e ꝙ tota albedo est in oī pte niuis, non quidem secundū q̄titatē, qm̄ ꝑ accñs extenditur vt supficies sed secundū ꝑfectionē qm̄ albedo vt forma ē simplex & ex se indiuisibilis. Sed aduerte ꝙ totalitas perfectionalis debet exponi potius negatiuæ quā positiuæ. Vt qñ

dr̃ tota albedo est in pugillo niuis sic exponatur, essentia albe dinis est in pugillo niuis non secundum partem & partem, sed indiuisibilr̃. Silr̃ cum dr̃, tota aĩa est in capite & in corde, & in epate sic exponatur, essentia aĩe est in capite & in corde non secundum partem & partem, quia non habet partes sed indiuisibiliter. Hoc mõ exponit Herue. & est expositio vera.

Quantum ad tertium aduerte tria dubia quæ insurgunt contra determinationem factam secundum viam quam tenemus.

Primo dubitatur si sola aĩa intellectiua inter oẽs formas informantes materiam siue sint formæ inaĩatorum siue animatorum tã impfectorum q̃ perfectorum caret oĩ totalitate q̃titatiua tam p se q̃ p accñs ita q͂ oẽs aliæ sint quantæ & extense per accidens præter solam animam intellectiuam.

Pro euidentia huius dubii inuenio quinque modos dicendi, & quilibet modus habet propriam opinionem.

Prima opinio dicit, q͂ nulla forma sub̃alis est quanta nec extẽsa nec p se nec p accñs. Et rõ sua præcipua est hæc. Quia rõne sui non est extensa, qm̃ oĩs forma vt forma est simplex non hñs in se partes ad dr̃iam quantitatis, nec rõne sui sub̃i qđ est materia prima, quæ vt materia prima non est extensa sed extenditur p quantitatem. Nec potes dicere in via Thomisti suum sub̃m esse materiam existentem sub quantitate quoniã q̃titas p forma corrumpenda non remanet in instanti introductionis formæ gñandæ, & quantitas subsequens p forma generãda est posterior natura ipsa forma, ex ꝯñti forma sub̃alis non recipitur in materia existente sub quantitate.

Sed hæc rõ non concludit, possumus. n. dicere q͂ licet non sit extensa rõne sui, nec rõne materiæ primæ tñ fit extensa quia est pars compositi recipientis extensionem. Sed aduerte q͂ nisi aliud addatur aĩa intellectiua esset extẽsa qm̃ est pars hoĩs recipientis extensionem. Et ideo infra assignabit aliud vt videbis. Item aduerte q͂ licet in instanti introductionis formæ non remaneat quantitas actu in materia remanet tñ virtualr̃ ac si eã haberet actu, & est in potentia ad consimilẽ per aduentum formæ generandæ. Et dico quòd illa virtua-

lis quantitas sufficit ad distinctionem materiæ pro illo priori, equipollet enim quantitati actuali, quam materia haberet si non deesset in illo priori subm quãtitatis quod est ens actu in via nostra. Pro nunc extimo sic respondẽdum. Tu autem si vis scire determinationem quam feci de materia quanta siue distincta in aduentu formæ, vide in. 8. metaphysi. in quæstionibus nostris.

Secunda opinio dicit quod omnis forma informans materiam est quanta & extensa. Et hic est Commenta. & sequentes eum, & ideo tenent quod si anima intellectiua informaret materiam esse extensa. Et ratio eorum præcipua est hæc. Quod recipitur in quanto fit quantum vt patet de albedine recepta in superficie, & ratio huius est, quia quod recipitur in aliquo recipitur per modum recipientis, ergo si anima intellectiua recipitur in quanto fiet quanta.

Sed hæc ratio non concludit, quoniam maior sumpta vniuersaliter est falsa. Ad probationem dico ꝙ illa maxima potest habere duplicem sensum, scilicet verum & falsum, falsum quidem si integlligatur quod receptum fit tale quale est recipiens. Nam aqua recepta in vase solido fieret solida. Verum autem si intelligatur quod receptum recipitur in recipiente secundum quod recipiens est capax & dispositum. Sed sic intellectiua non deseruit arguenti, quoniam licet anima recipiatur perfectius vel imperfectius secundum dispositiones materiæ, vt determinauimus in octauo metaphysicæ in quæstionibus nostris, non tamen ex hoc fit extensa, quoniam ex sui perfectione est penitus impartibilis.

Tertia opinio dicit quod non omnis forma substantialis informans materiam est extensa, sed tantum illa quæ educitur de potentia materiæ. Et quia omnes præter animam intellectiuam educuntur de potentia materiæ, ideo tenent solam ipsam esse inextensam. Et ratio sua præcipua est, quia sicut tota educitur de potentia materiæ ita pars de parte.

Sed hæc rõ non concludit, quia illa ꝓpõ, sicut totum de toto, ita ps de pte non est vera nisi vni totum est hñs ptes,

Vbi autem est totum non quia habet ptes sed quia pfectum, sicut dr, totus Deus est vbiq;, non est vera. Et quia non ois forma educta de potentia materiæ, vt dicemus de aïa bruti perfecti, est totum habens partes, sed sumitur totũ pro perfecto ideo non est necesse q; pars educatur de parte.

Quarta opinio dicit q; oïs forma inaïati & extensa non autem aliqua anima. Et ratio sua est, quia oïs anima supgreditur materiam ita q; non totalr immergitur, forma aũt inaïati totalr immergitur. Item forma inaïati æque respicit & denominet singulas partes sicut totum. Oẽs enim pars lapidis, est lapis sed non omnis pars animalis est animal.

Sed hæc rõ non concludit, qm̃ non quælibet supgressio materiæ facit formam inextẽsam sed requiritur vt dicemus in sequẽtibus q; nullo mõ forma pficiat nec actuet partem extra totum, & quia non solum forma inaïati sed etiam anima vegetatiua & sensitiua brutorum impfectorum perficiunt & actuant ptem extra totum vt declarabimus in sequẽtibus. Aïæ vero brutorum pfectorum nullo mõ actuant ptẽ extra totum, iõ nõ inconuenit illas esse extensas has aũt nõ. Quantum vero ad respectum & denoïationem dico q; non solum forma inaïati respicit & denoïat ptes sicut & totum, sed etiam anima animati impfecti licet nõ æquæ pfectæ. Nã sicut pars lapidis decisi a lapide est lapis, sicut pars animati imperfecti vt lacertæ & vermis decisa est animata. Quod autẽ non dicatur animal sicut ipsum totum, non est quia careat anima sensitiua, sed quia non habet sufficientia organa requisita ad ipsum animal.

Quinta opinio dicit, q; nõ solum anima intellectiua sed & aïæ oïum aïalium pfectorum sunt inextensæ, impfectorum aũt sunt extensæ, & dñr aïalia pfecta quorum ptes decisæ nõ viuunt, imperfecta autem quorum ptes extra totum viuũt. Et rõ huius opïonis est hæc. Quod aliquod vnum diuidat in plura eiusdem rõnis & diuisa pmaneãt non est pole nisi sit q̃tum vel p se vel p accñs. Ex opposito aũt si aliqd vnum nõ põt diuidi in hmõi, necesse est vt sit non q̃tum & inextẽsum p se & p accñs. Sed aïæ impfectorum aïalium diuiduntur in

plura aĩata, & diuisa permanent vt patet in partibus aĩalis annulosi, quæ separatæ a toto viuunt. Aĩæ aũt perfectorum aĩalium non sic se habent vt patet ad sensum qm̃ non aĩant partes nisi coniunctas toti ergo necesse est ponere aĩas aĩato rum imperfectorum extensas ꝑ accidens, perfectorum autẽ & non solum animam humanam inextensas.

Et hanc opinionem sequor quæ est Heruei in. 1. sen. dis. 8. q 4. Et est consona. b. Tho. in. 1. ꝑte. q. 76. ar. 8. vbi sic habes. Sed forma quæ requirit diuersitatem in ꝑtibus sicut est aĩa & p̃cipuæ aĩalium ꝑfectorum non equalr̃ se habet ad totũ & ad partes, vnde non diuiditur ꝑ accñs. s. ꝑ diuisionem q̃titatis. Et aduerte ꝙ. b. Tho. intendit ꝙ qñ forma non est nata ꝑficere partem separatam a toto, & dico ꝑficere nec tota liter sicut forma elñti quæ q̃ntum sit ex se æque ꝑficit materiam bicubitam & vnicubitam si abscindatur a bicubita, nec secundum quid, sicut vegetatiua quæ perficit ramum abscissum secũdum quid quidẽ formalr̃, sed ƒm totũ virtualr̃, qm̃ ramus abscissus si plantatur fiet arbor vt patet in salice. Silr̃ sensitiua brutorum imꝑfectorum perficit partem abscissam secundũ quid solũ virtualr̃ & formalr̃ qm̃ non põt fieri aĩal licet ꝓ aliq̃to tꝑe viuat vt patet de cauda lacertæ. Et qm̃ aĩa intellectiua & sensitiua brutorũ perfectũ nec totalr̃ nec secũ dum quid pñt ꝑficere nec viuificare partem extra totum, iõ ex hoc. b. Tho. infert ꝙ non sunt extensæ nec diuiduntur ꝑ accidens scilicet per diuisionem quantitatis.

Sed dices ꝙ. b. Tho. tenet oẽm formam inferiorum præter aĩam intellectiuam situari in materia, ergo extenditur in materia & fit quanta per accidens.

Respondetur negando ꝯñtiam, qm̃ ꝑ ly situari non intendit ꝙ extendatur sed ꝙ ita complantatur in materia ꝙ nõ põt ab ea separari eo ꝙ est de potentia illius educta. Et per op positum aĩa intellectiua non sic situtatur. Cum hoc tñ stat ꝙ vtraque sit inextensa propter rationem dictam, quia scilicet nõ possunt informare partem extra totum nec secundũ quid nec simpliciter.

Scd̃o dubitatur qũo. b. Tho. põt saluare id quod dicit in

1. parte q.76. arti.8. f. q aia est tota in qualibet parte corporis secundum totalitatem essentie. Nam Iandu. in 2. de aia q. 7. sic arguit. Totum essentiale habet partes. Omne. n. totum partes includit. Sed anima in essentia sua non habet partes quia est actus, ergo &c.

Ad hoc dico q licet responderi posit aiam habere partes essentiales nõ quidem reales sed rõnis quæ sunt partes diffõnis, melius tñ dicitur q. b. Tho. per totalitatem essentiæ non intendit inclusionem partium sed perfectionem essentiæ, vt ly totum sit idem qd perfectum vt exposuimus in. 5. cõclusione. Argumentum aũt Ianduni procedit iuxta sensum prime conclusionis, quam posuimus negatiuam.

Tertio dubitatur, quõ põt saluare. b. Th. q aia vegetatiua sit eadem essentialr cum intellectiua si intellectiua est inextensa. Nam cõmuniter tenetur q oĩs vegetatiua est extensa, si igitur est eadẽ cum intellectiua, ergo eadem forma erit extensa & inextensa quod implicat contradictionem.

Ad hoc respondetur q vegetatiua duplr consideratur. Primo vt vegetatiua præcisæ, & sic nõ repugnat sibi esse extẽsam vt patet in planta & in animali impfecto. Secundo consideratur vt adiuncta intellectiuæ & est eiusdem essentiæ cũ ea, & sic sibi repugnat esse extensam.

Sed dices forma cuius actus recipitur inextenso vr extensa Sed vegetare recipitur inextenso, quia in corpore & in omni parte corporis, ergo &c.

Ad hoc dicitur q vegetare in homine non est actus immediatus aiæ vegetatiuæ, sed potentiæ nutritiuæ q̃ concedo esse extensam. Concludit ergo instantia q potentia ipsa nutritiua est extensa, non autem concludit de aĩa vegetatiua vt est idem cum intellectiua. Vnde in via b. Tho. hæc instantia non est grauis, difficilior autem est in via eorum qui negant distinctionem realem inter essentiam animæ & eius potentias, & tenent identitatem realem inter vegetatiuam & sensitiuam & intellectiuam.

Quantum ad quartum aduerte q Commenta. pro indubitatio tenet q omnis forma informans materiam secundũ

esse si extensa & diuisibilis, vnde inquit in. 8. physico. commen. 78. Omni formæ in corpore conuenit diuisibilitas. Et ex hoc fundamento negauit aĩam intellectiuam esse formã corporis secundum esse, credens ipsam esse inextensam. Et ꝙ hæc duo repugnent, animam intellectiuam esse inextensam & esse formam corporis informatiuæ sic arguitur ad mentem Commentato.

Primo omne qđ recipitur in quanto & extenso fit quantum & extensum, vt patet de albedine quæ recipitur in superficie, sed si anima intellectiua est forma corporis informatiuæ recipitur in quanto quia in corpore, & in materia diuisæ a quacunq; alia materia, quoniam proprius actus fit in materia propria, ergo de necessitate anima intellectiua erit extensa.

Ad hoc negatur maior vl̃r sumpta nisi formetur sic. Oẽ qđ recipitur in quanto siue in materia quanta, & est ratio recipiendi quantitatem est quantum. Et in hoc sensu conceditur maior sed negatur minor, qm̃ in homine aĩa intellectiua non est ratio recipiendi quantitatẽ sed materia tantũ, quãuis enim compositum sit subm quantitatis & omnium accidentium consequentium quantitatem, tamen ratio propriæ receptiua est sola materia. Et id iam determinaui in. 8. metap. in. q. nostris vbi declaratum est quomodo differunt hæc duo scilicet esse subm quantitatis & esse rationem recipiendi q̃titatem. Et ex hoc elicitur ꝙ si in quolibet composito p̃terquam in homine ratio receptiua quantitatis sit forma & non sola materia omnis alia forma distincta ab anima intellectiua erit extensa. Si autem non solum in homine sed etiam in aliis puta in animalibus perfectis ratio recipiendi quantitatem sit sola materia, poterit alia forma puta anima equi recipi in materia extensa & tñ non erit extensa nec per se nec per accñs.

Secundo sic. Oẽ qđ recipitur in aliquo, recipitur p materiam recipientis, ergo si anima intellectiua recipitur in quanto & extenso recipitur vt quanta & extensa.

Ad hoc iam respondimus soluentes rationem secundæ opinionis quam supra recitauimus.

Vltimo aduerte q̃ Herue.in.2. quoli.q.x. contra hoc fun damentum, quo tenemus in homine solam materiam esse rónem recipiendi q̃titatem & non aĩam intellectiuã format 22.argumenta & soluit. Inter quæ aduertes solones argumẽ torum.14.&.15.&.16.&.17. Quæcunq; aũt argumenta ꝓ bant q̃ sola materia non ẽ subm q̃titatis cõcedes, cum hoc tñ stat q̃ est rõ recipiendi q̃titatem, qm̃ non est idem esse subm q̃titatis & esse rõnem recipiendi quantitatem, primum.n.cõ uenit composito secundum viam Thomisti. secundũ aũt cõ uenit materiæ, vt iã declaraui in.8.meta. Hæc pro præsenti quæsito dicta sint. Et hic terminantur quæsita occurrẽtia cir ca naturam & subam aĩæ intellectiuæ. Et transfero me ad quæsita circa naturam intellectus possibilis.

Quæstio.1. Si intellectus pol'is est separatus non solum ab omni organo sed etiam si est separatus ita q̃ sit extra corpus.

IN HAC quæstione tria principaliter cõsideranda sunt. Primo quæ fuerit mens Cõmen.in hoc. Scd̃o quæ fuerit mens philosophi secundum.b.Tho. cuius sensum tene mus esse ad mentẽ philosophi. Tertio q̃tum ꝯcludat rõ p̃hi ꝓ bantis separationẽ intell's, quæ fundat̃ sup̃ hanc maximam. Oẽ receptiuũ oportet esse denudatũ & separatũ a nã recepti.

Quantum ad primum aduerte q̃ Cõment. opinatur ip̃m esse separatum & extra corpus, & oĩno immixtum materiæ sicut si esset aliqua intelligentia. Et id constat in.3. de aĩa com ment.4. vbi inquit. Manifestũ ẽ q̃ ista suba quæ dr̃ intell's ma terialis nõn est corpus neq; forma in corpe, est igitur nõ mi xtus oĩno cum materia. Præterea Cõment.in eodẽ cõment. ponit intell'm pol'em & agẽtem esse duas virtutes in aĩa intel lectiua quas appellat virtutes actionis & passionis, sed con stat ex doctrina sua & sequentium eum q̃ aĩa intellectiua nõ est forma corpis informatiuæ vt dcm̃ est, supra ergo & intel lectus est separatus & extra corpus. Idem sibi imponit.b. Thom.in tertio de anima in expositione tex.7. vt videre po teris sed de hoc satis pro nunc.

Quantum ad secundum sequendo mentem.b. Thom.in expositione tex.4.&.5.in.3. de anima dico q philosophus duo intendebat contra antiquos errantes circa naturã intellectus. Primo intendit q intellectus sit immixtus idest nõ cõpositus intrinsece compositione reali ex naturis corporeis sensibilibus, nec ipse est aliqua talium naturarum, eo q est cognoscitiuus omnium earum. Et si esset aliqua talis natura vel compositus ex eis impediretur eius cognitio, sicut si oculo esset aliquis connaturalis color impediret visionem aliorum color, qm̃ cognoscitiuum aliquorum oportet vt nihil eorum habeat in sui natura. Secundo intendebat contra antiquos hoc corollarium. Si intellectus possibilis nõ est aliqua natura corporea determinata nec intrinsece compositus ex eis ergo non miscetur corpori sicut sensitiuum, quoniam si misceretur corpori vt sensus esset qualis puta calidus vel frigidus, qualificatur enim sensus ex organo cui allegatur. Quod quidem quomodo verum sit declarabitur infra. Ex hoc autem q non miscetur corpori vt sensus deducit philosophus in tex.6.q nullum habet organum sicut habet sensus. Ex quo patet q philosophus comparans intellectum sensui intendebat illam separationem attribuere intellectui quã negat sensui, sensui autẽ negat separationem ab organo, ergo oppositum intendebat de intellectu, cum quo tamen stat quod sit virtus animæ intellectiue, quam tenemus de mente philosophi esse formam corporis informatiue non tamen complexionalem nec eductam de potentia materiæ.

Quantum ad tertium declarandum est primo in quo sensu illa maxima sit vera, qua declarata formabitur ratio philosophi qua probat intellectum esse immixtum & separatũ ab omni natura sensibili corporea. Secundo soluentur quatuor dubia. Sed quartum erit circa hanc consequentiam philosophi si intellectus est mixtus.i.habens organum vt sensus ergo est qualis puta calefactus aut frigidus.

Pro euidentia igitur illius maxime quæ solet dupliciter formari. Primo sic, omne receptiuum aliquorum debet esse denudatum a natura recepti. Secundo sic, omne cognosci-

tiuum aliquorum oportet vt nihil habeat eorum in sui natura. Et hoc secundo modo dic declarabitur. Tu igitur nota distinctiones sequentes ex quibus extrahetur veritas eius.

Prima distnictio, cognoscitiuum similiter receptiuum cũ importent potentiam, possunt importare dupliciter. Primo potentiam essentialem & accidentalem simul. Secundo potentiam solum accidentalem. Voco potentiam essentialem & accidentalem simnl, quando cognoscitiuum est cognoscitiuum in pura potentia & nullo modo in actu. Voco potentiam accidentalem quando iam actu habet principium cognitionis suæ sed non actu cognoscit. Intellectus pueri dicitur cognoscitiuus potentia essentiali & accidentali simul. Intellectus autem dormientis philosophi in potentia accidentali tantum.

Secunda distinctio, obiectum cognoscibile dupl'r considerari potest. Primo secundum esse suum reale & naturale. Secundo secundum esse intentionale. Hæc patent in albedine, & intentionali specie albedinis.

Tertia distinctio, obiectum cognoscibile aliquando est natura determinata & contracta per materiam vt naturæ sensibiles, aliquando est natura communis vel secundum prædicationem vt substantia actus bonum vnum &c. vel secundum continentiam perfectionis vt intelligentie, & proportionaliter natura anime intellectiue, quæ in se eminentur gradus inferiorum formarum.

Quarta distinctio, obiectum cognosciblie consideratum secundum esse reale potest esse in cognoscitiuo dupliciter. Primo inexistenter sicut forma in materia vel accidens in subiecto. Secundo compositiue quia.s. componitur ex eo cognoscitiuum naturaliter, vt componitur oculus videns ex tot humoribus & tuncis.

Stantibus his distinctionibus dico ꝙ illa maxima sic debet intelligi. Omne cognoscitiuum quod est in potentia essentiali debet eé denudatum ab omni obiecto ab ipso cognoscibili secundum esse naturale & intentionale, quod sit determinate & contracte naturæ. Et dico denudatum ita qđ nec

naturaliter inhereat nec componatur ex eo. Dico primo q est in potentia essentiali, qm̄ cognoscitiuum quod est solum in potentia accidentali potest in se habere speciem sui obiecti cognoscibilis, vt patet in intellectu philosophi dormientis in quo sunt species intelligibiles in habitu. Dico secundo secundum esse naturale vel inẽtionale, qm̄ si naturaliter tale obiectum esset in cognoscitiuo siue realiter siue intentionaliter impediret cognitionem vt dicam. Dico tertio quod sit determinate naturæ & cõtracte, quoniam natura communis siue secundum prædicationem siue secundum perfectionem nõ impedit cognitionem. De prima patet, qm̄ licet anima intelligat substantiam & actum & bonum & alia transcendentia, non est necesse q sit carens his prædicatis. De secunda etiam patet qm̄ licet intelligentia cognoscat per essentiam suã inferiora entia, non est necesse q careat essentia sua, quoniam est veluti communis secundum perfectionem & continentiam virtualem. Idem dico de anima cum separata fuerit quæ se p seipsam intelliget, nec est necesse q sit denudata a sua propria essentia, qm̄ est quasi vniuersalis & contentiua perfectionaliter respectu formarum inferiorum. Dico autem cum separata fuerit, quoniam vt coniuncta non est apta cognoscere seipsam reflexiue. i. aliquo prius cognito. Dico quarto ita q non inhereat naturaliter nec cõponatur ex eo, qm̄ vtroq modo poterit impediri cognitio. Nam si oculo inheret naturaliter aliquis color siue realis siue intentionalis oculum impediret ne alios videret colores. Sicut sapor amarus respersus super linguam febricitantis tandiu impedit appræhensionem aliorum saporum quandiu lingue inheret, q si lingua generararetur cum tali sapore omni tempore careret appræhensione aliorum saporum. Idem sequeretur si lingua componeretur intrinsecæ ex aliquo saporoso aut oculus ex aliquo colorato quoniam extrinseco componente determinaretur & restringeretur ad cognitionem intrinseci componentis.

Ex his declaratis sic debet formari ratio phi. Cognoscitiuum secundum potentiã essentialẽ omniũ naturarum sen-

ſibilium,quæ ſunt determinate & contracte debet eſſe denudatum & per inheſionem & per compoſitionem naturalem ab omni natura ſenſibili ſecundum eſſe naturale & intentionale,ſed intellectus poſsibilis eſt cognoſcitiuus ſecundum potentiam eſſentialem &c,ergo &c. Minor eſt communiter cõceſſa.Maior autem ſic probatur, quia ſi haberet in ſe aliquã naturam ſenſibilem non eſſet in potentia eſſentiali. Si enim haberet in ſe actu aliquod obiectum ſenſibile poſſet cum eo illud cognoſcere.Et vt ſic conſtitutum in actu primo non eſſet in potentia eſſentiali cognoſcitiuum , ſed accidentali,eo modo quo ſupra expoſui potentiam accidentalem.

Poſtquam declarauimus illã maximam & formauimus rationem philoſophi ſoluenda ſunt quatuor dubia.

Primum eſt. Si cognoſcitiuum debet eſſe denudatum a natura ſui cognoſcibilis,ergo tactus non cognoſcit qualitates tangibiles,quia organum tactus componitur ex eis,vt dictum eſt in. 2. lib.

Ad hoc dicitur ꝙ cognoſcitiuum debet eſſe denudatum a natura ſua cognoſcibilis pro illis gradibus pro quibus eſt aptum cognoſcere , vnde concedo ꝙ tactus ſortis non cognoſcit qualitates tangibiles ſecũdum illos gradus , ſecundũ quos ingrediuntur contemperamentum organi tactus in ſorte,ſed prout deficiunt aut excellunt,vnde & philoſophus dixit in. 2. de anima ꝙ ſilr calidum aut frigidũ aut durum aut molle quale ſcilicet eſt organum tactus non ſentimus.

Et ſi dicas,ergo dabuntur qualitates tangibiles quæ non cognoſcuntur tactu,quod eſt contra philoſophum in. 2. lib. vbi dixit ꝙ omnes tangibiles inquantum tangibiles paſſiones nobis ſunt manifeſte tactu.

Ad hoc negatur conſequentia,aliud eſt enim dicere ꝙ tactus non cognoſcit omnes qualitates tangibiles,& ꝙ non cognoſcit omnes ſub quolibet gradu, nam primum eſt falſum & ſecundum eſt verum.Poteſt etiam dici ꝙ licet non cognoſcantur omnes ſub omni gradu a tactu ſingulari puta tactu Socratis,cognoſcuntur tamen a diſtinctis tactibus qm̃ nõ omnes tactus componuntur ſub eiſdem gradibus, vnde tempe

ramentum in tactu leonis, non est temperamentum in tactu equi, & in hoibus diuersificatur secundum complexiones, propter qđ gradus qui cognoscuntur a sorte melancholico cognoscuntur forte a Platone cholerico, & sic de aliis.

Secundum est. Si illa maxima est vera, ergo cogitatiua remanebit omnino incognita nam non cognoscetur a seipsa, quoniam est cognoscitiua indiuiduorum sensibilium & ipsa non est denudata ab omni natura sensibili, cum ipsa sit sensus interior, ergo non poterit cognoscere seipsam nec cognoscetur ab intellectu, quoniam est proprie cognoscitiuus vniuersalium.

Ad hoc diciturquòd seipsam non cognoscit, qm̃ nullus sensus seipsum cognoscit cum sit organicus & non possit reflecti supra seipsum, sed cognoscitur ab intellectu forte hoc modo, quia licet sit indiuidua tamen est tante spiritualitatis quod ipsa cum virtute intellectus agentis est sufficiens causare sui speciem intelligibilem in intellectu possibili, nec id debet videri extraneum, qm̃ si phantasma recipiens spũalitatem ab intellectu agente quod est minus spũale quam cogitatiua potest causare speciem intelligibilem multo magis cogitatiua. Nec obstat ꝙ intellectus est proprie cognoscitiuus vniuersalium, quoniam conceditur ꝙ intellectus per speciem cogitatiue cognoscere potest cogitatiuam vt cogitatiua est indirecte autem hanc aut illam. Et si dicas, ergo hæc cogitiua singularis a nulla potentia cognoscitur directe. Dico ꝙ hoc non est inconueniens. Sic mihi occurrit dicendum ad hoc dubium, & tu etiam considera, qm̃ in huiusmodi nõ potest haberi multa euidentia.

Tertium est. Sequitur ꝙ intellectus non potest cognoscere intellectualia & incorporea, qm̃ non est denudatus ab eis cum sit naturæ incorporeæ & intellectualis.

Ad hoc iam dictum est in declaratione illius maxime ꝙ non oportet cognoscitiuum esse denudatum nisi a natura determinata & contracta qualis est natura sensibilis. Natura autem intellectualis & incorporea est quasi indeterminata nõ contracta per materiam immo vt vlis ẜm continentiã vir-

tualem ideo non impedit cognitionem.

Quartum est contra consequentiam quam videtur facere philosophus in tex.6.s.si intellectus habet organum ergo est calefactus aut frigidus sicut sensus, falsum est enim sensum posse calefieri aut infrigidari. Non enim est quid elementatū sicut nec anima sensitiua, licet id possit dici de organo sensus quoniam est corpus elementatum.

Ad hoc dicitur q, licet sensus non sit nec possit esse calidus aut frigidus sensus est, sicut nec anima vt anima, quoniam non est elementum nec elementata vt quid compositum tamen quia alligatur organo quod ē calidum vel frigidum potest dici esse & fieri conformis suo organo, & quoniam ex organo & sensu fit vnum, potest dici sensus qualis propter organum quale, sicut albedo recepta in superficie denominatur quanta non ex se sed ratione superficiei cui inheret. Idē dico de sensu, qui denominatur qualis ex organo cui alligatur. Idem verificaretur de intēllectu, si organo alligaretur. Sed dices, nunquid ex hoc q; organum præcise habet aliquā determinatam qualitatem, sensus impeditur a cognitione aliarum qualitatum eiusdem generis, dico q sic. Vnde.b. Tho.in expositione tex.6. dicit quòd similiter impediretur visio sine potentia visiua siue pupillā haberet determinatum colorem. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio. 2. Si intellectus possibilis est aliquod ens actu.

IN HAC quæstione intendo procedere per modum directorii vt detur tibi occasio studendi. Aduerte igitur q difficultas stat in ea propter verba philosophi in.3. de aīa in tex.5. vbi inquit. Quare neq; ipsius est esse naturam neq; vnam, sed aut hoc q possibilis est vocatus. Et propter Commenta.qui in.3.de anima cōment.18. dicit quòd intellectus materialis nullam habet naturam nisi possibilitas &c. Et ideo tenet aliqui q philosophus & Cōmen.senserit hūc intellectum esse ens purum potentiale sicut materia prima vt pos

sit recipere & cognoscere quæcunque entia actu tam materialia quam immaterialia. Inter istos precipuus fuit Aure. vt recitat Cap.in. 1. distin. 3. q. 3. arti. 2. ad primum Aure. contra primam conclusionem. Tu ergo vide Capræo. illic. Et tua resolutio stabit in hoc. Intellectus possibilis in genere intelligibilium est in pura potentia, quia nullam habet speciem intelligibilem sibi cōgenitam, nec potest seipsum per seipsum nec per propriam speciem naturaliter se intelligere nisi reflexiue aliquo scilicet obiecto pri⁹ cognito. Et hoc quamdiu anima est in hoc statu. Vtrum autem separata se directe cognoscat est alterius negocii. Id enim ad Theologum spectat. In genere autem entium dico q est ens actu, quia est virtus & potentia animæ. Et qualitas in secundum specie secundum viam nostram. Et aduerte q huius distinctionis declarationem in Capræolo inuenies vbi supra in principio responsionis ad primum Aureoli.

Data hac distinctione soluet quinque argumenta Aureoli quibus replicat contra distinctionem quam præmissimus & probat ex dictis philosophi & Commentato. quod intellectus possibilis est ens in pura potentia in genere entium & in genere intelligibilium. Vide illa in Capræ. vbi supra post responsionem ad primum, ibi Sed adhuc replicat.

Solutis argumentis Aureol. declarabis quem sensum habuit philosophus in textu. 5. cum dixit. Quare neque ipsius esse naturam neque vnam. Et sequeris expositionem. b. Th. quam & Iandu. approbat in. 3. de anima in. quæstio. 6. in fine, ibi. Postmodum percepi quendam doctorem Theologum &c. Nam in. q. illa tenet cum. b. Thom. q est ens actu in genere entium.

Sed forte dices, quid conduxit Aureolum ad hunc sensum vt negaret omnem actualitatem ab intellectu possibili cum sit actiuus intellectionis, & vnumquodque operetur vt est actu.

Dico q duo falsa supposita quæ reputabat vera deduxerunt eum Primo q intellectus possibilis non est actiuus sed mere passiuus & receptiuus intellectionis, quam reputat es-

ſe actiue a ſpecie intelligibili, ſed id reprobabitur cum agemus de actu intelligendi. Secundo ꝙ omne recipiens & cognoſcitiuum debet eſſe denudatum a natura recepti & cognoſcibilis, & quia intellectus eſt cognoſcitiuus omnis entis actu tam corporei quam incorporei. quia eius obiectum eſt ens vt ens, ideo non poteſt eſſe aliquod ens actu. Sed quomodo habeat intelligi illa maxima iam declaratum eſt in quæſtio præcedenti. Hæc tibi ſufficiant pro directione præſentis quæſiti.

Quæſtio. 3. Si intellectus poſſibilis diſtinguitur realiter a voluntate & a memoria.

IN HAC quæſtione ſequendo viam magis conſonam philoſopho pono duas concluſiones deinde mouebitur dubium quod habet fundamentum ex doctrina .beati Thom̃.

Prima concluſio. Intellectus poſſibilis differt realiter a voluntate. Huius concluſionis probatio in via noſtra ſic formatur. Intelligere & velle ſunt motus metaphyſici oppoſiti, ergo habent principia actiua, oppoſita principia autem eorũ ſunt intellectus & voluntas, ergo vt principia horum actuum ſunt oppoſita, & per conſequens diſtincta realiter. Antecedens autem probatur, quoniam intelligere eſt motus rei ad animam. Ex hoc enim aliquid intelligitur, quia in anima recipitur res ipſa vel ſpecies eius, velle autem eſt motus animæ ad rem. Ex hoc enim aliquid eſt volitum, quia anima eo cognito vt bono inclinatur ad ipſum, ergo patet quòd ſunt oppoſiti. Quod autem ſi ſunt motus oppoſiti habeant principia electiua oppoſita probatur ſupponendo intellectum & voluntatem eſſe principia vniuoca actionum ſuarum.
Tunc ſic, effectus vniuoci oppoſiti habent principia actiua vniuoca oppoſita, hæc patet quoniam cauſa vniuoca poteſt tantum in vnum effectum per ſe vt patet de igne qui per ſe tantum calefacit, ergo duo effectus oppoſiti vniuoci non poſſunt eſſe ab vno principio actiuo ſed a diſtinctis & ſignanter

ter

se tantum calefacit, ergo duo effectus oppositi vniuoci non possunt esse ab vno principio actiuo sed a distinctis, & signāter loquor de principio actiuo vniuoco, vt cesset instantia Scoti, quia dat instantiam de sole, quem experimur causam effectiuam contrariorum effectuum in his inferioribus, nam est molificans ceram indurans lutum. Est enim causa equiuoca, quare &c.

Secunda conclo. Intells potis & memoria intellectiua non distinguuntur realr sed solum rōne. Dico intellectiuam, qm̄ non est dubium de distōne reali a sensitiua cum sit organica intellectus autem non organicus. Probatur sic. Intellectus respicit ens vt ens vt suum formale & adequatum obm sicut visus respicit visibile vt visibile. Quod autem respiciat ens vt præsens vel vt cognitū in præterito accidit sibi, sicut accidit visui q respiciat visibile vt album vel nigrum. Et iō sicut nō diuersificaī visus in plures potentias realr distinctas vt respicit album & nigrum, qm̄ sunt dñe accidētales ipsius visibilis, sic non diuersificatur potentia intellectiua vt respicit ens in præsenti intellectum & in præterito. Tales enim differentiæ accidūnt enti vt est obm intellectus. Intellectus ergo & memoria sunt vna potentia realiter sed distincta ratione, vt dicatur intellectus inquantum apprehendit, & memoria vt retinet apprehensum.

Pro prima conclusione vt possis eam defensare aduerte q Capreo. in. 1. sen. di. 3. q. 3. artic. 2. contra secundam cōclusionem & recitat & soluit plurima argumenta, inter quæ notabis & solues duo prima, quorum alterum est Scoti, alterū est Aureoli. Et illud Aureoli apparentius est, quoniam procedit ex dictis philosophi & Commen.

Pro secunda conclusione insurgit dubium ex doctrina. b. Tho qui in. 1. sen. dist. 3. q. 4. arti. 1. videtur tenere oppositū. Illic n. tenet q intellectus, & voluntas, & memoria sunt tres potentiæ. Sic. n. inquit. Cū proprietas aīæ cōsequatur naturam animæ oīs talis proprietas potest dici potentia anime. Et ideo sicut sunt tres proprietates sunt etiam tres potentie distincte ab inuicem, vnde videtur sibi contrarius.

Capreolus dicit ꝙ in. 1. sen. sequebatur intentionem magistri, & non ꝓpriam sniam, vnde in. 1. parte vbi loquitur ex ꝓpria snia in. q. 79. arti. 7. determinat oppositum quo ad intellectum & memoriam, & in rñsione ad primum non approbat qđ dictum est in. 1. sen. dist. 3. Et sic non est veræ sibi contrarius, quia in vtroq; loco non loquitur secundum propriam sniam, sed tantũ in. 1. parte, vbi tenet partẽ negatiuã.

Tu tñ aduerte ꝙ si recte consideras non dicit in. 1. sen. ꝙ sint potentiæ distinctæ realiter, sed ꝙ sint potentiæ distincte ad quod sufficit distõ rõnis. Sicut terminare & principiare sunt distinctæ proprietates puncti, continuantis lineam. Et ꝙ b. Tho non intendat in. 1. sen. ponere distõnem realem inter intellectum & memoriam patet ex hoc ꝙ eandẽ auctoritatem philosophi q̃ adducit in. 1. parte. q 79. arti. 7. in arguendo. Sed contra ad probandum ꝙ non distinguuntur realiter cum dicit anima est locus specierum nõ tota sed intellectus &c. adducit etiã in. 1. sen. vbi supra. Potest ergo facile sustineri ꝙ nec vere nec apparenter sit sibi contrarius. Licet in. 1. par. vbi supra in rñsione ad primum non approbet declarationem factam a magistro super verba Augusti. Nã licet magister dicat ꝙ sunt tres proprietates, & ꝙ sunt a seinuicem differentes non tñ explicat qua distõne an reali an rationis. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Q. ó. 4. Quæ & quot sint proprietates ac denominationes intellectus possibilis.

IN HAC quæstione aduerte ꝙ licet intellectus possibilis sit tantum vna potentia, apud philosophos secundum diuersas ꝯsideratiões multipl'r d̃nominat. Et qm̃ aliquæ hmõi denominationes ab aliquibus falsæ exponuntur vt declarabimus p̃cipue ab Auic. & ab Auerro. ideo vt scias quæ cõiter sint, & qũo debeant exponi secundum mentem. b. Tho. q̃ tenemus eẽ mentem philosophi, formam us præsens quæsitũ.

Tu igitur aduerte ꝙ prætermissis denoiationibus quas solent Theologi attribuere intellectui possibili, apud pħos sunt præcipuæ quatuor. Primo dicit intellectus materialis. Secundo intellectus in habitu. Tertio intellectus in actu.

Quarto intellectus adeptus. Dicitur intellectus materialis cõsideratus vt ex natura sua nullam habet in se speciem intelligibilem & nullum habitũ scientificum, sed ẽ vt materia prima quæ ex se nullam formam habet, sed est in pura potentia, vnde & intellectus dr̃ materia in genere intelligibilium.

Tu tñ aduerte ꝙ licet sit ens in pura potentia & velut materia in genere intelligibilium non tamen in gñe entium vt arbitratur Commen. Et id iam declaraui in. q. 2. de intellectu possibili. Dr̃ intellectus In habitu qñ est reductus ad actũ primum ex potentia essentiali per receptionem spẽi intelligibilis productæ per actionem intellectus agentis vt manifestabimus qñ loquemur de intellectu agente, nam sicut ꝑ formam constituitur materia in actu primo, sic intellectus possibilis per speciem intelligibilem. Sed aduerte ꝙ constituitur in actu primo per speciem intelligibilem & etiam per habitum scientiæ acquisitum, nam sicut potest exire in actum secundum actuatus specie intelligibili, ita etiam per habitum scientiæ iam acquisitum. Est enim habitus quo quis operatur quando voluerit remoto impedimento.

Tu tamen aduerte ꝙ intellectus possibilis potest dici intellectus in habitu secundum duos gradus, quorum secundus ẽ ꝑfectior primo. Nam quam primum receperit speciem intelligibilem dicitur in habitu etiam ante omnem intellectionem quoniam existens in actu primo potest se reducere ad actum secundum postquam etiam intellexerit & scientiam acquisierit cessante ꝯsideratione adhuc est intellectus in habitu sed ꝑfectiori modo, qm̃ si actuatus sola spẽ põt exire in actum secundum, multo magis actuatus spẽ & acquisito habitu sciæ. Sed iterum aduerte ꝙ Auic. quia negat conseruari spẽs in intellectu cessante intellectione, diceret intellectũ in hitu esse ipsum intellectũ potentialẽ habilitatũ ad recipiendũ spẽm sibi defluxã ab intelligentia agente ex freqũeti ꝯuersione ad ipsam. Quæ aũt sit hæc intelligentia agens ſm imaginationem Auic. nam diximus in. 12. metaph. in. q. nostris. Dicitur intellectus in actu quando intellectus potentialis actuatus specie, aut specie cum habitudo scientiæ acquisito reducit se ad

actum secundũ & diceretur intellectus considerans, vel actu intelligens. Dicitur intellectus adeptus, qñ inuenitur vt iam perfectus ex receptione omnium specierum intelligibilium, & acquisitis omnibus habitibus scientificis. Tunc enim dicitur adeptus quasi constitutus in fine adeptionis, suæ perfectionis possibilis acquiri ab intellectu humano. Sed hunc statum sibi attribuit Cõmen.in.3. de anima cõmen.36. quando secundum Commen.intellectus agens quem ponit separatum vnietur possibili non solum vt efficiens intelligibilia in potentia esse intelligibilia actu, sed vt forma intelligibilis, & quidditatiue intelligetur ab intellectu possibili & per ipsum intelligẽtur aliæ substantiæ separate, ita ꝙ secundum Comment.non meretur dici intellectus adeptus nisi postquã pfectus fuerit totus motus eius in acquirendo omnes habitus scientificos non solum generales vt communiter sciunt homines sed distinctos & specificos qui possint acquiri de naturis materialibus & corporeis siue simplicibus siue compositis siue aĩatis siue inanimatis. Sed vsq; ad hũc statum non est adeptus nisi diminute. Omnibus autem scientiis rerum materialium acquisitis si eidem copulatus fuerit intellectus agens tanquam propria forma non informans, sed vt forma intelligibilis, ita ꝙ intelligat eum vt ꝓprium intelligibile & quidditatiue, & alias substantias separatas: tunc erit perfecte intellectus adeptus. Et in tali statu dicit Comment. consistere humanam fœlicitatem per quam efficitur homo diuinus. Et Auerro. concordat Alber.in.3.de anima tract.3.capit.11. vbi sic habetur. Et in hoc cõueniemus in toto cum Auerro. & cum Auempace in parte cum Alpharabio dicentes quòd intellecta speculata dupliciter fiunt in nobis. Quædam fiunt ꝑ naturam ita ꝙ non accipimus ea per aliqđ nec ab aliquo doctore nec ꝑ inquisitionẽ inuenimus ea, sicut sunt dignitates demõstrationum, quæ sunt prima vera, ante quæ oĩo nullo sunt, quæ nõ scimus ex sensu nisi inq̃tũ terminos cognoscimus. Quædam autem speculata fiunt in nobis per voluntatem, qa .s. studemus inueniendo & audiẽdo a doctore. Et hæc oĩa fiũt intellectu agẽte influẽnte eis intellectualitatem. Et faciendo

hæc intellecta in potentia esse intellecta secundum actum & intellectus agens coniungitur nobis vt efficiens. Et quia in oibus his influit intellectualitatem & denudationem.s.a con dõnibus materialibus sunt oino sibi silia in hoc q separata sunt & nuda. Et ideo in oibus his accipit cõtinue intellectus possibilis lumen intellectus agẽtis & efficitur sibi similior de die in diem. Et hoc vocatur a philosophis moueri ad cõtinuitatem & cõiunctionem cũ intellectu agẽte & sic cũ acceperit oia intellecta habebit lumẽ intellectus agentis in formã sibi adherentem, & cum ipse sit lumen suum eo q lumẽ suum ẽ essentia sua & non est extra ipsum tunc adheret intelllectus agẽs possibili vt forma. Et hoc sic cõpositũ vocatur a peripateticis intellectus adeptus & diuinus, & tunc homo pfectus ẽ ad opandum opus illud qd' est opus suum inqtum est hõ & hoc est opus qd' opatur Deus, & hoc est, pfecte p se ipsum contẽplari & intelligere separata. Et iste modus & ista coniunctionis opatio concordat cum Ari. in. 11. Ethice suæ, vbi fere dicit ista. Et præcipue concordant cum Eustracio & Michaele effesio qui fere in hunc sensum exponunt Ari. ibidẽ, (& infra.) Mirabilis autem & optimus est iste status intellectus adepti, p eum enim fit homo quodãmodo sili Deo eo q põt operari sic diuina & largiri sibi & aliis intellectus diuinus & accipere aĩa intellecta quodammodo, & ille solus in veritate est modus, quo oẽs hoĩes natura scire desiderant, qa isto solo modo homo est homo & opatur quæ sunt hoĩs. Vide. n. eos qui sic intellectum non sunt adepti si dicas aliquid de contemplabilibus non intelligunt plus q̃ bestie quæ in singularium semper remanent cognitio (& infra) cum autem hæc sit coniunctio intellectus adepti cum hoĩe oportet scire q quidam nobilioris anime existentes quasi oĩa quærenda de phia quasi per se ipsos facile intelligunt sicut dicebatur de Hypocrate. Et horum intellectus est sanctus vocatus a phis eo q polis eorũ intells plurimũ accidit ad intellm verum qui ẽ intells agẽs. Hæc aũt aptitudo vera dr subtilitas. Et adepto vero subita inuẽtio medii termini q̃ est cã quesiti vocat solertia q̃ vna ẽ virtutũ intellectualiũ, qñ aũt adeptus quasi totus

est pfectionē luminis agētis ita q p ꝯse facit intellecta, tūc ille ꝓximus est ad cognoscēdū futura ex pñtibus. Et ēt illi efficiū tur ꝓphetæ frequēter. Qñ n. duo extrema hñt ꝯiungi p gradum, tūc multi gradus tā ex aptitudine naturæ q̄ ex specula tione inueniuntur medii. Et secundū eorū diuersitatē & nobi lius & minus nobiliter ꝯiungunt extrema, hæc Alber. Vtrū aūt hic status sit possibilis hoī ꝓ hac vita iuenio duos modos rñdendi. Nā qui sequunt viā imaginatā ab Auer. dicūt q sic, inter quos dicit Alber. in eodē loco. Et si forte diceret q hæc ꝯiunctio scđa ē impossibilis refellitur hoc, p hoc q nos vide mus aīas fœliciū sicut qñ pficiunt aīæ eoꝝ secundū optimū statū sapīæ, qñ videlicet sapiūt diuina quæ sapit Deus, & hñt delectationē in his. Per effectū igit ꝓbat q hæc ꝯiunctio erit hic in multis & est posis. Sed nobis adhuc deest modus & cā huius coniunctionis. Hæc Alber. quæ nec alr ꝓbat, & potius vñr imaginationes q̄ euidentiæ, secundū doctrinā aūt q̄ sequi mur & ꝯsonā rōni hic status est impossibilis hoī ꝓ hac vita, qm̄ vt determinauimus in. 2 lib. me. in. q. nris ipole est hoī ꝓ hac vita intelligere q̄dditatiue entia sepata Vñ ꝭm. b. Tho. & experiētiā vel nō dat ꝓ hac vita talis intellectus adeptus, vel si dat ē valde diminutus, qm̄ solū p scias speculatiuas & a po steriori possumus vtcūq ascendere in cognōnē sepatorum. Pro nunc dimitto illā fictionē de intellectu agente q sit sepa tus, & possit vniri intellectui possibili vt forma intelligibilis. Nā q hæc nō sint ad mentem philosophi declarabimus in. q. immediate sequenti. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Qō. 1. de intellectu agēte, si ē pōa aīæ. an subā separata.

IN HAC. q. aduerte anteq̄ deueniam⁹ ad resolutionē q̄ intēdo facere ꝯpletæ & nō p modū directorii q apud ꝑclaros phos nullū inuenio q posuerit aīa itellectiuā eē formā hōis, & intelłm agentē pōam aīæ sibi intrinsecā. Nā q po nunt aīam intellectiuā esse formā informantē ponūt intelłm agentē esse subām sepatā & nullo mō pōam aīæ. Inter hos ꝑcipui sunt Alex. & Auic. sed differenter. Nā Alex. in lib. suo de aīa. c de intelłu agente tenet q est. 1. cā. Vñ inqt. Sicut. 1. cā dr̄ bona qa ē cā bonitatis aliorū ita dr̄ intellectus qa ē cā q

alia cognoſcant. Et hæc eſt ꝯdō intelľs agentis ſecundū Ariſt. Et dicit ꝙ ꝯdōnes intelľs agētis assignatæ a philoſopho ſunt ꝓpriæ ꝯdōnes. 1. cāæ. Auic. aūt vult in 9 li. ſuæ me. c. 4. ꝙ ſit vltima intelligētia p̄ſidens mūdo inferiori, q̄ dicit eſſe datorē formarū ꝓut ſecundū ipm cāt formas in materia diſpoſita p agēs naturale Et dicit eandē vocari intellm̄ agentē ꝓut in aīa nr̄a ſecundū ipm influit ſpēs intelligibiles ex eo ꝙ aīa nr̄a ad ipm ſe ꝯuertit Qui aūt arbitrati ſunt aīam intellectiuā nō eē formā informatiuæ ſed tm̄ asſiſtēter inter quos ē Auer. dicūt intellm̄ agētē eē ſepatū ſicut aīa. Et tn̄ Auer. nō negat qn dicaſ virtus aīæ ſicut & intelľs poľs vt patet in. 3. de aīa in cō. 18. vbi appellat vtrunq intellm̄ ptē aīæ. Sic. n. inquit. Neceſſe ē vt in ea ſit ps quæ diciſ intellectus ſecūdū ꝙ efficiſ oē mō ſiľitudinis & receptionis, & ꝙ in ea ſit ēt ſcđa ps quæ diciſ intellectus ſecūdū ꝙ facit iſtū intellm̄ qui ē in pōa inteligere oīa actu. Tu tn̄ aduerte ꝙ in quo ſenſu ſecūdū Auer. ſit pars aīæ dubiū ē apud Cōmentiſtas dum aliqui tenēt ꝙ Cōmen. intellexerit agētē intellectū eē ipm Deū, qui vt motor. 1. cœli pōt dici apud Cō pars primi mobilis ſumēdo primū mobile p aggregato. Nā vt manifeſtauimus in li. 12. met. in. q. nr̄is arbitratus eſt Cō Deū eſſe applicatū primo mobili, ita ēt vt eſt cā ſpēi intelligibilis & ītellectionis dr̄ pars aīæ. Aliqui āt tenēt de mēte Cō. ꝙ ſit pars eſſentialis cōponēs aīam intrinſece ita ꝙ ſicut ī natura ſenſibili danſ materia & forma vt vera pōa & verus actus, vt ptes cōponētes eſſentiales naturā ſenſibilē, ita in aīa intellectus posſibilis & ītellectus agēs ſint ptes vere eſſentiales, alter qdē vt pōa alter vt actus. Et hāc viā ſequitur Iād. in. 3. de aīa. q. 26. Et id ſequiſ vt ſaluare posſit qūo intellectio ſit actio īmanēs, ſed plura falſa ſupponit vt manifeſtabim⁹ īfra. Primo ꝙ ſolū phātaſma ꝓducat ſpēm intelligibilē qđ ē falſum, vt dicem⁹ ī qōnibus de ſpē intelligibili. Scđo ꝙ abſtrahere ſpēm ſit intelligere, qđ non eſt verū vt dicemus qn̄ loquæmur de actu intelligēdi Tertia ꝙ intelligere ſit effectiuæ ab intellectu agēte, qđ ē falſum vt dicemus infra. Relinquentes igiſ oēs. ſ. dcās opiones & imaginationes pro reſolōne pn̄tis quæſiti, duo principalr̄ agēda ſunt. Prīo ꝓbabi-

mus intellm agentem esse veræ potentiam aïæ intrinsecam & non qd separatum a nobis. Scdo declarabimus hāc esse mē tē phi, soluendo fundamenta & rōnes Tho Gae. q in hoc de uiat a via.b. Tho. sicut ēt in ĩcorruptibilitate aïæ vt visũ ē s.

Quantũ ad primum aduerte q supponimus de mēte phi aïam intellectiuam esse vere formam informatiuæ. Et id iam determinatum est a nobis in lib. 12. me. in. q. nris ex text. 16. Quo supposito ponit̃ hæc concl'o contra Alex. & Auicen. In tells agens est veræ potentia aïæ sibi intrinseca, quo formalr aïa vt principio intrinseco formali facit intelligibilia in potē tia eē intelligibilia actu. Hæc concl'o est.b. Th. in. 1. pte. q. 79. ar. 4. cuius mens stat in hoc. Sup aïam intellectiuã est necesse dare vnum supiorem intellm, quē dicimus Deum, a quo sortit̃ aïa virtutē intelligendi sicut. oē mouēs scdm supponit mouens primũ a quo recipit virtutē mouēdi. Hic aũt intells Dei dr̃ intells agens vlis siue primũ & vle principiũ intellectionis. Et si de hoc intellexissent Alex. & Auic. & Auer. vere dixissent sed de hoc vli principio nō intelligebant, immo de intellu agēte quo vt principio pximo aïa &c. sicut & de eodē intendebat philosophus in. 3. de aïa tex. 18. Loquēdo ergo de tali intellu dico q est potentia intrinsecæ aïæ intellectiue & non suba sepata. Et probat̃ sic de mēte. b. Tho. & phi. In oĩ nã pfecta pter agētia vlia inditæ sunt proprie virtutes actiuæ ad pficiēda opa ppria illius nãæ. Sicut patet de hoīe in q cãndã ad gnonē sui silis in spē vltra vlem virtutē solis inserta ē virtus seminalis gnatiua. Sed aïa humana & hō p aïam est natura pfecta immo pfectior oĩum aïatorũ ĩferiorũ, ergo in aïa & ĩ hoīe p aïam sunt pprie virtutes inditæ actiuæ suæ ppriæ opationis vt est hō, hæc aũt est intelligere vt ab oībus concedit̃. Sed ad intelligere reqrit̃ q ea quæ sunt intelligibilia in potentia fiant intelligibilia actu qualia sunt materialia de qbus dicemus infra, fiũt aũt ĩtelligibilia actu p ĩtellm agē tem vt manifestabimus qñ loquemur de opationibus ipsius ergo intells agens est virtus intrinseca aïæ & est in hoīe per aïam, vt fiant hmōi intelligibilia in potētia intelligibilia actu. Alioqn si aïa & hō p aïam non hēret in se hanc virtutē esset

imperfect'or aliis naturis inferioribus quibus non deficiunt sufficientia principia operationis propriæ.

Quantum ad secundum aduerte q Tho Gaetanus in. 3. de anima exponens tex. 18.tenet q ex litera philosophi nō pōt deduci intellectum agentē esse potentiam aīæ intrinsecā sed potius & indubile oppositū,& id conaī pbare multiplr.

Primo ex litera philosophi nō habetur q intellectus agēs & possibilis sint in anima nisi sicut agens & patiens in oī natura. Cōstat autē q in omni natura non sic sunt agens & patiens q vna numero natura habeat in se vtrunque eo modo quo subiectum habet in se accidentia sua, & compositum habet materiam & formam. Sed sufficit qd in omni natura producenda insunt agens & patiens sicut causæ insunt effectui ergo non concluditur q in anima intellectiua quantum ad esse intellectiuum aliter sint hi duo intellectus quam vt causæ in suo effectu, ergo non est necesse q insint essentialiter & formaliter per inherentiam, quod tamen requiritur si debet concludi q sit propriæ virtus & potentia animæ.

Ad hoc dico, q supponit falsum.s.q qn philosophus dicit in tex. 17. quoniam autē in omni natura &c.intendat absolute & vl'iter de omni natura. Manifeste enim patet quod non in omni natura sunt agens & patiens intrinseca vt patet in generatione inanimatorum quorum generatio est a principio extrinseco actiuo vt declarabitur in. 1. lib.de generatione. Dico igitur q philosophus intendit de omni natura aīatorum perfectorum quæ producenda sit ad esse. Nam cum talis generatio & productio ex. 5. metaphysi.cap. de natura sit a principio viuente coniuncto, constat q agens & patiēs siue materia sunt intrinseca ipsi genito, vt virtus seminis in materia ex qua animatum perfectum producitur in esse. Ex hac ergo natura animati perfecti deducenda ad esse arguit philosophus de anima intellectiua deducenda in esse nō quidē naturali sed intelligi bili. Et intēdit sic arguere. Si in oī natura animati perfecti deducenda ad esse naturale inuenitur hæc quidem materia illud vero vt factiuum, multo magis id inuenitur in anima intellectiua deducenna ad esse in-

telligibile quo ad actum primum. Sed illa inueniuntur intrinseca & non solum vt causæ in effectu in omni natura animati perfecti quod generatur a principio coniuncto, ergo multo magis in anima intellectiua & in homine per animam, cũ sit dignior natura inter omnia animata perfecta. Et ne videar somniasse hanc responsionem vide. b. Tho. in q. disputatis de anima. q. 5. & illic inuenies vt infra. Quidam catholici posuerunt quod intellectus agens sit ipse Deus eo ꝙ est lux vera illuminans omnem hominem, sed hæc positio si quis diligenter consideret non videtur conueniens. Comparantur enim substantiæ superiores ad animas nostras, sicut corpora cœlestia ad inferiore corpora, sicut enim virtutes superiorum corporum sunt quædam principia actiua vniuersalia respectu inferiorum corporum, ita virtus diuina & aliarum substantiarum separatarum si quæ influentia ex eis fiat in nos comparantur ad animas nostras sicut principia actiua vniuersalia. Videmus autem quòd præter principia actiua vniuersalia quæ sunt virtutes cœlestium corporum. oportet esse principia actiua particularia quæ sunt virtutes inferiorum corporum determinate ad proprias operatiões huius vel illius rei. Et hoc præcipue requiritur in animalibus perfectis. Inueniũtur enim quædam animalia imperfecta ad quorum productionem sufficit virtus cœlestis corporis sicut de animalibus generatis ex putrefactione. Sed ad generationem animalium perfectorum præter virtutem cœlestẽ requiritur etiam virtus particularis quæ est in semine. Cum igitur id quod est perfectissimum in omnibus corporibus inferioribus sit intellectualis operatio præter principia actiua vniuersalia quæ sunt virtus Dei illuminantis vel cuiuscũque alterius substantiæ separate requiritur in nobis principium actiuũ propriũ per quod efficiamur intelligibiles actu, & hic est intellectus agens. Hæc. b. Tho.

Secundo Aristo. in. 3. de anima text 18. appellat hanc virtutem in omnia facere, ergo dicit duo. scilicet intellectum & agentem omnia, ergo inquantũ intellectus intelligit, & nquantum agens facit intelligibilia in potentia esse intelligi-

bilia actu in intellectu possibili. Sed nullus est intellectus intelligens in homine inexistenter nisi intellectus possibilis ergo intellectus agens non existit in homine sed est separatus secundum mentem philosophi.

Ad hoc concessa prima consequentia nec secundam scilicet ergo inquantum intellectus intelligit. loquendo de intelligere formaliter. Nam ad hoc quod dicatur intellectus sufficit hanc disiunctam esse veram. Intelligit vel est causa intellectionis pro quanto facit intelligibilia actu. Et quòd hæc sit mens philosophi patet ex eo q; comparat ipsum lumini, cuius actio est facere apparere, sit hæc virtus dicitur intellectus non quia formaliter intelligat, sed quia facit intelligibilia apparere, quæ vt velata sub conditionibus singularibus resident in phantasmatibus. Vnde apud philosophum dicendus est intellectus causaliter, & vt sic est eminentior intellectu possibili sicut agens vt agens patiente vt patiens est.

Tertio Ari. in 3 de anima tex 19. ponens differentiam inter intellectum agentem & possibilem dicit q; intellectus agens est substantians actu ens ergo est naturæ intellectualis actu cum sit immaterialis & immixtus vt prædixerat, sed natura intellectualis actu non est potentia animæ. Tunc.n. potentia animæ esset perfectiori modo intellectualis q̃ ipsa substantia animæ, quæ est potentialis intellectualis in genere intellectualium.

Ad hoc dico q; ly substantia stat in obliquo. vt sit sensus intellectus agens secundum substantiam suam est actu ens. Et non stat substantia hic vt distinguitur contra accidens, sed prout quælibet rei natura siue essentia potest dici substantia vt declarauimus in quinto libro metaphysicæ. Et ly actu ens non sumitur pro ente actu in genere entium naturalium. Sic enim differret ab intellectu possibili cum vterque sit potentia animæ intellectiue, & in secunda specie qualitatis, sed sumitur pro ente actu in genere intelligibilium, in quo genere intellectus possibilis est ens in pura potentia, vt patet in tertio libro de anima textu quarto & iam declarauimus supra. Sed iterum aduerte,

ꝙ actu ens in genere intelligibilium poteſt eſſe dupliciter. Primo formaliter & cauſaliter ſimul. Secundo cauſaliter tã tum in propoſito dico ꝙ philoſophus intẽdit ipſum eſſe actu ens in genere intelligibilium cauſaliter tantum & non ,formaliter. Tunc dico ad argumẽtum, ad illam conſequentiam ergo eſt naturæ intellectualis actu, concedo cauſaliter ſed non formaliter. Et quando dicitur. Sed natura intellectualis actu non eſt potentia animæ, nego de natura intellectuali actu cauſaliter. Et quando dicitur, tunc enim potentia animæ eſſe perfectiori modo intellectualis quam ſubſtantia animæ, conſequentiam nego, quoniam ſubſtantia animæ eſt formaliter intellectualis, hæc enim eſt vera, anima intelligit, & quoniam continet intellectum agentem, ex hac parte eſt intellectualis etiam cauſaliter, ſed intellectus agens ſolum cauſaliter.

Quarto Ariſto. in. 3. de anima tex. 20. attribuit intellectui agenti ꝙ ſua ſcientia eſt idem rei ſcite, & ꝙ non prius intelligit in potentia deinde in actu, ſed quòd ſemper intelligit. Sed iſtæ conditiones non poſſunt verificari de potentia animæ. Non enim intellectus humanus eſt idem abſolute cum re ſcita ſed tantum vt ſcita. Nec datur intellectus in nobis vt experimur qui ſemper intelligat, ergo ex dictis philoſophi conſtat, ꝙ non eſt potentia animæ ſed ſubſtantia ſeparata. Et ſic patet ꝙ Thomas Gaetanus conuenit cum Auerro. qui in. 3. de anima commento. 18. inquit. Et intendebat philoſophus per iſtum intellectum intelligentiam agentem (& infra in eodem commento). Et fuit neceſſe attribuere has duas actiones animæ. ſ. abſtrahere & recipere, quamuis agẽs & recipiens ſint ſubſtantiæ eternæ. Verum quia Commentato. in materia de intellectu maxime errauit, iõ nec dicta eius in hoc recipimus, nec concordantem cum eo acceptamus.

Ad hoc dicimus cum. b. Tho. in ſecundo contra gentes in ca. 78. & in qõ. diſputatis de anima. q. 5. ad primum quòd ille tres conditiones non attribuunt a pħo intellectui agenti ſed intelllectui posſibili exiſtenti ſub actu intelligendi. Et appellatur intellectus in actu, de quo diximus ſupra quando

inuestigauimus proprietates intellectus possibilis. Et prima quidem conditio sic verificatur. Cum potentia cognoscitiua apud Aristote. sit ipsum obiectum cognoscibile si est cognoscens in potentia est ipsum obiectum cognitum in potentia si est cognoscens in actu est ipsum obiectum cognitũ in actu. Vt ergo philosophus poneret differentiam inter intellectum possibilẽ vt potentialis est & ipsummet vt actu intelligit, dicit ꝙ intellectus in actu & scientia rei idest res scita actu sunt idem. q. d. In hoc distinguitur intellectus potentialis ab ipsomet existente sub actu, quia ille est res scita in potentia, iste autem est res scita in actu.

Sed dicit arguens ꝙ philosophus non dicit hunc intellectũ esse idem cum re scita vt sed absolute, quod non verificatur nisi in substantiis abstractis, in quibus apud philosophum intelligens & intellectum sunt idem pro quanto tendunt in essentiam suam vt in proprium obiectum.

Sed hoc non impedit propositum nostrum. Quoniam dato ꝙ philosophus non dicat expresse hunc intellectum esse idem cum re scita vt scita, tamen debet subintelligi, quia non est consuetudo philosophi in tale materie facere reduplicationem licet necessario subintelligatur. Nã in. 3. de aĩa tex. 37. dicit ꝙ anima secundum intellectum est intelligibilia & secũdum sensum est sensibilia, quod tñ non est verũ nisi inq̃tũ intellecta & sensata Secunda autem conditio manifesta est, q̃m intellectus in actu vt est in actu non prius intelligit in potentia deinde in actu, sed solum intelligit actu. Tertia similiter clara est quoniam intellectus constitutus subintelligere vt sic non quandoq; intelligit & quandoq; non.

Sed dicit arguens ꝙ hæc expositio est puerilis. Verum id non dixisset si considerasset cõsuetudinem philosophi. Nam apud ip̃m essent multe pueriles in. 9. li. me. in tex. 11. volens exponere quid sit aliquid esse actum dicit. Est autem actus rem existere non ita sicut in potentia dicimus. Patet autem ꝙ in mente alicuius recti iudicii, non potest esse dubium quin esse actu sit aliter quã esse in potentia, ergo & hæc declaratio philosophi esset pueris. Similiter in. 2. physi. & in. 5. metaph.

in cap. de causis declarans differentiam inter causam in potẽtia & causam in actu dicit. Agentia simul sunt & non sunt cum his quorum sunt causæ quæ vero secũdum potentiam non semper. Quis vero dubitaret circa hæc? Cum igitur talis fuerit ꝯsuetudo philosophi, nõ debet magis estimari ridiculosa hæc expositio. b. Tho. quam ille. allegate ex philosopho Et aduerte ꝙ. b. Tho. in. q. disputatis de anima in. q 5. ad primum quasi ꝑnosticans hanc arguentis instantiam, & ab aliquo suam expositionem fore reputandam ridiculosam, tali opinioni obuians dicit. Et similem differẽtiam ostendit Ari. in. 2 physi inter causas in potentia & causas in actu. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio. 2. si est necesse ponere intellectum agentem.

IN HAC quæstione antequam veniamus ad decisionẽ aduerte ꝙ omnes peripatetici concordant in hoc ꝙ est necesse ponere intellectum agentem, sed non concordat in assignanda ratione huius necessitatis. Nam Iandun. in. 3. de anima in q. 23. tenet ideo esse necessariam passionem intellectus agentis, vt assignetur intellectioni principium actiuum. Hoc autem dicit non posse esse speciem intelligibilem nec intellectum possibilem, sed intellectum agentem. Alii autem & præcipuæ. b. Thom. tenet ꝙ ratio suæ necessitatis sumitur ex hoc ꝙ res sensibilis materiales non possent intelligi nisi fierent actu intelligibiles per intellectum agentem vt igitur quæsitum resoluatur. Primo pertractabitur & confirmabitur sententia. b. Tho vt consona philosopho & Comment. Secundo pertractabitur imaginatio Ianduni & soluẽtur rationes suæ.

Quantum ad primum aduerte ꝙ apud. b. Tho. in. 1. parte. q. 79. artic. 3. ratio suæ necessitatis sumitur ex hoc ꝙ res sensibiles materiales vt materiales sunt & indiuiduate & adiuncte conditionibus materiæ non possunt mouere intellm̃ possibilem ad earum intellectionem nisi denudẽtur a conditionibus materiæ eo ꝙ intellectus est penitus immaterialis non affixus organo. Est ergo necesse vt in anima sit poten

tia actiua immaterialis, quæ denudet & abstrahat hæc sensibilia a conditionibus materiæ, & per consequens faciat ea intelligibilia actu. Hæc autem potentia apud philosophum dicitur intellectus agens. Et huius conclusionis assignatur talis ratio. Omne quod est in potentia non reducitur ad actum nisi p aliquod ens actu, sed intellectus possibilis est in potentia ad intelligendum sensibile materiale puta lapidem, ergo nõ reducitur ad actum nisi per intelligibile in actu. Sed intelligibile in actu quantum spectat ad res sensibiles non inuenitur in eis secundum esse suum ad extra, quoniam sunt coniunctæ conditionibus materiæ & singulares. Ergo oportet eas fieri actu intelligibiles per aliquam potentiam animæ immaterialem. Sed hæc nõ potest esse intellectus possibilis, quoniam ex natura sui est potentia passiua, est enim quo est omnia fieri. Ergo vltra intellectum possibilem est necesse ponere in anima intellectum agentem, qui faciat sensibilia & materialia quæ sunt intelligibilia in potentia esse intelligibilia actu.

Et aduerte q͂. b. Tho. in assignanda ratione necessitatis in positione intellectus agẽtis concordat cum Auerro. in. 3. de anima in commen. 18. Licet non concordet in ponendo ipsum separatum & extrinsecum ab anima vt docuimus in. q præcedenti. Sententia autem Comment. in comment. 18. est hæc, & quia hæc intentio cogens ad ponendum intellectum agẽtem alium a materiali & a formis rerum quas intellectus materialis compræhendit est similis intentioni propter quam visus indiget luce, cum hoc q͂ agens & recipiens alia sunt a luce contentus fuit Arist. in notificando hunc modum per hoc exemplum. Et. q. d. Et modus qui coegit nos ad ponendum intellectum agentem idem est cum modo pp quem indiget visus luce. Queadmodum. n. visus non mouetur a coloribus nisi qñ fuerit in actu, quod non completur nisi luce pñte cum ipsa sit extrahens eos a potentia in actum, ita etiam intentiones imaginatæ non mouent intellectum materialem nisi qñ fuerint intellectæ in actu, quod nõ perficitur in eis nisi aliquo pñte quod sit intellectus in actu

(& in fine commenti sic concludit). Et omnia dicta ab Arist in hoc sunt ita ꝙ vl'ia nullum habent esse extra animam ꝙ intendit Plato, qui si ita esset non indigeret ponere intellectũ agentem. Hæc Comment.

Quantum ad secundum aduerte ꝙ Iandu. in. 3. de anima. q. 23. tenet necessitatem intellectus agentis, rationem autem necessitatis dicit esse vt intellectio habeat principium actiuum, quod non potest esse aliud quam intellectus agens qđ probat ratione & ex Comment.

Ratio sua est hæc. Principium actiuum intellectionis a sufficienti diuisione vel est res materialis extra animam vel eius phantasma vel eius species intelligibilis vel intellectus possibilis, vel intellectus agens, non primum, quia secundum doctrinam philosophi est intelligibilis tantum in potentia, ergo ex se sola nõ potest intellecta fieri actu nec esse principiũ intellectionis suæ nisi aliud cõcurrat. Non secundum quia est materiale & non repræsentat nisi singulare, intellectio autẽ cadit super vniuersale. Non tertium quia esset nobilior intellectu possibili qui recipit intellectionem. Nobilius est enim producere intellectionem quam recipere, sicut secũdum philosophum præstantius est agere quam pati. Non quartũ, quia cum sit ex natura sua potentialis & materia, eius est pati & non agere ergo habet recipere & non producere, ergo a sufficienti diuisione erit quintum, & sic habetur intẽtum. Quod confirmatur ex doctrina Commen. quia in. 3. de anima cõmen. 17. vult ꝙ intellectus agens sit ille qui facit ex potentia intellectis actu intellecta, propriissime autem facit ex potentia intellectis actu intellecta, quia perficit & complet ipsam intellectionem.

Ad hoc dicitur ꝙ diuisio est insufficiens, nam concesso. 1. &. 2. &. 3. &. 4. adhuc non sequitur quintum, quoniam vltra omnia illa membra datur aliud scilicet intellectus possibilis actuatus specie intelligibili. Nam licet intellectus possibilis præcise consideratus sit tãtum receptiuus intellectionis, tamen simul cum specie est sufficienter actiuus eiusdem eo ꝙ per speciem vt per formam constituitur in actu primo, &

potest

potest se reducere ad actum secundum, remoto impedimen to, patet ergo q ratio sua insufficiens est.

Dictum autem Commen. non concludit propositum suũ nam facere intelligibilia in potentia esse intelligibilia actu nõ est producere nec pficere nec complere intellectionem, sed causare speciem intelligibilem p abstractionem a phantasmate, qua spẽ causata & actuante intellectum po. em pñt intelli gi. actu, vnde dr facere intelligibilia actu, quia per actionem in tellectus agentis pñt actu mouere intellm polem ad eorum intellectionem. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Qõ. 3. Quæ & quot sint operationes intells agentis.

IN HAC .q. est multa difficultas pp rei ineuidẽtiam & varietatem opinionum, tñ vt resoluatur secundum viam q̃ reputo ad mentem. b. Tho. duo principaliter agenda sunt. Primo declarabitur quot sunt eius opationes quæ sibi communiter attribuuntur. Scdo supposito q inter als sit p ducere spẽm intelligibilem, & facere obiectum materiale in telligibile actu quid prius ex his duobus fiat.

Quantum ad primum aduerte q, cõiter sibi attribuuntur tres opationes. Primo illuminat phantasmata, sed qũo fiat hæc illuminatio est duplex opinio. Prima dicit q illuminat imprimendo phantasmati aliq̃ formam spũalem, p q̃ phantasma potest mouere intellm polem & simul cum intellectu agente producere spẽm intelligibilem.

Sed hæc via non vr esse ad mentẽ philosophi & Cõmẽ. vt patet in. 3. de aĩa text. & cõment. 18. vbi comparant intellm agentem ad phantasmata sicut lumen ad colores, sed lumen non dr illuminare colores aliquid imprimẽdo in coloribus, qm sunt per se visibiles vt deterinatum est in. 2. de aĩa. Præterea, hoc non consonat doctrinæ. b. Tho. Dicit. n. in. 1. parte q. 85. ar. 1. ad quartum q phantasmata illuminãtur quia sicut ps sensitiua efficitur virtuosior ex coniunctione ad intellectiuam ita phantasmata ex virtute intells agentis redduntur habilia vt ex eis abstrahantur spẽs intelligibiles, sed con-

ſtat ꝙ ps intellectiua non facit ſenſitiua virtuoſiorem impri mendo aliquid in ea, ſed tm̄ ex eo ꝙ vniuntur in vno ſubo, ergo &c. Idē tenet Her. in. 2. ſen. diſt. 17. q. 2. vbi dicit ꝙ ſecūdum ordinē nature ſpēs & forma intentionalis non poteſt imprimi in organis ſenſuum exteriorum nec interiorum niſi a ſenſibilibus, vñ philoſophus diffinit phātaſiam ꝑ motū factū a ſenſu ſecundum actum. Idem tenet Io. bac. in. 1. ſen. q. 2. ꝓlogi, vbi vult ꝙ intellꝰ agens dicatur ſine actione media, & ex ꝓñti nihil imprimit, ſed ſuum agere eſt facere ex ſua pñtia ꝙ phantaſmata moueant intellm̄ ſicut lumen facit ex ſua pñtia colores actu mouere viſum.

Scda opinio dicit ꝙ intellꝰ agens dr̄ illuminare phantaſmata non imprimendo ſed aſsiſtētia & pñtia ſua eo mō quo ſecundum Ariſt. in. 3. de aīa tex. 18. lumē illuminat colores exñtes in tenebris quæ quidem illuminatio fit ex ſola pñtia luminis. Nā licet colores ſint ex ſe viſibiles & motiui ipſius viſus, tñ vt in tenebris ſunt non mouent actu. Si aūt pñtatur lumen remouentur tenebræ & actu mouēt viſum. Sic obm intellꝰ exñs in phantaſmatæ eſt motiuum intellꝰ, ſed quia eſt coniunctum condōnibus materialibus quæ obſiſtunt intelligibilitati ſicut tenebræ viſioni, iō vt actu moueant neceſſe eſt præſentari intellm̄ agentem vt lumen, ex cuius pñtia prouenit ꝙ obm mouet ſine materialibus condōnibus licet ſint cō iunctæ eidem obo exñti in phantaſmatæ. Vnde phātaſma ſic illuminari non eſt aliud q̄ facere ꝙ pñtet intellectui quidditatem vlēm nō pñtatis condōnibus materialibus & indiuiduātibus. Hoc aūt facit intellꝰ agens ſua pñtia. Nam ſi lumen facit ꝙ albedo in lacte coniuncta dulcedini pñtatur viſui non pñtata dulcedine, hoc excellentius agit intellectus agens ſuo lumine. Et hanc viam ſequitur Herue. & Ioan. bacho. & Capreo. & Thom. Gaetan. vt magis conſonam philoſopho & doctrinæ Thomiſticæ.

Sed cōtra obiicitur. Si intellectus agens eſt agens quia illuſtrat phantaſma, & ſecundum te nihil imprimit in phantaſmate, ergo non eſt agens, & videtur conditio.

Ad hoc dico ꝙ non omne veræ agens habet imprimere

nisi agat actione media qua aliquid ꝑducitur siue imprimit sed sufficit q̄ ex sui præsentia confert id cui fit præsens, & possit aliquid ex tali præsentia q̄d ex se nō posset. Et hæc est nobilissima actio qua superiora confortant inferiora.

Secundo facit intelligibilia in potentia esse intelligibilia actu. Et hæc est operatio quam sibi attribuit Commen. in. 3. de anima commen. 18. Et est eadem cum illuminatione phā tasmatis vel concomitatur illam. Nam ex eo q̄ lumen illustrat. i. præsentatur colori facit colorem qui existens in tenebris erat motiuus visus tm̄ in potentia mouere actu, sic intellectus agens ex eo q̄ præsentatur phantasmati facit quod obm̄ quod erat motiuū intellectus in potentia vtpote stans sub condōnibus materialibus mouēt actu, & sic ex tali pn̄tia transit ex intelligibili in potentia ad intelligibile actu. Et ista actio coincidit cum illa quæ solet dici abstractio quidditatis vl̄is a condōnibus indiuiduantibus. Quæ quidem nō fit per realem separationem vel remotionem, sed per repn̄tationē vnius non repn̄tando aliud licet sint coniuncta. Et talis repræsentatio dicitur abstractio, quia fit ac si ille condōnes remouerētur sicut quando remouerentur tenebræ ex pn̄tia lucis.

Tertio producit spēm intelligibilem in intellectu possibili per abstractionem a phantasmatæ. Sed hæc operatio multam ambiguitatem continet, qm̄ aliqui volunt q̄ hæc species producatur a phantasmate solo dummodo sit sibi pn̄s lumē intellectus agentis. sicut species risibilis producitur a solo colore per assistentiam luminis.

Sed cōtra arguit. Phantasma q̄tumcunq̧ sit sibi pn̄s lumē intell's agentis non egreditur genus materialium cū receptū sit in potentia organica, ergo nō pōt ꝑ seip̄m ꝑducere speciem intelligibilem quæ est penitus immaterialis. Exēplū aūt adductum de colore non valet, qm̄ spēs visibilis non egreditur genus materialiū. ergo &c. Oēs rectæ sentiētes in hoc cō ueniunt q̄ non pōt ꝑduci a solo intell'u agente. quia nisi phā tasma concurreret posset ꝑduci spēs de oīno nō phantasiato, & sic deficiente nobis aliquo sensu adhuc possemus hēre sciam obi illius sensus, q̄d est ꝯtra p̄hm in primo posteriorū.

Opinio autē Thomistica est ꝙ producatur ab vtroq; sed ab intellectu agente principaliter, & a phantasmate instr̄aliter. vel in virtute intellectus agentis sibi assistentis, non quia recipiat aliq̄ virtutem per impræssionem ab eo, sed quia non potest nisi concurrente & assistente ipso intellectu.

Sed forte obiiciet aliquis. Quod ex se non potest in aliquid per nullam virtutem poterit in illud, sed phantasmati ex se repugnat producere speciem intelligibilem cum sit materia le ergo nec per virtutem intellectus agens sibi assistentis poterit producere eam.

Ad hoc dico ꝙ dupliciter contingit impossibilitas effectus ab aliquo agente. Primo quia habet oppōnem ad virtutem actiuam agentis, sicut impossibile est hoī volare, quia opponitur volatus potentiæ progressiuæ quæ est in hoīe, & talis effectus per nullam potentiam potest fieri a tali agente. Scd̄o quia agens habet virtutem imꝑfectam, & tn̄ si ei adiungatur aliquid per quod fiat vigorosius & virtuosius poterit in illū effectum in quem per se nō potest, sic est in proposito vt declarauimus quare &c.

Quantum ad secundum scilicet quid prius faciat, an intelligibile actu an producat prius speciem intelligibilem, inuenio tres opiniones in hoc negocio.

Prima est negantiū spēs intelligibiles, inter quos est Io.ba. in. 1. sen. q. 2. ꝓlogi. Ipse tenet ꝙ intellectus agens dr̄ agere non ex parte intellectus possibilis, quia s̄m ipsum nihil cāt in eo sed solū ex pte obi. Vult.n.ꝙ solum illuminet phantasmata, quæ illuminata dn̄r intelligibilia actu, & sic sufficiunt ad mouendum intell'm poſem vt exeat in actum intelligendi, & sic arbitratur non esse dandam spem intelligibilem. Vn̄ secundum hanc viam licet intell's agens dicatur diuersimode agere, vna tn̄ & nō plures est actio sua. Nam illuminare phāntasmata, facere intelligibilia actu producere spēm, abstrahere spēm a phantasmate, mouere intellectum poſem, oīa facere, equipollent ly illuminare phantasmata, & sic apud istos præsens dubium nullum est. Nam si non datur species intelligibilis vanum est quærere quid prius fiat ab intellectu

agente, an species, an intelligibile in actu. Verum de necessitate speciei dicemus cum loquemur de ea in q. sequenti.

Secunda opinio est quorundam Thomistarum qui tenent ꝙ intelligibile in actu sit posterius ipsa specie, ita ꝙ nunquã est intelligibile in actu nisi producta sit species. Et intellectus agens ex eo ꝙ illuminat phantasmata non facit ex hoc præcisæ intelligibile in actu, sed ex eo ꝙ illuminat phantasmata, & simul cum phantasmate illuminato producat speciem & per eam fit res intelligibilis actu quæ prius erat intelligibilis in potentia, eo ꝙ per speciem obiectũ repræsentatur tantũ in vniuersali, & sic secundum istos prius natura producitur species, secundario fit intelligibile actu ex vl'i repñtatione.

Sed hæc opinio non videtur consona doctrinæ. b. Thom. nam in. q. disputatis de anima. qõ. 15. inquit ꝙ intellectus agens per phantasmata facta intelligibilia actu causat spẽm intelligibilem in intellectu. Ergo prius videtur velle produci actu intelligibile quam species.

Tertia opinio quæ videtur conformior doctrinæ Thomisticæ tenet ꝙ prius natura fit obiectum intelligibile actu deinde producitur species. Et id quidem sic imaginandum ẽ fieri. Intellectus agens suo lumine illuminat phantasmata nõ sicut medium sed sicut obiectum. Et illuminare hoc modo ẽ facere apparere quod prius non apparebat, sicut lumen facit apparere colores qui prius non apparebant in tenebris. Proportionaliter phantasma sic illuminari est facere quòd in phantasmate appareat quidditas rei sine cõditionibus materialibus per tale lumen, quæ conditiones non sunt apparibiles intellectui sed sensui, sicut licet cum albedine sit in lacte coniuncta dulcedo tamen lumine apparet visui sola albedo, non apparente dulcedine, quæ non visui sed gustui est apparibilis. Per talem autem illuminationem fit obiectum intelligibile actu idest potens mouere actu intellectum possibilem quantum sit ex se, quoniam apparet intellectui per tale lumen non apparentibus conditionibus singularibus. Deinde intellectus agens simul cum phantasmate illuminato obiectiuæ producit speciem intelligibilem re-

pñtatiuam ipſius obi vl'is, quæ recipitur in intellectu poſ̃i, & eſt illud quo formal'r obm vnitur intellectui, & eſt principiũ actuans & determinans intellectum ad intelligendum.

Et ſi forte dicas ꝙ ex quo per illuminationem phantaſmatis fit res intelligibilis actu videtur ſpecies intelligibilis ſuperfluere.

Rñdetur quod non ſupfluit, qm̃ licet per illuminationem fiat obm intelligibile actu, tamẽ vltra hoc eſt neceſſe vt obm vniatur intellectui, ſed non põt vniri p ſubãm ſuam, hoc.n. eſt ꝓprium diuinæ eſſentiæ ꝙ.ſ. vniatur alieno intellectui p ſeipſam, nec põt vniri p phantaſma qm̃ ẽt ꝙ ſit illuminatũ non egreditur ordinẽ rerum materialium, ideo non põt eſſe forma intell's, ergo neceſſe eſt produci formã penitus immaterialem quæ conſtituat intell'm poſ̃em in actu primo & quæ repñtet obm vl'e, & quæ vniat obm intellectui, & hæc ẽ ſpẽs intelligibilis, quæ poſterior natura producitur vt declarauimus Et id vr̃ conſonare dicto.b.Tho.in.2.lib. cõtra gen. ca. 77.vbi dicit ꝙ actio intell's agentis in phantaſmatæ pcedit receptionẽ intellectus poſsibilis, ergo illuminatio qua fit obm intelligibile actu pcedit ſpẽm quæ recipitur in intellectu poſ̃i. Qm̃ igitur hic modus dicendi vr̃ conformior ordini operationum intellectus agentis quas ſupra aſsignauimus, iõ talẽ modum præpono cuicunq; alteri, vt magis conſonum docrinæ Thomiſticæ. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Qõ. 1. De ſpẽ intelligibili: ſi eſt neceſſe eam ponere.

IN HAC quæſtione aduerte ꝙ anteq̃ deueniamus ad reſolutionem inquirendum eſt quid ſit ſpẽs intelligibilis & cuius entitatis ſit. Duo igitur agenda ſunt. Primo quæretur de entitate ſua. Secundo de neceſsitate.

Quantum ad primum aduerte circa hoc duas opiniones. Prima eſt Henrici quem ſequitur Io bac.in.2.ſen. diſt.6. q. 1. Hic non concedit dari ſpẽm intelligibilem diſtinctam realiter a phantaſmatæ, nec ꝓductam ab intellectu agente cum phantaſmate ſiue a phantaſmatæ virtute intell's agentis.

Sed tenet ꝙ phantaſma poſtquam illuſtratum eſt ex præ

sentia intellectus agentis vt species intelligibilis, eo quod potest actu mouere intellectum possibilem. Et quoniã philosophus & Comment. frequenter hoc nomen spẽs, dicit quod semper ac cipiunt spẽm pro illustrato phantasmate vel pro actu intelli gendi. Illud autem phantasma illustratum dicunt esse spẽm intelligibilem expressam.i.per quam exprimitur & pñtatur intellectui possibili qdditas rei sine condõnibus materialibus non autem dicunt impræssam quia negant tale phantasma recipi in intellectu possibili.

Secunda opi est.b. Tho. & Scoti & Iandu.in.3. de anima q.15. Isti tenent quod hæc species est quædam forma intentionalis realr producta virtute intellectus agentis recepta in intellectu possibili vt sit ipsum actuans, qm est ex se in pura po tentia in genere intelligibilium. Vnde est sicut primus actus in intellectu possibili, sicut anima est primus actus in corpore physico. Et sine hac specie non esset intellectio sicut sine specie sensibili non esset sensatio. Et rõ quidem huius nostræ positionis assignabitur simul cum necessitate speciei.

Quantum ad secundum aduerte quod omnes concordant necesse esse eam ponere, sed vnusquisque modo suo. Nam Hẽ ricus & Ioan.bac. dicunt eam necessariam vt actuetur per il lam intellectus possibilis, qui ex natura sua est in potentia essentiali ad intelligendum. Sed tenent quod sufficienter actuatur per phantasma illustratum factum intelligibile actu qd vocant spẽm expressam. At.b.Tho. & Scotus dicunt quod est necesse eam ponere impræssam in intellectu possibili & pdu ctam ab intellectu agente distinctamque realr a phantasmate etiam illustrato, qm cum intellectus possibilis sit in pura potentia ad intelligendum necesse vt constituatur in actu pri mo per aliquam formam quæ recipiatur in eo, & qua sit for maliter intelligens. Et qm phantasma ẽt illustratũ nõ põt reci pi in intellu, quia licet illustratũ tñ materiale ẽ, cũ sit idẽ sm rẽ illustratũ & nõ illustratũ sicut est idem color in luce & in tenebris, ideo vltra phantasma est necesse ponere vnam formam omnino immaterialem productam virtute intellectus agentis & receptam in intellectu qua formaliter actuetur.

Et nota ꝙ fundamentum positionis nostræ stat in hoc. Impossibile est aliquod potentiale essentialiter fieri actu formaliter nisi per aliquod in eo receptum & intrinsecum, sicut impossibile est aliquid fieri actu calidum nisi per calorem sibi intrinsecum. Et hoc principium accepimus supra contra Comment. volentes probare animam intellectiuam esse formam hominis informatiuæ.

Vtraq; opinionum disputatiuæ sustinentur licet negantes speciem impræssam multum extorqueant dicta philosophi & Cômen. Tu aũt sustinebis viam Thomisticam quæ dat de mente philosophi speciem intelligibilem impressam & expræssam quæ quomodo differant dicemus infra. Et vt defendas viã nostram fundabis te super quatuor, ex quibus ruẽt argumenta tenentium oppositum.

Primum est. Intellectus possibilis actiuæ producit & non solum recipit actum intelligendi. Et quoniam dicit philosophus ꝙ intelligere est pati, & super hoc dictum fundãt se tenentes oppositum viæ nostræ, iõ dices ꝙ est verum antecedenter. i. quia primo requiritur ꝙ intellectus recipiat spẽm qua actuetur. Et illud recipere q̃d ẽ pati dicitur a philosopho intelligere non formaliter sed causaliter siue antecedenter.

Secundum est. Phantasma q̃uis illuminatum cum non egrediatur ordinem materialium non põt actuare intellectũ possibilem ad eliciendum intellectionem.

Tertium est. Solum phantasma ẽt illustratum non potest pñtare intellectui quidditatem vniuersalem in esse obiectiuo nisi producatur spẽs quæ sit vniuersalis in repñtando.

Quartum est. Primum q̃d recipitur in intellectu possibili non est ipm intelligere. Et qm̃ Ioan. Bach. sup hoc facit magnum fundamentum eo quod philosophus dicit in. 3. de aĩa tex. 5. Intellectus nihil est eorum quæ sunt añ intelligere, dices ꝙ sumit ly intelligere cãliter & non formaliter. Est autẽ causaliter intelligere actuari spẽ, qua põt intellectus iam positus in actu primo exire in actum intelligendi. Nam & hoc mõ Côment. accipit intelligere in. 3. de aĩa cõmen. 18. cum dicit. Intelligere nil aliud est, quam recipere has intentiones.

Positis his fundamentis videbis soluta omnia argumenta Io.baco.in.2.distin.6.q.1.art.3.ibi. Contra Scotum primo ostendo &c. Similiter videbis soluta arguméta Henrici quibus probat q́ non dentur species impresse, cuius argumenta & responsiones videbis in Capræolo in.1. distin. 35. q.1. contra istam conclusionem ibi. Contra eandem conclusioné arguit Henricus. Hæc de præsenti quæsito dicta sint, qđ partim resolutiue partim directorie pertractauimus, vt & tu habeas occasionem exercendi ingenii.

Quæstio.2. A quo producitur species intelligibilis.

IN HAC quæstione aduerte q́ omnes tenentes speciem impræssam concordant in hoc q́ producitur a phantasmate & ab intellectu agente, quoniam vnum non pōt sine reliquo. Nam intellectus agens requirit phantasma a quo abstrahit speciem phantasma autem requirit intellectū agentem vt color lumen vt illustretur.

Sed de modo huius productionis magna est opinantium diuersitas. Nam aliqui opinantur q́, phantasma causat vt purum instrumentum, intellectus agens vt principale & ꝓximum. Alii opinantur q́, phantasma est agens ꝓximum totale dūmodo illustretur ab intellectu agente, sicut species sensibilis causatur ab obiecto solo puta colore dummodo adsit lumé, ita q́ lumé nō est actiuum spēi sed est rō sine qua nō. Alii opinantur q́ species est partialiter ab vtroq; secundum vtriusq; propriam virtuté naturalem, ita quod phantasma existens in phantasia hominis habet virtutem producendi speciem sed non sufficientem ex se nisi concurrente virtute intellectus agentis. Sicut homo habet virtutem generādi hominem concurrente tamen solis virtute. Similiter intellectus agens habet virtutem producendi speciem sed vt agens vniuersale est necesse vt determinetur ab hoc vel illo phantasmate.

Iterum aduerte diuersitatem opinantium in modo quo intellectus se habet in illustrando phantasma. Nā aliqui opi-

nantur q illustrat aliquid imprimendo in phantasmate, puta aliquam spiritualitatem qua redditur phantasma potens ad producendum speciem. Aliqui autem opinantur q nihil imprimit, sed sola præsentia vel vt ita loquar quasi contactu virtuali facit q quidditas rei apparet intellectui in illa specie vt in idolo suo, & vtranq3 harum opinionum iam tetigimus in.q.3.de intellectu agente.

Cum igitur in hoc tanta sit opinionum diuersitas. & vnaquæq3 se defendit suis fundamentis videtur mihi hoc quæsitum esse purum problema. Et ideo potius est tibi insistendũ auctoritati.b.Tho.quem sequimur quam rationibus quæ ꝑ vtraque parte solubiles sunt. Tu igitur aduerte q mens.b. Tho.fuit speciem produci ab intellectu agẽte & a phantasmate, sed ab intellectu vt principali agente & phantasmate vt instrumento. Et quod hæc sit mens sua patet in.1.quoli. q.2.articu.2.vbi quærit vtrum anima cognoscat per species quas accipit a rebus extra animam. Vbi sic habes, phantasmata mouent intellectum possibilem, non autem ad hoc sibi sufficiunt ex seipsis, cum sint in potentia intelligibilia intellectus autem non mouetur nisi ab intelligibili in actu. Vnde oportet q superueniat actio intellectus agentis.cuius illustratione phantasmata fiant actu intelligibilia. Sicut illustratione lucis corporalis fiunt colores actu visibilis. Et sic patet q intellectus agens est principale agens quod agit rerum similitudines in intellectu possibili, phantasmata autem quæ a rebus exterioribus accipiuntur sunt quasi agentia instrumentalia. Hæc.b.Tho.

Verum vtrum intellectus agens dum illuminat phantasma aliquid in eo imprimat vel non.b.Tho.non explicat. Tu tamen debes sequi partem negatiuam iuxta doctrinam quam posuimus in.q.3.de intellectu agente. Nec te moueat dictum.b.Tho.in.2.contra gent.capi.77. vbi inquit. Per actionem intellectus agentis similitudines rerum eleuantur ad aliquid altius, vt.s. sint abstractæ a conditionibus indiuiduantibus. Ex quo dicto aliqui sic arguunt. Eleuari non est nisi per impræssionem alicuius formæ, qua id quod eleua-

tur fit nobilius & altius, ergo si intellectus agens eleuat phã tasma, imprimit in eo. Sed hæc ratio non cogit. Contingit enim aliquid eleuari & nobilius fieri non solum impressione sed assistentia & coniunctione alicuius superioris. Vnde dico quod intellectus agens eleuat phantasma secũdo modo & non primo, iuxta doctrinam quam dedimus in quæstio. 3. de intellectu agente. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Qõ. 3. Si plures species intelligibiles se compatiuntur simul in eodem intellectu.

IN HAC quæstione antequam ad resolutionem deueniam aduerte q; cum species intelligibilis sit repræsentatiua naturæ specifice, de eadem natura specifica non ꝓducitur nisi vna species intelligibilis in vno intellectu ex quo sequitur ꝙ cum omnes naturæ specificæ distinguantur specie, etiam in eodem intellectu omnes species intelligibiles distinguuntur specie. Si ergo duabus naturis specie distinctis repugnat se simul compati in eodem etiam repugnabit pluribus speciebus intelligibilibus primo aspectu se simul compati in eodem intellectũ licet vt dicemus non sit omnimode eadem ratio.

Pro resolutione igitur quæsiti duo principaliter agenda sunt. Primo ponentur duæ conclusiones responsiue cum probationibus suis. Secundo soluẽda sunt quædam argumẽta, quæ formantur a contradicentibus viæ nostræ.

Prima conclusio. Sicut duabus naturis specie distinctis repugnat simul esse in eodem, secundum esse actu perfectum ita pluribus speciebus intelligibilibus repugnat esse simul in actu perfecto in eodem intellectu, ita quod simul actuent intellectum. vt simul plura inquantum plura intelligat. Prima pars iam probata est a nobis in. 10. metaphysi. qõ. 13. vt videre poteris. Secnnda autem pars probatur a. b. Tho. in. 1. parte. q. 85. arti. 4. sic. Impossibile est idem subiectũ ꝑfici simul pluribus formis vnius generis & diuersaꝝ

ſpecierum,ſicut eſt impoſsibile idem corpus ſimul colorari diuerſis coloribus & figurati diuerſis figuris. Sed omnes ſpecies intelligibiles ſunt vnius generis quia ſunt perfectiones vnius intellectiue potentiæ. Impoſsibile eſt ergo ꝙ idem intellectus ſimul pficiatur pluribus ſpeciebus intelligibilibus ad intelligendum ſimul diuerſa actu. Hæc ratio quantum valeat declarabitur in ſolutione argumentorum.

Secunda concluſio dato ꝙ duæ formæ contrariæ diſtinctæ ſpecie non ſe compatiantur ſimul in eodem ſecundũ eſſe reale naturale, poſsibile tamen eſt ꝙ ſe ſimul compatiantur in eodem ſecundum eſſe intentionale, probatur. Ideo non ſe compatiuntur ſecundũ eſſe naturale qm̃ ſe mutuo corrũpũt cum ſint qualitates contrariæ. Sed hæc actio corruptiua non competit eis ſecundum eſſe intentionale. Vanum enim eſt dicere ſpeciem intentionalem caloris calefacere. Vnde & apud philoſophum ſpecies contrariorum in anima non ſunt contrariæ. Et aduerte ꝙ hæc concluſio eſt de mente. b. Tho. in lib. de ſenſu & ſenſato in expoſitione text. vltimi qui incipit. Vel quem ad materiam. Nam ſic inquit. Non omnino ſe habet in ſenſu & in intellectu ſicut in corporibus naturalibus. Corpus. n. naturale recipit formas ſ̃m eſſe naturale & materiale ſecundum ꝙ hñt inter contrarietatem, & ideo non põt idem corpus ſimul recipere albedinem & nigredinem. Sed ſenſus & intellectus recipiunt formas rerum ſpũaliter & intentionaliter ſecundum eſſe quoddam intentionale ſecundũ quod nõ habent contrarietatem. Vnde poſſunt ſimul recipere ſpecies cõtrariorum. Cuius ſimile poteſt videri in diaphano, quod in vna ꝙ eadem ſui parte immutatur ab albo & a nigro, quia immutatio non eſt materialis ſed ſecundum eſſe intentionale, hæc. b. Tho. ex quibus patet ꝙ ad mentem eius poſſumus concedere duo accidentia intentionalia ſe compati in eodem ſubiecto, & in eodẽ medio. In quo autem ſenſu ſe ſimul compatiantur, an vt res & qualitates licet habeãt eſſe intentionale vel vt ſpecies. Similiter an in actu perfecto vel imperfecto vel in habitu declarabimus in ſolutione argumentorum.

Quantum ad secundum aduerte q Scotus contra illam propositionem.b.Tho.assumptam in probatione primæ cõclusionis scilicet impossibile est idem subiectum pfici simul diuersis formis eiusdem generis,sicut arguit.

Primo in eodem puncto aeris contingit esse plures spẽs intentionales,ergo &c.

Ad hoc dico q species intentionales dupliciter considerantur.Primo vt sunt res & qualitates in genere entium, sic cõceditur q sunt actu in medio. Secundo vt sunt species sensibiles idest vt sunt principium sentiendi ipsi sensui , & sic nonquam sunt in actu perfecto nisi quãdo sensus actu sentit, vnde nego quòd vt sic sint in actu completo in ipso medio sed sunt solum vt in deferente secundũ doctrinã.b. Tho.in.q.de veritate.q.8.ar.14.Nã.b.Tho.intendit q impossibile est idẽ perfici simul pluribus formis eiusdem generis secundũ actũ perfectum & completum. Nam de actu incompleto siue vt in habitu non reputat impossibile vt dicemus sicut non est inconueniens duo contraria se compati in gradibus remissis vt determinauimus in.10.metaphysi.in quæstionibus nostris.

Secundo impossibilitas formarum existendi simul sumitur ex oppositione,sed species oppositorum in intellectu nõ sunt opposite,quoniam ibi non sunt secundum esse naturale,ergo &c.

Ad hoc dico secundũ doctrinã.b.Th. q causa sufficiens & totalis huius incomposibilitatis non est sola oppositio vel repugnantia secundũ esse aut secũdũ diuersum sitũ in partibus vt reperiunt in diuersis corporibus realiter receptis in corpore,& in figuris propter distinctionem situs , sed etiam vnigeneitas formarum.i.quia sunt vnius generis pximi , sicut sunt omnes species colorum. Et si quæras , vnde sit q tales formæ vnigeneæ dato q non sint opposite non se compatiuntur.Dico secundũ doctrinã.b.Tho.in.q.de veri.q.8.art.14.q causa huius est vnitas potentiæ receptiue in subiecto. Nam formæ diuersorum generum recipiuntur in subiecto sm diuersas potentias , vt color recipitur in corpore ppter

diaphaneitatem & sapor propter humiditatem, vnde in pomo stant simul album & dulce, formæ autem vnius generis proximi respiciunt subiectum secundum vnammet potentiam receptiuam, sicut omnes colores respiciunt corpus secundum diaphaneitatem. Est enim color actus perspicui vt declarauimus in lib. 2. Et quoniam sicut potētia respicit actū sic vna potētia vnum actum, & plures potētiæ plures actus, ideo est impossibile vt vna potentia simul plures actus respiciat. Nam si plures respiceret iam non esset vna. Dico ergo ad argumentum quod non adducit causam sufficientem & totalem talis incomposfibilitatis ideo non concludit. Tertio species intelligibiles seruantur simul in eodem intellectu & sunt actu quia sunt subiectiue in intellectu secundum Thomā ergo &c.

Ad hoc dico ꝙ intellectus dupliciter consideratur. Primo vt est res & natura quædam. Secundo vt intellectus est, similiter ipsa species intelligibilis dupliciter consideratur. Primo vt res & qualitas quædam est. Secundo vt est species intelligibilis. i. vt potest constituere in actu in intellectum: vt intellectus est. i. in esse intelligibili non in esse naturæ. Tunc dico ad argumentum, licet conseruentur & inhereant intellectui vt res & qualitates sunt & vt intellectus res est quando etiam intellectus non intelligit tamen non sunt in actu perfecto vt sunt species intelligibiles & vt intellectus est nisi quando actu non mouent ipsum ad intellectionem. Et quoniam plures non mouent simul ad intelligendum plura vt plura sunt, ideo plures species intelligibiles vt intelligibiles, non sunt in actu perfecto simul in eodem intellectu vt intellectus est. Et aduerte ꝙ nescientia huius distinctionis præposite decepit arguentem. Non enim considerauit de specie & de intellectu, nisi sicut formam n aturalem & subiectum suum. Et tamen cōsiderare debebatis de eis in ordine intelligibilium & non solum in ordine naturalium.

Quarto arguit contra illud quod dicit. b. Tho. s. omnes species intelligibiles esse eiusdem generis. Nam non minus distant species lapidis & species cœli quam lapis & cœlum.

Si enim causæ vniuoce distinguuntur genere, & effectus earum similiter species autem causatur ab obiecto, ergo spēs lapidis & cœli non sunt eiusdem generis.

Ad hoc dico ꝙ arguens deficit ex in consideratione distinctionis quam præposui in responsione ad præcedens. Nam admisso ꝙ species lapidis & cœli vt effectus & qualitates distinguantur genere. Nego tamen vt sunt species intelligibiles. i. vt respiciunt intellectum vt ipsius formæ in esse intelligibili ꝙ distinguantur genere, quoniam intellectus noster est forma simplex & vno modo respicit suas species intelligibiles, ex quo sequitur quod si duo intellectus non sunt eiusdem ordinis, nec species eorum erunt eiusdem generis, vnde species intellectus angelici & humani non sunt eiusdem generis.

Quidam autem sequentes viam Scoti sic arguunt. Quando duæ formæ aut duæ actiones nihil abiiciunt a subiecto, possunt simul inesse, vt patet in aere in quo simul recipiuntur calor est lumen. Sed plures species nihil abiiciunt ab intellectu ergo &c. Præterea ratio. b. Tho. non videtur valere, quoniã non est idem iudicium de figuris & de speceibus. Nam figure habent repugnantiam adinuicem propter diuersos situs partium, & ideo non possunt simul esse, sed species non habent repugnantiam, ergo &c.

Ad primum dico ꝙ maior est falsa si formæ sunt eiusdem generis proximi & secundum esse perfectum, ad probationem nego quod calor & lumen sint eiusdem generis proximi.

Ad secundum datur eadem responsio quæ data est ad secundum quia non assignat sufficientem & totalem causam incomposibilitatis. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio. 4. Si species intelligibilis remanet in intellectu postquam cessat intellectus intelligere.

IN HAC quæstione duo sunt agenda. Primo probabitur ꝙ species intelligibilis postquam est recepta in intellectu possibili non corrumpitur etiam ꝙ intellectus

cesset omnino ab intellectione, vt patet in philosopho dormiente. Secundo soluetur dubium quod oritur ex dicto Commentato.

Quantum ad primum aduerte q̄.b. Tho. in. 1. parte. q. 89. ar. 5. probat nec habitū scientiæ nec speciem intelligibilē corrumpi etiam cessante omni intellectione, & fundat se sup doctrinam philosophi in libro de longitudine & breuitate vite, vbi sic inquit. Sunt enim & propriæ corruptiones multas existentium, vt scientia, sanitas egritudo, hæc enim corrumpuntur, etiam non corruptis suis susceptiuis sed saluatis, vt ignorantie corruptio reminiscentia & eruditio. Scientia autē obliuio & deceptio, secundum accidens vero corrumpuntut corruptis naturalibus subiectis. Corruptis enim animalibus corrumpitur & sanitas & scientia quæ est in animalibus. Hæc philosophus. Ex quibus sic arguitur, subiectū scientiæ & speciei est intellectus qui est incorruptibilis vt determinatum est supra. Et non habent contrarium præcipue quantum ad primam operationem intellectus in qua non est per se verum nec falsum nisi per accidens. Et præterea vt dictum est in. q. præcedenti species contrariorum in potentiis cognoscitiuis non sunt contrariæ nec habent repugnantiam ideo se simul compatiuntur in habitu siue in actu imperfecto, vt diximus supra. Si ergo ex doctrina philosophi, oē q̄ corrūpitur corrumpit a suo contrario vel ad corruptionem sui subiecti, & neutra harum causarum insit speciei intelligibili, sequitur q̄ permanet in intellectu post intellectionem, immo q̄ indelibiliter perseuerat in intellectu postquam producta est, loquē do de incorruptione intrinseca & reali. Et id dico, quoniam si consideretur species vt respicit phantasma a quo productum est potest dici q̄ corrūpitur corruptione extrinseca ꝑ quanto corrumpitur phantasma. Sicut & potentia materiæ realiter & intrinsecæ est incorruptibilis, eo quod est ipsa substantia materiæ vt determinauimus in q̄onibus nostris metaphysicalibus. corruptibilis autem est vt respicit hanc vel illam formam quæ abiicitur a materia. Et hæc potest dici corruptio ex cōnotato vt quando corrumpitur relatio ex

corruptione

corruptione termini in via nostra. Cum igitur remaneant post intellectionem principiis actiua propinqua speciei, & subiectum eius, & nulla adsit contrarietas, nulla videtur ratio suadere q post intellectionem non remaneat. Constat autē q in intellectu philosophi dormiētis remanent principia actiua propinqua speciei scilicet phantasma in phantasia & intellectus agens vt lumen. Nec potest dici q humiditas quæ est causa dormitionis impediat conseruationem speciei in intellectu, quoniam non est subiectiuæ in phantasma sed in intellectu qui est virtus non organica, qui nec denominatur calidus nec humidus, vt dictum est supra quando pertractauimus de abstractione intellectus. Secus autem esset de specie sensibili quæ sigillatur in organo, vnde si organum est humidum licet bene recipiat, tamen male retinet vt declarauimus agētes de sensibus interioribus in epithomate nostro in tertio de anima.

Quantum ad secundum aduerte q Commenta. in. 3. de anima in commen. 29. videtur esse contra hanc determinationem. Nam sic inquit. Necesse est vt formæ sint existentes in intellectu secundum velocitatem & rem velocis trāsmutationis non fixam. Et q illę eædem formę sint existētes extra animam in rebus sensibilibus secundum q habitus existit in habente habitum, & res fixa in re patiente. Ex quibus verbis constat q si formæ existentes in intellectu quæ sunt ipse species sunt secundum velocitatem & rem non fixam sed velocis transmutationis, non recipiuntur indelectabiliter in intellectu sed potius vt in transitu.

Ad hoc dicunt qui negant speciem impræssam, q in intellectu non est alia forma nec species nisi actus intelligendi quem constat non habere esse fixum in intellectu, eo q cessamus quando volumus, & est velox quia cum sit actio immanens producitur in instanti. Et sic secundum istos dictum Commen. nō habet difficultatem. Verum quia in via nostra sustinemus speciem impræssam ideo apud nos hoc dictum est difficilius.

Tu igitur relictis multis opinionibus exponentibus ver-

ba Commen. dicit q species intelligibilis dupliciter considerari potest. Primo secundum se. Secundo vt coniuncta actui intelligendi, vel sic, primo vt recepta est in intellectu. secundo vt plenæ actuat intellectum pro actu secundo, vel sic. primo quo ad naturam suam. secundo quo ad vsum. Si primo modo dico q est fixa & permanens per rationem iam allegatam. Si secundo modo, non habet maiorem fixionem quã actus intelligendi, in quo diu persistere non possumus propter laborem phantasiæ. Et in hoc secundo sensu intelligendum est dictum Cõmen. Quod si tu velis intelligere quo ad primnm sensum non est concedendum a Thomista, sic nihil occurrit dicendum. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Qõ. 1. De actu intelligendi, si distinguitur realr specie intelligibili.

IN HAC quæstione inuenio duas extremas opiniones. Quarũ prima est tenentium speciem intelligibilẽ impræssam. Secunda est negantium eam. Qui tenẽt primam viã concedunt distinctionem realem inter actum intelligendi & speciem. Qui autem tenẽt secundam viam, negant hanc distinctionem. b. Thom. & Scotus & Iandunus tenent primam viam. Henricus Aureolus & Ioannes Bachon. tenent secundam. Tu igitur primo formabis viam. b. Thom. & sequentium eum. Secundo solues rationem tenentium oppositum.

Quantum ad primum ponitur hæc conclusio. Actus intelligendi & species intelligibilis distinguuntur realiter. Hæc conclusio est de mente. b. Tho. in. q. de potentia. Dei. q. 8. articu. 1. vbi inquit. Differt actus intelligendi a specie. Nam species intelligibilis qua fit intellectus actu consideratur vt principium actionis. Et ad hanc conclusionem adducitur multiplex ratio.

Prima species reducit intellectum de potentia ad actum intelligendi, ergo distinguitur realiter ab intellectione. Antecedens patet quia intellectus cum sit in pura potentia ſm

ſe non poteſt ſe reducere ad actum niſi per illud per quod conſtituitur in actu primo. Hoc autem eſt ſpecies vt dictum eſt ſupra ergo &c. Conſequentia autem probatur quoniam principium actus intelligendi & ipſe actus ſe habent vt cauſa & effectus inter quæ neceſſario interuenit diſtinctio realis vt determinatum eſt in quinto metaphyſicæ in quæſtionibus noſtris.

Secunda ſi ſpecies eſt idem cum intellectione ergo quod eſt principium productiuum ſpeciei, eſt etiam intellectionis quod eſt falſum. Conſequentia manifeſta eſt, falſitas conſequentis probatur. Nam phantaſma ſimul cum intellectu agẽte eſt principium ſpeciei productiuum, vt dictum eſt ſupra & principium productiuum intellectionis eſt intellectus poſſibilis actuatus ſpecie vt determinabitur infra ergo & cætera.

Tertia ſpecies intelligibilis vt determinatum eſt ſupra remanet in intellectu ſaltem habitu remota omni intellectione, ergo patet ꝙ diſtinguuntur realiter. Sed aduerte quòd apud negantes ſpeciem impræſſam, iſtæ rationes non concludent, quoniam tenent ꝙ phantaſma illuſtratum eſt immediatum motiuum intellectus ad intellectionem. Eſt ergo neceſſe vt prius ſuſtineat dari de neceſsitate ſpeciem impreſſam iuxta determinationem quam fecimus in. 1. qõ. de ſpecie intelligibili.

Quantum ad ſecundum aduerte ꝙ tenentes oppoſitum fundat ſe ſuper duo. Primo dicunt ꝙ non datur alia ſpecies nec alia forma in intellectu niſi actus intelligendi, & qñ philoſophus & Comment. nominãt ſpeciem in intellectu, per ſpeciem non intendunt niſi actum intelligendi. Secundo dicunt ꝙ poſito ꝙ concederent dari ſpeciem impræſſam non datur actus intelligendi vt quid productum realiter ab intellectu actuato ſpecie. Sed dicunt ꝙ per ſpeciem intelligibilem res ſufficienter apparet intellectui in eſſe cognito, & hoc eſt ſecundum eos formaliter intelligere.

Quod igitur non detur ſpecies diſtincta realiter ab actu intelligendi probant tripliciter.

Primo supponitur ꝙ intelligere non est aliud quam menti habere præsens obiectum per modum apparentis siue manifestati. Sicut videre non est aliud quam habere pre oculis obiectum visibile vt apparens. Ex hoc sic arguitur, si species distinguitur realiter ab intelligere, sequitur ꝙ res bis intelligitur & bis apparet intellectui, qđ est superfluum. Consequētia probatur, quoniam cum species intelligibilis sit repræsentatiua & similitudo obiecti, per ipsam apparet obiectum intellectui, & secundum te apparet per ipsum intelligere, ergo bis apparet, & sic bis intelligitur. Sufficit ergo species, & nō est ponendum aliud distinctum a specie in intellectu.

Ad hoc dicitur ꝙ res apparet intellectui per speciem habitualiter, & apparet per intellectionem actualiter, & sic conceditur ꝙ bis apparet, sed negatur ꝙ bis intelligatur, non.n. intelligitur nisi actualiter appareat. Et cum dicitur ꝙ hoc est superfluum, negatur. Superfluum quidem esset si bis appareret actualiter, non autem si semel actualiter & semel habituatur, sicut non est superfluū, philosophū dormientē scire lapidem habitualr̃, & dum vigilans considerat scire actualr̃.

Secundo intelligere vel est similitudo obiecti sicut species vel non. Si datur primum ergo duæ similitudines eiusdem obiecti erunt simul in eodem intellectu quod videtur superfluum. Si secundum, cōtra, quia actus magis immittat̃ obm quam quæcunq; alia similitudo, ergo vanum est ponere intelligere distinctum realiter a specie.

Ad hoc dicitur ꝙ datur primum, & conceditur in eodem intellectu respectu eiusdem obiecti esse duas similitudines, sed vnam in habitu, aliam in actu, nec idest superfluum vt dictum est ad primum.

Tertio dicit Commen. in. 2. de anima comment. 122. ꝙ intentiones rerum in anima sunt comprehensiones, sed intentiones sunt ipse species, ergo species est intellectio. Et in 3. de aīa. commen. 31. dicit ꝙ intelligere non est aliud q̃ recipere intentiones, sed intētiones quas recipit intellectus possibils ab intellectu agente sunt ipse species, ergo species receptæ sunt actus intelligendi.

Ad hoc dicitur in via nostra ꝙ si Comment. intendit hāc prædicationem esse essentialem, intentiones sunt compræhensiones, & hanc, intelligere est receptio intentionis, negan da sunt dicta eius, quoniam ex eis sequitur intellectum possi bilem esse meram potentiam passiuam qd nos non concedimus, quoniam est veræ productiuus intellectionis actuatus specie. Si autem intendit prædicationem illam esse causalem conceditur vt sic exponatur, intentio est compræhensio .i. est causa compræhensionis eodem modo exponatur scda. Sed ex hoc non sequitur identicæ intentionem esse compræhensionem, nec receptionem intentionis esse intellectionem immo sequitur oppositum. qm cā non identificatur effectu. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio. 2. Si intelligere est formaliter & essentialiter agere vel pati.

IN HAC quæstione inuenio tres vias & volo singulas discutere, ex quibus tertia est. b. Tho. iuxta quam determinabo quæsitum

Prima tenet ꝙ intellectus possibilis nullo modo producit intellectionem sed tm̄ recipit, producitur aūt ab intellectu agente secundum hanc viam, sed alio modo secūdū Aureo. & alio mō secundū Iandu. Nam vult Aureolus ꝙ actus intel ligendi non distinguatur a specie intelligibili, cuius argumēta iam soluimus in. q. præcedēti, & vult speciem produci ab intellectu agente, & in hoc bene dicit. Et arbitratur ꝙ intelligere non sit aliud q̄ intellectum possibilem recipere speciem & sic apud ipsum intelligere est essentialiter pati, quoniam recipere est pati, & fundat se super dictum Comment. in. 3. de anima commen. 18. qui dicit ꝙ intelligere non est aliud q̄ intentiones recipere. Sed dictum Commen. in quo sensu concedendum, & in quo sensu negandum sit in via nostra iam exposuimus in quæstione præcedenti. Iandu. autem in tertio de anima. quæstio. 24. tenet ꝙ vltra hoc ꝙ agens intellectus producit speciem producit etiam actum intelligen

di qui recipitur in intellectu poſi, & ſic reſpectu intell's poſis eſt eſſentialr pati. Et dicit Iandu. doctores latinos nõ poſuiſſe vel non inueniſſe hanc viam magis occupati circa thologalia. Sed dicat qũo vult, conſtat q̃ voleus ſeruare imaginationem ſuam, incidit in manifeſta inconuenientia. Nam nõ põt ſaluare q̃ intelligere ſit veræ actio immanẽs contra philoſophum in. 9 meta. tex. 16. Si. n intelligere eſt actiuæ ab intellectu agente & recipitur impoſe, ergo actio immanens nõ eſt ſubiuæ in ſuo agente, & qm̃ Iandu. pp ſuam imaginationem cogitur concedere ꝯñtiam ideo contradicit philoſopho in. 9. metaph. in tex. 16. vbi inquit. Quorum vero non aliud opus præter actionem in ipſis exiſtit actio, vt viſio in vidente ſpeculatio in ſpeculante fœlicitas in fœlice.

Dicit ẽt Iandu. q̃ intellectus agens eſt vnitus poſi ſecundum eſſe ſicut forma ſuo ſubo. Hoc aũt eſt contra Commen. in. 3. de aĩa commẽ. 35. Qui vult q̃ intellectus agens copulet poſi vt agens paſſo donec completa fuerit adeptio totius habitus ſcientifici, & tunc copulatur vt forma. Præterea ex reſponſione Iandu. ſequitur q̃ oẽ agens in ſeipſum agat actione immanenti, quia tunc non diſtinguitur ſubo principium actiuum a ſuo paſſiuo. Et ſic aqua calida infrigidans ſe, & aĩal mouens ſeipſum habent actionem immanentem, quod nullus recte ſentiens concedit.

Scda tenet q̃ reſpectu intell's poſis eſt partialr ſed non totalr agere, eo q̃ intell's poſis eſt cã partialis intellectionis, & ſpẽs alia cã & ꝓducunt diſtincta cãlitate. Et hæc vr̃ eſſe opinio Scoti, de qua loquemur infra qñ quæremus ſi intelligere eſt a ſola ſpẽ vel a ſolo intellectu vel ab vtroq;. Et ſic ſecundum Sco. intelligere non eſt pati niſi concomitanter prout intellectus recipit in ſe intellectionem ꝓductam actiue ab intellectu & a ſpecie vt a duabus cauſis partialibus.

Et ſi dicas q̃ ſm Sco. intell's prius recipit ſpẽm q̃ producat actum intelligendi, ergo intelligere ſm Sco. non ſolum concomitanter ſed añcedenter eſt pati. Rñdeo q̃ apud Sco. p accñs eſt q̃ ſpẽs vt ꝓductiua ptialr ipſius intellectionis informet intellm̃, & iõ ſm ipm nõ niſi p accñs intelligere eſt

añcedenter pati, nũc aũt loquimur de p se. Hæc aũt opinio qũo concordet cum via nostra dicemus infra & qũo non.

Tertia via tenet intelligere esse essentialr̃ agere, qm̃ solus intells̃ producit intellectionem sed non p seipsum præcisæ, cum sit in materia in genere intelligibilium vt declaratum est supra sed mediante spẽ intelligibili p q̃ vt formam suam constituitur in actu primo, non vt res & natura quædam est, sed vt potentia cognoscitiua est. Et tunc cum sit in potentia accñtali põt se reducere ad actum secundum. Et hæc censetur esse sñia. & mens. b. Tho. & Commen.

Sed aduerte q̃ hæc põ põt bñ & male intelligi. Male qdẽ si imaginemur q̃ intells̃ sub spẽ exñs producit intellectionẽ sicut aqua exñs sub calore calefacit. Nam licet aqua denominetur calefaciens, tñ verum est dicere q̃ calefactio est a solo calore. Nec põt dici esse ab aqua nisi quia sustentat calorem. sic & intellectio esset a sola specie denominatiuæ autẽ ab intellectu. Item põt male intelligi si imaginemur q̃ sicut ex forma & materia sit vnum tertium, quod nõ se toto sed solum rõne formæ est actiuum, sic ex intellectu & spẽ fiat tertium quod tm̃ rõne spẽi sit actiuum, nam hoc est falsum in genere cognoscentium, licet sit verum in gñe naturalium; bene aũt intelligitur si imaginemur q̃ ex eo q̃ spẽs quæ est ip̃m obm̃ contentiuæ in esse cognoscibili recipit in intellectu nõ fit aliquod tertium, sed ipse intells̃ fit ip̃m intelligibile in esse cognoscibili, tunc intells̃ factus totus in actu se toto & nõ rõne ptis exit in actum intelligendi. Et ẽm hunc sensum dc̃m est q̃ intelligere est agere essentialr̃. Nec debet dici esse essentialiter & pmixtim agere & pati, sed q̃ est agere essentialr̃, & est pati añcedenter, & concomitanter vt exposuimus. s̃. Et aduerte q̃ si pprie volumus loqui, dẽmus potius dicere q̃ intells̃ intelligens se habet modo actiui essentialiter & modo passiui antecedenter & concomitanter q̃ q̃ sit vere agens & patiens. Tales enim termini non propriẽ verificãtur nisi de agente & patiente actione & passione p̃ntali. Intelligere autem & omnis actio immanẽs, nõ sunt in p̃dicamẽto actionis sed qualitatis vt determinauimus in lib. 9. meta. in q. nostris.

Vnde intelligens & agens immanenti potius habet modum agentis q̃ sit propriæ agens. Et si tu hanc viam consideras di gnificat animam intellectiuam, & eleuat eam supra ordinẽ agentium actione naturali.

Contra hanc viam nostrã non inuenies argumenta diffici lia nisi hæc duo quæ immediate formabimus & soluemus.

Primo si intellectus se toto & non partialiter producit intellectionem, & illam in seipso recipit, ergo efficiens & materia coincidunt in idem numero respectu eiusdem, quod est contra philosophum. in. 5. meta. in cap. de causis.

Secundo cum inter agens, & patiens sit relatio realis in 5. meta, cap. de ad aliquid ergo eiusdem ad seipsum erit relatio realis, quod est falsum, qm̃ rl'o realis requirit extrema distincta realr, idem aũt non distinguitur realr a seipso.

Ad hæc duo argumenta dicunt aliqui Thomistæ concedendas esse ꝯñtias, nec vllum sequitur inconueniens. Essent aũt inconuenientia si intellectus esset veræ & propriæ agens sicut contingit in naturalibus per actiones transeuntes. Sed in huiusmodi actionibus quæ sunt actus perfecti non sunt incõ uenientia, nec illa principia adducta ex philosopho de non coincidentia efficientis & materiæ in idem numero, & de relatione reali eiusdem ad seipsum verificantur in huiusmodi actionibus permanentibus.

Sed hæc rñsio sit vera vel falsa transeat, ego aũt puto tutius esse in via nostra negare vtranq; ꝯñtiam. Nam prima non concludit respectu eiusdem, quia intellectus actuatus specie est efficiens intellectionis & vt nudus est receptiuus eiusdem, silr secunda non concludit, qm̃ rl'o illa non est eiusdem ad seipsum eodem modo sumptum. Nam intellectus vt actuatus specie, & vt præcise intellectus non sunt idem realiter, aliquid enim reale includit intellectus actuatus specie, quod non includit intellectus vt præcise intellectus. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Qõ. 3. Si actus intelligendi est effectiuæ a sola spẽ, vel a solo intellectu poss̃, vel ab vtroq;.

IN HAC quæstione inuenio diuersitatem & vnitatem opinionum, Sed aliter & aliter. Nam omnes Commentistæ & Scotistæ & Thomistæ concordant in tribus conclusionibus vt infra.

Prima. Sola species non est totale productiuum intellectionis. Hæc probatur duplici ratione. Primo si species sola produceret intellectionem, ergo intellectus possibilis tantũ reciperet, ergo dignior esset species ipso intellectu quod nullus recte sentiens concederet quoniam intellectus vel est idẽ cum essentia animæ intellectiue quæ est dignissima inter formas inferores, vel est nobilissima potentia fluens ab essentie animæ. Species autem est forma intentionalis tantum ergo &c. Consequentia autem probatur, quoniã cuius actus est nobilior & ipsum est nobilius, sed si species producit intellectionem & intellectus solum recipit, constat quòd actus speciei est nobilior. Nobilius est enim agere quam pati. Et dicit philosophus in. 3. de anima textu. 19. ꝙ honorabilius est agens patiente & principium. s. actiuum quam materiæ. i. receptiuum, ergo &c. Secundo, sic si species sola producit intellectionem, ergo causa principalis & totalis immo equiuoca esset indignior suo effectu quod est falsum vt patet ex se. Cõsequentia autem sic probatur. Constat apud omnes quòd intellectio est nobilior specie intelligibili qm̃ perficit intellectũ vltima perfectione, si ergo species est totalis causa intellectionis patet ꝙ causa principalis & totalis & equiuoca erit indignior suo effectu.

Secunda conclusio. Solus intellectus possibilis præcise sumptus, & remota quacunq; specie actuante ipsum intelligibiliter non est totalis causa intellectionis. Hæc conceditur ab omnibus sequentibus viam Arist. eo ꝙ, secundum ipsum est pura potentia in genere intelligibilium vt declaratum est supra. Quicquid autem est in pura potentia passiua non reducitur ad actum per seipsum, sed indiget aliquo ente actu vel actuante ipsum, vt determinauimus in q. nostris metaphysicalibus.

Tertia conclusio. Intellectus possibilis simul cum specie

est sufficiens principium pductiuum intellectionis. Oēs Thomistæ & Scotistæ concordant in hac conclo, qm̄ cum non sit sola species nec solus intellectus restat a sufficienti diuisione q̄ sit intellectus simul cum specie.

Sed tu aduerte q̄ non concordāt in vno aliquo sensu conclusionis. Nam Scotus in. 1. distin. 3. q. 7. vbi. Ad qōnem rñ deo, tenet expræsse q̄ vtrunq; concurrit actiue. Sed partialiter & non ex quo. Sed principaliter causa est intellectus. Species autem est causa inferior. Nec sunt veræ subordinate quia spēs non accipit cālitatem ab intellectu nec econuerso, sed vterq; habet causalitatem suam, & put speies producit intellectionem accidit ei q̄ informet intellectum, vnde licet ibi sit vnitas ordinis per se inquantum tali ordine concurrunt ad eundem actum producendum admiscetur tamen vnitas per accidens put ex specie & intellectu fit vnum per accidens sicut ex accidente & subiecto, licet autem species nō accipiat causalitatem ab intellectu nec econuerso, tamen dicuntur duæ causæ partiales, quia intellectio non potest produci nisi simul concurrant, sicut est de patre & matre respectu generationis. Et quidem q̄ intellectus pducat actiue habet p manifesto. Alioquin nō esset in potestate nr̄a intelligere qñ volumus deductis impedimentis. Qd' autem nō solus intellectus pducat iam manifestum est per secundam conclusionem. Quod vero species actiue concurrat non probat quia vr̄ ei necessario sequi. Nam si solus intellectus non sufficit requiritur obiectum vel p seipsum si pōt immediate vniri intellectui vel p spēm mediā quæ sit vice obiecti ergo obm vel species obiecti concurrit actiuæ ad intellectionem.

Hæc est opi. Scoti, quæ quantam veritatem contineat declarabitur infra. Inter Thomistas autem de sensu tertiæ conclusionis est apparens diuersitas. Nam aliqui videntur tenere sensum Scot. etiam ad mentem. b. Tho. Vnde Cap. in. 1. di. 35. q. 1. respondens ad quintum Scoti factum contra primam conclusionem dicit q̄ species intelligibilis non est totale principium intellectionis sed partiale, & sic videtur declinare ad sensum Scoti. Tamen respondens ad quartum

Scoti factum contra eandem conclusionem dicit. Species intelligibilis nō habet rationem potētiæ sed ipse intellectus habet rationem potentiæ, cuius causa est, quia licet tam intellectus quam species concurrant in actu intelligendi tamen intellectus principaliter respicit substantiam actus. Species autem modum actus, vnde ꝙ ille actus sit intellectio habet ab intellectu, ꝙ autem sit huius vel illius obiecti habet a specie hæc illæ. Ex quibus patet ꝙ Cap. videtur declarare modo ad vnum modum ad alium.

Mihi autem videtur tenendum de mente. b. Tho. intellectio sic effectiue a solo intellectu non quidem nudo sed actuato specie, quæ requiritur vt cōstituat intellectum in actu primo & sic actu constitutus producit intellectionem vnde ponimus quod tota substantia intellectionis est ab intellectu effectiue & non partialiter a specie, ita quod species vel obiectum repræsentatum per speciem non cogit sed determinat ac specificat operationem cognoscitiuis, quod ex se est indifferens ad cognoscendum hoc vel illud obiectum.

Tenendo igitur hanc viam declarandum est ꝙ opinio Sco. non est acceptanda, nec fundamentum suum validum est. Vñ aduerte ꝙ Scotus in duobus se decepit. Primo credidit hanc consequentiam valere. Species requiritur ad intellectionem, ergo requiritur vt concurrat actiue, & tamen nō valet qm̄ species nullam actuitatem habet respectu intellectionis. Sed dico ꝙ propter duo concurrit. Primo vt repræsentet obm, vni atqꝫ obiectum intellectui quod non potest vniri per essentiam. Non. n. lapis est in aīa sed species lapidis. Secundo vt actuet intellectum ita ꝙ educat ipsum de potentia essentiali ad actum primum. Sicut & forma substantialis actuat materiam in genere entium naturalium.

Secundo videtur deceptus, quia non considerauit naturā intellectus possibilis. Si enim aduertisset ꝙ est mere potentiā essentialis in genere intelligibilium, & ꝙ potētiæ essentiali rēpugnat actuitas non potuisset intellectum nudum hēre actiuitatem partialr. Qđ autem intellectus nudus sit in potentiā essentiali patet ꝑ Aris. in. 3. de anima tex. 4. quando dicit ꝙ

habet hanc solam naturam q̃ est possibilis vocatus.

Contra hanc determinationem non inuenies argumenta fortia nam quæcunq; probant speciem concurrere ad intellectionem, peccant in hac consequentia, ergo comproducit intellectionem, hæc neganda est, sed concedendum est q̃ determinat & specificat intellectionem, & in hoc videbis soluta argumenta Scoti & aliorum, quæ recitantur & Cap. in. 1. di. 35. q 1. contra primam conclusionem. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio. 4. Si potest esse actus intelligendi sine conuersione ad phantasmata, vel sine vsu phantasmatum.

IN HAC quæstione tria agenda sunt. Primo ponetur cõclusio responsiua. Secundo declarabitur quomodo se habet intellectus ad phantasma ante abstractionem speciei, & quando se conuertit ad illud vt intelligat. Tertio soluentur dubia aliqua.

Quantum ad primum sit hæc conclusio responsiua. Intellectus humanus vt coniunctus non solum quando de nouo acquirit sciẽtiam sed etiã post acquisitã scientiam non potest producere actum intelligendi nisi vtatur phãtasmate in quo relucet & fundatur obiectum suum, hanc probat b. Thom. in. 1. parte. q. 84 art. 7 sic. Si in actu intelligendi siue in acquisitione scientiæ siue post non requiretur phantasma sequit̃ q̃ intellectus non impediretur in actu suo propter lesionem alicuius corporalis organi quod est falsum. Consequentia quidem patet, quoniam intellectus est virtus non organica, non vtens organo corporali ad differentiam ipsius sentire ergo & cætera, falsitas autem consequentis experientia patet. Nam videmus freneticum propter lesionem imaginatiue, & litargicum propter lesionem memoratiue impediri in acquisitione scientiæ & in visu scientiæ acquisitæ, ergo & cætera. Confirmatur signo, nam quilibet experitur quando vult aliqd intelligere q̃ format sibi aliqua phantasmata vt exempla, vt in eis quodammodo aspiciat id qđ

ſtudet intelligere. Et quando volumus diſcipulum docere. admonemus vt formet ſibi per imaginationem ſic vel ſic, & proponimus ei exempla. Quod vtiq; non eſſet neceſſe ſi poſſet intellectus ſine phantaſmate intelligere. Et aduerte quòd ibi ſumitur phantaſma pro ſpecie exiſtente ſiue in imaginatiua ſiue in cogitatiua ſiue in memoriā, omnes enim deſeruiunt intellectui, & impedite impediunt, & indiſpoſite aut diſtracte faciunt intellectum laborare in ſpeculando vt experimur. Vnde Auicen. in. 6. naturalium dicit animam eſſe in continuo propter naturalem mutabilitatem phantaſiæ.

Quantum ad ſecundum aduerte q̃ in doctrina quam tradit. b. Tho. in. 2. contra gent. cap. 73. alio & alio modo reſpicit intellectus phātaſma ante productionem ſpeciei, & quando ſe conuertit ad illud vt intelligat. Et hæc differentia ſtat in duobus. Primo in abſtractione ſpeciei phantaſma ſe habet vt cauſa & mouens intellectum. Diximus enim ſupra q̃ phantaſma virtute intellectus agentis cāt ſpēm & intellectus poſſibilis recipit, vnde comparatur intellꝰ ad ipm̄ vt motum ad mouens. In conuerſione aūt ad ipm̄ ſe habet vt fundamentum & ſpeculum in quo relucet ſpecies intelligibilis, ita q̃ quodammodo modificata in phantaſmate repræſentat non ſolum naturam communem ſed etiam modum exiſtendi in particularibus. Secunda differentia ſtat in hoc phantaſma a quo abſtrahitur ſpecies eſt cauſatum ab obiecto exteriori, vt declaratum eſt in epitomate noſtro in. 3. de anima in tracta. de ſenſibus interioribus. Illud autem ad quod fit conuerſo cauſatur imaginatiua tanquam exemplum & ſpeculū deſeruiens intellectioni. Cauſatur autem ex propoſitione intellectus & Imperio voluntatis. Proponit enim intellectus voluntati q̃ ſine tali phantaſmate non poteſt exire in actum intelligendi circa tale obiectum, & tunc voluntas præcipit imaginatiue vt formet tale vel tale phantaſma. Hoc enim ad ipſam pertinet vt diximus loquentes de ſenſibus interioribus.

Quantum ad tertium aduerte q̃ circa prædictam deter-

minationem insurgunt tria dubia.

Primo posito q non possimus intelligere Pro hoc statu intellectus coniuncti sine phantasmate, dubitatur si hoc est naturale nobis, vel sit ex alia causa.

Aduerte q Sco. in. 1. dis. 3. q. 3. vult pro nullo statu esse naturale homini intelligere per conuersionem ad phantasmate, sed id esse potius penale quam naturale. Verum in hoc non videtur fuisse verus philosophus. Nam si considerasset quod anima intellectiua est media inter sensitiua & intellectualia & ex consequenti quod debet habere intelligere p hoc statu participans de sensitiuo vt cognoscat modum nature vniuersalis prout existit in particularibus, & tamen est verum intelligere quoniam attingit naturā vniuersalem, cognouisset hunc modum intelligendi esse nobis naturalem & non penalem.

Secundo dubitatur. Si conclusio responsiua intelligenda est de omni intellectione tam perfecta & completa quā imperfecta & ratio dubitandi est quia. b. Tho. in. 1. parte vbi supra videtur loqui solum de intellectione perfecta. Dicit. n. quod natura lapidis & cuiuscunq corporei non potest complete & verae cognosci nisi secundū q cognoscitur vt in particulari existens. Particulare autem apprehendimus per sensum & imaginationem, & ideo necesse est vt intellectus cognoscat obiectū suum quod conuertat se ad phātasmata.

Ad hoc dicitur q conclusio intelligenda est vtr. Nam. b. Tho. intendit arguere a minori ad maius sic, minus videtur q in intellectione completa & perfecta indigeat intellectus conuersione ad phantasmata quam in imperfecta, qm intellectus quanto perfectior est in actu suo tanto eleuatior & immaterialior est. Si ergo in intellectione perfecta indiget tali conuersione, multo magis in omni alio imperfecta. Licet igitur. b. Tho. absolute conclusionem posuerit & solum de cognitione completa probauerit tamen sufficienter ex hac completa intellectione innuit q multomagis verificatur in omni alia etiam imperfecta.

Tertio dubitat, quia si intellectus nihil intelligit sine phan

tasmate, ergo necesse est omne intelligibile a nobis esse phantasiabile, quod est falsum qm̃ solum ens corporeum esset a nobis intelligibile, & sic deperiret Metaphysi. nec intellectus seipsum intelligeret nec entia abstracta.

Ad hoc dicitur q̃ intelligibile est duplex, quoddam quidditatiue, quoddam per effectum. Si primo modo sic dico q̃ necesse est ipsum esse phãtasiabile & materiale, quãdo vt dicemus infra proprium & proportionatum obiectum intellectus coniuncti est quidditas materialis. Si secundo modo sufficit ipsum esse phantasiabile per seipsum si est cadens sub sensu, vel habere effectum phantasiabilem & corporalem per quem deducatur intellectus in cognitionem illius. Et hoc modo cognoscit anima seipsam, & quæ sunt remota a sensu vt superiora entia. Non autem cognoscit ea primo modo. vt determinauimus in. 2. metaph. in. q. nostris. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Qõ. 1. de conceptu intellectus quid sit, & si distinguitur ab actu intelligendi.

IN HAC quæstione tria agenda sunt. Primo declarabitur quid sit hic conceptus & qũo nominatur. Secundo quomodo se habet ad actum intelligendi. Tertio soluetur dubium, quod videtur fundari in doctrina philosophi.

Quãtum ad primum dimissis aliorum opinionibus quas longum esset referre, & tu videre poteris in Io. ba. in. 1. dist. 27. q. 1. & in Cap̃. in. 1. dis. 27. q. 2. dico q̃ in via. b. Tho. conceptus est quid ꝑductum per actum intelligendi, & est terminus intellectionis, in quo primo res intellecta cognoscitur & manifestatur intellectui. Et hic conceptus apud Theologum dicitur verbum intellectus de quo nunc non est pñtis considerationis considerare, dr̃ apud Logicum intentio quæ diuiditur in primam & secundam, vt declarabimus in q. sequen. Dr̃ apud philosophũ, ratio vel diffinitio vel similitudo, aut imago rei intellecte ĩ qua relucet & manifesta fit intellũi. Dr̃ via nr̃a spẽs. Sed aduerte q̃ apud. b. Tho. datur in intellectu spẽs præuia intellectioni, de qua loquuti sumus. s̃. quæ producitur illustratione intellectus agẽtis, qua constituit intelle-

ctus in actu primo, quæ est causa intellectionis vel comproductiua vel determinatiua. Et dicitur in via nostra species impræssa, quoniam per intellectum agentem imprimitur in intellectu vt forma in subiecto. Datur etiam species subsequens intellectionem vt terminus eius quæ est imago & similitudo rei intellectæ, & dicitur species expressa, non ad sensum eorũ, de quibus diximus s. qui opinantur phantasma illustratum esse speciem expressam, quia exprimit & manifestat siue patentem facit rem intelligibilem intellectui. Sed secundum viam.b. Tho. dicitur conceptus species expræssa, quia est expressa & producta ab intellectu per actum intelligendi & est veluti ꝓles genitas ab intellectu ideo apud Theologum dicitur verbum, sed de hoc alias.

Quantum ad secundum aduerte q non omnibus scribentibus in via nostra est clarum quid.b. Tho. in hoc senserit. Nam licet id dicat in q.de potentia .q.8. arti.1. q intellectus in intelligendo habet ordinem ad quatuor scilicet ad rem intellectam ad speciem præuiam ad actum intelligendi ad conceptum. Et dicat ibidem q conceptus differt ab actu intelligẽdi quia consideratur vt terminus actionis & quasi quoddam per ipsam constitutum tamen dicunt aliqui Thomistæ quòd ex hoc non sequitur ipsum differre realiter ab actu intelligendi, sed sufficit distinctio rationis. Quod autem non possit differre realiter probat ex eo q intellectio & conceptu se habent vt motus & terminus motus. Sed apud.b. Tho. hæc duo sunt idem realiter, vt patet in expositione sua in.3.phy. declarans naturam & diffinitionem motus, ergo intellectio quæ est vt motus & conceptus qui est vt terminus sunt idem realiter.

Sed hæc ratio non cogit, quoniam maior si est vera, est vera tantum in motibus physicis continuis, intellectio autem non est motus physicus sed motus qui est actus perfecti. Vnde falsum est quòd intellectio sit via ad conceptum eo modo quo motus physicus est via ad terminum, nec se habet vt actus medius inter potentiam & actum. Nec oportet vt cesset intellectio completo conceptu, sicut cessat mo-

tus

tus physicus acquisito termino, propter quod velle concludere identitatem realem inter intellectionem & conceptum ex identitate motus physici cum termino suo est laborare in equiuoco. Dico ergo quod in motu qui est actus perfecti maior non est vera aliter actus moralis & habitus moralis ad quem acquirendum ordinatur essent idem. Dico vlterius quod maior in motibus physicis non est vniuersaliter & absolutæ veræ. Nam illuminatio est terminus motus localis secundum philosophum, & tamen vt patet non sunt idem realiter.

Alii autem vt Capreolus & Herueus, quos reputo præcipuos in hoc proposito tenent quod distinguuntur realiter. Et quidem quod Capreolus id sentiat, patet in primo distin. 27. quæstione secunda ad primum factum contra primam conclusionem secundo loco. Illic declarans quomodo non est contra mentem philosophi per actionem immanentem aliquid produci, tenet conceptum esse quid aliud ab actu intelligendi, & quod comparatur ad ipsum vt habitus moralis ad actum moralem, & vt habitus intellectualis ad actum intellectus. Sed dissimile est in hoc quod habitus moralis permanet remoto actu, non autem conceptus. Quod autem Herueus ad id declinet patet in secundo quolibet. qō. 8. vbi inquit. Teneo vt probabilius quod in intellectu formetur quædam forma quæ non est actus intelligendi licet talis forma sit in eo. Et id sic probatur, Respectu complexorum oīs actus intelligendi vel est dubitare vel assentire vel dissentire. Sed conceptus mentis nullum est istorum, ergo & cætera. Maior videtur manifesta. Minor sic probatur. Quod stat cū quolibet horum actiuum non est aliquod illorum, quia cum isti actus sint oppositi non stat vnus cum alio, puræ enim dubitās nec assentit nec dissentit, nec dissentientes assentit nec econuerso. Sed similis conceptus mentis stat cum quolibet eorum, nam formando conceptum istum, quem ista propositio significat scilicet stellæ sunt pares, vel istum, stelle non mouent motibus propriis quandoque conuenit dubitare, quando dissentire, quandoque assentire, ergo & cætera.

Teneo igitur hanc viam cum Capreolo & Herueo.

Quantum ad tertium aduerte q; contra hanc determinationem non inuenies argumentum alicuius apparentiæ nisi illud qd fundatur super philosophum in libro. 9. suæ metaphysi. tex. 19. vbi ponens differentiam inter actionem transeuntem & immanentem videtur dicere quòd per actionem transeuntem aliquid vltra actionem constituitur qd est finis actionis, per immanentem autem nihil vltra ipsam constituitur, sed ipsa est finis. Cum igitur intelligere sit immanens actio secundum philosophum nihil producitur distinctum realiter ab ipso intelligere.

Huius argumenti, & quæ fuerit intentio philosophi in. 9. metaphy. & in quibus stat essentialis differentia actionis transeuntis ab immanenti & econuerso diffusæ & ex proposito pertractaui in quæstionibus nostris metaphy. Ideo vide illic & facile te resolues, & inuenies q; non repugnat actioni immanenti producere aliquid vltra actionem, aliter non daretur habitus moralis nec intellectualis. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio secunda. Si conceptus veræ diuiditur in intentionem primam & secundam.

IN HAC quæstione aduerte quòd difficultas stat in hoc. Cum secunda intentio ponatur communiter ens rationis vt distinguitur contra ens reale, & omnis conceptus formatus ab intellectu sit quid reale sicut & actus intelligendi, vel sicut terminus actionis realis, videtur q; sit falsum diuidere conceptum in primam & secundam intentionem. Præterea est dictum Auicennæ, & b. Tho. in. 4. metaphy. in expositione tex. 5. q; logica est de secundis intentionibus quæ dicuntur entia rationis.

Vt igitur scias quõ sit verum & quõ non conceptum intellectus diuidi in primam & secundã intentionem tria agenda sunt. Primo ponetur vna distõ. Secundo duæ conclusiones responsiuæ. Tertio soluentur quædam argumenta.

Quantum ad primum distinctio est hæc. Intentio tam prima q̃ scda sumuntur dupl'r .s. obiuæ & formal'r. Prima intẽtio obiuæ est res intelligibilis puta quidditas hoïs vt obta & præsentata intellectui, in q̃ cognoscendam tendit intell'us actuatus spẽ, & ad q̃ ordinat actum intelligendi & conceptũ formandum. Et sic prima intentio idem est quod obm actu præsentatum intellectui per speciem intelligibilem, siue illud sit substantia siue accidens, vnde lapis obiectus intellectui est prima intentio obiectiuæ.

Prima intentio formal'r est conceptus formatus ab intellectu de re obiecta, qui dr̃ rõ vel diffõ rei intellectæ, & fundatur immediate in re obta vt in fundamẽto suæ veritatis, vñ aĩal rõnale vt est diffõ hoïs comparatur ad naturam hoïs sicut prima intentio formalis ad primam intentionẽ obiuæ.

Secunda intentio obiuæ est respectus rõnis qui cõsequitur rem vt est oba intellectui, & p primam intentionem formalem cognitam. Quod qũo & quo ordine fiat aduerte vt declarat Herue. in. 3. suo quolibet. q. 1. & in suo tracta. de secũdis intentionibus q' qñ intellectus quidditatẽ rei in vniuersali intelligit non intelligit eam vt respicit singularia, immo vt abstrahit ab eis, & sic in quadam cõitate & indistõne obiicitur intellectui, vt aũt est sic oba & cognita per primam intẽtionẽ formalem intell's aduertit q; ad eã sic obam consequit̃ quidã respectus qui dr̃ cõitas vel indistõ eo q; quidditas rei vt sic intellecta est cõis oïbus suis inferioribus & indistincta siue inferiora sua sint spẽs siue indiuidua. Et hic quidem respũs est r'o rõnis, eo q' non consequitur rem vt habet esse ad extra, qm̃ ad extra est determinata & distincta in singularibus, sed vt ẽ oba intellectui sitiæ cõdõnibus materialibus, & hic respũs qui est veræ ens rõnis vt distinguit̃ ɔtra ens reale secundũ q' declarat Herue. vbi. s̃. dr̃ scda intẽtio obiuæ quia. s. intell's aduertit scdario q; ad quidditatẽ rei vl'em primo cognitã p primã intentionem formalem cõsequitur talis respũs qui est immediatum fundamentum scdi conceptus quẽ appellamus s̃m intentionẽ formalẽ vt dicemus sicut res primo oba ẽ fundamẽtũ imediatũ primæ intẽtionis formalis, q̃ dr̃ prim' ɔceptus,

Secunda intentio formaliter est secundus conceptus productus & formatus ab intellectu de re vt stat sub illo respectu rationis & immediate fundatur in illo respectu virtute tamen rei sic obiectæ. Vnde aduerte quod postquam intellectus aduertit naturam rei sic intellectam in vniuersali esse cōmunem suis inferioribus secundum prædicationem format conceptum generis si est communis multis speciebus, vel cōceptum speciei si est cōmunis multis indiuiduis actu vel aptitudine, & hæc est secunda intentio formaliter.

Quantum ad secundum formantur duæ conclusiones responsiuæ. Prima est. Conceptus intellectus non diuiditur in primam & secundam intentionem sumptas obiectæ, probatur. Intentio prima obiectæ non fit per opus intellectus, sed est ipsa rei quidditas obiecta intellectui. Sed omnis conceptus intellectus fit per opus intellectus cum sit terminus intellectionis, vt declaratum est in qō. præceden. ergo &c. Secunda autem intentio obiectæ est purum ens rationis qđ a nullo est effectiuæ, nec in aliquo est subiectiuæ. Cōceptus autem intellectus est ens reale & in prædicamento qualitatis est in prima specie, neque enim est minoris entitatis quã actus intelligendi cum sit quid per ipsum productum. & est subiectiuæ in intellectu sicut intellectio & habitus scientiæ est ergo &c.

Secunda conclusio. Conceptus intellectus conuenienter diuiditur in primam & secundã intentionem sumptas formaliter, probatur. Omnis conceptus intellectus vel fundatur immediate in re obiecta intellectui, & sic est prima intentio formaliter quæ dicitur diffinitio vel ratio rei, vel fundatur immediate in illo respectu qui dicitur communitas vel indistinctio, aut in re vt stat sub tali respectu & sic est secunda intentio formaliter quæ vt diximus est ens reale & in prima specie qualitatis, ergo &c.

Quantum ad tertium aduerte quod multi non aduertentes distinctionem datam credunt quod nos teneamus cōceptum intellectus diuidi in primam & secundam intentionem sumptas obiectiuæ. Et super hanc falsam credu-

litatem fundant argumenta sua probantes quod prima inteẽ tio & secunda non sunt conceptus, quod vtique concedimus si sumantur obiectiuæ, & quoniam laborant in equiuoco, & vtraque pars est vera scilicet quod sunt conceptus & non sunt conceptus, vt declarauimus in distinctione suprapo sita, ideo non est immorandum ad recitandum & soluendum ea. Si tamen videre volueris inuenies ea in Capõ. in primo distin. 23. quæstione prima contra primam conclusionem & sunt argumenta Aure. Hæc de præsenti quæsito dicta sint..

Quæstio prima. De obiecto primo intellectus possibilis, si est ens iuquantum ens.

IN HAC quæstione aduerte quod intendimus loqui de primo obiecto intellectus possibilis considerando ipsum absolute idest non inquantum est coniunctus, vel pro statu in quo erit separatus. sed simpliciter vt est natura intellectualis. Vt igitnr resolutæ procedamus. Primo proponemus tres distinctiones. Secundo tres conclusiones responsiuas. Tertio soluentur aliqua argumenta, si soluenda sunt hic.

Quantum ad primum, distinctio prima sit ista, obiectum potest esse primum quadruplici primitate scilicet adequationis temporis resolutionis perfectionis.

Primitas adequationis est in subiecto quando potest potentia in ipsum & non in plus, & aliquo modo in quodlibet cõtentũ sub ipso, sic visibile est obiectum visus vt visus est.

Primitas temporis in subiecto est quãdo potentia potens in aliqua plura quodam ordine. Primo potest in vnum ex his, & ex eo in alia & sine eo non potest in alia. illud vnum dicitur obiectum primum primitate temporis siue generationis, sic literæ sunt obiectum primum in grammatica, qa grammaticus prius cognoscit literas. & per eas sillabas, & per sillabas dictiones, & per dictiones orationem &c.

Primitas resolutionis est quando potentia potens in aliqua plura ordinatæ resoluit omnia ad aliquod vnum & in eo est status, sicut grammaticus resoluit dictiões in sillabas & sillabas in literas, & in illis est status, & sic literæ sunt etiam primum subiectum primitate resolutionis.

Primitas perfectionis est quando potentia potest in aliqua plura inter quæ est vnum perfectissimum, tale dicitur subiectum primum primitate perfectionis, sic albedo est primum subiectum visus hac primitate.

Secunda distinctio. Obiectum est duplex scilicet formale & materiale. Item formale est duplex scilicet quo & quod. Obiectum formale quo est illud per quod aliquid obiicitur potentiæ & mouet eam. Sic lumen est obiectum quo obiicit color visui & mouet eum. Obiectum formale quod est illud quod obiicitur potentiæ & ad quod potentia vt potentia talis terminatur. nec terminatur ad aliud nisi quia cõtinetur sub obiecto formali. Sic color vel visibile est obiectum formale visus quia ad colorem siue ad visibili primo terminat visio, nec terminatur ad albedinem siue nigredinem nisi q̃a continentur sub colore qui est per se visibilis, vt determinauimus in secundo libro. Obiectum materiale est illud qđ obiicitur potentiæ non inquantum potentia est, sed vt est in tali natura vel in statu, & tale obiectum materiale est quasi pars subiectiua obiecti formalis, sicut visibile remissum est obiectum materiale visus non inquantum est visus sed inquã tum est visus in noctua, quoniam vt sic est proportionatum & connaturale visui existenti in tali natura.

Tertia distinctio. Obiectum potentiæ est duplex scilicet motiuum & terminatiuum. Et hæc sic distinguuntur. Quia obiectum vt motiuum aliquando minus commune est quã obiectum vt terminatiuum. Nam vt declarabitur in quæstio. sequenti, licet omne motiuum potentiæ intellectualis possit esse terminatiuum, non tamen omne terminatiuum potest esse motiuum. Et hæc tibi manifesta erunt in quæstione sequenti.

Quantum ad secundum sit hæc prima conclusio respon-

ſiua. Ens vt ens ideſt vniuerſalisſimo modo ſumptum prout in ſe comprąhendit omnes modos entis eſt primum obiectum intellectus primitate adequationis & tẽporis ſiue generationis & reſolutionis, ſed non perfectionis.

Quod primitate adequationis probatur. Nam vnumquodque intelligibile eſt inquantum eſt ens. Vnde dixit philoſophus in primo phyſicorum quod non eſt non contingit ſcire, & intendit quod nullo modo eſt ens nec re nec ratione non poteſt intelligi. Ideo philoſophus in quarto metaphyſicæ annumerat priuationes & negationes inter entia prout appræhenduntur ab intellectu, & vt ſic intelliguntur aliter intellectus non formaret has propoſitiones priuatio eſt negatio formæ in ſubiecto apto. Non eſt ens non ens &c.

Quod primitate temporis & reſolutionis probatur. Quia ſicut in demonſtrationibus ſit reſolutio in aliqua prima principia complexa per ſe nota intellectui in quibus eſt ſtatus in diſcurſu intellectus, ita in inueſtigando quid eſt vnumquodque, fit reſolutio ad vnum primum primo appræhenſum & conceptum ab intellectu, aliter eſſet proceſſus in infinitum & periret omnis certa & determinata cognitio. Sed illud quod primo concipit intellectus vt notisſimum eſt ens, & in ipſum omnes alios conceptus reſoluit, vt inquit Auicen. in prin. ſuæ metaphyſicæ ergo ens eſt primum obiectum intellectus & tempore & reſolutione. Et aduerte quod hæc eſt doctrina. b. Thom. in queſtio. de veritate. q. 1. artic. 1.

Quod autem non ſit primum obiectum primitate perfectionis, probatur. Quia ſub ente vniuerſalisſimæ ſumpto dantur gradus, quorum vnus eſt perfectior reliquo; & inter quos datur vnum ens perfectisſimum continens eminenter omnes gradus entis. Et hic eſt Deus benedictus apud metaphyſicum, ergo. Deus eſt primum obiectum intellectus primitate perfectionis, & non ens vt ens. Et in hac ſententia conueniunt omnes veri & recte ſentientes de Deo.

Secunda conclusio. Ens vt ens non est obiectum formale quo sed quod nostri intellectus absolutæ considerati probatur prima pars sic. Verum est obiectum formale quo intellectus, ergo non est ens vt ens, cõsequentia patet quia vnius potentiæ non sunt duo obiecta eiusdem rationis. Antecedens autem sic probatur. Sicut luce aliquid est visibile, & ideo lux est obiectum quo in visu sic veritate aliquid est intelligibile. Nam ideo aliquid ab intellectu intelligitur quia intellectus ei assimilatur per speciem. In assimilatione autem stat ratio veri, ergo & cætera. Secunda pars sic probatur. Ad rationem entis semper in omni intelligibili terminatur intuitus intellectus, quia vnumquodque est intelligibile & intelligitur inquantum est ens, & inquantum ei debetur esse, ergo est obiectum vt quod nostri intellectus idest vt q͞d attingitur & ad q͞d terminatur actus eius.

Tertia conclusio. Licet ens vniuersalissimo modo sumptum sit obiectum adequatum terminatiuum, non tamen motiuum. Hæc conclusio manifestabitur in quæstio. sequenti. vbi ponemus conclusionem quod quidditas materialis est proprie obiectum motiuum, sed non terminatiuum.

Quantum ad tertium aduerte quod non inuenio argumenta directe militantia contra determinationem factam sed solum reductiuæ sic arguendo. Si ens est primum obiectum intellectus, ergo de eo potest formari vnus conceptus distinctus a conceptu substantiæ & accidentis & aliorum inferiorum, sed hoc est falsum. Consequentia quidem videtur manifesta, quoniam ratio subiecti est medium ad demonstrandum passiones de subiecto, falsitas autem consequentis multipliciter probatur a contradicentibus viæ nostræ. Verum quia vt scias quem & qualem conceptum habent ens scilicet vniuocum vel analogum, est necesse vt videas in quarto libro metaphysicæ, in quæstionibus nostris, de conceptu entis vbi determinauimus quod licet non habeat conceptum vniuocum, tamen non obstat quin sit subiectum in scientia. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Qō.2. Si quidditas materialis est obiectum intellectus nostri coniuncti ita q non possit aliquod abstractorum intelligere.

IN HAC quæstione aduerte q intendimus loqui de obiecto intellectus nostri non absolutæ considerati, sic enim de eo loquuti sumus in.q.præcedenti, sed de obiecto eius vt coniunctus est siue pro statu præsentis vitæ. In hoc igitur ꝓposito aduerte q plures vt Sco.& Aur.& Auerro. impugnant.b.Tho.potius verbis quam sensu eo q non habuerunt nec intellexerunt mentem.b.Tho. Arbitrantur enim q.b.Tho.teneat quidditatem materialem esse primum & formale & adequatum obiectum intellectus nostri coniuncti,quod tamen est falsum, nec ista fuit mens.b.Tho. Pro resolutione igitur quæsiti sic procedendum est. Primo manifestabitur in quo sensu apud.b.Tho. quidditas materialis est obiectum intellectus coniuncti. Secundo declarabitur si hæc duo stant simul,q quidditas materialis sit obiectum intellectus nostri coniuncti,& q pro hac vita possit intelligere entia separata.

Quantum ad primum resoluo propositum per duas conclusiones. Prima est quidditas materialis ē obiectum Proportionatū & connaturalem intellectus nostri coniuncti. Hæc cōclusio est de mente.b.Thom in tota doctrina sua præcipue super Boetium de trinitate.q.1.arti.3 .Cuius declaratio & probatio stat in hoc. Cum anima per quam intelligimus nō sit substantia separata sed forma alicuius materiæ, & in ea sint duæ potentiæ intellectiue.s. passiua quæ est intellectus possibilis & actiua quæ est intellectus agens illud est obiectum proportionatum & connaturale intellectui possibili ꝑ hac vita quod exit in actum idest fit intelligibile actu ꝑ potentiam actiuam idest intellectum agentem, quia potentiæ passiuæ debet correspondere suum actiuum. Sed intellectus agens non facit quidditatem substantiæ abstractæ intelligibilē actu,quoniā cum sit immaterialis est ex se intelligibilis actu facit autem intelligibilem actu quidditatem sub-

stantiæ materialis, qm̃ cum sit materialis necesse est vt abstrahatur a conditionibus materiæ lumine intellectus agẽtis modo quo diximus supra agentis de operationibus intellectus agentis, ergo quidditas substantiæ materialis est primum primitate scilicet generationis & proportionatum & connaturale obiectum intellectus coniuncti. Et aduerte q; per quidditatem substantiæ materialis intelligo quidditatem sumptam in vniuersali rei composite ex materia & forma, de qua potest haberi phantasma, a quo potest abstrahi species intelligibilis lumine intellectus agentis. Et hæc est doctrina quam communiter tenent & defensant veri Thomistæ.

Secunda conclusio, licet quidditas substantiæ materialis sit primum obiectum motiuum intellectus nostri coniuncti nõ tamen est totale & adequatum terminatiuum. Prima pars probatur. Quia intellectus possibilis cum sit potentia passiua cui correspondet intellectus agens vt proprium actiuũ non potest ab aliquo moueri nisi in virtute intellectus agentis sed virtus intellectus agentis non se extendit nisi ad illud de quo potest haberi phantasma, vt dictum est supra tale autem est sola natura materialis vt patet, quoniam immateriale vt sic non cadit sub sensu nec sub phantasia. Ergo sola quidditas substantiæ materialis est primo motiua intellectus coniuncti. Secunda autem pars manifesta est, quoniam actus intelligendi potest terminari ad relationem & priuationem & ad ens rationis, & potest terminari ad existentiam substantiæ separate, quoniam ex sensatis & præcipue ex motu eterno concludimus illam existere vt conclusit philosophus in.8.libro physic.& in libro.12. metaphysicæ. Et de hoc formauimus quæstionem in libro.12.metaphysic.vt videre poteris.

Contra hanc determinationem arguit multipliciter Aureo.in Cap̃.in.1.distin.2.q.1. contra tertiam conclusionem. Sed nolo in eis immorari. Laborãt.n in equiuoco, qm̃ concludit q; quidditas materialis non est obiectum terminatiuũ adequatum intellectus coniuncti, quod & nos tenemus. Cũ quo tamen stat q; sit motiuum proportionatum & conna-

turale. Nec. b. Tho. aliud sentit. Ideo transeant sua argumenta, quæ per teipsum & videre & soluere poteris ex conclusionibus præmissis.

Quantum ad scd̃m, licet de eo iam loquuti sumus in lib. 2. meta. in. q. nostris, tamen ꝑ præsenti doctrina tria agemus & præcipue quia Ian. in. 3. lib. de aïa. q 37. insurgit cõtra. b. Tho. Primo igitur pertractabitur opi. b. Tho. Secundo opi. Scoti, Tertio defensabitur via. b. Tho. Quarto quid sentiunt in hoc antiqui expositores philosophi.

Opi. b. Tho. stat in duabus conclusionibus. quarum prima est. Intellectus coniunctus non potest intelligere quidditatiue substantias abstractas. Antequam probetur conclusio declarandum est quæ sit cognitio proprie quidditatiua in via b. Tho. Vnde aduerte q̃ aliud est cognoscere quidditatem & cognoscere quidditatiue. Nam cognoscere quidditatem est per aliquem conceptum siue a priori siue a posteriori attingere rei quidditatem. Vnde ille qui cognoscit cãm p effectum dicitur attingere quidditatem cãæ, q̃m oĩs effectus infert cãm. Sed cognoscere quidditatiue est per essentiam rei cognite vel p spẽm sufficienter rep̃ntatiuã & ꝓpriam d̃ñam attingere rei quidditatem. Et aliqui addũt, vel p effectũ adequãtem virtutem suæ cãæ. Et hæc ꝓpriæ dr̃ cognitio quantum ad quid est. Prima aũt dr̃ cognitio quia est. Stante hac declaratione ꝓbatur conclusio ad mentem. b. Tho. sic. Omne qđ intelligitur pro p̃nti statu intelligitur p spẽs abstractas a phantasmatibus. Sed nulla ex hmõi speciebus est sufficiens ad rep̃ntandum naturam & quidditatem substantiæ abstracte, q̃m quidditates rerum sensibilium quarum similitudines sunt tales specie abstracte, sunt alterius rõnis & inferioris ordinis ab essentiis substantiarum immaterialium, ergo impossibile est intellectum coniunctum cognoscere quidditatiue substantias separatas, sumendo cognitionem quidditatiuam in suo proprio significato vt declarauimus.

Scd̃a cõcl'o. Intellectus cõiunctus põt ex effectibus & a sensatis cognoscere entia abstracta quia sunt & multa p̃dicata sibi intrinseca & essentialia. Hæc conclusio est de mẽte p̃hi &

Commen. & nos probauimus eam in. 2. metaph. & in. 12. in quæstionibus nostris vbi docuimus quõ philosophus ex motu eterno deuenit in cognitionem motoris eterni, cuius substantiam necesse est esse actum & non potentiam, immaterialem, indiuisibilem inalterabilem &c. Hæc oïa inuenies in lib. 12. metaph. in. q. nostris.

Opi Scoti est a nobis pertractata in li. 2. metaphy. in. q. nostris vbi declarauimus quomodo Scotus non veræ dissentit a via. b. Tho. Sed decipitur Sco. in hoc q credit omnẽ cognitionem qua attingitur rei quidditas posse dici quidditatiuam, quod nos negamus vt est declaratum in prima conclusione. Tu igitur vide eius opi. & solutionem rationum suarum. in. 2. metaph. in. q. nostris.

Et qm̃ Iandu. in 3. de anima in. q. 37. insurgit contra viam nostrã pro Auerroistis, ideo nõ sufficit soluere rationes Sco: Sed intendo soluere etiam rationes Iandu. ne videatur ipse solus præualere contra viam nostram.

Aduerte igitur q recitans opi. b. Tho. dicit. Opinio quorundam expositorum latinorum & præcipuæ fratris Tho. fuit q intellectus noster vnitus corpori non potest intelligere substantias abstractas quãtum ad earum quidditates. Addunt tamen isti q potest eas intelligere quantum ad esse. Cõtra igitur sic arguit.

Primo nulla forma impeditur a sua nobilissima operatione per vnionem eius ad propriam materiã, quia illa vnio nõ esset naturalis ipsi formæ. Sed intelligere quidditatem substaniæ abstracte est nobilissima opatio animæ humane, stat. n. in hoc eius fœlicitas ex. 10. Et hic corpus autem humanũ est eius propria materia, ergo &c.

Ad hoc nolo adducere responsionem quam ipse adducit & contra quam instat. quoniam impertinens est viæ nostræ, sed respondens dico q anima non impeditur coniuncta corpori a sna nobilissima operatione eo modo quo est apta habere illam, est autem apta per effectus sensatos habere & nõ aliter pro præsenti statu & sic eam habet vt declarauimns in conclusione secunda.

Secundo, anima humana aut est nata intelligere substã tiam separatam per substantiam ipsius animæ, aut per speciem impræssam a substantia separata, aut per speciem caussatam a phantasmate. Si primo modo, tunc cum vnio eius ad corpus non remoueat substantiam animæ, non impediet cognitionem substantiæ separate. Si secundo modo, corpus non impediet receptionem illius speciei. quia rece-ptio alicuius speciei non impeditur per corpus nisi habeat dispositionem contrariam dispositioni quam requirit illa species. Sed corpus humanum non habet dispositionem impeditiuam receptionis illius speciei, nisi qui fingat si ne ratione.

Ad hoc dicitur q̃ est nata intelligere per speciem sibi impræssam a primo principio vel ab ipsa substantia separata sufficienter eiusdem repræsentatiua, & quando probat qđ corpus non impedit receptionem talis speciei quia non habet dispositionem contrariam &c. dico q̃, non est quia corpus habeat dispositionem contrariam, sed quia intellectus possibilis ex ordine naturæ non est aptus vt cõiunctus actuari nisi virtute intellectus agentis, cuius virtus non se extendit nisi ad speciem extrahibilem ex phantasmate.

Tertio quæratur ab istis si quidditas substantiæ separate differt ab esse vel non. si non, ergo si intellectus coniunctus cognoscit esse, cognoscit quidditatem cum sint idem realiter. Si sit, quæritur vtrum cognoscat hanc alietatem vel nõ. Si non ergo loquæris de eo quod non cognoscis, & sic non est disputandum tecum, si sic, & non per sensum, ergo per intellectum. Sed non potest cognosci diuersitas inter duo nisi cognito vtroq; eorum, ergo si cognoscit intellectus coniunctus esse diuersum a quidditate in substantia separata cognoscit quidditatem.

Ad hoc dicitur, q̃ esse est diuersum ab essentia in omni abstracto ſm viam nostram præterquam in primo principio, & conceditur q̃ intellectus cognoscit hanc diuersitatẽ, & cognoscit vtrunque extremum, sed non cognitione quidditatiua in sensu declarato in prima conclusione, vnde

Iandu. deficit eodem fundamento quo & Sco. vt patet per secundam conclusionem.

Vltimo aduerte q, Iandu. in eo q, dicit. Dicunt enim scilicet Thomistæ q, intellectus noster vnitus nõ intelligit substantias abstractas, ex quo sequitur contra eos q nullo modo intelligit eas nec quo ad quidditatem nec quo ad esse qd' est contra positionem eorum, quoniam concedunt quo ad esse, & consequentia patet per locum a toto in modo ad partem suam negatiue Hæc Iandu. In quibus ostendit se non habuisse nec penetrasse sensum viæ nostræ. Nos enim non dicimus non posse intelligere substantias abstractas, sed quod non possumus quidditatiue, vnde supra posuimus duas conclusiones vnam negatiuam alteram affirmatiuam. Quapropter si Iandu. facit hanc consequentiam. Non cognoscimus eas quidditatiue, ergo nullo modo cognoscimus eas, patet q, non est vera. De illo modo arguendi a toto in modo ad partem negatiue, non curamus quia non tangit viam nostrã nam concedimus quod cognoscimus abstracta sed nõ quidditatiue.

Quantum ad id quod senserunt antiqui expositores Ari. de cognitione abstractorum pro hac vita aduerte quod apud eos est magna ambiguitas, & præcipue quæ fuerit mens philosophi in hoc. Nam licet in 3. de anima text. 36. promiserit se id tractare posterius, tñ quomodo & vbi id determinauerit non clare constat secundum eos ex eius libris, quoniã vt inquit Albert. forte ille liber in quo id pertractat excidit ex manibus nostris, vl' si id determinauit, hoc fecit in lib. 10. Ethi. secũdum Albert. vbi asserit fœlicitatem humanam pro hac vita consistere in speculatione diuinorum entium. Verũ quia philosophus non expræssit modum talis cognitionis, ideo inter posteriores fuit maxima diuersitas, qui licet cõueniant in hoc q, cognoscere possumus abstracta quidditatiue, diuersos tamẽ modos inuenerunt quos recitat Cõmen. in. 3. de anima commen. 36. ac reprobat modo suo. Demum suum proprium ponit quem credit præstantiorem cæteris. Sed nec ipse demonstrat. Et quoniam de his opinioni-

bus tractatum ordinaui. & eas reprobare conatus sum, qui in cipit. Quoniã apud philosophos veteres & Theologos &c. ideo recurre ad ipsum. Si tamẽ diffusius videre volueris anti quorum sensus & præcipue Comment. vide. Io. bachonem in. 1. sent. q. 1. prologi, per totum primum artic. Illic inuenies q̃ attribuit Comment. intellectum possibilem non aliter intellligere separata nisi vt relucent in phãtasmatibus vel in suis effectibus. Quod si sic esset non longe distaret a sensu. b. Tho. Idem videtur sentire Iandu. in. 3. de anima. q. 37. circa fi. ibi. Ad primam rationem in principio quæstionis adductam. Et sic patet quod quasi ratione & veritate coactus credens impugnare. b. Tho. incidit sensum eius, licet oblique. Hæc de præsenti quæsito dicta sint. Et hic termino quæsita de anima intellectiua. In quibus ideo diffusior fui vt præstetur addiscenti via paulatim ascendendi ad subtiliora pertractata a Theologo in hac materia. Sequitur de anima vt est motiua corporis.

POSTQVAM determinauimus dubia de anima vt intellectiua est, in vltimo loco huius. 3. libri determinabimus dubia de anima vt est motiua corporis. Et incipit pars hæc in. tex. 40. Quæsita autem quæ hic determinã tur patent infra.

1 Quod sint genera potentiarum animæ, similiter & spẽs.
2 Si potentiæ animæ sufficiunter diuiduntur per rationales & irrationales.
3 Si in homine sunt tres appetitus realiter distincti. s. voluntas irascibilis & concupiscibilis & nõ sunt plures nec pauciores.
4 Si intellectus & voluntas sunt potentiæ realiter distinctę similiter sensus & appetitus sensitiuus.
5 Si potentia appetitiua est motiua secundum locum.
6 Si phantasia est motiua secundum locum.
7 Si intellectus practicus differt realiter a speculatiuo an tã tum ratione.

8 Quomodo est verum qꝛ intellectus & appetitus secundũ vnam communem speciem mouent.
9 Q ũo est verum qꝛ intellectiuum & consiliatiuum magis differant quam irascibile & concupiscibile.
10 Si philosophus per organicum mouens a quo est principium & finis motus in animali intendit cor, & posito, qꝛ sic quomodo in corde est principium & finis motus, & qũo motus cordis est sicut motus in circulo, & qũo omnis motus in animali incipit a corde.
11 Si animalia imperfecta mouentur localiter & quid mouet ea.
12 Si omne corporeum habens intellectum habet etiam sensum siue sit genecabile siue ingenerabile siue corruptibile siue incorruptibile.
13 Si ratio philosophi qua probat tactum necessarium animali concludit.
14 Si omnes sensus sentiunt tangendo.
15 Si ea in quibus dominatur terra possunt habere sensum tactus.
16 Si solus tactus est necessarius animali.
17 Si præter tactum est necessarius animali sensus cõis.

Explicit summa quæstionum quæ pertractantur inferius.

QVAESTIO PRIMA.

Quod sunt genera potentiarum animae similiter & species.

HABET AVTEM DVBITATIOnem mox quomodo oportet partes animae dicere & quot. Tex. 41.



N HAC .q. aduerte q; de numero potentiarũ aĩæ possumus loqui in gñe & in spẽ. In gñe quidem iam determinauimus in. 2. li. in. q. 13. q; aĩæ sunt tres, & quatuor gña viuentium. & quinq; gña potentiarum aĩæ. s. vegetatiuũ, sensitiuum, intellectiuum, appetitiuum, s̃m locum motiuum. Quãtum aũt ad numerum potentiarum in spẽ inuenio duas opiniones, quarum vtranq; ptractabo improbans primam & sustinens scdam.

Prima dicit q; tot sunt spẽs potentiarum aĩæ, quot sunt oba distincta spẽ in rerũ natura, & intentũ suũ pbat dupl'r. Primo sic, Potentiæ distinguuntur p actus & oba, ergo qualis est distõ in obis talis est in potẽtiis. ergo distõ specifica obiectorum causat distõnem specificam in potentiis. Præterea adducit hæc opinio p se dcm phi in. 3. physico. tex. 11. Posse sanari & posse infirmari non sunt idem sicut sanari & infirmari non sunt idem. Constat aũt q; sanari & infirmari distinguuntur spẽ, sunt quasi motus contrarii, ergo potentiæ ad hos motus sunt distinctæ spẽ. Idem iudiciũ dicit esse de potentiis aĩæ, & sic concedit q; potentia videndi albedinem di-

stinguitur specie a potētia videndi nigredinem, eo ꝙ istæ visiones sunt contrariæ. Hæc fuit opinio Ianduni in. 3. de aïa q. 38. vt videre poteris.

Sed hæc opinio continet absurda, & est contra philosophum. Absurda quidem continet, qm̄ sequitur ꝙ in vno organo puta in oculo Socratis sint centum potentiæ visiuæ distinctæ spē, immo tot quot colorum spēs videri pn̄t. Idem sequitur de odoratu & aliis sensibus. Item ꝙ tot sint intell's in Socrate distincti spē, quot intelligit intelligibilia distincta spē, quæ nullus sani capitis concederet. Quod aūt sit contra philosophum patet in lib. 2. de aïa tex. 107. inuestigans pluralitatē specificam tactus dicit sic. Vnusquisq; sensus est vnius totius contrarietatis vt visus albi & nigri. Et clarū est apud oēs expositores ꝙ loquitur de vnitate specifica, quæ dr̄ atoma. i. formaliter indiuisibilis, ergo hæc opinio est relinquenda. Ad probationes suas respondebitur in fine quæsiti.

Secunda opi. quæ est Thomistica & peripatetica tenet partem negatiuam. Et qm̄ Iandu. in fine suæ prædictæ qōnis dicit hanc opinionem non fundari in rōne, sed in quadam consuetudine qua sic opinantes sunt consueti audire ꝙ visus est vna potentia, similiter auditus &c. ideo intendo adducere rationem super quam fundatur.

Aduerte igitur ꝙ potentiæ sunt in duplici dr̄ia. Quædam sunt contractæ ad naturā materiæ & pn̄t dici pōæ naturales. Quædā sunt ꝯtractæ ad nām aïæ & pn̄t dici pōæ aïasticæ. Primæ quidē multiplicant̄ specifice f̄m ꝙ multiplicant̄ spēs formarum quas recipiūt. Et huius rō est, quia nā materiæ. s. ꝓxima diuiditur f̄m singulas rerū spēs quas respicit vt ꝓpria potentia ꝓprium actū. Nam cum quilibet actus recipiatur in ꝓpria materia formæ distinctæ spē requirūt materias ꝓprias siue ꝓximas distinctas spē. vt determinauim⁹ in. 8. & in. 12. lib. met. Et hac de cā philosophus in. 3. physi. tex. 11. loquēs de his potētiis naturalibus dicit ꝙ posse infirmari & posse sanari distinguunt̄. Et Cōmen. in. 12. meta. in cōmē. 11. dicit ꝙ numerus habilitatum in materia, est secundum numerū specierum. Scdæ aūt. i. ꝯtractæ ad nām aïæ nō de necessitate sic

multiplicantur, eo ꝙ aīa est altioris gradus q̄ sit ipsa natura. Nā aīa vna numero exн̄s, mouet corpus ad contrarias dн̄ias locales, qđ non facit natura vt patet in igne, qui ex sui natura mouetur sursum tm̄. Cum igitur aīa sit altioris gradus ꝯñs ē vt potentiæ suæ ēt sint altiores ita ꝙ non diuersificentur spē pp distōnem specificam obꝫorum in esse naturali, sed pp distinctionem specificam obiectorum in esse sensibili. Sensibile autem vt sensibile diuersificatur specifice secundū diuersum modum immutandi sensum. & qm̄ oēs colores quantūcunqꝫ distincti specie secundum esse naturale, eodem modo immutant visum. s. pure intentionalr tam ex parte medii q̄ ex pte organi, ideo spectāt ad visum vnum specifice. Idem dico de sono respectu auditus &c. Patet igitur ꝙ hæc opinio non ex consuetudine audiendi sed ex conuenienti rōne pcedit. Nūc superest soluere rationē inductam pro alia opinione, & exponere dictum philosophi in. 3. physic.

Ad rationem igitur quæ fuit Ianduni dico ꝙ obiectum sumitur dupliciter. Primo vt est res. Secundo vt est obiectum potentiæ non distinguuntur per obiecta vt res sunt, sed vt obiecta. Stat autem duo distingui specifice vt res & naturæ sunt, non autem vt obiecta, quoniam possunt respici ab vna potentia animæ sub vna ratione formali. Sic est in proposito de albedine & nigredine respectu visus, & de amaro & dulci respectu gustus.

Ad auctoritatem adductam ex tertio physicorum patet ꝙ philosophus loquitur de potentiis contractis ad naturam materiæ Non autem idem potest trahi ad potentias animæ quoniam illæ & istæ nō sunt eiusdem ordinis. Et hac de causa deceptus fuit Iandunus iudicans eodem modo de vtrisqꝫ. Qui si aduertisset quoniam potentia rationalis vna existens est duorum contrariorum vt sciencia medicinæ sani & egri. Et tamen est alia potentia naturalis ad sanitatem, & alia ad egritudinem, secundum illud adductum ex tertio physicorum posse sanari est aliud a posse infirmari non fecisset idem iudicium de potentia naturali & de animastica. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Qō.2. Si potentiæ aīæ sufficienter diuiduntur ꝑ rationales & irrationales.

Hi autem scilicet diuidunt per rationem habentem & irrationalem. Tex. 41.

IN HAC quæstione aduerte ꝙ difficultas stat in hoc, quia philosophus in eodē tex. in. 3. de aīa improbat hanc distōnem vbi dicit ꝙ vegetatiuam quæ plantis inest & oībus viuētibus & sensitiuam neqꝫ sicut irrōnabilem neqꝫ sicut rōnem hñtem ponet quis vtiqꝫ facile. In. 1. aūt Ethi. in fine approbat hanc diuisionem, & memoratur eiusdem in. 3. de aīa. Vnde inquit. Dicuntur aūt de hac. s. de aīa & in exterioribus sermonibus. i. in libris de aīa quædam sufficienter, vtendum ipsis, puta hoc quidem irrōnabile ipsius esse, hoc vero rōnem habēs. Et postq̄ declarauit ac subdiuisit vtrunqꝫ membrum diuisionis fundat virtutes intellectuales & morales super ꝑdictam diuisionem. Cum igitur hic improbet eā, & illic approbet vr sibi contrarius. Præterea oīs aīæ potētia vel est cum rōne & sic est rōnalis, vel non cum rōne & sic est irrationalis, ergo non debuit eam philosophus improbare.

Vt igitur videas ꝙ nulla est repugnantia in dictis philosophi ꝑponitur distō. deinde duæ cōclōnes, & vltimo loco manifestabitur ꝙ philosophus non est sibiipsi contrarius.

Distō est hæc. Diuisio potentiarum aīæ pōt fieri dupl̄r. Primo considerando aīam absolutæ. Secundo considerando aīam contracte, puta vt est anima humana.

Prima conclō. Si fiat primo mō, hæc diuisio ꝑ rōnale & irrōnale non est conueniens, quia non verificatur in qualibet aīa. Nam vegetatiua vt patet non habet potentias quarum alique sunt rōnales alique non, similiter sensitiua in bruto ergo &c. Añs patet, ꝯñtia ꝓbatur, quia oīs bona diuisio debet sufficienter euacuare naturam diuisi. Nam ideo hæc est conueniens. Aīalium aliud rōnale aliud irrōnale, quia non pōt inueniri animal quod non contineatur sub altero membro diuisionis.

Scda conclō. Si fiat scdo mō, est conueniens. Nam in aīa

humana vt declarat philosophus in fi. 1. Ethi. Oís eius põa vl' est irrõnalis vel rõnalis. Sed irrõnalis est duplex quædã quæ nec habet rõnem, nec ꝑticipat rõne, nec est apta obedire rationi, & hæc est potentia vegetatiua, quæ dr̃ irrõnalis negatiuæ sicut lapis non videns, qui nec est aptus videre. Quædã aũt licet non hẽat rõnem est tñ apta obedire rõni imperanti sicut filius pr̃i aut seruus dño, & hæc est potẽtia appetiua sensitiua ex ꝯñti potentia sensitiua & motiua ſm locum, & de his loquemur infra. Vñ hæc ꝑs aíæ licet essential'r sit irrationalis, quia nõ habet rõnem, tñ non dr̃ irrõnalis mere negatiuæ sicut ꝑs vegetatiua. sed dr̃ irrõnalis priuatiuæ quia ẽ apta obedire rõni, sil'r rõnalis est duplex, quædam est rõnalis in seipsa & essential'r, & hæc est ꝑs intellectiua, quædam rõnalis ꝑticipatiuæ. & hæc est quæ licet non sit rõnem hñs essential'r tñ rõnem audit, & est apta ei obedire, & hæc est pars sensitiua non absolutæ sed in homine in quo põt esse virtus moralis. Ex quibus patet ꝙ ꝑs sensitiua præcipue appetitiua in homine dr̃ irrõnalis ꝑ essentiam, & rõnalis per participationẽ.

Ex prædictis constat nullam esse repugnantiam in dictis philosophi. Nam in. 3. de aía reprobãs prædictam diuisionẽ, ió fecit quia considerabat de aía & de potentiis aíæ absolutæ & vl'r: iuxta q̃ considerationem nõ verificatur prædicta diuisio, vt declaratum est per primã concl'onem. In. 1. aũt Ethi. approbans dictam diuisionem ió fecit, quia considerabat de aía & potentiis ens non absolutæ sed ꝯtractæ. s. de aía humana vt humana. i. vt in ea põt esse hítus virtutis. Vñ in eodem loco inquit. Contemplandum itaqꝫ & ciuili de anima, cõtemplandum autem horum gratia, & inquantum sufficiẽter habet ad quæsita idest non absolutæ sed pro quanto sufficit negocio morali. Et iuxta hanc considerationem verificatur ꝑdicta diuisio vt patet per secundam conclusionem.

Ad argm̃ aũt, cum dr̃ ꝙ oís potentia aíæ vel est cum rõne. vel non cum rõne, rñdetur quòd hæc diuisio non est vera strictæ loquendo & ꝓpriæ nisi in aía humana, quæ vna existens est real'r vegetatiua, & sensitiua, & vt sic est sine rõne essential'r. & est intellectiua, & vt sic est rõnalis essential'r, &

vt sensitiua adiuncta gradui intellectiuo est rationalis partici patiuæ. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Qõ. 3. Si in hoĩe sunt tres appetitus realr distincti. s. voluntas irascibilis & concupiscibilis, & non sunt plures nec pauciores.

In rõnatiua uoluntas fit. In irrõnali aũt concupiscentia & ira. Si autem tria in anima, in unoquoque erit appetitus. Tex. 42.

IN HAC quæstione sic procedendum est. Primo declarabitur qũo distinguitur appetitus intellectiuus qui dicit voluntas ab appetitu sensitiuo qui dr concupiscentia & ira. Secũdo declarabitur ꝑ quid distinguitur concupiscentia quæ solet appellari cõcupiscibilis ab ira quæ solet appellari irascibilis. Tertio declarabitur quare appetitus intellectiuus nõ distinguitur in duos appetitus sicut appetitus sensitiuus. Quarto ponetur conclusio responsiua ad quæsitum. Quinto remouebitur dubium.

Quantum ad primum aduerte ꝙ appetitus inclinationem importat rei in finem vel in bonum suum. Talis inclinatio formam rei consequitur, forma aũt rei vel est naturaliter impressa vel est appræhensa. Si est naturaliter impræssa ad eam sequitur inclinatio naturalis in bonũ suum. quæ dr appetitus nãlis, quo appetitu nãliter inclinatur vnũquodq; in bonum suũ, vt graue deorsum & læue sursum, & vnũquodq; agẽs i suam propriam opationem. Si est forma apprǽhẽsa, vel est appræhensa ꝑ intellm vel ꝑ sensum. Si primo modo ad eam sequitur inclinatio quæ dr appetitus intellectiuus. & hic est voluntas, quæ prosequitur bonum & refugit malum appræhẽsum ꝑ intellectum. Si scđo mõ ad eam sequitur inclinatio quæ dicitur appetitus sensitiuus, quia prosequitur bonum & refugit malum appræhensum ꝑ sensum, & dr concupisci bilis & irascibilis. Patet igitur in quo distinguũtur appetitus intellectiuus & sensitiuus.

Quantum ad secundũ est duplex opinio Prima dicit q in hoc differunt, quia concupiscibili prosequimur bona sensualia idest quæ sensum delectant, & irascibili diffugimus ac repellimus mala sensualia.

Sed hæc opinio non est vera, qm̃ sicut p eundem appetitum naturalẽ, natura rei puta lapis recedit a loco discõuenienti puta loco sursum, & tendit ad locum conuenientẽ. i. deorsum quæ duo loca se hñt ad lapidem vt malum & bonum. & sicut idem intell's eodem desiderio naturali refugit ignorantiam vt malum & quærit sciam vt bonum & perfectionem suam, sic aĩal eodem appetitu sensitiuo refugit malum puta egritudinem & desiderat ac prosequitur bonũ & sanitatem.

Et ideo scd̃a opinio dicit q in hoc differunt, quia aĩal p cõcupiscibilem psequitur conuenientia sensui, & abhominatur disconuenientia ac contristatiua. p irascibilem aũt aggreditur impedientia, & pulsat ɔtraria resistentia quæ nos phibere cõtendunt ne consequamur optata. Aduerte tñ q irascibilis ita habet psecutionem boni & fugam mali ardui. sicut & concupiscibilis respectu boni & mali non ardui. Nam si videtur nobis quod possumus superare impeditiuum boni desiderati, irascibilis insurgit & p eam pugnamus contra ipsum cum spe victoriæ. Et hæc est prosecutio, quæ fit p spem & audaciã quæ sunt passiones irascibilis. Si autem iudicamus non posse superare nec obtinere, tũc irascibilis refugit & cedit. Et hæc est eius fuga quæ fit p desperationem & timorem. Et de his passionibus satis loquuti sumus in epitomate nostro sup. 3. de anima in tractatu de potentia motiua. Patet igitur in quo differunt concupiscibilis & irascibilis, & quomodo vtraq; habet prosecutionem & fugam sibi propriam.

Quantum ad tertium aduerte q ideo non multiplicatur, quia ratio propter quam plurificatur appetitus sensitiuus deficit in appetitu intellectiuo. Nam ideo plurificatur appetitus sensitiuus, quia sequitur appræhensionem particularem boni, quæ apprææhensio multiplicatur sicut etiam multiplicantur sensus. Et ideo quia alia modo apprææhenditur bonum particulare vt conueniens & delectabile, & alio mõ vt

arduum ad obtinendum, ideo ad bonum particulare apprehensum vt conueniens ordinabitur concupiscibilis, ad bonum autem particulare apprehensum vt difficile ad consequendum ordinatur irascibilis. Sed hæc ratio deficit in appetitu intellectiuo, quoniam respicit bonum vniuersale apprehensum ab intellectu. Quando autem aliqua potentia respicit suum obiectum sub ratione vniuersali, non diuersificatur per differentias particulares contentas sub illa ratione communi. Vnde quia visus respicit visibile inquantum coloratum, & non inquantum album vel nigrum, non plurificatur secundum diuersas species colorum. Sic in proposito quia voluntas respicit bonum vniuersale, & non hoc bonum vt conueniēs vel arduum, ideo non est necesse vt plurificentur appetitus in parte intellectiua sicut plurificantur in parte sensitiua.

Quantum ad quartum ponitur conclusio responsiua quæsito, sunt tantum tres potentiæ appetitiuæ in anima, vna in parte rationali siue intellectiua, duæ in parte sensitiua, & omnes sunt realiter distinctæ. Prima pars sic probatur. Omnis potentia animæ appetitiua sequitur bonum appræhensum, quia non tendit per desiderium animali in incognitum. Appræhensio autem boni vel est super bonum vniuersale, vel particulare. Si primo modo sic ad eam sequitur appetitus intellectiuus qui non plurificatur ratione supradicta. Si secundo modo sic ad eam sequitur appetitus sensitiuus qui distinguitur in duos vt supra dictum est, & ratione super allegata, ergo &c.

Quod autem omnes sint realiter distinctæ manifestatur sic. Voluntas est in gradu intellectiuo. Appetitus sensitiuus in gradu sensitiuo. Sed intellectiuum & sensitiuum distinguũtur genere, quæ autem distinguuntur genere distinguuntur realiter, ergo & cætera. Præterea sicut se habet intellectus ad sensum, sic voluntas ad appetitiuum sensitiuum. Cõstat autem ꝙ intellectus & sensus distinguuntur realiter, ergo & cætera.

Quod autem in appetitu sensitiuo distinguatur realiter

concupiſcibilis ab iraſcibili probatur dupliciter. Primo quia aliud eſt obiectum concupiſcibilis.ſ.bonum delectabile, & aliud obiectum iraſcibilis ſcilicet bonum arduũ ſed diſtincta obiecta arguunt diſtinctas potentias, vt declaratum eſt in li. 2. Secundo ſic, paſſiones concupiſcibilis & iraſcibilis repugnant adinuicem. Nam experimur ꝙ accenſa concupiſcentia minuit iram, & accenſa ira minuit concupiſcentiam, ergo ſignum eſt ꝙ diſtinguuntur realiter, quia nihil ſibiipſi ſecundum idem repugnat & contrariatur.

Quantum ad quintum aduerte ꝙ determinationi factae videtur obſtare appetitus naturalis qui eſt in homine ſicut & in quacũq; alia natura, & de quo dixit philoſophus ĩ principio ſuæ metaphyſicæ ꝙ omnes homines natura.i.naturali appetitu ſcire deſiderant, ergo in homine non tantum tres ſed quatuor ſunt appetitus.

Ad hoc dicitur ꝙ hic quærimus de appetitu qui eſt ſpecialis potentia animæ, & non qui inuenitur in quacunq; natura tam animata quam inanimata. Appetitus autem naturalis conſequitur omnem rei naturam, nec eſt quid particulare in animali nec in homine, nec eſt potentia fluens ab anima ſenſitiua nec intellectiua, ideo non ponit in numerum cum appetitu intellectiuo nec cum ſenſitiuo, Nam vt voluntas & concupiſcibilis & iraſcibilis ſunt quædam naturæ habent appetitum naturalem ideſt inclinationem in ſuam propriam operationem. Et de hoc appetitu naturali quid ſit, quomodo diſtinguatur ab intellectiuo & ſenſitiuo iam loquuti ſumus in.q.noſtris metaphyſicalibus ſuper. 1. metap. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio.4. Si voluntas & intellectus ſunt potentiæ realiter diſtinctæ ſimiliter appetitus ſenſitiuus & ſenſus.

Videntur autem hæc duo mouentia aut appetitus aut intellectus. Textu. 48.

IN HAC quæstione inuenio duas opiniones. Prima quidem est eorum qui tenent distinctionem realem inter essentiam animæ & potentias suas, inter quos annumeratur. b. Tho. vt iam determinauimus in lib. 2. in. q. 12. Et isti tenent partem affirmatiuam. Secunda est eorum qui negant pluralitatem in potentiis animæ realem, ad quos videtur declinare Iandunus in. 3. de anima in. q. 39. isti tenent partẽ negatiuam. In hac igitur quæstione sic procedendum est. Primo firmabitur opinio tenentium partem affirmatiuam, quæ est etiam b. Thome. Secundo recitabitur opinio opposita, & soluentur fundamenta sua quæ adducit Iandunus.

Quantum ad primum ponitur hæc conclusio responsiua, intellectus & voluntas, sensus & appetitus sensitiuus distinguuntur realiter probatur, potentiæ subordinate, inter quas est ordo naturæ, & quarum vna pendet ab alia in operatione sua, ita q, actus vnius supponit actum alterius distinguuntur realiter. Hæc est manifesta, qm̃ nihil ordinatur ad seipsum, nec pendet a seipso, nec supponit seipsum sed aliud sed voluntas subordinatur intellectui quoniam subsequitur appræhensionem boni factam ab intellectu. Et appetitus sensitiuus subordinatur sensui qm̃ subsequitur appræhensionẽ boni particularis factam a sensu puta a cogitatiua. Et voluntas pendet in operatione sua ab intellectu, qm̃ bonum intellectum concurrit ad volitionem, vt determinauimus in lib. 9. metap. in. q. nostris idem dico de sensu & appetitu sensitiuo Et actus voluntatis supponit actum intellectus vt patet ex cõditione præcedenti. Idem seruatur inter sensum & appetitum sensitiuum, ergo patet apud intellectum bene dispositũ q, distinguuntur realiter.

Prætera potentiæ quæ habent obiecta diuersa formaliter distinguuntur realiter. Sed voluntas & intellectus sensus & appetitus sensitiuus habẽt obiecta diuersa formaliter, quoniam obiectum intellectus est ens, obiectum voluntatis est bonum. Constat autem q alia est ratio entis, alia ratio boni obiectum sensus est ens particulare obiectum appetitus sen-

sitiui est bonum particulare, quorum est ratio diuersa proportionaliter sicut entis & boni, ergo &c. Et aduerte q̧ hanc rationem defensauimus in lib. 2. in q. 11. vbi declarauimus quomodo duo obiecta licet non sit distincta realiter sed solum formaliter sufficiunt ad realem distinctionem potentiarum & soluta sunt argumenta tenentiũ oppositũ vide illic.

Quantum ad secundum aduerte q̧ Iandunus in. 3. de anima in. q. 39. declinat ad quosdam qui dicunt intellectum & voluntatem esse idem realiter & distingui sola ratione. Idem dicunt de appetitu sensitiuo & potentia sensitiua indicatiua boni & mali in homine quæ dicitur cogitatiua. Et modus quidem positionis eorum quo ad intellectum & voluntatẽ talis est. Eadem potentia dicitur intellectus secundum q̧ est virtus naturalis substantiæ immaterialis & abstractæ. Sed dicitur voluntas inquantum ad eius actum. s. ad intelligere bonum vel malum sequitur aliquis motus qui est prosecutio vel fuga boni vel mali intellecti. Et similiter isti dicunt q̧ intelligere bonum humanum & ipsum velle sunt vnus actus realiter sed differunt rationem, Nam ille actus dicitur intelligere inquantum est actus secundus receptus in potentia abstracta, & dicitur velle inquantum ad ipsum consequitur motus ad prosequendum vel fugiendum bonum vel malum humanum intellectum.

Modus autem positionis eorum quo ad potentiam sensitiuam iudicatuã boni & mali humani quæ est ipsa cogitatiua & appetitiui sensitiuum talis est. Eadem potentia dr̃ sensitiua cognoscitiua boni particularis, & mali humani inquantum est virtus animæ receptiua speciei rei. Et eadem dr̃ appetitus inquantum ad eius actum cõsequitur motus localis animalis. Et silr̃ idem est actus realiter cogitare, & appetere bonum cogitatum. Sed dr̃ cogitare, ꝓut est a virtute cogitatiua. Et dicitur appetere, ꝓut ad ipsum consequitur motus localis aut totius, aut partis. Hic est modus põnis eorum, qui potius est imaginetur q̃ rõnem fundatus quæ sit alicuius efficacie. Nam probandam identitatem realem inter voluntatem & intellectum Iandu. in fauorem illius positionis sic arguit.

quod vtiq; est imposſibile eidem.

Ad ſecundam nego conſequentiam. Nam vt determinaui alias, voluntas non neceſſitatur ab intellectu ꝑ hac vita reſpectu cuiuſcunq; boni propoſiti quo ad exercitium, licet neceſſitari poſſit quo ad ſpecificationē actus. Sed Iandu. loquit̃ de exercitio, ideo cōſequentia ſua non valet. Poteſt enim voluntas etiam ꝑ illo tunc ſuſpendere actum ſuum, ita quod nec velit nec nolit. Dici etiam poteſt q̃ conſequens non eſt falſum qm̃ radix libertatis & neceſſitatis eſt ab intellectu vt declarauimus in li. 9. meta. in. q. 4. Quid ergo inconuenit ſi voluntas non poteſt non velle bonum, qñ intellectus offert ſibi bonum ex quo non poteſt contingere aliquod malum, puta ſummum bonum.

Ad rationem qua probat ſenſum & appetitum ſenſitiuū eſſe idem realiter ex dicto philoſophi, reſpondetur q̃ philoſophus ꝑ ly non alterum non intendit identitatem realem ſed identitatem in ſubiecto vt exponit Comment. in commen. 29. & b. Tho. & Egidius, & intendit philoſophus in hoc contradicere Platoni, qui vt inquit. b. Tho. in alia parte corporis ponebat organum appetitiui, & in alia organum ſenſitiui. Contra quem replicat philoſophus qđ iā ꝓbauerat in lib. 2. in tex. 19 videlicet q̃ ſenſitiuū & motiuū ſm̃ locū, & appetitiuū non diſtinguuntur ſubiecto, quia inueniuntur in eadem parte deciſa ab animali imperfecto vt in verme & in cauda lacerte. Et de hoc iam loquuti ſumus in. 2. lib. in. q. 9. vt videre poteris. Stat autem q̃ aliqua ſint idem ſubiecto, & tamen ſunt diſtincte res, vt patet de caliditate & ſiccitate in igne. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Q.ō. 5. Si potentia appetitiua eſt motiua ſecundum locū.

Videntur autem hæc duo mouentia. ſ. ſecundum locum aut appetitus aut intellectus. Tex. 48.

IN HAC quæſtione aduerte q̃ ſtat difficultas in hoc. Philoſophus in li. 2. in. te. 27. diſtinguens ſiue numerās genera potentiarū dixit ea eſſe quinq;. ſ. vegetatiuum. ſen-

sitiuum appetitiuũ secundũ locum motiuũ & intellectiuum hic autem dicit ꝙ appetitiuũ est motiuũ secundũ locum, ergo sunt tantũ quatuor, & sic videt̃ philosophus sibi ꝯtrarius.

Pro concordantia philosophi inuenio duas vias, quarum prima dicit ꝙ diuisio põarum posita in. 2. lib. in tex. 27. fuit secundũ famositatẽ. Vtrum autem esset vera sicut & famosa tunc philosophus non curauit scrutari. Sed in. 3. libro. postq̃ de omnibus animæ potẽtiis cõsiderauerat inuenit ꝗ non est necesse distinguere motiuũ secundũ locum ab appetitiuo. Cuius signum est ꝗ in. 3. lib. in text. 52. replicans eandem diuisionem dimittit motiuum secundũ locũ, & tamen in illa diuisione compræhenduntur omnia genera potentiarum. Sic enim inquit. Diuidẽtibus autẽ animæ partes si secundũ potẽtias diuidunt & separant, valde multe fiunt. vegetabile sensitiuum, intellectiuum, consiliatiuum, adhuc appetitiuum.

Sed hæc opinio non est ad mentem Commenta. qui tenet ea quæ dicit philosophus in li. 2. in tex. 27. esse manifesta, ea autem dicuntur manifesta, quæ patent per se esse vera, & non quia ex eo solo ꝗ sunt famosa. Et verba Commẽ. in cõmen. 27. sunt hæc. Et sermo eius. s. Aristo. in hoc capitu. est manifestus. Nec suffragatur huic opinioni dictũ philosophi in. 3. lib. in tex. 52. qm̃ illic non intendit replicare diuisionem generum potentiarum ex integro. Sed excludere diuisionẽ quam faciebant antiqui, diuidentes potentias animæ in tres & non plures. s. irrationalem irascibilem & cõcupiscibilem, contra quos dicit philosophus ꝗ plures sunt, & exemplificat de vegetatiuo & sensitiuo &c.

Alia est igitur opinio quam credo esse veram. Et dicit ꝙ triplex est potentia motiua. s. directiua vel impulsiua. Secunda est imperatiua motus. Tertia est executiua motus poten tia directiua est potentia cognoscitiua vt intellectus vel phantasia. Vnde aduerte ꝙ intellectus dicitur potentia cognoscitiua vt appræhendit obiectum puta bonum, & dicitur potentia motiua directiua, quia offert & proponit appetitiui bonum cognitum vel malum sub ratione prosequendi vel fugiendi. Idem intellige de potentia phantasiæ vt sub se con

præhendit imaginatiuam & cogitatiuam vel extimatiuam. Potētia imperatiua motus est appetitus intellectiuus vel sensitiuus. Potentia executiua motus est virtus diffusa in membris & musculis complantata in corde vt in primo principio vel in aliquo proportionali. Dico igitur q̃ philosophus in li. 2. in text. 27. distinguens motiuum secundum locum ab appetitiuo intendit de motiuo executiuo & non de imperatiuo nec directiuo. In. 3. autem lib. in tex. 48. sumit motiuum directiuum quod realiter est idem cum intellectu vel phantasia & motiuum imperatiuum quod realiter est idem cum voluntate aut appetitu sensitiuo Et sic nulla est repugnantia in dictis philosophi. Et aduerte q̃ infra in text. 55. tanget aliqualiter de motiuo executiuo. Sua tamen consideratio completa est in paruis naturalibus in libro de motu animalium. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio. 9. Si phantasia est motiua secundum locum.

Multi enim præter scientiam sequuntur phantasias, & in aliis enim alibus non intellectus neque ratio est sed phantasia. Textu. 48.

IN HAC quæstione aduerte q̃ non est dubium vtrum phātasia sit motiua secundum locum imperatiua vel executiua motus id enim iam declaratum est in. q. præcedenti q̄d non, sed dubium est an sit motiua directiua & impulsiua vt videtur innuere philosophus in hoc tex. in quo ponit intellectum & phātasiam in eodem ordine motiui. Dicit. n. si aliq̄s posuerit phantasiā sicut intellectum quendā Constat aūt q̃ ponit intellectum vt motiuum directiuum, ergo & phantasiam. Difficultas autem stat in apparenti repugnantia quæ v̄r esse in dictis philosophi. Nam dicit hic in tex. 48. q̃ multi. s. homines dimissa scientia. i. dictamine rationis sequuntur in motibus. i. actionibus suis phantasias, & sunt illi qui nō rōne ducunt sed impetu & phantasia impellit & incitat ad aliquid agēdū. In aliis aūt aīalibus id cōstat, q̄m cum careant intellectu & rōne mouentur sola phantasia. Sed oppositū huius v̄r dicere in. 2. lib. in tex. 154. Vbi assignās rōnem q̃ opinio dif

fert a phantaſia ſic arguit. Cum opinamur difficile aliquid aut terribile ſtatim compatimur, ſimiliter autem & confidendum, ſecundum phantaſiam autem ſimiliter nos habemus ſicut ſi eſſemus conſiderantes in pictura difficilia & confidentia, & intendit q̄ quando opinamur aliquo difficile aut terribile ſtatim commouemur paſſione timoris ad fugiendum & euitandum illud, & quando opinamur aliquod confidendum ſiue ſperandum ſtatim mouemur ex paſſione ſpei ad conſequendum, ergo opinio eſt principium motiuum. Sed quando imaginamur aut phantaſiamur aliquod terribile aut confidendum non commouemnr ad euitandum vel fugiendum nec ad proſequendum, ſed habemus nos ſicut qui vidēt terribilia aut appetibilia depicta, qui ex huiuſmodi non cōmouentur, ergo ſicut pictura non eſt principium motiuum ſic nec phantaſia. Videtur igitur philoſophus ſibiipſis contrarius.

Pro concordantia huius apparentis repugnantiæ propono diſtinctionem de phantaſia & actu ſuo per quam apparebit ſolutio repugnantiæ. Aduerte igitur quod appræhenſio intellectus de aliquo terribili vel conuenienti poteſt fieri duobus modis, ſic & actus phantaſiæ. Primo contingit quod intellectus appræhendit ſimpliciter aliquod terribile vel confitendum, & tamen non iudicat nec concludit illud eſſe fugiendum vel proſequendum, ſicut qui conſiderat atrocitatem belli naualis, & dignitatem principatus, & tamen non deliberat illud fugiendum & hoc procurandum, & ad talem ſimplicem appræhenſionem nec ſequitur cōpaſſio nec motus, quia eſt appræhenſio modo ſpeculatiuo. Secundo contingit q̄ intellectus ſic conſiderat de re terribili, vel conuenienti q̄ concludit hoc eſſe fugiendum illud autem proſequendum, tunc ad talem appræhenſionem ſequitur compaſſio & motus, quia huiuſmodi conſideratio eſt modo practico, eodem modo dicendum eſt de phātaſia. Nam aliquando occurrit phantaſiæ aliquod terribile vel cōfitendum ſuper quo phantaſiatur quid quale quantum ſit abſq̄ hoc q̄d exiſtimet tale eſſe fugiendum vel proſequendnm, ſicut qui

imaginatur

imaginatur terribilem exercitum inimicorum, & victoriam ducis contra inimicos suos, & vltra imaginationem nõ procedit, & tunc per phantasiam sic considerãtes nõ cõpatimur nec commouemur, sed hẽmus nos vt intuẽtes imagines terribilium aut delectabilium. Aliqñ autem occurrit phantasiæ aliqđ terribile vel delectabile circa quod non solum immoratur in imaginando. sed etiam extimat illud nobis nociuũ vł proficuum ideo esse diffiniendum vel prosequendum, & tũc sequitur in nobis compassio & motus aut fuge aut prosecutionis, & se habet in illo casu phantasia vt intellectus non solum simpliciter considerans, sed opinans & cõcludens de intellectu aut fugiendum aut prosequendum esse.

Ex his patet ꝙ in dictis philosophi nulla est repugnãtia. Nam in. 2. lib. in tex. 152. intendit de phantasia in primo sensu. In lib. autem. 3. in text. 48. intendit de ea in secundo sensu, quare &c. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio. 7. Si intellectus practicus differt realiter a speculatiuo vel tantum ratione.

Et qui practicus est differt a speculatiuo fine. Tex. 49.

IN HAC quæstione inuenio duas vias. Vna quidem tenet partem negatiuam, & hæc ẽ via in qua communiter conueniunt expositores inter quos est. b. Tho. vt declarabitur. Altera autem tenet partem affirmatiuam, & est via pticularis quam sequitur Iandu. Igitur pro resolutione quæsiti primo pertractabitur via quam sequitur. b. Tho. Secundo via quam sequitur Iandu. & soluentur rationes suæ.

Quantum ad primum aduerte ꝙ. b. Tho. in. 1. pte. q. 79. art. 11. ptractans hoc quæsitum ponit hanc conclõnem. Intellẽs practicus & speculatiuus non sunt diuersæ potentiæ, cuius rõ est hæc. Dñæ accñtales alicuius obti non diuersificant potentiam. Hæc patet, nam quia accidit colorato ꝙ est obm visus esse hominem aut asinũ magnũ aut puum, hæc nõ diuersificant visum sed ab eadem potentia visiua apphẽdunt.

Sed appræhendere rem vt ordinabilem ad opus aut non ordinabilem sunt drïæ quæ accidunt appræhensu p intellm. Sed intellectus practicus & speculatiuus nõ differunt nisi his differentiis accidentalibus. Nam intellectus speculatiuus est qui quod appræhendit non ordinat ad opus sed ad solam cõsiderationem veritatis. Practicus autem est opposito mõ. vt vt patet ex. 2. &. 6. meta. Non ergo sunt duæ sed vna potentia realiter, quæ secundum vnam rationem dicitur speculatiuus & secundum aliam practicus.

Quantum ad secundum aduerte q Iandu in. 3. de aïa in q 36. tenet q sunt duæ potentiæ distinctæ realr, & probat dupliciter. Primo quia actus sunt diuersi. s. intelligere ens ordinabile ad opus & intelligere, ens non ordinabile ad opus, ergo diuersificant potẽtiam. Añs notum, probatur ꝯñtia, quia apud philosophum vt visum est in. 2. lib. potentiæ diuersificantur per actus. Et scito qꝫ tm̃ magnificat hanc rõnem, qꝫ ponit tot potentias, aïæ quot sunt obа specifica vt res sunt, & sic ponit tot visus in homine quod sunt species colorum, & tot odoratus quod sunt species odorum, & de hoc iam locuti sumus supra contra Iandunum.

Ad hanc suam rõnem rñdentes dicimus qꝫ ignorauit quæ sit diuersitas actuũ ex qua causatur diuersitas realis in potentia. Non. n. oïs, sed illa tm̃ quæ procedit a diuersa rõne formali ipsius obi, non vt res est, sed vt obm est: sicut iam docuimus in. 2. lib. Et quoniam operabile & non operabile non diuersificant ens vt est obm intellectus, sed vt res est, ideo non infertur distõ realis potẽtiarum intellectiuarum ex intelligere operabile & intelligere non operabile. Vnde ad antecedens suum dico q illi actus non sunt diuersi diuersitate procedente ex diuersa rõne formali obi intellectus vt obiectum est, & propterea ratio sua nulla est.

Scdõ pbatur idẽ ex dicto philosophi in. 6. Ethi. vbi inqt. Supponant duo rõnem hñtia. i. duæ potentiæ rõnales. Vnũ quidem quo speculamur talia entium quorũ principia non contingit alr se hẽre. Vnum aũt quo contingentia. Ad ea. n. quæ altera gñe, & aïæ particularum alterum gñe ad vtrũqꝫ

aptum natum. Hæc philosophus. Et intẽdit talem rõnem. Ad obta quæ sunt diuersa gñe necesse est adaptare diuersa gña potentiarũ aïæ. Sed necessarium & contingens sunt obta diuersa gñe, ergo diuersum est genus partium aïæ rõnalis quo cognoscit necessaria & contingentia. Sed in ꝓposito intelligibile ordinabile ad opus, & intelligibile non ordinabile ad opus differunt gñe, ergo potentiæ aïæ quæ sunt intellectus practicus & speculatiuus differunt gñe ex ꝯñti realr.

Ad hoc dr̃ ꝙ intentio philosophi est, vt entia necessaria cognoscantur intellectu. Entia aũt contingentia, & in particulari cognoscantur potentia sensitiua vt cogitatiua, & qm̃ intellectus & cogitatiua sunt diuersorum ordinum, iõ distinguũtur realr sicut necessarium & ens cõtingens. Sed non est silr̃e in proposito, qm̃ ens ordinabile ad opus & non ordinabile ad opus cognoscunt intellectu practico & speculatiuo, quorum vterq; est eiusdem gradus. s. intellectiui, ideo non est necesse ꝙ distinguantur realr. Et qñ dicit philosophus, ad ea. n. quæ sunt altera gñe &c. intendit qñ oba sunt distincta gñe, & nõ sunt apta cognosci nisi a potentiis diuersorum ordinum, quales sunt sensitiua & intellectiua. Non sic autem est in proposito nr̃o. quare &c. Nam si quæcunq; sunt distincta genere oporteret cognoscere distinctis potentiis, ergo nõ eadem potentia visiua videretur ignis & sol, nec hõ & lapis. Nec eodem intellectu Socrates cognosceret subam & accñs, subam materialem & immateriale quæ oïa sunt absurda. Cum igit̃ nulla sit necessitas diuersificandi realr intellm̃ practicum & speculatiuum, melius est vt dicamus ꝙ differunt solũ ratione, sicut idem intells̃ dicitur intells̃ vt simplr̃ appræhendit & ratio vt discurrit. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio. 8. Quomodo est verum ꝙ intellectus & appetitus secundum vnam cõem speciem mouent.

Si enim duo intellectus & appetitus mouebant, secundũ communem speciem mouebant. Tex. 50.

IN HAC quæstione aduerte q difficultas stat in hoc, si mouent secundum communē spēm hoc est vł inquantū potentiæ sunt, vel vt mouent moti ab appetibili. No. primo quia cum intellectiuum & appetitiuū distinguantur genere, non pñt intells & appetitus esse potentiæ secundū vnā cōem spēm. No. scdo qm appetibilia non sunt vnius spēi vt patet, ergo non videtur posse saluari dictum philosophi.

Vt igitur scias in quo sensu verificatur dcm philosophi aduerte q spēs duplr sumitur. Primo p vno quinq pdcabiliū & sic non sumitur hic, qm in hoc sensu cōcludere obtio fcā, Scdo sumitur p rōne formali. Et sic ea dñr vnius spēi quæ sub vna rōne formali continentur. Vt oēs soni vt immutatiui sunt auditus sunt eiusdem spēi, hñt. n. eundem modum im mutandi auditū. Silr omnes colores vt immutatiui sunt visus sunt eiusdem spēi, quia conueniunt in eodem modo immutandi. Qui aūt sint modi pprii quibus sonus immutat auditū & color visum & odor odoratum &c. iam diximus in lib. 2. in. q. 55. vbi remittimus te ad declarationem. b. Tho. in. 2 de anima post expōnem tex. 135. Et clarius in. 1. pte. in. q. 78. arti. 3. Et hoc. 2. mō sumitur ibi spēs. Vnde intentio lr̄e apud philosophum est hæc. Intells & appetitus mouēt secundum cōem spēm. i. vt respiciunt appetibile, quod vt appetibile est vnius spēi. i. vnius rōnis formalis, sicut color vt est visibilis, & sonus vt est audibilis. Quod aūt appetibile vt appetibile sit vnius rōnis formalis patet ex hoc q nihil ē appetibile nisi vt pfectiuum & bonum verum vel apparens. Intells ergo & appetitus mouēt secundū cōem spēm. i. vt cōueniunt in hoc q p appetibile pficiūt appetentem. Ad obonem ergo dr̄ q mouent secundum cōem spēm vt respiciūt appetibile, & cū dr̄ q appetibilia non sunt eiusdem spēi, verum est sumendo spēm primo mō, non aūt. 2. mō in quo verificatur dictū philosophi vt docuimus. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio. 9. Quomodo sit verum q intellectiuum & consiliatiuum magis differant quam irascibile & concupiscibile.

Diuidentibus autem partes si secundum potentias diuidunt & separant unde multæ fiunt, uegetabile, sensibile intellectiuum, consiliatiuum, adhuc appetitiuum, hæc enim plus differunt abinuicem q̃ concupiscibile & irascibile. Textu. 52.

IN HAC .q. aduerte ꝙ stat difficultas in hoc. Intellectiuum & consiliatiuum, qui philosophus appellat scientificum & rõcinatiuum in. 6. Ethi. non sunt potentiæ distinctæ realr in via nr̃a. vt patet p. b. Tho. in. 1. pte. q. 79. arti. 9. ad tertium vbi inquit. Philosophus posuit duas pticulas aĩæ scientificum & rõcinatiuũ, non quia sunt duæ potentiæ distinctæ, sed quia distinguuntur secundum diuersam hĩtudinem ad recipiendũ hĩtus, quorum diuersitatem illic inquirere intendit. Contingentia. n. & necessaria & si differant ſm ꝓpria gña, ꝯueniunt tñ in cõi rõne entis q̃ respicit intells ad q̃ diuersimode se hñt. s. scientificum & rõcinatiuũ ſm pfectũ & impfectum. Hæc. b. Tho. Sed irascibilis & concupiscibilis sunt potentiæ distinctæ real'r. vt determináuimus in hoc lib. 3. in q. 3. Ergo non magis differunt intellectiuum & consiliatiuũ quam irascibilis & concupiscibilis, immo minus.

Pro resolutione huius dubii inuenio duos modos dicendi qui omnes sustentabiles sunt.

Primo dr ꝙ licet philosophus numeret vegetabile & sensibile intellectiuum & consiliatiuũ & appetitiuũ non tñ intẽdit ꝙ oia adinuicem comparata plus differãt q̃ irascibilis & concupiscibilis. Sed intendit sic comparando. Vegetabile comparatum sensibile. Sensibile comparatum intellectiuo & consiliatiuo simul. Intellectiuũ & consiliatiuum simul comparata appetitiuo. Nam patet sic comparando ꝙ magis differũt, qm̃ differunt gñe. Irascibilis aũt & concupiscibilis licet differant realr non tñ gñe, qm̃ continent sub appetitiuo.

Scd̃o dr, ꝙ ly consiliatiuum non stat ꝓ potẽtia intellectiua negociante circa contingentia, sed ꝓ cogitatiua quæ dr rõ pticularis, quæ considerat & rõcinatur circa contingẽtia

singularia, de quibus consiliamur vt inquit philosophus in 6. Ethic. Ly aũt scientificum siue intellectiuum stat ꝑ intellectu negociante circa necessaria quæ non contingit alr̃ se hẽre & de quibus hẽri põt scĩa, quæ opponitur consilio sicut ꝑfecta cognitio imꝑfectæ. Constat aũt ꝙ plus differunt intells̃ & cogitatiua q̃ irascibilis & concupiscibilis. Nam illa diuersorũ generum. s. intellectui & sensitiui. Ista aũt vnius gñis. s. appetitiui. Ex his duobus modis tene quem volueris. Aduerte tñ ꝙ primus modus vr̃ magis conformis viæ Thomisticæ quæ attribuit intellectiuum & consiliatiuum potentiæ intellectiuæ. Scd̃s aũt est magis conformis viæ Cõmen. Nam in 3. de aĩa in tex. arabico. 52. loco consiliatiui habet cogitatiuã. Et Cõmen. cõmẽtans inquit. V. g. nutritiuam sensibilem intelligibilem & cogitatiuam. Hæc de pñti quæsito dicta sint.

Q ő. 10. si philosophus ꝑ organicũ mouens a quo est principium & finis motus in aĩali intẽdit cor, & posito ꝙ sic quomodo in corde est principiũ & finis motus, & quomodo motus cordis est sicut motus in circulo, & qũo omnis motus in animali incipit a corde.

Nunc autem ut in summa dicatur mouens organicæ ubi principium & finis illud uelut in circulatione &c. Te. 55.

IN HAC quæstione aduerte duas ꝑtes principaliter cõsiderandas. Prima erit si philosophus ꝑ organum mouẽs intendit cor. Scd̃a erit, posito ꝙ sic. quomodo in corde est principium & finis motus &c.

Quantum ad primam ꝑtem inuenio duas sñias. Prima est Cõmen. q̃ sequitur. b. Tho. & Egid Scd̃a est Alberti. Intentio Cõm. est ꝙ philosophus ꝑ mouẽs organicũ a quo est principiũ & finis motus est intendens cor. Vñ dicit in Cõment. 55. Et membrum qd̃ est tale in aĩali est cor ſm ipm. s. Arist. Et in fine cõmenti inquit. Et quia videmus ꝙ vltimũ membrũ

quod quiescit in motu locali est cor necesse est vt eius principium sit ex eo. Sic igitur est intelligendus istæ locus. Hæc Commen. Quem sequens.b. Tho.in expóne tex. 55.inquit. Oportet q in ipso organo motus quod est cor sit aliquid qe scens inq̃tum est principium motus &c. Et infra, sic et est in oĩ motu cordis Nam cor in eadem pte corpis cõfixũ manet sed mouetur secundum dilatationem & constrictionem vt causet motum pulsus & tractus. Et Egidius in expositione tex. 55.inquit. Determinat philosophus de organo ipsius motus, cuius principale organum est cor, quia in eo est principium & finis motus. Et ratio quidem super quam fundarunt se Commen. &.b. Tho. & Egid. fuit quia sicut philosophus in tex. 54.declarauerat quod sit mouens immobile, & mouens motum, & motum non mouens in motu locali animalis, & dixit mouens immobile esse ipsum appetibile, ideo in hoc ordine esse primum mouens, deinde mouens motũ esse ipsum appetitum, sic volens inuestigare qualitatem organi quo appetitus mouet animal, non intendit communiter de organis, sed de primo, a quo vt a fonte emanat virtus mouendi ad alias partes corporis. Primum autem constat esse cor. Vnde quando Comment.incipit declarare text. 55.dicit q philosophus loquitur hic quomodo corpus mouetur a primo instrumento quod constat esse cor. Sed Alber. in tertio de anima in trac.4 in.capit. 8. tenet q philosophus non intendit hic de corde, sed de omni instrumento loquendo generaliter, a quo est principium & finis motus in animali per expulsionem & attractionem eiusdem partis, vt patet in ambulatione in qua prius expellitur tibia deinde trahitur, sicut in appræhensione manus, sic in motu capitis, sic in agitatione brachii. Et repræhendit Auerroem qui dicit in commento. 55. quod cor est quiescens in animali, vnde fit expulsio & ad quod fit attractio. Et verba Alberti sunt hæc. Et ideo meo iudicio mentitur Auerroes dicens cor esse quiescens, vnde fit expulsio & ad quod fit attractio & cætera. Et ratio alberti contra Auerroẽ ex consequenti contra.b. Tho. & Egid. talis est.

Immobile & quiescens a quo est motus oportet esse coniunctum organo per quod expletus motus. Constat autem ex anothomia q cor non est coniunctum cum organis quibus expletur motus localis in animali. Certum est enim omnium membrorum motum perfici musculis animalium. In omni autem musculo motiuo membri videmus neruum egredietem ad membrum quod mouetur per quem expellitur a loco suæ fundationis, & videmus chordam in alia pte ad radicem membri deriuari a fine musculi per quem attrahitur ad locum suum. Patet igitur non esse cor huiusmodi membrum. Hæc Albert.

Sed si tu bene consideras aduertes rónem Alberti nó procedere, quoniam intentio Commen. &.b. Tho. est loqui de primo & vniuersali mouente organico a quo egreditur virtus motiua ad quocunq; aliud organum siue sit neruus siue musculus per quos expletur motus localis in partibus animalium, & in quibus necesse est dare partem quiescentem super quam innititur pars mota, sicut videmus q dum mouetur digitus quiescit manus, & dum mouet manus quiescit brachium, & dum mouetur brachium quiescit humerus. Hoc autem primum mouens in animali est cor, a quo deriuatur virtus motiua ad alias partes motiuas, de quibus concedo q debent esse coniunctæ cum partibus motis, vt videmus coniungi digitum manui, manum brachio, brachiũ humero, sed primum mouens organicum non est necesse q sit coniunctum situ omnibus particularibus organis sed sufficit coniunctio virtualis pro quanto virtus motiua diffunditur a corde ad alia organa sicut virtus primi mouentis ad secundaria mouentia. Ex his dico ad rónem Alberti si intelligat maiorem de coniunctione situali, nego eam applicando primo mouenti organico de quo intendit Commenta. sufficit enim coniunctio virtualis Conceditur autem applicando eam mouenti secundario & particulari, sed de hoc non intẽdit Commentator. Et ideo stat primum mouens organicũ esse cor, & tamen non esse coniunctum situaliter aliis organis sed sufficit coniunctio virtualis.

Quantum ad secundam partem tria declaranda sunt, quæ sunt tres propositiones philosophi in textu. 55. Prima est, dicatur mouens organice vbi principium & finis. Secūda est propter quod oportet sicut in circulo manere aliquid. Tertia est & hic incipere motum. Et quoniam sustinuimus q Ari. per primum mouens organicum intendit cor, ideo manifestanda sunt hæc tria de corde. Primo quomodo in eo est principiū & finis motus localis in animali. Secūdo quomodo oportet in corde moto ponere vt in circulo moto. Tertio quomodo oportet incipere motum in animali a corde.

Quantum ad primum aduerte q ideo in corde est principium & finis motus, quia ad oculum videmus cor moueri per dilationem & constrictionem, & dum dilatatur eleuatur dum constringitur deprimitur, eleuatio autem fit p motum pulsus depressio vero per motū tractus. Cor ergo mouetur pulsu & tractu. Dum autem mouetur pulsu est principium motus, dum mouet tractu. est finis motus. Nā pulsus ex. 7. phy. differt a tractu in hoc q, pellens remouet aliquid a se, & vt sic est principiū motus pulsi, & trahēs trahit aliquid ad se, & vt sic est finis motus tracti. Tractus. n. incipit ab aliquo distante, & finitur ad trahens cuius approximat. Patet ergo quomodo in corde est principiū & finis motus. Et hac de causa cor est gibosum & concauum vt declarabimus infra. Quomodo autem motus pulsus & tractus est naturalis cordi, & quomodo mouetur per spiritus, & quomodo a corde diffunduntur ad alias partes corporis iam declarauimus in epitomate nostro super librum de causa motus in animali in paruis naturalibus.

Quantum ad secundum aduerte q propter duo cor assimilatur circulo. Primo quo ad mutationem & quietem in loco. Secundo quo ad motum. Quo ad primum quidem assimilatur, qm̄ sicut corpus circulare dum mouetur aliquo modo quiescit, & aliquo modo mutat locum, quiescit quidem secūdum totū sed mutat locum secundū partes. vt declaratū est in. 8. physic. sic cor secundū totū nō mutat locū quoniam complātatum est in vna determinata parte animalis vt de-

claratum est in tractatu de causa motus animalium in paruis naturalibus, secũdum partes autem mutat locum, pro quanto in motu suo dilatatur & constringitur eleuatur & deprimitur. Quo ad secundum assimilatur, quoniam sicut motus circularis ex. 7. physicorum componitur ex pulsu & tractu, pulsu quidem ex motu semicirculi superioris, & tractu semi circuli inferioris sic & motus cordis. Nam in eleuatione seruatur pulsus, in depressione seruatur tractus. Et hac de causa cor est gibosum & concauũ vt secũdum q̄ gibosum moueatur pulsu, & secundum quod concauum moueatur tractu. Et simile huic est, si tu imaginatus fueris motorem residere super centrum circuli, & manu appræhendere flexibilem circunferentium, & trahere ad se deinde expellere a se per tractum circunferentia fiet concaua, per pulsum gibosa.

Quantum ad tertium aduerte q̄ sicut mundus inferior conseruatur & regitur incessabili motu cœli, ita & animal incessabili motu cordis. Vnde sicut motus cœli est causa & principiũ omnis motus in inferioribus, sic motus cordis est causa & principium omnis alterius motus in animali, cuius signum est q̄ cessante motu cordis cessat omnis operatio & motus in animali & destruitur animal sicut si cessaret motus cœli, cessaret omnis motus in inferioribus vt determinauimus in lib. 12. metaphysic. in quæstionibus nostris. Et propterea bene dicit philosophus in te. 55. Oportet hinc idest a corde incipere motum scilicet in animali. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio. 11. Si animalia imperfecta mouentur localiter, & quid mouet ea.

Consideratum autem & de imperfectis quid mouens est, quibus tactus solum inest sensus. Vtrum phantasiam contingat inesse his aut non. Tex. 56.

IN HAC quæstione aduerte q̄d difficultas stat in apparẽti repugnantia in dictis philosophi. Nam in libr. secundo

tex: 27. & 29. dixit aliqua animalia moueri ſecundum locũ, aliqua autem non, vt oſtrea & conchilia &c. In. 3. autem li. in tex. 48. dicit q; in animalibus perfectis motiuum ſecundũ locum eſt intellectus & appetitus ſi aliquis phantaſiam poſuerit ſicut intelligentiam quandam. Deinde in tex. 56. inueſtigat principium motiuum ſecundum locum in animalibus imperfectis. Cum ergo animal ſufficienter diuidatur per pfectum & imperfectum ſequitur quod omne animal moueatur ſecundum locum, & per conſequens videtur repugnantia in dictis philoſophi.

Ad hoc reſpondetur quod in animalibus inuenitur duplex motus localis. Primus dicitur progresſiuus, quo tendit animal ſiue greſſu ſiue volatu, ſiue natatione, ſiue alio modo de loco ad locum diſtantem determinatum. Secundus dicitur dilatatiuus & conſtrictiuus, quo dilatat ſe animal & cõſtringit permanens in eodem loco. Primus eſt tantum in animalibus perfectis, quæ ad diſtans mouētur quoniam non habent neceſſaria ſibi vnita Et de his intelligendũ eſt dictum philoſophi in. 2. libro. Secundus autem eſt in animalibus imperfectis, & quoniam philoſophus in. 3. libro. intendit pertractare de potentia motiua vniuerſaliter & ſufficienter, iõ quærit quod ſit motiuum ſecundum locum in animali non ſolum progresſiuæ ſed quocunque alio modo puta dilatatiue & cætera. Et ideo non eſt repugnantia in dictis philoſophi.

Tu tamen aduerte quod in animali inuenitur duplex motus dilatatiuus & conſtrictiuus ſcilicet naturalis & animalis. Naturalis eſt in corde, qui dicitur naturalis quia non ſequitur intellectum nec phantaſiam nec appetitum ſiue intellectiuum ſiue ſenſitiuum, in quo etiam ſenſu potentiæ vegetatiue dicuntur habere motus naturales. Animalis autem eſt ille qui cauſatur a phantaſia & appetitu imperante ſiue ſumatur phantaſia vt eſt determinata qualis eſt in animali perfecto, ſiue indeterminata vt in animali imperfecto. Quæ autem differentia ſit inter vtranque ſtatim declarabitur.

Quantum ad ſecundum propoſitum in titulo quæſiti. Quid.ſ.ſit motiuum ſecundum locum dilatatiue & conſtru-ctiue in animali imperfecto ,dicit philoſophus q eſt phãtaſia indeterminata. Tu igitur aduerte q phantaſia determinata & indeterminata differunt in quatuor ſcilicet organo,tempore ſitu loco.

Organo quidem , quia determinata habet certam particulam in animali,puta in capite pro inſtrumento ſuo. Indeterminata autem eſt quaſi confuſe in corpore , nec certam partem ſibi vendicat.

Tempore quoniam determinata reſpicit præſens & futurum. Indeterminata autem præſens tantum.Non enim ſpeciem ſeruat poſt abſentiam rei ſenſate.

Situ,quia determinata eſt ad coniunctum & ad diſtãs, indeterminata autem ad coiunctum tantum.

Loco quia determinata mouet ad certum & præextimatum locum. Indeterminata autem ad incertum vel ad circundantem tantum prout animali imperfecto applicatur aliquod delectabile vel triſtabile. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio.12. Si omne corporeum habens intellectum habet etiam ſenſum ſiue ſit generabile ſiue ingenerabile,ſiue corruptibile ſiue incorruptibile.

Non poteſt autem corpus habere quidem animam & intellectum diſcretiuum ſenſum autem non habere, non manſiuum exiſtentis,generabile autem,at uero neque ingenerabile.Textu.61.

IN HAC quæſtione inuenio duas vias. Vna eſt Commen. quem ſequitur Alber. in.3. de anima in tracta.5.in cap.1.Altera eſt.b.Tho.quem ſequitur Egi.poſt expoſitionem tex.61.in.3.de anima.

Quantum ad viam Cōmē. aduerte q aliud sentit de corporeo generabili & corruptibili quale est animal terrenum & aliud de corporeo ingenerabili & incorruptibili quale est animal cœleste secundum viam philosophi qui tenent cœlū animatum de cuius animatione iam ptractauimus in lib. 12. metap.in.q.nostris. Nam de corporeo generabili tenet partē affirmatiuam propter rationem adductam a philosopho q̄a si non haberent sensum, non perciperent singularia conuenientia & nociua sibi, & cito corrumperentur, vt igitur conseruētur in esse oportet eis in esse sensum quo prosequantur conuenientia & refugiant nociua. Et quoniam homo habens intellectum continetur in genere corporeorum generabiliū ideo necesse est vt habeat sensum cum intellectu. De corporeo autem ingenerabili & incorruptibili tenet partem negatiuam. Tale autem corporeum reputat esse cœlum, quod vt animatum licet habeat intellectum propter intelligentiam quæ est vt anima eius tamen non habet sensum, quia si haberet sensum nullum ex eo haberet iuuamentum. Vnde dicit. Iuuamentum enim quod est per animam non habet, quia anima sensibilis impedit in maiori parte intellectum. Iuuámentum autem virtutis sensibilis quæ est per corpus nō habet etiam, quia sensus in maiori parte non est causa longitudinis vite & durationis. Nam sensibilia sunt minoris vite quā multe plante. Cum igitur sensus nihil proficiat corpori ingenerabili & incorruptibili quale est cœlum. Non est necesse illic ponere sensum cum intellectu.

Hæc fuit intentio Commenta. quæ non reprobatur a. b. Tho. vt falsa, qm̄ vtraq; conclusio cum ratione adducta est vera, sed repræhenditur quia non continuat tex. philosophi. Dicit.n.p̄hus q, nō pōt corpus non mansiuum hr̄e aīam & intell'm, & nō hr̄e sensum, gn̄abile aūt, at vero neq; ingn̄abile q.d. siue sit gn̄abile siue ingn̄abile, ita q, ly generabile & ingenerabile faciunt vnum copulatum. Quod & manifestius est in tex. arabico in quo sic habet, siue fuerit generatū siue non fuerit generatum etiam. Intentio ergo philosophi est, quòd nullum corpus generabile & corruptibile, nec ingenerabi-

le & incorruptibile potest habere intellectum sine sensu, & quoniam id non potest verificari de cœlo, ideo vt continue tur textus philosophi dimisso cœlo inuestigandum est si dat aliud corpus ingenerabile, in quo sit inconueniens ponere intellectum & non sensum.

Quantum ad viam b. Tho. & Egidii vt ꝯtinuēt tex. philo sophi dicunt philosophū ꝑ corpus ingenerabile nō intellexisse cœlū sed corpus imaginatū a Platone qui tenet aīam intel lectiuam vniri dupliciter corpori.s.grosso & terreno ac corruptibili quale nos videmus corpus humanum, & corpori subtiliori ac simplici quod ponebat ingenerabile & incorruptibile vt proportionatum animæ cuius natura est simplex & incorruptibilis. Intendit ergo philosophus ꝙ data imaginatione Platonis esset necesse corpus illud incorruptibile habere sensum, quia ſm Plat. illud corpus est magis proportio natum animæ quam hoc corpus terrenū, ergo sicut hoc ter renum corpus quia est magis proportionatum animæ intel lectiue quam corpus bruti habet meliorem tactū cæteris ani malibus, sic quia illud corpus subtile incorruptibile est magis ꝓportionatum animæ intellectiue quam corpus terrenum debet habere sensum tactus etiam nobiliorem quam sit in corpore terreno, ergo corpus habens animam si habet intel lectum habet etiam sensum siue sit generabile siue ingenera bile idest siue sit corruptibile siue incorruptibile, vnde patet ꝙ melius continuatur textus philosophi tali expositione ꝗ via Comment. Et hoc quod dixi de illo corpore Platonico respectu animæ, potes tu adaptare ad corpus aereum attribu tum demoni in via Plat. vt adaptat. b. Thom. sicut videbis. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Qō. 13. Si ratio philosophi qua probat tactum necessarium animali concludit.

Quoniam enim animal corpus animatum est, corpus autem omne tangibile, tangibile autem quod sensibile tactu necesse & animalis corpus tactiuū esse si debet saluari animal. Textu. 63.

IN HAC quæstione aduerte q difficultas stat in hoc. Per eandem rationẽ adductã a philosopho ita põt ꝓbare plã tam habere tactum sicut & animal. Sic.n. videtur philosophus arguere. Aĩal est corpus aĩatũ, ergo est tãgibile, quia.s. est corruptibile, & per ꝯñs continet qualitates cõtrarias eĩnta res si est tangibile ergo oportet esse tactiuum.i.habere tactũ aliter non posset saluari. Nam nisi ꝑ tactum discerneret corrumpentia vt calida aut frigida excessiue non ea vitaret ex consequenti non saluaretur. Sed hæc ratio ita videtur concludere de planta sicut de animali. Nam plãta est corpus animatum ergo tangibile. si tangibile ergo sensibile tactu si sensibile tactu ergo oportet esse tactiuum, quia cum sit tãgibile est corruptibile ergo oportet esse tactiuum, aliter planta nõ posset saluari, & tamen cuilibet naturæ insitum est appetere sui salutem. Non ergo videtur ratio philosophi magis concludere de animali quam de planta.

Vt igitur scias qũo ratio concludit aduerte q supponitur vnum iam ꝓmissum & ꝓbatũ a philosopho in tex. 60. s. Necesse est aĩal habere sensum, vñ & sensitiuum ẽ de rõne quiddit atiua aĩalis. Hoc supposito & non aliter dico q rõ philosophi concludit. Nam incipiendo a tex. 60. sic intendit arguere. Aĩal de necessitate habet sensum, hæc patet ex præsupposito ergo sensum tactus, ꝓbatur cõsequentia, sensus datur animali vt saluetur in esse aĩal. Sed non põt saluari nisi habeat sensum tactus, qđ sic probatur. Aĩal est corpus aĩatum, ergo tãgibile, sit tangibile ergo corruptibile sumendo tangibile propriæ. Si corruptibile ergo nisi habeat sensum per quem cognoscat corrumpentia non poterit ea vitare & ꝑ consequẽs non poterit se saluare, sed ꝑ solum sensum tactus cognoscũtur corrũpentia vt calidum frigidum &c. ergo cum sit necesse q habeat sensum, necesse est vt habeat sensum tactus. Et hoc est q concludit philosophus dicẽs. Necesse & aĩalis corpus tactiuũ esse si debet saluari. Patet autẽ q prædicta ratio sic deducta non concludit de planta, eo q non supponitur plantam habere sensum nec posse habere ꝓꝑ sui terrestreitatẽ, & q̃a nõ est per aliq̃ suã potẽtiã susceptiuã ſpẽrũ sine mã.

agens tangere passum vt sequatur actio & passio diffusæ declarauimus iu epito.nro snp.1.de gñone tract.3. in capit.2. exponẽtes illud dcm̃ philosophũ ĩ.1.de gñone text.44. Oẽ agens agit p contactũ Verum quia in.2.lib.de aĩa in.q.50.iã docuimus q sensibile positũ supra sensum non sentitur, iõ tu intelliges q sentiuntur tangendo suum sensibile non immediate sed p spẽm intentionalem quæ causatur ab obo in medio & in organo, ita q sicut ignis tangit manum mediãte calore cãto in aere vsq; ad manum, sic sensibile tangit sensum mediante spẽ causata in medio vsq; ad sensum.

Quantum ad scdm aduerte q, cum sensibile non tangat sensum ad hoc q, fiat sensatio nisi per medium, tale medium vel extraneum est a natura sentientis, vel est intrinsecũ & de suba sentientis. Primo mõ sentiunt tangendo visus auditus odoratus, horum.n.sensationes fiunt in aere aut aqua, vt iã declarauimus in.2.lib.quæ sunt medii extra subam sentientis. Scdo mõ sentiunt tangendo tactus & gustus, horũ.n. medium est caro quæ est de suba sentientis sicut declarauimus agentes de tactu & gustu. Patet igitur q non eodem modo sentiunt tangendo tres primi sensus, & gustus & tactus.

Quantum ad tertium aduerte q, licet oẽs sensus sentiunt tangendo mõ supra. exposito tñ solus quintus dr̃ ppric tactus, quia sentit p medium intrinsecum & connaturale, & tãta est vnio cum obo suo q, vr̃ immediate sibi vniri. Neq;.n. distans obm sentitur a quinto sensu nec a quarto vt est quidã tactus, in visu aũt & auditu & odoratu sentitur obm ẽt distans notabili distantia, hac igitur de cã solus quintus sensus appellatus est tactus, & obm tangibile. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio.15.Si ea in quibus dominatur terra possunt habere sensum tactus.

Neque itaque terrenum, omnium enim tangibilium tactus est sicut medietas. Tex.66.

IN HAC .q. aduerte q difficultas stat in hoc Cum oĩa inferiora cõposita moueantur deorsum videtur in eis dñari terra. Motus.n. compositi consequitur naturam elementi predominātis ex. 1. cœli. Si igitur corpus terrenũ non põt habere tactum, eoq; in corpe terreno predñatur terra sequitur q in nullo animali sit tactus. Corpus enim animalis est corpus terrenum.

Ad hoc inuenio duos modos rñdendi. Quidam dicunt q nõ est intentio philosophi loqui hic nisi de corpibus simplicibus elñtorum, & declarare q nullum simplex elñtum põt esse organum tactus. Vnde in principio tex. 66. dicit manifestum esse q impoſe est aĩal esse corpus simplex. Et qñ dicit philosophus puta igneum aut aereum neq; terrenum, non intendit corpora in qbus dñatur ignis aut aer aut terra, sed intendit simplicia elñta, vt é ignis aer terra. Quod & patet p tex. cõ. in quo sic hr Impoſe est vt corpus animalis sit simplex sicut ignis aut aer (& infra) nullum istorum elñtorum est corpus aĩalis neq; terra. Cum igitur philosophus non intẽdat pbare nisi de simplici elñto q non põt esse corpus aĩalis ex qñti non põt esse organum tactus, non incõuenit compositum in quo dominatur terra siue aliud elñtum posse esse organũ tactus & esse aĩal alr non daretur complexio cholerica in qua dñatur calidum siccum attributum igni. Nec complexio sanguinea in qua dñatur calidum humidum attributum aeri, nec complexio flegmatica in qua dñatur humidum frigidum attributum aquæ, nec complexio melancholica in qua dñatur frigidum siccum attributum igni.

Sed q philosophus intendat q nõ solũ est impoſe corpus aĩalis & organum tactus eẽ simplex elñtũ puta terra sed nec compositum in quo dñatur terra patet in eodem textu. 66. vbi assignans causam quare p ossa & capillos non sentimus inquit. Et pp hoc non sentimus ossibus & capillis & hmõi partibus quia terreæ sunt, vbi inquit Cõmen. Et iõ non sentimus p ossa neq; per illos pp dñium qualitatum terrestrium in his corpibus. Et in fine eiusdem cõmenti inquit. Et instrm tactus ne p est ignis neq; aliud corpus elñtorum, neque est

corpus attributum eis secundum dñium. Isti ergo non saluant intentionem philosophi nec Commen.

Et iõ est alius modus rñdendi quem credo verum & fundatum sup doctrinam phi in lib. 2. de gñatione in textu. 48. vbi pbat q in gñone cuiuslibet, mixti residentis circa terram conueniunt de necessitate. 4. elñta. Et nos id iam manifestauimus in epitoma nro, sup. 2. de gñatione in trac. 2. in cap. 1. vbi docuimus ad mentem phi q mixtio nõ fit solo vno modo sed pluribus, in quibus dñatur mõ hoc mõ illud elñtum. Et tu vide illic. Non recedens igitur a fundamento præfatæ doctrinæ dico q terra in composito põt duplr pdñari. Primo secundũ molẽ vel q̃titatem, vt. s. plus sit in eo de suba terræ q̃ de suba alterius elñti, nõ tñ q dñetur ẽm virtutem quæ est p qualitates suas. s. p frigiditatem & siccitatem, imo q̃tum ad virtutem dñetur aliud elñtum, puta ignis aut aer. Scdo põt pdñari & secundũ molẽ & secundũ virtutẽ, ita q in mixtio pualeãt subæ terræ & qualitates eius oĩbus aliis elñtis, si dominatur terra tm̃ primo mõ. Nõ obstat quin possit illud mixtũ esse aĩal & hře sensum tactus. Nã si sic obstaret, cũ in oĩ cõposito pfecto inferiori dñetur terra secundũ molẽ, vt declarauimus in. 2. de gñone in epito. nro vbi. s. & huius rõnem euidentem illic assignauimus vt videre poteris, sequit q in nullo mixto inferiori q̃tuncũq pfecto posset eẽ tactus & sic non daretur in natura gradus sensitiuus. Si autẽ dñatur scdo mõ ita q in tali mixto non possit seruari media pportio tangibilium qualitatũ, oĩno obstabit sensui tactus. Tale enim dñium pp sui grossiciem & siccitatem & frigiditatem repugnat oĩ gradui spũalitati, ex qñti phibet receptionem spẽrum sine materia quæ est de rõne sensus, & qm̃ in planta, in osse, in capillo pdñatur terra scdo mõ, iõ non hñt sensum. Ad quæsitum ergo dico q intentio philosophi ẽ nec simplex elñtum, nec compositum in quo dñatur terra scdo mõ, posse hře tactum rõne dicta. Et argm̃ positum in prin. qõnis patet q non conculdit, quia ex motu deorsum quo mouent oĩa inferiora composita, nõ põt argui dñium terræ nisi ẽm molem. Et Alber. in. 3. de aĩa trac. vlti. cap. 3. vocat dñium ter-

stum vt est quidam tactus. Vnde dicit in eodem tex. Quare necesse est gustum esse tactum quendam: quia tangibilis & vegetatiui, id est alimenti sensus est. Vt autem est quidam tactus non condistinguitur contra tactum sicut non condistinguitur species contra genus, vt determinatum est in lib. 2. q 45. Quando autem dicit in tex. 68. Quia necesse solum hunc habere. s. tactum considerat tactum vt distinctum contra gustum, prout gustus est discretiuus saporis vt sapor est. Nam vt sic inest animali ad bene eē, vt. s. delectetur cibo, & moueatur ad illum. Quod autem vt gustus non sit necessarius animali absolute patet ex eo q͛ non inest nisi animali ꝑfecto, in imperfecto autem non est nisi vt quidam tactus. Sed contra, si in animali imperfecto non inest gustus, vt gustus ergo non mouebitur ad cibum & sic deficiet. Patet consequētia, quia nisi delectetur cibo non mouebitur ad illum, sed nō delectatur nisi appræhendat saporem, ergo non inest gustus vt gustus non mouebitur ad cibum.

Respondetur q͛ cibus & potus non solum est delectabilis gustu vt gustu sed etiam tactu qui viget in ea parte animalis ex qua sumitur cibus. Quod declaratur ex doctrina philosophi quam tradit in. 3. Ethi. agens de temperantia & suo opposito, vbi inquit. Temperantia & intemperantia sunt circa delectationes quæ sunt tactus & gustus. Quæ quidem delectationes sunt maiores in cibo ratione tactus quam ratione gustus, quod philosophus ibidem manifestat ex eo quod intēperati non multum gaudent gustantes lingua saporem vini aut pulmenti, sed magis gaudeat sumentes vinum & bibentes & comedentes pulmentum, eo q͛ delectationem maiorē sentiunt in gutture vbi est proprie tactus nutrimenti quam in ore. Vnde vt refert illic philosophus orauit quidam Philosenus Erichius Pultiuorax existens guttur ipsius longius gruis fieri vt delectatus tactus. Ad argumentum ergo negatur consequentia. Ad probationem nego q͛ si non appræhendit saporem non delectetur cibo. Potest enim delectari tactu qui est in parte ex qua sumitur cibus & hæc delectatio vt dictum est communis est animali perfecto & imper-

fecto. Sed in animali perfecto est delectatio cibi secundū gustum vt gustus est, & secundum tactum qui est in gutture. In animali autē imperfecto est delectatio solū ſm tactū qui ē in pte ex qua sumit cibus. Hæc de pſenti quæsito dicta sint.

Quæstio. 17. Si præter tactum necessarius est animali sensus communis.

Quia necesse solum hunc habere. Tex. 68.

IN HAC quæstione aduerte ꝙ difficultas stat in hoc. Quia sensus communis apud philosophū in. 2. de anima textu. 149. dicitur esse primum sensitiuum. Et idem dicit in lib. de somno & vigilia. Et quia non potest animal sentire sine primo sensitiuo videtur ꝙ non solum tactus sed & sensus communis sit necessarius animali.

Vt igitur præsens difficultas auferatur, aduerte ꝙ ex falso supposito procedit. Supponitur a dubitante ꝗ sensus cōmunis sit sensus omnino distinctus a sensibus exterioribus, quod non est verum, immo vt diximus supra est consumatio & perfectio sensuum exteriorum. Sicut centrum non est omnino distinctum a lineis terminatis ad ipsum sed est communis earum terminus. Vnde diximus supra, licet visio incipiat ab oculo tamen non terminatur nisi per sensum communem. Similiter dico de sensationibus aliorum sensuum exteriorum. Stantibus his dico ꝙ mens philosophi fuit docere solū sensum tactus esse necessariū animali, sic exponēdo. Tactus est necessarius animali, & nullus alius sensus omnino distinctus a tactu est necessarius animali ergo &c. Per hoc quod dicitur omnino distinctus non excluditur gustus vt est quidam tactus, nec sensus communis, immo nec phantasia siue terminata siue interminata. Nam cum omne animal moueatur localiter saltem dilatatiue vel cōstrictiue, & principiū motiuum positum fuerit esse phantasiam etiam in animali imperfecto necesse est omni animali inesse tactum & sensum communem & phantasiam. Et ꝗ intētio philosophi fuit

rit non excludere sen. ... cómunem patet ex eo q subiungit in tex:68 postquam dixerat. Quia necesse solum hunc habere, deinde sequitur. Alius autem sensus habet animal sicut dictum est &c. Et exemplificat solum de sensibus exterioribus.

Dictum aũt philosophi in. 2. de anima tex. 149. & in lib. de somno & vigilia debet sic intelligi. Sensus cõmunis dicit esse primum sensitiuum non quia sit primus sensus cõdistinctus contra omnes alios, sed quia est primum sine quo nullus alius sensus perfecit actum suum. Item potest dici primũ sensitiuum non formaliter sed virtualiter, eo q, ab eo trãsmittuntur spiritus animales ad organa sensuum, & ipso ligato vt patet ĩ dormitione nullus sensus exterior habet actũ suum. Hæc de præsenti quæsito dicta sint. Quod erit vltimũ in. 3. lib. de anima. Ad laudem datoris omnis vite omnisq; boni Dei benedicti & gloriosi in eternum. Amen.

Expliciunt qõnes ordinate super tres libr. de anima Ari. Per fratrem Chrisostomum Iauellum Canapicium ordinis prædic. philosophiæ & Theologie professorem, manu sua scripte & reuisæ. Placentie Die. 5. Augusti. 1532. quæ fuit dies beati patris nostri Dominici.

FINIS.

SERIES CHARTARVM.

✿ ✿ ✿ aa bb cc dd ee ff gg hh ii kk ll mm nn oo pp qq rr ſſ tt uu xx yy zz && ꝛꝛ ꝶꝶ.

Omnes Quaterniones ✿ ✿ & ꝶ ꝶ qui sunt duerni.